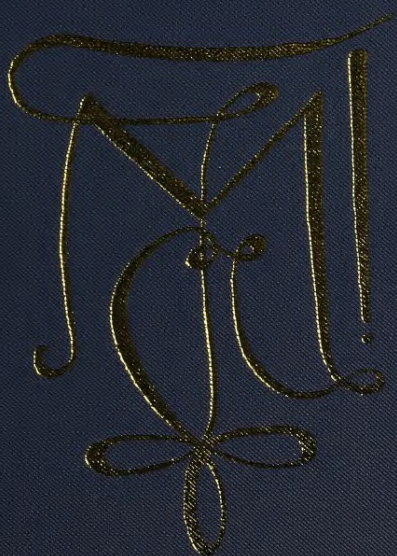

B
37

E. Liepiņš.

MAŠKAVAS
LATVIŠU
PĀKARĪ.

FRATERNITAS
MOSCOVICENSIS.

1870. — 1920. — 1970.

MASKAVAS LATVIEŠU VAKARI.
FRATERNITAS MOSCOVIENSIS.
1870. — 1920. — 1970.

13665.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

B
37

B

E. LIEPIŅŠ.

MASKAVAS
LATVIJĒŠU
VAKARI.

FRATERNITAS
MOSCOVICENSIS.

1870. — 1920. — 1970.

S. P. P. P.
11.25.71.

Sidnejā, MCMLXX.

Copyright by E. Liepiņš.

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTEKA

92-5.544

Vāku zīmējis Indulis Krādziņš.

PRIEKŠVĀRDS.

Vēstures pētīšana nekad nav bijusi viegla. Visgrūtāk vēsturniekam pārspēt pašam sevi, lai rakstītam neuzspiestu subjektīvu viedokli, tā vēsturi apzināti vai neapzināti viltojot.

Mums visiem zināms vēstures liktenis zemē, kur propaganda pārsniegusi visas līdz šim zināmās robežas — mēs zinām, ka oficiāli, valsts iestāžu meli tur sasnieguši apmērus, kas izsaukuši pretēju reakciju — krieviem reizām netic pat tad, kad viņi runā patiesību. Cik reižu nav pārrakstīta padomju pilsoņu svētā grāmata — komunistu partijas īsa kursa, vēsturiskus faktus un personas apgaismojot tā, kā patlaban valdošam režimam tas licies izdevīgi!

Bet šaurākā apmērā vēstures viltošana šodien ir ikdienas parādība visā pasaulē. Man atmiņā notikums Vācijas latviešu trimdas parlamentā — Latviešu Centrālā Padomē 1947. gadā pārrunājot Latvijas vēstures grāmatas izdošanu skolām. Klātesošie skolotāji un vēsturnieki drīz bija karstā diskusijā kas šajā grāmatā rakstāms, kas noklusējams un kad es pēc labas stundas naivi iejautājos, kāpēc tik daudz jāstrīdas par to, vai un kas rakstāms piem. par Ulmaņa laiku Latvijā un vai vienkārši nevajadzētu rakstīt tā, kā ir bijis, sacēlās vispārēja jautrība un prof. A. Švābe mani tēvišķi un drusku ironiski pamācīja — “tā jau mēs, mīļais Liepiņ, rakstīsim, tā kā bija.” Palika iespaids, ka debatētāji maz domāja par objektīvu Latvijas vēsturi. Daudz svarīgāks viņiem likās jautājums, kas būtu un kas nebūtu jāmāca latviešu skolniekiem. Nemaz negribu apstāties pie parastām grūtībām, ar ko jāsaduras vēstures pētniekam — avotu un materiālu trūkumu, nespēju iedzīvoties pētāmā laikmeta garā, cilvēku noskaņojumā, vai tīri tehniskām komplikācijām.

Vēl kāda mūsu latviešu vēstures īpatnība: iepazīstoties ar plašākai publiķai domāto materiālu, ievērojam, ka nesamērīgi izcelti darbi un darbinieki, kam kāds sakars ar zināmām kreisām, šodien savu laiku pārdzīvojušām socialistiskām mācībām, kamēr nacionāli, konservatīvi raksti, rakstnieki noklusēti. Sevišķi jācieš sabiedriskiem darbiniekiem, kuŗiem bijusi drosme iestāties studentu korporācijā — korporācijas krāsu cepure mūsu aizējošās paaudzes vēsturnieku vairākumam ir pietiekams iemesls nodot labākos vīrus, labākos darbus aizmirstībai. Gadījumos, kur tas nav bijis iespējams, mēģināts viņus lasītājam rādīt kā nekorporantus, neburšus, reizām pataisot viņus gandrīz vai par korporāciju pretiniekiem. Populārākie, visiem zināmie gadījumi ir, pirmkārt ar tautiskā atmodas laikmeta ievadītāju Juri Alunānu, no kuŗa uzglabājusies tikai viena fotogrāfija, kuŗā viņš redzams krāsu cepurī galvā savu kommitoņu vidū. Lai šo ģimetni varētu lietot mūsu kreisie un puskreisie vēsturnieki to pēc vienīgā foto attēla lika gleznot māksliniekam O. Skulmem, uzdodot krāsu cepurī no Alunāna galvas nogleznot nost! Tāda tā arī ievietota prof. A. Švābes rediģētā Latvju Enciklopēdijā. Ar kaunu jāatzīst, ka šoreiz okupētās dzimtenes autors bijis vēsturiski patiesāks — Dzimtenes Balsis 1964. g. maija Nr. 43 (845) ievietotam V. Vanaga rakstam pievienots J. Alunāna foto attēls, kuŗā viņš redzams kā oriģinālā — ar korporācijas krāsu cepurī galvā! Otrā gadījumā Jura Alunāna cīņas biedra un konfilistra Krišjāņa Valdemāra piederību korporāciju saimei vēl 1940. gadā, kad jau bija publicēts Valdemāra 1857. gadā parakstītais korporācijas dibināšanas akts, sirdīgi mēģināja noliegt studentu biedrības Austrums vēsturnieks (skat. Austruma Vēsture 30./31. lp. p.).

Šogad, kad varam atzīmēt 100 gadus, kopš dibināti Maskavas latviešu vakari, kad visi tā laika sabiedrisko cīņu cīnītāji aizsaukti aizsaulē, norimušas toreiz saceltās politiskās vētras un kaislības, šķiet objektīvu šo vakaru vēsturi uzrakstīt nebūtu grūti. Maskavas latviešu vakari taču cieši saistīti ar mūsu tautas atmodas laikmetu, par ko ir samērā plaša literatura. Vēl vairāk — līdz ar šī laikmeta vadošās latviešu personības — Krišjāņa Valdemāra dzīves vietas maiņu no Tērbatas uz Pēterburgu un Maskavu, viņam līdz pārvietojas arī latviešu sabiedriskās cīņas centrs, kas pagājušā gadu simteņa 70-os un 80-os gados atradās Maskavā: tā pat kā šodien, arī toreiz šāds centrs Latvijā nebija domājams toreiz baltvācu hegemonijas, šodien krievu okupācijas dēļ.

Neskatoties uz to, par Maskavas vakariem maz rakstīts. Ja par Tērbatas latviešu aktivitāti pagājušā gadu simteņa otrā pusē sarakstīta gandrīz vai biblioteka, pie kam autori atrodamī gan socialistu, gan nacionalistu rindās, tad par maskaviešiem, bez pāris atmiņu grāmatām par šī laikmeta lielajiem latviešiem Kr. Valdemāru, Kr. Baronu un Frici Brīvzemnieku, maz kas publicēts, ja atskaita 1934. gadā izdoto zvēr. advokāta Viktora Lazdiņa konspektu Korporācijas Fratērnitas Lettica Vēsturiskie Posmi un Anša Kurmjā 1940. gadā drukāšanai nodoto Austruma Vēsturi.

Šādai atturībai ir savi iemesli. Vispirms "Maskavas latviešu lasāms vakars", kāds ir šo vakaru pirmais formālais nosaukums, jau savā dibināšanas dienā — 1870. gada 20. oktobrī (v. st.) tika konstruēts kā slēgta, pa daļai konspiratīva organizācija, par kuras dzīvi un darbu tās locekļi atklātībā nevēlējās izteikties. Otrkārt, Maskavas latviešu vakaros, visā to pastāvēšanas laikā nekad nedominēja kreisas, toreiz modernas socialistiskas idejas (to pārstāvji vienmēr bija spiesti no organizācijas aiziet), kāpēc šie vakari neinteresēja mūsu vecos, kreisi noskaņotos publicistus, kādi šī gadu simteņa sākumā Latvijā bija lielā pārsvarā. Maskavas latviešu vakaru, vēlāk Fratērnitas Moscoviensis slēgtas korporācijas veids nebija pieņemams arī citādi nacionāli domājošiem latviešiem, kuri nereti no tās šķīrās lielā naidā, kas bija stājies ciešās draudzības, personīgas tuvības vietā. Jo Maskavas latviešu vakari nebija parasta biedrība, kurā varēja iestāties un no kuras varēja izstāties vairāk vai mazāk vienaldzīgi, bezkaislīgi — šo slēgto studentu sabiedrību vai nu mīlēja, jeb nīda, reti kāds, kas to pazina tuvāk, bija pret to vienaldzīgs. Ar to izskaidrojama 1940. gadā sarakstītās Austruma Vēstures rašanās, kas, vienuspusīgi apgaismojot vērtīgu vēsturisku materiālu, šķiet sarakstīta vai vienīgi nolūkā pierādīt, ka Maskavas latviešu vakari un Fratērnitas Moscoviensis nekad nav bijusi korporācija un ka 1912. gadā Fratērnitas Moscoviensis izstājusies no Fratērnitas Moscoviensis... Ar to pašu vēsturniekam tik traucējošo subjektivismu izskaidrojama arī vēsturisku faktu noklusēšana, kas konstatējam prof. A. Švābes sarakstītā Latvijas Vēsturē 1800.-1914.¹ No šīs jūtu diktētās pieejas vēstures faktiem daži autori nespēj atteikties līdz pat mūža galam. Tā H. Kreicers savā 1967. gadā publicētā atmiņu grāmatā Logi, gan deklarē: "Bet faktus gan nedrīkstam viltot vai noklusēt. To atklāšana un noskaidrošana ir godīgas un taisnīgas vēstures pirmais un svarīgākais uzdevums" (52. lpp. v.), bet, atkārtojot A. Bandreviča stāstu, ka Kr. Valdemars 1882. g. noraidījis Lettonia's priekšlikumu kļūt par tās goda filistru, pats noklusē faktu, ka Kr. Valdemars 1857. gadā bija dibinājis korporāciju Dorpatensis Fratērnitas Academica un tā tad nevarēja būt antikorporants...²

Objektīvas informācijas trūkums liek pat tik izcilam korporāciju vēstures zinātnījam kā E. Ķiplokam divos teikumos pateikt rindu aplamību: ka Maskavas vakari radušies Brīvzemnieka iniciatīvā, ka maskaviešu vadonis bijis J. Čakste un ka Maskavas latviešu vakari 1902. gadā sadalījušies korporācijā Fratērnitas Moscoviensis un studentu biedrībā Oriens (patiesībā pēdējā dibināta 1914. g., reģistrēta 1916. g.).³ Protams, tad jau nav brīnums, ja mag. iur. A. Strautnieks (lett.) savā 1966. g. 26.

februārī korporāciju kopas Čikagā literārā vakarā nolasītā referātā atkārtο, ka 1883. gadā Maskavā nodibināta biedrība "Maskavas latviešu studentu vakars", kas 1902. g. pārvērtusies par korporāciju *Fraternitas Moscoviensis*.⁴

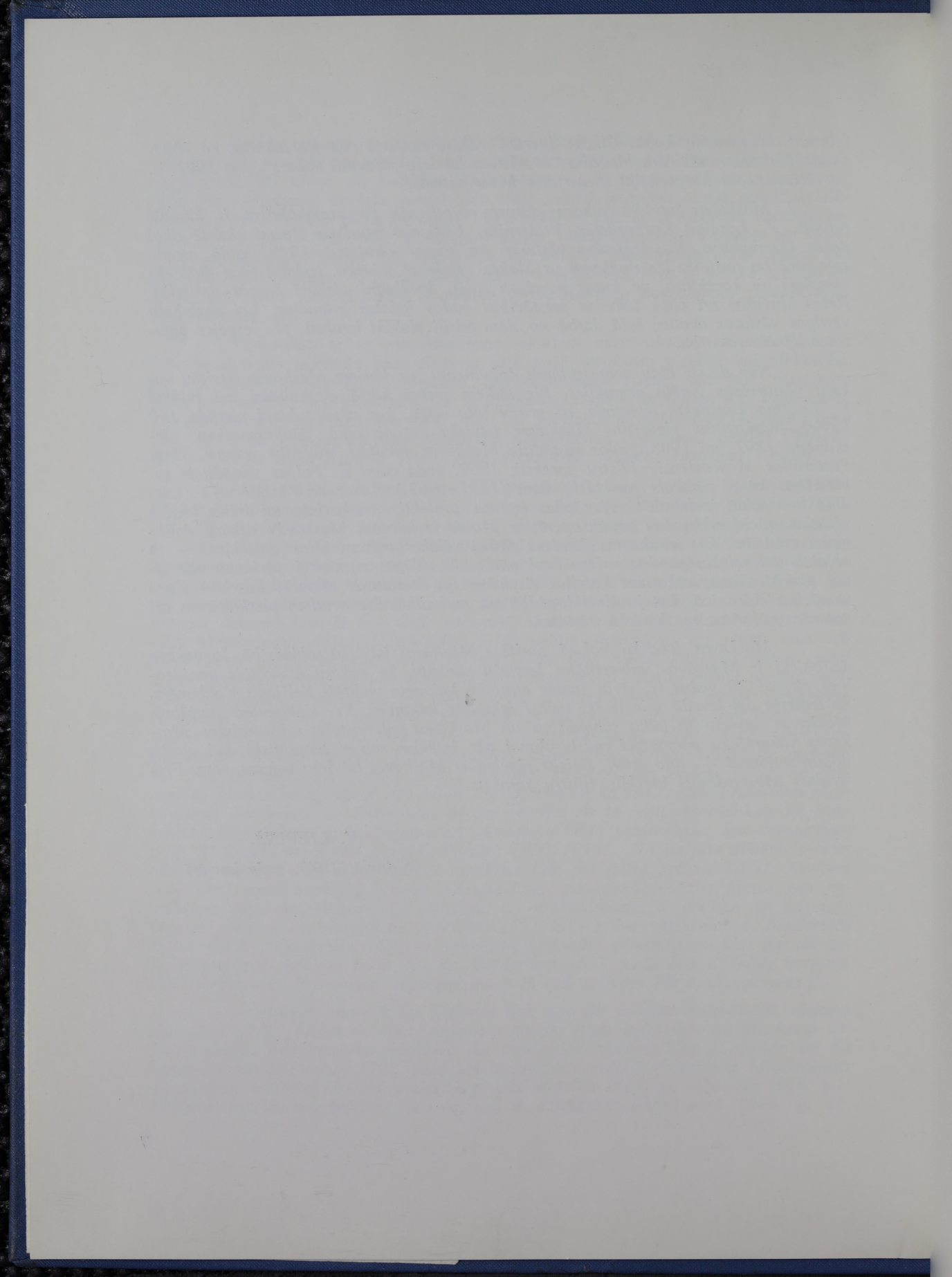
Maskavas latviešu vakaru vēstures avoti, cik tie uzglabājušies, ir kļuvuši retums. V. Lazdiņa Korporācijas *Fraternitas Lettica* Vēsturiskie Posmi eksistē tikai dažos eksemplāros. No Austruma vēstures, ko krievu okupanti 1940. gadā atrada spiestuvē un nosūtīja iznīcināšanai uz Slokas celulozes fabriku, izglābti tikai daži eksemplāri un korektura, no kuŗas pavairoti rotēti izvilkumi cirkulē šaurās aprindās. Retas kļuvušas arī citas Latvijas patstāvības gados izdotas grāmatas. Lai saglabātu vērtīgos vēstures avotus, šajā darbā no tiem taisīti plašāki izraksti, pēc iespējas paturot oriģināla rakstību.

Nav daudz tādu neapstrīdāmu dokumentu, uz kuŗiem Maskavas latviešu vakaru vēsturnieks varētu atsaukties. Pie tādiem pirmā kārtā pieskaitāmi jau minētā V. Lazdiņa konseptā ievietotie 16 grupu foto attēli, kas neapšaubāmi pierāda 150 latviešu-maskaviešu piederību Maskavas latviešu organizācijai. Dokumentiem pieskaitāmi 1897. un 1908. gados sastādītie Maskavas latviešu studentu vakaru, resp. *Fraternitas Moscoviensis* filistru saraksti, 1902. gadā com! E. Pulpes sastādītais sabiedrības kases pārskats par 11 gadiem (1891.-1902.), Austruma Vēsturē un V. Lazdiņa konseptā ievietotie korporācijas statutu projekti, maskaviešu un laika biedru vēstules un citi raksti. Jau grūtāk operēt ar avotos ievietotām Maskavas vakaru dalībnieku atmiņām, kas sarakstītas daudzus gadus vēlāk, pavisam citos apstākļos — to objektivitāti reizām gandrīz neiespējami pārbaudīt. Tāpat uzmanīgi pārbaudāmas ziņas par Maskavas vakariem Latvijas vispārīgā un literatūras vēsturē, Latviešu Konversācijas Vārdnīcā, Latvju Enciklopēdijā un periodikā. Pie avotiem pieskaitāmas arī autoram rakstītas maskaviešu vēstules.

Maskavas latviešu vakari norītēja Maskavas latviešu sabiedrībā, šo vakaru dalībnieki ir Maskavas universitātes latviešu studenti, šo vakaru dibinātājs un ideologs pirmos 20 gadus ir latvju tautas atmodas laikmeta vadītājs Krišjānis Valdemārs. Šo iemeslu dēļ ievadā sniegts īss tautas atmodas laikmeta, Kr. Valdemāra darbības, Maskavas latviešu tā laika sabiedrības un Maskavas universitātes raksturojums. Maskavas vakarnieku personīgai raksturošanai pēc iespējas sniegti biogrāfiski dati, darba dokumentēšanai — foto attēli. Beigās pievienots Maskavas latviešu vakaru, resp. *Fraternitas Moscoviensis* locekļu, filistru saraksts.

E. LIEPIŅŠ.

Sidnejā, 1970. gada janvārī.

MASKAVAS LATVIEŠU VAKARI. FRATERNITAS MOSCOVIENSIS.

I E V A D S .

Pagājušā gadu simteņa vidū, nostiprinājušies saimnieciski, latvieši vairs negrib samierināties ar pabēru lomu, kādu tiem gadu simteņus bija ierādījuši zemes faktiskie kungi — vācu muižnieki un viņu inteliģence — mācītāji. Tiem latvieši kā tauta neeksistēja. Labākā gadījumā tā bija zemnieku kārta, kuŗas vēsturiskais uzdevums kalpot zemes kungiem. Baltvācu ideologs K. Širrens 1861. gadā sludina: “Baltijā nekad nav bijis un arī tagad nav tautas, bet tikai uzvarētāji un uzvarētie. Ar to šīs zemes vēsture ir apzīmogota — palikt par to, kas tā bija jau sākumā — koloniju.”⁵⁵

Pirmās grūtības zemes kungiem rodas, kad latvieši iegūst augstāko izglītību un sāk sacensties ar vāciešiem zemes saimniecībā un pārvaldē.

Sākumā viss gāja gludi — inteliģentie latvieši pārvācojās, savu latvisko izcelsmi aizmirsa un centās būt vāciskāki par pašiem vāciešiem. Krišjānis Barons savās atmiņās raksta: “Pilsētu skolās vācu valoda bija mācību valoda, kuŗā mācīja pat ticības mācības. Šo skolu beidzēji apprecēja vācu sievas un pārvācojās. To pašu darīja mantīgākie latvieši. Amatnieki centās slēpt savu latvisko dzimumu runādami ģimenē sabojātu vācu valodu. Tā radās pusvācieši, mazvācieši, kārklu vācieši.”⁵⁶ Un Rīgas Jēkaba baznīcas virsmācītājs K.A. Berkholcs 1861. gadā varēja uzpūtīgi sludināt, ka latvietis var iegūt izglītību tikai izstājoties no latviešu tautas un valodas loka: “Izglītots latvietis nevar palikt latvietis, jo latvieši ir tikai zemnieku kārta. Nav vajadzīgs, lai pastāv viņu valoda — lai artu, nav nepieciešami runāt latviski.”⁵⁷

Visisāk toreiz valdošo baltvācu uzskatu savā 1871. gada 23. oktobra numurā izsaka Rīgas vācu laikraksts Zeitung für Stadt und Land: “Das sie Letten und zugleich gebildet sein können, ist ein Unding.”

Vācu dominētā Latviešu draugu biedrība priekšlikums biedrībā uzņemt arī latvie-

šus 1859. gadā noraidīts motivējot: “ja uzņemšanas priekšlikums attiecas uz tādu latvieti, kas palicis pie savas valodas un zemnieku kārtas, tad tāds neder par biedri biedrībā, kur visas darīšanas notiek vāciski; bet ja šāds latvietis atstāj savu valodu un zemnieku kārtu, tad tas vairs nav latvietis.”⁵⁸

Bet tad nāk lūzums: matematisks students Tērbatas universitatē Krišjānis Barons 1856. gadā apmeklējams studiju biedri Krišjāni Valdemaru, atrod uz viņa istabas durvīm piestiprinātu vizītkarti ar uzrakstu: “C. Woldemar, stud. cam. Latweetis”.

Bija sākusies latviešu tautas nacionālā atmoda.

Valdemara rīcību tā laika Tērbatas studenti nesaprata. Vācu kommlitoni izbrīnas pilni teica, ka vārdu “Latvietis” pie viņa vārda varējis pierakstīt tikai Valdemara lielākais ienaidsnieks. “Arī latviešu studenti”, raksta Kr. Barons, “to ņēma greizi. Teica, ka studentu starpā nevarot būt šķiršanās ne pēc tautības, nedz ļaužu kārtas, visi esot līdzīgi burši. No vāciešu puses šāda doma bija gluži pareiza, jo pēc šādiem ieskatiem visi izglītotie cittautieši pārgāja un pazuda lielākā vāciešu pulkā. Tā tad arī nāca, ka latvieši līdz tam labprāt slēpa un aizliedza savu tautību. Valdemars pirmais atklāti izteica vārdu, kas mūs dzīrās atsvabināt no šādas kaunības un mums atgādina, ka arī pret savu tautu mums ir svēti pienākumi izpildāmi.”⁵⁹

Tautas atmodas laikmets ir nepārtaukts cīņas laiks, ko ved topošā latviešu inteliģence, sevišķi tās akadēmiskā daļa, ar vācu un krievu administrāciju, cīņā pakāpeniski iesaistot arvien plašākus latviešu tautas slāņus. “Sākumā tie bija studentu un draugu pulciņi Tērbatā, Rīgā, Maskavā, Pēterpilī u.c., kas visi, agrāk vai vēlāk, izceļot daudziem pārbaudījumiem un pārvērtībām, pieņēma zināmu cīņas organizācijas formu — korporācijas veidā. Tā tas bija

ar Lettoniu, Seloniju, Fraternitas Moscoviensis un Fraternitas Petropoliensis.¹¹⁰ Cīņas karstumā tiek pielietoti līdzekļi un ieti ceļi, ko šodien, pēc simts gadiem, objektīvas vēstures gaismā varam tikai nožēlot. Vācu administrācija ne tikai nedod darba un dzīves iespējas skolu beigušiem latviešiem dzimtenē, bet apsūdz viņus krievu iestādēs, panāk viņu pratināšanu, tiesāšanu, izsūtīšanu. Kaudzīties Matīss savās atmiņās no tautiskā laikmeta raksta: "kas bija apzīmēts par jaunlatvieti, tas lai nedomāja atrast kauē kur kādu algas vai amatā vietu Baltijā, ja arī visādi uz to būtu cienīgs. Un ja kāds jau atradās kādā vietā, vai amatā, tad tādā vajadzēja vākties drīz projām."¹¹¹ Un Andrejs Pumpurs raksta 1889. g.: "pulciņš brīvības cīnītāju pirms 25 gadiem tika nosaukts par jaunlatviešiem. Viņu liktenis ir gandrīz vispārēji vienāds. Bez tēvijas un tautas, tiesībām, bez mantas un pārtikas, jā, daudzreiz bez vietas un maizes tiem bija jāklīst apkārt. Visas durvis tiem aizslēdzās, pie dzīves vietām un amatiem tie netika pielaisti. Ar grūtu sirdi viņi atstāja savu mīloto tēviju un devās svešumā, tālā Iekš-krievijā sev pārtiku meklēdami, pa daļai arī zinības mācīdamies."¹¹² Prof. E. Dunsdorfs aprēķinājis, ka 19. g.s. otrā pusē no Latvijas izceļojuši ap 300.000 latvieši meklēdami labākus dzīves apstākļus gan "siltās zemēs", gan Sibīrijas taigās, gan aizokeana zemēs (Rīgas latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļas izdotā Konversācijas vārdnīcā 1903.-1919. III. sēj. 2327. lp. p. lasāms: "Izrēķināts, ka pēdējos 45 gados no latviešu tautas dzimtenes izceļojuši uz dažādām malām kādu 250 līdz 300 tūkstošu latviešu, no kuriem liela daļa, vismaz viņu pēcnācēju vislielākā daļa, pazudusi citu tautu viņos"¹¹³). "Akadēmiski izglītotie latvieši dabūja darbu dzimtenē tikai tādos arodos, kur vāciešiem nebija nekāda noteikšana — par advokātiem, ārstiem, žurnālistiem, banku darbiniekiem, valsts ierēdņiem un skolotājiem. Tomēr apmērām puse no viņiem bija spiesta strādāt ārpus Latvijas: 1861./70. g. — 42%, 1871./80. g. — 40%, 1881./90. g. 44%, 1891./1900. g. — 54%. Ta ar savu savtīgo un tuvredzīgo politiku vācu muižniecība un pilsonība spieda jaunlatviešus kļūt par rusofiliem."¹¹⁴

10

Savukārt latviešu vadība pret baltvāciešiem kūda krievu šovinistus, slavofilus, norādīdami, ka 150 gadus pēc tam, kad Baltijas provinces pievienotas Krievijai, visa noteikšana tur pieder vāciešiem un krievu iespaids necīgs, tādā kārtā netieši izsaucot 1880-o gadu rusifikāciju Latvijā, no kuņas nācās ciest kā vāciešiem, tā latviešiem. Latviešu cīņas centri ir ārpus Latvijas — sākumā Tērbatā, tad Pēterburgā, vēlāk Maskavā. Rīgas latviešu biedrība (statuti apstiprināti 12. oktobrī 1868. g.) nekļuva par latviešu sabiedriskās, politiskās cīņas centru — vispirms tā atradās Rīgā — baltvācu un krievu administrācijas acu priekšā, kas uzmanīgi sekoja tās darbībai un otrkārt, savstarpējo cīņu dēļ biedrības priekšniecībā, kas bija sašķēlusies tā sauktos literatos un saimniecības vīros. Šīs cīņas izbeidzās tikai 1875. gadā, kad par biedrības priekšnieku ievēlēja maskavieti Krišjāni Kalniņu.

Latviešu tautas atmodas laikmeta vadoņu liktenis, viņu personīgā dzīve, pa lielākaļai daļai bija nelaimīga, zināmā mērā traģiska. "Parasti mācīto jaunlatviešu sievas bija vācietes, kāpēc viņi biedrībā runāja latviski, bet mājās vāciski. Kr. Valdemars apprecēja Rīgas dižciltīgu vācieti Luizi fon Rammu, Kronvalds — Gramzdas vācu ārsta Rolofa meitu Karolinu un t.t. Starp daudziem citiem, latviešus pameta Neikena, Velmes, Krodznieka bērni."¹⁵ (Brīv-

Krišjānis Valdemārs.

Latviešu tautas vadītājs XIX. gadu simteņa otrā pusē.

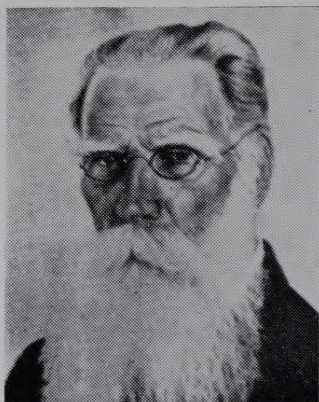
zemnieka sieva bija krieviete, Velmes — igauniete, Krodznieka-vāciete). Tautas atmodas vadītāji neatrada arī plašāku atbalstu, atzišanu, cieņu tā laika latviešu sabiedrībā: “Latvju jaunā pilsonība nebija izdevīgs materials mūsu pirmiem nacionālās patstāvības veidotājiem. Tā nebija ne marmors, nedz Latvijas pelēkais granīts, pat ne mīkstaī māls. Pretim mūsu lieliem tautas modinātājiem, kam bija dziļa un plaša vāciska izglītība, latvju pilsonība 70-os un 80-os gados netika tālāk par nekulturēlo kārklu vācietību, kas pat 90-os gados bija vēl pilnos ziedos.”¹⁶

Kā draugi, tā pretinieki ir vienprātīgi, ka latviešu tautiskās kustības vadītājs ir Krišjānis Valdemars. Studēdams Tērbatā kamerālījas, t.i. valsts un tautsaimniecības zinātnes, viņš organizē latviešu studentus nacionālam darbam. Kr. Valdemars reizā ar 4 citiem latviešiem iestājās Tērbatas universitātē 1854. gada rudens semestrī un atrada priekšā 8 citus latviešu studentus, kas vai nu sastāvēja vācu korporācijās jeb bija pie tām garantējuši komānu kā fechtbodisti. “Fechtbodisti toreiz Tērbatā bija tādi studenti, kas nebija paredzējuši pievienoties korporācijas saimei (kas daudziem nebija pa spēkam saimnieciski), bet saņēma kādas korporācijas aizsardzību garantēdami kādas korporācijas komānu, piedalīdamies paukošanā un kārtodami goda lietas tā pat kā korporācijas tautieši un fukši.”¹⁷ Valdemars kļuva vecākās vācu korporācijas Curionia's fechtbodists, bet tūlīt sāka domāt par pašu latviešu korporācijas dibināšanu. Pēdējo reizi viņš parakstījies Curionia's paukžurnālā 1857. gada 9. oktobrī (divas dienas pēc tam, kad bija parakstījis jaunās korporācijas dibināšanas aktu). Latviešu studentu skaits Tērbatas universitātē toreiz auga lēnām. 1855. gadā Tērbatā studēja 21 latvietis. 1856. gadā šis skaits pieauga līdz 25. Valdemars jau agrāk pazina studentus E. Grīnhofu un J. Zakranovicu, 1856. gadā sadraudzējās ar J. Alunānu un Kr. Baronu. Vēl vēlāk Valdemara pulciņam pievienojās J. Zīverss, J. Jurjans, O. Zonenbergs, J. Getlers, F. Freibergs, K. Kurševics. 1857. gadā Valdemars bija apvienojis 15 no 29 latviešu studentiem Tērbatā, bet korporācijas dibināšanai šis skaits nebija pietiekams.

Nācās vest sarunas ar kādu sveštautiešu grupu, kas sākumā saucās Fraternitas Academica, vēlāk Fraternitas Dorpatensis. Ar to Valdemars vienojās par jaunās korporācijas nosaukumu — Dorpatensis Fraternitas Academica, krāsām zaļš-sarkans-zelts, krāsu cepures uzšuvumā izraudzīja tīri latvisku triju ozollapu kombināciju. Dorpatensis Fraternitas Academica 31 dibinātājs (14 latvieši, vācieši, igauņi, poļi, kāds žīds) dibināšanas aktu parakstīja 1857. g. 7. oktobrī. Kr. Valdemars to parakstīja kā jaunās korporācijas otrais šaržetais.¹⁸ Jau 27. oktobrī — tikai 20 dienas vēlāk jauno korporāciju uzņēma šaržeto konventā un tā varēja atsegt savas krāsas. Neviena korporācija visā latviešu korporāciju vēsturē nav atzīta tik ātri. Dibināšana tā tad bija ļoti veikli saģatavota. Nav šaubu, ka šo darbu veicis Valdemars.¹⁹

Kr. Valdemara dibinātā korporācija Dorpatensis Fraternitas Academica pastāvēja nepilnus 4 gadus (1857.7.X. — 1861. 23.11.) un uzskatāma par vecāko latviešu korporāciju. Ne velti tāpēc publicists un vēsturnieks Ž. Unams konstatē ka “Kr. Valdemars tā tad uzskatāms arī par latviešu korporāciju tēvu.”²⁰

Savā īsā pastāvēšanas laikā Dorpatensis Fraternitas Academica, protams, nevarēja atstāt paliekošas pēdas korporāciju vēsturē. 1857. gadā tā ierosinājusi šaržeto konventā uzņemt atpakaļ no konventa aizgājušo krievu korporāciju Ruthenia. Iespējams, ka šis ierosinājums ir Valdemara diplomatisks gājiens stiprināt šaržeto konventā nevācu iespaidu. Curionia's 50 gadu jubilejā, 1858. gada 8. septembrī Dorpatensis Fraternitas Academicu reprezentē tās pirmais šaržetais J. Zakranovičs. Korporācijas dibināšanu Krišjānis Barons vēstulē M. Rinkai tēlo šādi: “Bet kad nodibinājās jauna vispārīga korporācija — Fraternitas Academica Dorpatensis — kas dažas novecojušas studentu dzīves formas atmata un gribēja vairāk rūpēties par zinātniskiem un progresīviem centieniem, tad tanī kā dibinātāji iestājās arī lielākā daļa no latviešu studentiem.”²¹ Kādā citā vietā Kr. Barons par savu Pēterburgas avižu 20. numurā iespiesto dzejojumu “Vecā Eģiptes zeme” paskaidro: “Dzejolis vispirms sacerēts vācu valodā

Krīšjānis Barons.

Latvju daiņu kopotājs un kārtotājs.

1859. gadā Tērbatā un ievietots korporācijas *Fraternitas Academica Dorpatensis* rakstītā studentu avīzē, kurai es kādu laiciņu biju redaktors.²²² Kr. Barona vārds korporācijas locekļu sarakstos figurē trīs semestrus (1857.II., 1958. I. un II.). Estonia's menzuru grāmatā atrasts Alunāna vārds. Jāpiezīmē, ka jaunākos latviešu korporāciju sarakstos *Dorpatensis Fraternitas Academica* ar pilnu tiesību tiek likta korporāciju sarakstā pirms *Lettonia's* (skat. *Baltisches Burschentum, Die studentischen Korporationen der Deutschbalten, Esten und Letten einst un jetst unter der Redaktion von Hans von Rimscha, Heidelberg 1968. 60. lp. p.*).

Ciņu par latviešu tautas tiesībām toreiz varēja izkaņot tikai ar vienu ieroci — spalvu un tikai vienā kaujas laukā — publicistikā, avīžniecībā. To nu arī jaunie latviešu vadītāji — studenti dara, rakstīdami latviešu, vācu un krievu presē. Tērbatā Kr. Valdemārs publicē apcerējumu vācu valodā par latviešu un igauņu pievilksanu jūrniecībai (*Über die Heranziehung der Letten and Esten zum Zeewesen nebst Notizen and aporismen in Bezug auf die industriellen, intellectuellen und statistischen verhältnisse der Letten und Esten und der drei baltischen Provinzen überhaupt*), ar ko griež uz sevi cara brāļa, lielkņaza Konstantīna (1824.-1892.) uzmanību. Juris Alunans izdod "Dziesmiņas latviešu valodai pārtulkotas",

grāmatas ievadā latviešus mudinādam: "turiet savu valodu godā un cieņā un jums labi klāsies virs zemes. Jo kas sevi pašu negodā, to arī citi negodās", un rakstu krājumu "Sēta, daba, pasaule". 1859. gadā iznāk pirmā zinātniskā ģeogrāfija latviešu valodā — Kr. Barona "Mūsu tēvzemes aprakstīšana un daži pielikumi īsumā saņemti. Grāmatiņa priekš skolām un mājām". Tās priekšvārdā Barons raksta: "Taču ir īsts gods tam, kas par augstu, jo augstu kungu nalicis un arī citas valodas runādams, neliedzās nemaz skaidri izteikt, ka ir un paliek latvietis, ka no visas sirds mīlē latviešu tautu un valodu, rūpēdamies par viņu labklāšanos kur un kā to iespēj. Un kad tikai īsti godājami vīri no latviešu kārtas sāks pulkā tādu prātu turēt, tad arī atvērsies acis tiem pamuļkiem puskoka lēcējiem, kas tautai par negodu tūlīt kaunas būt latvieši līdz tie iemācas puslīdz vāciski pamul-dēt."²²³

Augstskolu beidzis, Kr. Valdemars zin, ka ne viņam, ne viņa ciņas biedriem nav ne mazākās cerības atrast darbu dzimtenē. Viņš dodas uz Pēterburgu un atrod atbalstu pie lielkņaza Konstantīna. Vācu iespaids gan arī Pēterburgā, sevišķi cara galmā ir ļoti liels, lik liels, ka Valdemara labvēlis, Baltijas ģenerālgubernators kņazs Suvorovs ieteic Valdemaram ar vāciešiem izlīgt. Par šo sarunu savās atmiņās stāsta Dr. A. Zandbergs. Suvorovs norāda uz sevi, ka viņš ir kņazs, Baltijas ģenerālgubernators, krievu valdības oficiāls reprezentants un tomēr neko nevar darīt pret Baltijas muižnieku grību. Kā nu varētu stāties tiem pretim Valdemars, jauns cilvēks, kam vairāk nav kā gaišs prats un karsta sirds! Piedāvāto starpniecību Valdemars tomēr noraida vārdiem: "Man nav iespējams savus ideālus, no kuriem pastāv mana būtība mīt kājām un pasludināt savu līdzšinējo darbību par kļūdu un netaisnību. Es kaņošu, kamēr kritīšu!"²²⁴

Valdemars cer, ka Pēterburgā Baltijas vāciešu rokā viņu nesasnīgs. Viņam rodas ideja šeit izdot no vācu cenzuras neatkarīgu latviešu laikrakstu — Pēterburgas Avīzes un viņš tūlīt aicina pie sevis Tērbatas konfilistrus Kr. Baronu un J. Alunanu. Pateicoties labiem sakariem, Valdemars drīz saņem atļauju avīzes izdošanai, par redaktoru ap-

stiprina J. Alunanu, avīzes cenzoru Valdemaru pašu.

Pēterburgas Avīzes iznāca tikai nepilnus 3 gadus (1862.-65.), bet to iespaids latviešu tautā bija ārkārtīgi liels. T. Zeiferts savā rakstniecības vēsturē par avīzēm raksta: "Tūliņ ar saviem pirmajiem numuriem Pēterburgas avīzes sacēla Baltijā tikpat latviešu kā vāciešu vidū veselu kustību. Latvieši te redzēja savu interešu ciešu aizstāvi. Viņiem bija pilna uzticība uz to, ka šie uzrādītie likumi un rīkojumi no pirmajiem avotiem nākdami, patur acis viņu patieso labumu. Šie viņi atrada ar drosmi izsacītu kritiku par vadošām personām un iestādēm: mācītāji lasa naudu, lai atgrieztu Āfrikas pagānus, bet gādāt par kurlmēmiem pašu zemē nav ne naudas, ne vaļas. — Lopu aizsardzības biedrība rūpējas par dzīvniekiem, bet par cilvēkiem netiek gādāts. — Kungs ieceļ kučieri par skrīveri un ja norāda, ka kučieris nekā nezin no likumiem, tad atbild, ka kungs gan pavēlēs tiesai kā jāspriež. — Uz kunga iebildumu, ka viņa zābaki netiks labāki, ja kurpnieks māc rakstīt un rēķināt, dabū atbildi, ka kurpnieks paliks labāks un ka cilvēks radīts vēl kaut kam labākam, nekā kunga zābaku lāpīšanai."²⁵

Baltijas vācieši no Pēterburgas Avīzēm jutās ārkārtīgi apdraudēti. Lietu apspriež Kurzemes mācītāju sinode un landtags. Baltijas ģenerālgubernators Livens iesniedz iekšlietu ministram sūdzību par Pēterburgas Avīzēm, pieprasa avīzes cenzuru nodot viņam un avīzi vismaz uz laiku, apturēt. Kāds panisks noskaņojums valdījis tā laika vācu sabiedrībā, rāda raksts, kurā barons Livens brīdina abus civilgubernatorus, ka 30 slepenās latviešu biedrības biedri esot izbraukuši no Pēterburgas uz Latviju, lai musinātu uz sacelšanos, pie kam vienam no viņiem, laikam kalējam, bijis līdz maiss ar pulveri! Kurzemes žandarmērijas apakšpulkvedis Kocebū ziņo Kurzemes gubernatoram baronam J. fon Brevernam par 18 ļoti un 55 mazāk bīstamiem "latyšefiliem". Žandarmērijas šefs grāfs Šuvalovs 1865. gada martā ziņo iekšlietu ministram Valujevam: "šejiēnes zemnieki akli tic Valdemāram un uzskata viņu par ministra biedru, kam tiešs sakars ar ķeizaru, bet Pēterbur-

gas Avīzes par valdības balsi."²⁶

Vāciešu spertiem soļiem pret Valdemāru un Pēterburgas Avīzēm bija panākumi: avīzes cenzuru pārcēla uz Rīgu un to izdarīja Līvena kancelejas direktors Tīdebēls, avīzei kaitēdams visiem spēkiem. Vispirms avīzi apturēja uz 4 mēnešiem. Pēc redaktora J. Alunāna nāves noraidīja Valdemāra lūgumu apstiprināt viņu pašu par avīzes redaktoru un avīze palika bez formāla vadītāja. Riskēdams ar sodu, Valdemārs tomēr turpināja avīzi parakstīt. Par avīzes faktisko vadītāju palika Kr. Barons. Pret avīzes līdzstrādniekiem uzsāka nesaudzīgu vajāšanu, tos pratinot, apcietinot, izsūtot. 1864. gadā, sakarā ar Kurzemes gubernatora un Baltijas ģenerālgubernatora Līvena denunciacijām, Valdemārs un Barons tika nodoti policijas uzraudzībā. Kad Valdemārs iepirka muižu Novgorodas guberņā, lai sadalītu to latviešu zemniekiem, vācieši panāca, ka 3. aprīlī 1865. g. Valdemāram aizliedza stāties jebkādā sakarā mutes vārdiem vai rakstos ar Baltijas latviešiem. Viņa paskaidrojums Baltijas avīzes neievietoja. Rezultātā Novgorodā saplūda zemnieku tūkstoši, izcēlās sajukums, kurā Valdemārs zaudēja visu savu mantu, tika nodots tiesai un novests vislielākā izmisumā gribējies izdarīt pašnāvību, metoties Ņēvā. No kļūmīgā soļa Valdemāru atrunā viņa draugs un konfilistrs Barons, bet vācieši ir panākuši savu — Pēterburgas Avīzes ir iznīcinātas. Šajā Valdemāra dzīves vissmagākā brīdī pat brālis Indriķis paziņo, ka viņam neesot vairs nekā kopīga ar "makleru Valdemāru", izņemot uzvārdu. Lai gan tiesa Valdemāru attaisno, viņam ir skaidrs, ka kauja Pēterburgā ir zaudēta, sevišķi pēc tam, kad par iekšlietu ministru tiek iecelts viņa ienaidnieks grāfs Šuvalovs. 1867. gada janvārī Valdemārs ierodas Maskavā. Pāris mēnešus vēlāk viņam seko Krišjānis Barons.

Pagājušā gadu simteņa vidū Krievijas oficiālā galvas pilsēta Pēterburga stipri atšķīrās no vēsturiskās — Maskavas. Arturs Kroders tās raksturo šādi: "krievi paši mēdz sacīt, ka Pēterburga esot cieši līdz kaklam nopogājies činavnieks, bet Maskava — klāji, līdz galam atvērta krievu dvēsele" (A. Kroders. Atmiņas. 1968. 120. lpp.). Un

prof. A. Spekke abus lielos Krievijas garīgos centrus Maskavu un Pēterburgu salīdzinot, par Maskavu saka: "Pirmais, uz ārieni varbūt mazāk briljantais, manuprāt tomēr bija intīmāks, siltāks un savā metodiskā skolojumā nereti precīzāks" (A. Spekke, *Atmiņu brīži* 1967. 103. lpp.).

Maskavu par savu nākošo darba un cīņas vietu Valdemārs izvēlas vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt Maskavā, Krievijas vēsturiskajā galvas pilsētā ir koncentrējušies tie krievu vadošās sabiedrības spēki, kas ir opozīcijā Pēterburgas galmā valdošai rietumnieciskai, galvenā kārtā vācu orientācijai. Maskava ir "īsto krievu", slavofilu citadele un Valdemārs šeit cer atrast sabiedrotos cīņas turpināšanai pret Baltijas vācietību. Otrkārt, Maskavā ir neliela, bet augoša latviešu kolonija un treškārt, šeit ir slavenā Maskavas universitāte, kas kā magnets vienmēr lielākā skaitā pievelk latviešu studentus — dabīgos savas tautas nākošos vadītājus.

Slavofilu kustība pagājušā gadu simteņa vidū Krievijā radās kā pretstats līdz tam krievu augstākā sabiedrībā valdošai rietumu, sevišķi franču orientācijai. Slavofili gribēja būt tautiski, krieviski kā personīgā dzīvē, apgērbā, ierašanās, tā sabiedriskā darbā, literatūrā un politikā. Sevišķi tika izceltas senās krievu sadzīves formas, parašas un pareizticība. Krievu tautā slavofili saskatīja spēkus, kas to nevien nostāda blakus citām Eiropas tautām, bet paceļ tām pāri. Neapmierinoties ar visa krieviskā cildināšanu, slavofili savas idejas paplašināja un proklamēja panslāvismu — visu slāvu tautu apvienošanu krievu vadībā. Saskaņā ar šādu ideju ekspansiju, slavofili sāka interesēties par Krievijas valsts nomaļu tautām — nekrieviem, kas, protams, bija jāiekļauj lielajā slāvu laimes valstī. Latviešu sūdzības, ka viņi tiek apspiesti no vāciešiem, slavofilu aprindās atrada dzirdīgas ausis un tie labprāt atbalstīja latviešu tautas atmodas laikmeta vadītājus, sevišķi savā presē. No tiem pirmā kārtā jāmin Jūrijs Samarins (1819.-1876.), Vladimirs Lamanšis un Ivans Aksākovs. Pēterburgas krievu aprindu un valdības kritikā slavofili nereti nonāca konfliktā ar valdības iestādēm. Tā Jūrijs Samarins 1849. gadā uz laiku tika ie-

slodzīts Petropavlovskas cietoksnī, bet Aksākova avīzes vairākkārt apturētas un slēgtas. Valdemāram darbojoties Maskavā lielu iespaidu ne tikai Maskavā, bet arī Pēterburgā bija ieguvis laikraksta Moskovskija *Vedomoski* redaktors Michails Katkovs. Kr. Valdemārs Brīvzemniekam M. Katkovu un viņa avīzi raksturojis šādiem vārdiem (Brīvzemnieka atstāstījumā): "Tās (Mosk. Ved.) esot stipri konservatīvas, bet daudz vairāk nekā kaut kāda cita krievu avīze svarā pie valdības un vēl stiprās veckrievu partijas, kuŗas vadītājs organs viņas ir. Ķeizars pats labprāt lasot (Mosk. Ved.) un personīgi cienot viņu pirmo redaktoru Michailu Ņikiforoviču Katkovu. Tādēļ Katkovs ministrus nebīstoties, bet ministri gan viņu. Nesen vēl tolaiku iekšlietu ministrs Valujevs, Baltijas privilēģēto vāciešu draugs, mēģinājis oficiāli brīdināt Katkova avīzi. Pēc likuma avīzei dabūtais brīdinājums jānodrukā tāds savās slejās tūdaļ otrā dienā pēc dabūšanas; citādi tai jāmaksā sods — 25 rubļi par katru nokavētu dienu. Katkovs nedrukājis saņemto brīdinājumu labu laiku, maksādams katru dienu 25 rubļus. Gadījies, ka drīz pēc tam atbraucis uz Maskavu ķeizars. Katkovs izgādājis sev audienci, turējis majestātes priekšā īsu, bet dedzīgu runu un viņa padarītie grēki bijuši kā ar roku atņemti. Valujevs tikko noturējies savā vietā."²⁷

Pagājušā gadu simteņa otrā pusē Maskavā bija skaitliski samērā liela latviešu kolonija. Senā Krievijas galvas pilsēta kaut kā pievilka un iespaidoja ļaužu prātus arī tālajā rietumu provincē — Latvijā. J. Velme savas "atmiņas no manas Maskavas dzīves", sāk šādi: "Kad es vēl sēdēju uz ģimnazistu sola un mācījos vēsturi un ģeogrāfiju, tad jau man gribējās reiz redzēt Maskavu. Neviens cits pilsēta nemodināja tik stipri manu ziņkārību, kā Maskava. Šī ziņkārība nemazinājās, kad studēju Tērbatas universitātē. Arvienu es loloju cerību, ka pēc studiju beigām reiz nokļūšu Maskavā."²⁸ Cik izglītotu latviešu pag. gadu simteņa astoņdesmitos gados ir Maskavā un kāds viņu sabiedriskais stāvoklis, par to interesanta statistika atrodama "Mājas Viesā" 1883. gada 16. numurā — latviešu studentu ir 16, no Kurzemes 13, no Vidzemes 3. Tie studē: 5 — medicī-

nu, 7 — tieslietas, 2 — filoloģiju, 1 — matemātiku un 1 — farmāciju. Maskavā strādā 18 latviešu skolotāji: 16 vīrieši un 2 sievietes. 10 skolotāji strādā ģimnāzijās, 1 Lazareva austrumu valodu institūtā, 1 — komercskolā, 1 amatniecības skolā, 1 — muzikas skolā, 2 mājskolotāji un 2 mājskolotājas. Bez tam Maskavā darbojas 1 inženieris, 3 veterināri un 2 provizori, bet 3 latvieši ir fabriku direktori un 3 — fabriku īpašnieki. Bez tam ir vairāki ievērojami tirgotāji, kroņa ierēdņi, vairāki amatnieki un liels pulks latviešu kalpo dažādos privātos uzņēmumos. Pie augstskolas strādā viens latvietis — lektors Velme. Tālāk Mājas Viests piebilst, ka visaugstāko stāvokli sadzīvē un cieņu latviešu vidū ieņem Kr. Valdemārs, bet viens no visu čaklākiem ir visai latviešu tautai pazīstamais Brīvzemnieks.²⁰

Kā Maskavu š.g. simteņa sākumā vērtēja latviešu students, pastāsta fil! Dr. A. Grīnups savās atmiņās: "Tā bija universitāte, kuŗas dēļ devāmies uz Maskavu. Līdzekļi, mācības spēki, zinātnes kapacitātes tur saplūda no malu malām. Plašas pētniecības iestādes, laboratorijas, klīnikas un daudzas citas iespējas bija tālu priekšā citām Krievijas universitātēm.

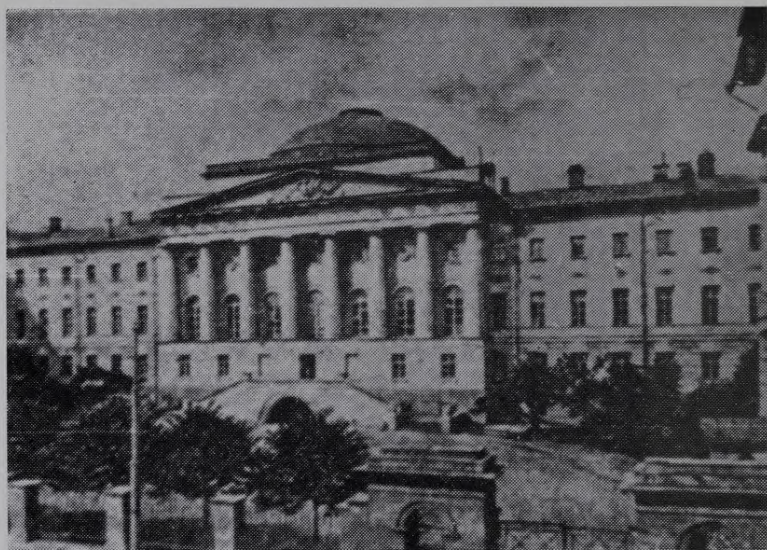
Atceros savu izbrīnu un sajūsmu, kad 1911. g. pavasarī ieradās Maskavā kārtot savas lietas universitātē un aizbraucu uz universitātes "klīniku pilsētu". Vairums šo klīniku bija celtas ar privātu dāvinātāju līdzekļiem un nosauktas šo dāvinātāju vārdos. Tur bija plašas auditorijas un laboratorijas kā arī lielas slimnieku halles. Pēc šīs apskates mana karstākā vēlēšanās bija studēt Maskavā. Saprotams, ka uzņemšana Maskavas universitātes medicīniskā fakultātē nebija vienkārša, jo gribētāju bija pārāk daudz un pastāvēja augsts konkurss. Šis apstāklis spieda daudzus studentus meklēt aplinkus ceļus — iestāties vispirms dabas zinātņu fakultātē un vēlāk "izurbties" uz medicīnisko fakultāti, kur arī tika ieskaitīti noliktie pārbaudījumi paralelos priekšmetos. Šo studentu vidū bija arī vairāki mūsu kommitoņi — vēlākie mediķi. Tiem, kuŗi devās uz Maskavu studēt, nebija noslēpums arī tas, ka šeit bija plašas iespējas nopelnīt līdzekļus studijām, netraucējot pašas studijas.

Labu tika atalgoti repetitori, stundu pasniedzēji, audzinātāji, tulkotāji. Arī citās nozarēs atalgojumi bija augstāki kā citās pilsētās. Atrast blakus nodarbošanos Maskavā nebija problēma (protams, ja pats ko spēja).

Lielpilsētas plašās bibliotēkas, ievērojami teātri ar saviem izciliem spēkiem, konservatorijas, lielie muziķi un koncerti, mākslas muzeji un izstādes — arī tas viss kopā ņemot bija liels pievilksanas spēks jaunam studentam.

Beidzot nevaru paiet garām parādībai, kas bija raksturīga Maskavai. Te jāmin lielais atbalsts, ko studentiem sniedza sabiedrība, organizācijas, privātas personas, apkārtējās pilsētas, kas ietilpa lielajā Maskavas mācību iecirknī, kā arī daudzas citas iestādes, kas visas deva, aizdeva, dāvināja, ko un kā katra varēja. Tā Maskavas pilsēta izdalīja brīvbiļetes ielas dzelzsceļiem, organizācijas izdalīja kartiņas brīvpusdienām, teātris dalīja brīvbiļetes, apkārtējās pilsētas sūtīja naudu studentu pabalstiem, privātas personas piesolīja studiju naudu (kāds miljonārs ik semestri lika piesūtīt viņam sarakstu par izslēgtiem studentiem, kuŗi nebija samaksājuši lekciju naudu un nomaksāja par visiem). Nevaru paiet garām arī tam pabalstam, ko sūtīja mums Rīgas latviešu biedrības izglītības sekcija.

Blakus visām augstāk minētām parādībām, kas ir materialas dabas, gribu uzsvērt, ka Maskavā un maskaviešos mita sevišķa sirsnība un sevišķs siltums kā pret studentiem, tā studentu pašu starpā. Es negribu ar to teikt, ka nebija arī domstarpību, pat "rīvēšanās", bet visumā valdīja patiesa draudzība un visur mēs bijām mīļi gaidīti viesi. Tā Maskavas latviešu biedrība katram sarīkojumam aicināja mūs par deju priekšniekiem, vadītājiem, mums bija sagatavots brīvgalds ar vakariņām (arī dzērieniem). Mēs bieži piedalījāmies — aicināti caur augstskolas asistentiem — plaši rīkotas svinības (kāzās, jubilejās), lai gan tur nevienu nepazinām. Es, Brūno Krieviņš un Jānis Kūlmanis vienmēr turējamies kopā tādās viesībās, kas nekad nebeidzās agrāk par rīta gaismu.²¹

Keizarisksā Maskavas universitāte (vecā ēka).

KEIZARISKĀ MASKAVAS UNIVERSITĀTE — vecākā Krievijā, dibināta 1755. gadā. Toreizējā un tagadējā Krievijas teritorijā gan atrodas arī 1632. gadā zviedru karaļa Gustava Adolfa dibinātā Tērbatas universitāte, bet tā kā tā atrodas igauņu zemē, tad ne cariskie, ne padomju krievi to par īstu krievu augstskolu nekad nav uzskatījuši. Par Maskavas universitātes rašanos krievi var pateikties zinātniekam-dzejniekam M.V. Lomonosovam — universitātes idejas garīgām iedvesmotājam un grāfam I.I. Šuvalovam, kuŗš šim nolūkam ziedoja materialus līdzekļus.

Maskavas universitātes dibināšanas dokumentu (ukaz) Krievijas ķeizariene Elizabete parakstīja 1755. gada 12. janvārī (pēc v. st.) — Sv. Tatjanas dienā pēc baznīcas kalendāra. Šo dienu Maskavas universitāte un tās audzēkņi katru gadu atzīmēja ar svētku aktu universitātes aulā, tās galvenz ēkā Mohovoje ielā. Aktā parasti runāja akadēmiskai brīvībai atbilstošas runas. Aktam sekoja svētku mielasti, kuŗos brīvi satikās universitātes mācību spēki ar studentiem. Tatjanas dienu ar komersu atzīmēja arī

Maskavas latviešu organizētie studenti un filistri. Uz šiem komersiem bija parasts ielūgt viesus, galvenā kārtā universitātes mācību spēkus. Fil! A. Grīnups atmiņās par Tatjanas dienas svinēšanu Maskavā raksta: "Mūsu alma mater — universitātes dibināšanas, "Tatjanas dienu" atzīmēja visi Maskavas studenti. Mēs šo dienu svinējām ar komersu, piedalījāmies svētku aktā universitātē. Netrūka arī dažādas izdarības, lai sevišķi svinīgi atzīmētu šo dienu. Atceros, ka vēlā stundā mēs ar Brūno Krieviņu un Jāni Kūlmani kāpām Puškina pieminekli, lai to noskūpstītu, bet mēs visi trīs vēl nebijām augšā (piemineklis bija apm. 5 metrus augsts), kad jau kārtībnieks no apakšas mūs rāmi aicināja kāpt zemē un godināt dzejnieku Tatjanas namā. Pastāvēja stingrs rīkojums nevienu studentu šajā dienā nepacietināt, izņemot tīri kriminālus gadījumus. Tā mēs arī mierīgi sabučojāmies ar Aleksandru Sergejeviču Puškinu un viens otru pie rokām turēdami nokāpām no augstā pieminekļa. Turpat tuvumā bija liels klosteris (Strastnoi monastir), pie kuŗa stāvēja ormaņi ar kamanām. Sakāpām katrs

pa ormana zirgam mugurā un sveicinot kārtībnieku, aizjājām. Tajā dienā studentiem tika daudz kas atļauts, kas citādi bija stingri noliegts. Maskavas iedzīvotāji, ieskaitot policiju, šajā dienā dzīvoja studentiem līdz. Restorānos un alus veikālos nereti studenti izsniedza dzērienus par samazinātu cenu, reizēm pat pilnīgi par brīvu.”

Vēlāk Tatjanas dienu kā vispārēju augstskolas un studentu dienu, pēc Maskavas universitātes parauga, sāka atzīmēt arī pārējās augstskolas Krievijā.

Maskavas universitātes darbība atklāta 1755. gada 26. aprīlī ar trīs fakultātēm — juridisko, medicīnas un filozofijas. Kurss sākumā bijis trīsgadīgs, mācības spēki gandrīz vienīgi ārzemnieki, jo krieviem pašiem savu zinātnieku toreiz vēl tik pat kā nebija.

1786. gadā, ķeizarienes Katrinas II. laikā likti pamati universitātes ēkām Mohovajas ielā. Pēc krievu parašas, neaizmirsā arī baznīcu Sv. Tatjanas piemiņai. 1789. gadā pie universitātes dibināta krievu literatūras veicinātāju biedrība.

Lielāku studentu pieplūdumu universitāte piedzīvoja pēc 1809. gada, kad ar sevišķu ukazu noteica, ka pieņemot valsts dienestā, Maskavas universitātes diplomiem dodama priekšrocība. Ja agrāk pastāvēja noteikums, ka universitātē var iestāties tikai muižnieku, ierēdņu un brīvībā atlaisto pilsoņu un zemnieku dēļi, ne jaunāki par 16 gadiem, tad tagad lekcijās pielauda pat brīvklaušītājus, neatkarīgi no kārtas vai vecuma. Mācību spēku vidū sāka dominēt krievi.

Lielaļā Maskavas ugunsgrēkā 1812. gadā sadega arī visas universitātes ēkas un vērtīgā (ap 20.000 sējumu) biblioteka. Universitāti atjaunojot, jaunās ēkas priekšā 1826. gadā novietoja Lomonosova statuju. Tā kā apbūves gabals Mochovajā izrādījās par šauru, atsevišķas universitātes ēkas pacēlās arī citos Maskavas rajonos. Medicīnas fakultātes klīnikas tika celtas Djeviče poļe rajonā.

Arakčējeva reakcijas laikā, 19. g.s. pirmā pusē, Maskavas universitātē tomēr valda akadēmiska brīvība. Prof. Kīzeveters to raksturo šādi: “Tanī laikā, kad Kazanā un

Pēterpilī Magnickis un Runičs sarīkoja mežonīgu uzbrukumu universitātes zinātnei, Maskavā pat šinīs neatvairāmās reakcijas gados universitāte izbēga nāvētāja sastingumu. Še jo dzīvi attīstījās dažādu zinātnes uzskatu sacensība: klasicisma piekritēji strīdējās ar romantisma atbalstītājiem; šeit ne tikai filozofijas fakultātes lektori, pat daiļrunātāja lauksaimniecības profesora Pavlova mēle popularizēja Šellinga filozofiju, bet no vēstures katedrām brāzās sīvas vētras, kas klausītājus uztrauca un modināja — te cīnījās skeptiķis Kačenovskis ar vēsturisko tradīciju dievinātāju Pogodinu. Tā bija dzīve. Tas bija liels domu brāziens. Un universitāte kā fakels ar savu gaismu laužās cauri politiskai krēslai, kas sabiezējusi apņēma valsti.”²¹

Maskavas universitātē rodas arī pirmie krievu studentu pulciņi. Pazīstamākie no tiem ir Nikolaja Stankeviča un Aleksandra Hercena dibinātie, kas iepaido krievu sabiedrisko domu gandrīz visu 19. gadu simteni. Stankeviča pulciņš vairāk nodarbojās ar gara problēmām — filozofiju, estētiku, literatūru. No tā vidus vēlāk nāk krievu tautībnieki — slavofili. (N. Stankeviča brāļa I. Stankeviča ģimenē Uderevkas muižā, Voronežas guberņā kā mājskolotājs 26 gadus nodzīvo Krišjānis Barons). Hercena pulciņā apspriež sabiedriskas un politiskas temas, valdībai tās liekas bīstamas un 1847. gadā Hercens uz visiem laikiem atstāj Krieviju. Londonā viņš izdod laikrakstu Kolokol (zvans), ko nelegāli izplatīja Krievijā. Ap Hercenu pulcējās krievu rietumnieki.

Pag. gadu simteņa vidū Maskavas universitāte izbeidza ārzemju mācības spēku piesaistīšanu. Universitāte beidzot bija nonākusi pašu krievu rokās. Atzīmējamas slavofīlu un rietumnieku idejiskās cīņas Maskavas universitātē, kas kulminēja vēstures profesora Gronovska maģistra disputā. Ļoti populārs studentu sabiedrībā ar savu oriģinālītāti ir juridiskās fakultātes romiešu tiesību profesors N.I. Krilovs (1807.-79.). 1857. gadā Krilovs publicēja ievērojamu, carismu slavējošu rakstu.

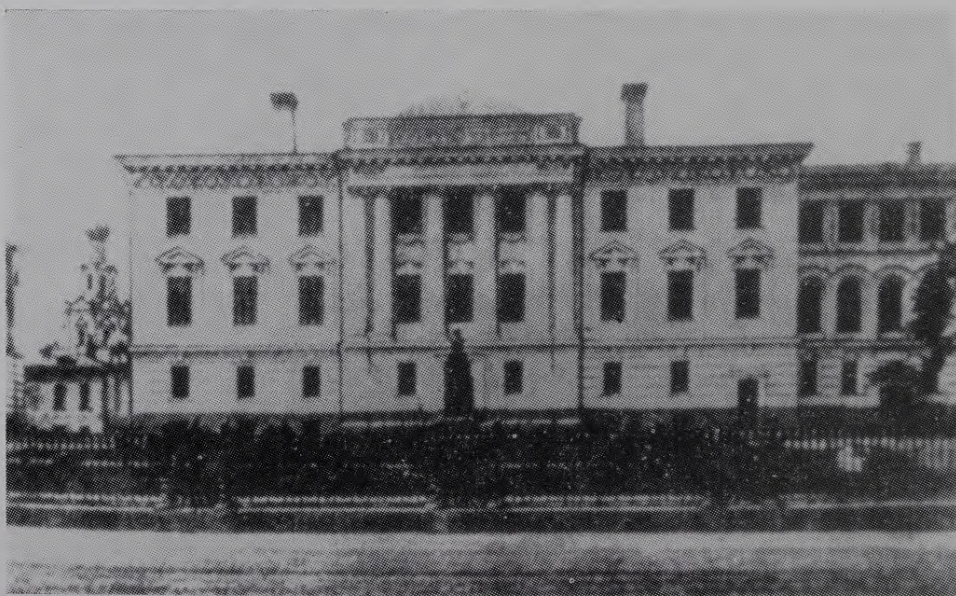
Kad pirmie latvieši nonāk Maskavas universitātē, tai ir nevien labākās augstskolas slava visā Krievijā, bet tā pazīstama arī Eiropā. Jo slavena šajā laikā ir Maskavas

universitātes juridiskā fakultāte ar liela stila zinātniekiem visās disciplīnās. (Janžuls, Čuprov, Maksims Kovaļevskis). Ne velti pirmos Latvijas valsts patstāvības gados gandrīz visi augstākās Latvijas tiesu iestādes — Latvijas Senāta locekļi bija studējuši Maskavā. Bet līdz ar to arī ietīkšana Maskavas universitātē ir apgrūtināta — kad Brīvēznieks iesniedz lūgumu pīelaist viņu kā brīvēklausītāju, viņš saņem noraidošu atbildi — pēc kāda nesen pieņemta lēmuma Maskavas universitātē brīvēklausītājus vairs nepīeņemot. Brīvēznieks tad griežas pie prof. P. Leontjeva — Mosk. Vjedomosti otrā reaktora, M. Katkova darba biedra. Leontjevs iedod viņam savu vizītkarti un Brīvēzniekam atveras augstskolas durvis.

Pagājušā gadu simteņa beigās Maskavas universitāte bija krievu nacionālistu — slavofilu citadele. Gadu simteņu maiņā, 1905. gada revolūcijas ietekmē daļa mācības spēku piegriezās liberālām, toreiz Krievijā populārām socialisma mācībām. Ar izglītības ministra L. Kaso rīkojumu no universitātes izslēdza rindu “progresīvu”, rei-

zām ļoti apdāvinātu zinātnieku (kņazu S. Trubeckojū, G. Šeršeņeviču, V. Hvostovu, N. Davidovu, A. Manilovu, P. Ļebeģevu un citus). Daļa no izslēgtiem sāka strādāt ar privātiem līdzekļiem dibinātā A. Šaņavska augstskolā, kur lēkcijas klausījās arī daudzi Maskavā dzīvojošie latvieši.

Neskatoties uz to prof. A. Spekke, kuŗš studēja un strādāja Maskavas universitātes vēstures-filoloģijas fakultātē no 1908.-1918. gadam, savās atmiņās raksta: “Mūsu fakultāte dzīvoja vislielākā iedomājamā akadēmiskā brīvībā. Kā to izskaidrot īsi pēc 1905. gada revolūcijas un reakcijas laikā, kas to paveica, es tiešām nezīnu. “Un citā vietā: “Bija man laime studēt vecajā Maskavas universitātē taisni tajos laikos, kad tur bija izveidojusies visliberālākā priekšmetu pasniegšanas kārtība. Proti simtprocentīgā priekšmetu izvēles kārtība, kas gan no sākuma spēja mulsināt iesācēju, bet kas toties vēlāk deva pilnīgu darbības un gara brīvību. Universitātes programmas bija izstrādātas ar plašu vērienu un bij arī atbilstošais pasniedzēju skaits, kas labā da-

Keizariskā Maskavas universitāte (jaunā ēka).

lā spēja pildīt tik plašas programmas prasības. Mums studentiem nekrieviem bija izveidojusies, laikam tīri spontāni — redzama vieta fakultātē, un cienība pret latviešiem bija tāda, ka piemērām Edgars Krieviņš dabūja uzdevumu aizvietot pensijā aizgājušo J. Velmi (vācu valodas lektoratā) vēl pirms viņš bija paspējis nolikt valsts eksamenus. Arī mani, ja atļauts pieminēt, at-

stāja pie universitātes apmērām gadus pusotra pirms beigšanas. Lai sirsnīgs paldies humanās un augsti inteligentās dabas profesoru kungiem, kas mūs nomaļņiekus (inorodci) apveltīja ar tādu cilvēcīgu laipnību un neliekuļotu sirsnību. Jāsaka dzeinieka vārdiem: “Reiz bija arī tādi krievi.”⁷ (Arnolds Spekke. Atmiņu brīži. 1967. 79. un 83/84. lp. p.)

I.

Pēterburgā Kr. Valdemārs gan ir pamatīgi sakauts, bet ne iznīcināts. Ieradies 1867. gada sākumā Maskavā, viņš nekavējoties uzņēma sakarus ar slavofilu vadītājiem M. Katkovu un I. Aksakovu un sāk rakstīt viņu avīzēs. Kādu laiku viņš ir Maskavas vācu laikraksta Moskauer Deutsche Zeitung redaktors, pēc tam atrod pastāvīgu darbu Maskavas jūrniecības biedrībā kā darbvedis. Pazaudējis visu savu mantu un iekritis lielos parādos mēģinājumā sagādāt zemi latviešu zemniekiem Novgorodas guberņā, Valdemārs bija spiests dzīvi Maskavā sākt no jauna. Par Valdemāra Maskavas dzīves sākumu Fr. Brīvzemnieks raksta: "Maniem zābakiem jau nebija biezas zoles, bet Valdemārs atnāca ar pavisam noplīsušiem. Neļaimīgo muižu dēļ arī te viņam vēl nelika miera, izūtrūpēja vajadzīgas istabas lietas. Es tās nosolīju Valdemāram atpakaļ par 25 rubļiem. Bet nu tika strādāts! Caurām nakts! Uz visām pusēm!"³²

Slavofili ir nēsamierināmā opozīcijā Pēterburgas galmam, pārmetot vācisku orientāciju, kāpēc viņiem ar Valdemāru ir pa ceļam un tie savās avīzēs vienmēr atrod vietu viņa rakstiem par nenormāliem apstākļiem Baltijā. "Nē, lielkungi, Katkova avīze nav Pēterburgas latviešu avīzes, kuŗas jums izdevās aizliegt. Tad jūs mani dancinājat, tagad es spēlēšu un jūs dancosat", par Valdemāra noskaņojumu šajā laikā raksta Dr. A. Zandbergs savās atmiņās.³³

Un tiešām — Valdemāra prestižs nav cietis: jaunais Baltijas ģenerālgubernators Albedinskis un Kurzemes gubernators P. fon Lilienfelds cenšas uzturēt ar Valdemāru labas attiecības, jo viņš ir varenā Katkova padomdevējs Baltijas jautājumos. Maskavas ģenerālgubernators, sarīkodams viesības par godu no Pēterburgas iebrāukušajam ķeizaram, ielūdz arī latviešu vadoni Kr. Valdemāru. Vācu pusē lielais prieks par Valdemāra neveiksmēm Pēterburgā drīz izbeidzās. Jau Latviešu draugu biedrības 1865. gada rudens sapulcē Raunas mācītājs G. Fīrhofs brīdina savus tautas brāļus no pārāk liela optimisma: "Pēc manas ciešas

pārliecības, zemes pārdevēja un vācu ēdēja Valdemāra slava nebūt nav tā mazinājusies latviešu tautā, kā to sludina Rigasche Zeitung. Iestājies tikai nogaidīšanas klusums un latviešu partija viņu dēvē vēl joprojām par savu Linkolnu un pestītāju."³⁴

Maskavā Valdemārs nekavējoties ķeras pie vietējo latviešu organizēšanas. Maskava kļūst par latviskās cīņas centru. Par to A. Baumanis Krišjāņa Barona biogrāfijā raksta: "Tautiskā kustība, Pēterburgas Avīzēm apstājoties, bija palikusi bez organizācijas. Bija atkal jāradā, kādā virzienā cīņa vedama, jāsadala pienākumi, kustība jāievada atkal tādās sliedēs, kas dod pārskatāmību un garantē panākumus. Šai nolūkā latvieši sāk pulcēties vispirms pie Valdemāra, kam plašāks privātdzīvoklis. Sestdienas vakaros tur sanāk dedzīgākie latvietības apustuļi."³⁵ Un pirmā zīme, ka Maskavā radies jauns latviešu centrs ir 1869. g. 21. oktobrī sūtītā telegramma Rīgas latviešu biedrībai sakarā ar pieminekļa atklāšanu Garlībam Merķelim: "Lai dzīvo Merķeļa piemiņas akmens, latviešu tautas brīvība, attīstīšanās, rakstniecība, latviešu biedrība. Treuland, Baron, Spāg, Voldemar."³⁶

Dr. h. c. Jānis Krūgers-Krodznieks.

Pirmais akadēmiskais latviešu tautības vēsturnieks. Maskavas latviešu vakaru dibinātājs.

Pagājušā gadu simteņa otrā pusē Maskavā bija radusies prāva latviešu kolonija. Tautiskā apziņa tajā nebija nekāda stiprā. Pirmais latviešu vēsturnieks ar akadēmisku izglītību, fil! J. Krodznieks (Krüger) par to liecina: "Bija gan daudz citu latviešu, kas tur Maskavā uzturējās, bet tie bija "ņemci" un no latvietības negribēja zināt, pat nesa-prata, kas tas tāds par ērmu. "Arī pašam Krodzniekam ceļš atpakaļ pie savas tautas nav bijis viegls. Pirms ierašanās Maskavā Krodznieks bija mācījies Valmieras pamat-skolā, aprinča skolā un ģimnāzijā. Par šo savas dzīves laikmetu J. Krodznieks raksta: "Iestājās pārvācošanās laikmets. Tā arī es elementarskolā un kreisskolā sāku spert pirms soļus uz vācietības pusi. Kad iestājos ģimnāzijā un tiku laukā no latviskās ap-kārtnes, es jau sāku justies it kā īsts vācie-tis, palikdams pat par jocīgu ķēmu, ka ru-nājot latviski, sāku lauzīt šo valodu it kā būtu īsts Rīgas birģelis. Ģimnāziju nepa-beidzu līdzekļu trūkuma dēļ. Līdz ar to ju-tos itkā noguris un biju apnicis mācīties. Gadījās skolā, ka direktors piedāvāja aptie-kas mācekļa vietu Maskavā. Es to pieņēmu un tā nokļuva 1869. gadā Maskavā. Bet te ar mani notikās savāda lieta. Es te uzdūros uz aptiekas provizoru Zinku, Rīgas Jēkaba baznīcas mācītāja brāli, īstu vācieti. Bet šis vīrs bija nodzīvojis ilgu gadu sstarp krie-viem un ieguvis plašāku, teiksim cilvēciskā-ku uzskatu par tautām un valodām. Viņš nemaz negribēja vairs saprast šauro Baltijas mietpilsonību (spiesbūrgertum) un verdzisko klanīšanos turienes augstāko šķiru priekšā. Viņš arī brīnējās, ka latvieši ņemoties ģeķo-ties un ar varu iezagties vāciešos, domāda-mi, ka vācietis citāds cilvēks nekā latvietis. Es gan pirmo laiku lāgā negribēju padoties šādaī, kā man likās ķecerībai, bet viņa vārdi darīja tomēr uz mani tādu iespaidu, ka satri-cināja manu skolā iegūto kārklvācietību. Te nejauši dabūju zināt, ka Maskavā uztu-ras mans bijušais kreisskolas līdzskolnieks Dāvis Jurjāns un caur viņu iepazīnos ar Fr. Treulandu (Brīvzemnieku). Izrādījās, ka Treulandam nenācās grūti mani pārvērst par latvieti. Viņš mani pierunāja izstāties no aptie-kas un gatavoties uz ģimnazijas abiturien-ta eksamenu." (J.K. Kā es tapu par latvieti. Rakstu krāj. Tautas audzināšana I. Rīgā

1923.).³⁷

Kr. Barons bija Valdemāram sekojis jau pēc dažiem mēnešiem un Maskavā ieradies 1867. gada pirmā pusē. Darbu gan Barons atrod tālu no Maskavas — Voroņežas guberņā, Ūderevkas muižā pie Ostrogošskas pilsētiņas — krievu muižnieka I. Stankeviča ģimenē, kur viņš kā mājskolo-tājs nostrādā 26 gadus, bet bieži uzturas Maskavā Stankeviču uzdevumā pavadīdams savus audzēkņus, kad tie apmeklē skolas Maskavā. Vēlāk Barons pārnāk Maskavā uz pastāvīgu dzīvi.

Frīcis Treulands-Brīvzemnieks.

Izcilus latviešu tautas un skolu darbinieks. Maskavas latviešu vakaru dibinātājs. Maskavas laikmeta uzņēmums.

"Brīvzemnieks nonāk Maskavā augus-ta pirmajās dienās 1867. gadā. Viņam mu-gurā nodilis apģērbs, kājās noplīsuši zābaki, kabatā 75 kapeikas. Vispirms viņš meklē pēc pajumtes, kur palikt pa nakti. Viņš ap-skata istabas Pēterpils dzelzceļa stacijas tu-vumā. Tās dārgas. Beidzot jāpaliek bez "pajumtes" — viņš atrod kādu verandu ārpus istabas kāda nama augšējā stāvā zem plikas debess. Pieaudzis cilvēks še gan ne-var lāgā ir izstiepties, bet par to jāmaksā par dienu un nakti tikai 15 kapeikas, "tā Brīvzemnieka ierašanās Maskavā atstāsta

T. Zeiferts.³⁸

Otrā dienā Brīvēznieks uzmeklē Valdemāru. "Mani saņēma ļoti dzīvs, asprātīgi runīgs, prāva auguma pusmūža, ļoti vienkārši ģērbies vīrs platiem pleciem, pār kuriem pacēlās patukls kakls un samērā liela galva, laipniem, mīlīgiem smaidiem vaigā un ļoti dzīvām, dzirkstošām acīm. Šis vīrs bija Valdemārs. "Viņš liek tam apsēsties un šo to par sevi pasaka. Bet tad viņš ieminas par darbu, ko viņam uzdevusi Tautas apgaismošanas ministrija. Esot jāsastāda krievu — latviešu — vācu vārdnīca. Viņi sarunājās vāciski. (Brīvēznieks piezīmē: "Tolaik mācītiem latviešiem, pat vislabākiem latviešu patriotiem, vēl bij it kā neveikli sarunāties un sarakstīties savā mātes valodā"). Te uzreiz Valdemārs iejautājas: "Vai Jūs protat pa latviski? "Brīvēznieks apliecina, ka viņš runā un raksta latviski. Valdemārs uzlec no krēsla, pakampj no plaukta grāmatu, Reifa paralelvārdnīcu, noliek to Brīvēzniekam priekšā, tāpat baltu papīra loksni, padod tintē iemērkta spalvu un saka: "Pamēģināsim!" Viņš parāda vārdnīcā vārdu "zloī". Brīvēznieks to uzraksta un pieliek tam bez kādas apdomāšanās klāt: "pikts", "bōse". Valdemārs uzdod Brīvēzniekam vārdnīcu sastādīt.³⁹

Maskavā Brīvēznieks uzsāk latviešu tautas gara mantu krāšanu Dabas zinātņu, antropoloģijas un etnogrāfijas draugu biedrības uzdevumā, raksta laikrakstos, maizes darbu strādā kā vācu valodas skolotājs.

T. Zeiferts domā, ka ideja par Maskavas latviešu pulcināšanu vakaros varēja rasties sekojot krievu publicista I. Aksākova paraugam, kuŗš šādu vakarus rīkoja pie sevis regulāri katru piektdienu. Aksākova vakaros dalību ņēma arī Valdemārs un Brīvēznieks.

Par Maskavas latviešu lasāmo vakaru nodibināšanos fil! J. Krodznieks liecina: "Mūsu, kā teicu, nebija daudz, tikai 8 cilvēki, kas pirmo reizi sanāca 1870. gada 20. oktobrī (v. st.). Atklāti, likumīgi uzstāties toreiz nebija ko domāt. Tādēļ tikai paslepus, kā mēdz teikt konspiratīvi tas bija izdarāms. Mēs nesācām vis vienā noteiktā zināmā dzīvoklī, bet notāl citā vietā, par rindai pie pašiem dalībniekiem. Ja mūs policija tramdītu, tad tūliņ gatava zināma iz-

runa: mēs svinam dzimšanas vai vārda dienu. Šai gadījumā bija vajadzīgi arī svinību liecinieki: kaktā bija vai nu kurvis alus, vai mucīņa un uz galda baltmaize, sviests un uzkožamie. Alkohollietot pie tam bija atmests, jo mēs negribējām būt dzērāji un piekopt žūpību. To turējām par kauna lietu. Sanācām ik pārnedēļas pa sestdienām. Pirmo reizi ieradās, kā labi atceros 8: Brīvēznieks, Dāvis Jurjāns, Pēteris Liepiņš, Kanningss (soms), Krišjānis Kalniņš, Andrejs Šlōsings (Šlēziņš), astoto neatminos."⁴⁰

Ja Valdemārs uzskatāms par Maskavas latviešu pulciņa galvu, tad tā sirds bija Fr. Brīvēznieks. Fil! J. Krodznieks Brīvēznieku apzīmē par vakaru galveno darbinieku vārdiem: "pie vakariem piederēja arī Kr. Kalniņš, Šlēziņš, Kr. Barons, bet tas reti turp nonāca, tāpat arī Valdemārs un vēl kas nu ieradās. Toreiz bija paradums meklēt un okšķerēt, vai kur nedabūtu kādu latvieti. Un visus Brīvēznieks gumdija uz kaut kādu darbu. Ņem tik spalvu rokā un raksti, gan domas radīsies, bija viņa notuļje skubinājumi. Patiesi, viņš dažu labu piedabūja pie tiem."

Par Maskavas latviešu lasāmo vakaru norisi liecina J. Velme: "Tīri zinātniski raksti par latviešu gramatiskiem jautājumiem tika vēl papildināti un pārstrādāti un tad priekša lasīti Maskavas latviešu vakaros un tad Rīgas latviešu biedrības zinību komisijas vasaras sapulcēs un nodrukāti zinību komisijas rakstu krājumos. Kā ar mani, tāpat viņš (Brīvēznieks) darīja ar citiem, sevišķi studentiem. Priekš tam pastāvēja toreiz Maskavā tā sauktie Latviešu vakari, ja nemaldos divreiz mēnesī, sestdienas vakaros. Pie tiem toreiz, kad es atnācu Maskavā, piedalījās visvairāk studenti un tādi, kas bija kādā augstākā skolā mācījušies. Uz katru vakaru bij vienam no dalībniekiem jāizstrādā raksts par kādu tematu, kas piekrita viņa arodam. Pēc raksta nolasīšanas to pārsprieda, sevišķi valodas un izteiksmes ziņā. Vispirms skatījās uz to, vai raksts būs saprotams tiem, no kuriem sastāv latviešu laikrakstu lasītāju lielākā daļa. Rakstu un arī "vakaru" uzdevums toreiz nebija pasniegt saviem biedriem kādas zināšanas, bet mācīt tos domāt un rakstīt pa latviski. Pa lielākai daļai toreiz šie "vakari" notika pie

Brīvzemnieka, reiz vai divreiz gadā arī pie Valdemāra, vēlākā laikā arī pie manis, un kad Krodznieks ieradās Maskavā, arī pie tā, vēl pie dažā cīta.⁴¹

Visiem referātiem bija sprauts tautisks mērķis. Lielāko daļu referātus lasīja studenti vai nu savos studiju priekšmetos, vai arī Valdemāra un Brīvzemnieka norādītos jautājumos. Tā stud. med. A. Butuls stipri nosvēries uz jūrniecību un pēc Valdemāra idejām vairakkārt referējis par jautājumu, kāda jūrniecībai var būt tautsaimnieciska nozīme latviešu tautas nākotnes attīstībā. Matematicas students J. Vinklers referējis par nacionālas skolas attīstības un izveidošanās iespējām nākotnē un zīmīgi, ka 1874. gadā kādā referātā viņš apskatījis jautājumu par skolas šķiršanu no baznīcas. Ja šo faktu mēs izrautu no toreizējiem apstākļiem un apspriestu gadu simteņu maiņas un 1905. gada revolūcijas perspektīvā, kad socialisma kustība aiz antirelīģioziem motīviem prasīja skolas šķiršanu no baznīcas, tad varētu rasties doma, ka Maskavas latviešu vakaros sākusies arī antirelīģioza kustība. Bet tas būtu galīgi aplami domāts. Skolas, t.i. tautskolas šķiršanu no baznīcas Maskavas vakarnieki gribēja propagandēt aiz dziļi nacionāliem motīviem,

lai latviskā tautskola varētu atsvabināties no stipri vāciskā baznīcas iespaīda. Dispozīciju šādai latviešu skolu politikai 70-os gados deva Kr. Valdemārs un Brīvzemnieks un tie bija tikpat reliģiozi, cik nacionāli.⁴²

Būtu tomēr nepareizi pieņemt, ka vakari pastāvējuši tikai no referātu lasīšanas un sabiedrisku problēmu pārrunām. Nereti vakaros valdījusi jautrība, dziedāts un sprēgājusi asprātība. Fil! J. Krodznieks liecīna: "Arī dziedāšanu mēs piekopām, bet tā nebija nekāda mākslīga, tikai jautrības dēļ, kā tas jaunēkļu starpā parasts un mēs dziedājām tautas dziesmas, kuņas Cimze pašlaik bija radījis. "Ļoti populāra dziesma toreiz bijusi pēc čechu parauga radītā Nevis slinkojot un pūstot, ko vēl šodien dzied pēc vecākā semestra runas komersa oficiālā daļā. A. Krodznieks turpīna: "Arī līdz ar to visu mēs pašī lūkojām izglītoties un parakstījām tai ziņā derīgākos laikrakstus un žurnālus. Bez latviešu laikrakstiem, kuņu toreiz bija nedaudz, mēs dabūjām žurnālu Znaņije un kādus vācu laikrakstus. Šai lietā katram bija jāmaksā par mēnesī 20 kapeīkas.

Nodībīnājām biblioteku, kuņa ar laiku pārgāja latviešu biedrības bibliotekā un kurā bija apm. 400 numuru."⁴³

Pīrmais vakarnieku fotogrāfiskais uz-

Maskavas latviešu lasāms vakars 1876. No kreīsās uz labo sēd: Fr. Brīvzemnieks, Kr. Barons, Kr. Valdemārs, A. Bandrevičs, Andersons. Stāv: A. Šlēziņš, T. Lesņikovs, J. Krūgers — Krodznieks un P. Sietiņsons.

nēmums, kas saglabājies, ir no 1876. gada. Uzņēmumā redzam Brīvēznieku, Baronu, Valdemāru, Bandrēviču, Andersonu, Šlēzīnu, Lešņikovu, Krodznieku un Sietiņsonu.

Vakaros piedalās gandrīz visi tā laika Maskavas latviešu studenti. Vakarnieki viens otru atbalsta materiāli, ieteicot jaunus studentus par privātstundu pasniedzējiem un citādi tiem palīdzēdami. Maskavas latviešu studentu materiālais stāvoklis toreiz nav spožs. Liels studentu labvēlis ir Brīvēznieks. Bijuši gadījumi, kad sanāksmē piedalās 30 cilvēki. "Sapulcēties tādā kārtā nebija bez riska", liecina kāds dalībnieks. "Tādēļ sapulces noturējam pārmaiņus pie Valdemāra, Velmes, Krodznieka, Bandrēviča, Barona, bet visbiežāk pie Brīvēznieka". Kā policija skatījās uz tādu pulcēšanos, raksturo sekojoša saruna. Mājas sētnieks griežas pie studenta Barona ar jautājumu pēc viņa uzvārda; uz pēdējā atbildi, ka viņu saucot Barons, sētnieks noteicis: "Tā ir Jūsu kārtā, bet kāds ir Jūsu vārds?" Kad students jautājis, kam viņam tas vajadzīgs, sētnieks atzinies, ka policija likusi izziņāt. Kad sapulcējoties atkal, lai bez kavēšanās ziņojot, samaksāšot par važoni. Vakarniekus, sanāksmei beidzoties, tāpēc laiduši laukā pa vienam, "lai lielais pulks nelektu acīs."⁴⁴

Sevišķi apgrūtināta sanāksmju noturēšana pēc 1881. gada, kad, sakarā ar attentātu pret Krievijas caru Aleksandru II., izdeva likumu, kas noliedza sapulcēties vairāk par 3 personām. Protams, ja vakars notika privātā dzīvoklī, ko administrācija nezināja, tad nekādu traucējumu nebija. Bet vakarniekiem bija tradīcija, ka katram vakarniekam jānotur savu reizi vakars. Visvairāk dalībnieku bija pie Valdemāra, jo tam bija liels dzīvoklis un viņa kundze vakarniekus viesmīlīgi uzņēma, tāpat pie Brīvēznieka, Bandrēviča, Krodznieka, Sietiņsona, Vinklera. Bet neertāk bija, ja tie notika pie studentiem. Tā pēc Bandrēviča atmiņām reiz vakars bijis jānotur studentam Bušam, kuŗam nebījis pat sava dzīvokļa. Vakaram kādā viesnīcā uz Mjasņickajas viņš noīrējis istabu. Tas bijis vēl rudenī. Sanākuši cilvēki seši, starp tiem arī Kr. Valdemārs. Kā parasts vēl viesus gaidot, lasījuši jaunākās izrakstītās latviešu avīzes. Pa-

sūtījuši patvāri ar tēju, ko dzēruši baltmaizi piekožot. Bet sulainis pavēris vienreiz durvis, otreiz, it kā gaidīdams, vai viesi vēl ko nepasūtīs, it kā vērodams. Beidzot lieta viņam izlikusi nesaprotama, aizdomīga un viņš cieši noprasījis: ko jūs darāt un ko darīsāt? Kr. Valdemārs pirmais apsvēris, ka šis vakars var nepatīkami beigties un devies prom. Pēc viņa aizgājuši arī citi un tā vakars izjucis.⁴⁵

Ka vakarnieku uzmanība nav bijusi lieka, liecina fakts, ka Kr. Valdemārs atbrīvots no policijas uzraudzības tikai 1886. gadā, bet atgriezies Latvijā viņam bija noliegts līdz pat nāvei. Kad Kr. Barons 1893. gadā atstāj savu mājskolotāja vietu krievu muižnieka I. Stankeviča ģimenē, pēdējais viņam atklāj, ka policija viņu divas reizas brīdinājusi no Barona.

Principā Maskavas latviešu lasāmos vakaros sākumā varēja piedalīties katrs, kam interesēja latviešu lietas. Kā fil! J. Krodznieks liecina, latvieši pat meklēti un vakaros aicināti. Vakarniekiem kļūstot ne tikai kopēja darba darītājiem, bet savstarpēji slēdzot tuvu personīgu draudzību, izvēle kļūst stingrāka — par sabiedrības dalībniekiem uzņem tikai politiski pārbaudītus latviešus, jaunuzņemtiem jādod svīnīgs solījums visādā veidā atbalstīt vakarniekus, kalpot tautai, ar jaunuzņemto sadzerta "tu brālība". Nereti jaunais dalībnieks ar vācisku uzvārdu, iestājoties sabiedrībā to latviskoja. Tā Krūgers kļuva par Krodznieku, Treulands par Brīvēznieku. Kādu laiku Brīvēznieks nevarējis izšķirties, vai nesaukties par Īstzemnieku, bet sākot ar 1871. gadu viņš visus savus rakstus paraksta kā Brīvēznieks. Ar šo vārdu viņš iegājis Latvijas vēsturē.

Dziļā personīga draudzība saista Valdemāru, Baronu, Brīvēznieku. Tā ir tik stipra, ka Maskavas draugi nešķiras arī pēc nāves — sekojot viņu izteiktai gribai viņi apglabāti viens otram blakus Rīgas vecos Ģertrudes kapos. Pāris desmitus gadus vēlāk Meža kapos viens otram blakus sagūla otra maskaviešu paaudze — Gobiņš, Pētersons, Šīmanis, Krastkalns.

Dzīvodami lielas tautas vidū, bieži apgrozīdamies labākā krievu sabiedrībā, Maskavas vakarnieki nezaudēja savu vienkārši-

Jānis Kreicbergs.

Krievijas valsts domes, Latvijas nacionālās padomes, Rīgas pilsētas domes loceklis, notārs un publicists.

bu, sirsnību, latviskumu. Tiem nenāk ne prātā pārkrievoties. Par to savās atmiņās liecina fil! J. Kreicbergs: "Drīz vien ierodas ar dažiem citiem studentiem Baronu dzīvoklī, kas atradās kādā klusā ieliņā, mazas koka mājiņas otrā stāvā. Jau pie durvīm dzirdam jautrus smieklus. Saņem mūs students Barons un stāda mani priekšā kādai pusmūža dāmai, kas tikko no paplātes bija pāsniegusi viesiem-studentiem tēju. Šī dāma — Barona kundze mani saņem un apsveicina tik silti, tik sirsnīgi, it kā es būtu sen gaidīts rets viesis. Pagriezusies pret agrākiem viesiem tā jautri piebilst — "Redzat, tie visi mani dēli, kurzemnieki un vidzemnieki!" Un tālāk: "Baronu nams Maskavā bija īsts latviešu nams, kur atskanēja tikai latviešu valoda, tur pārrunāja un pārsprieda tikai latviešu gan dienas, gan mūža jautājumus, tur sapulcējās tikai latviešu jaunēkļi un jaunas, tur rikojās, valdīja īsta latviešu nama māte."⁴⁰

Baronu dzīvoklī notiek arī studentu kora mīģinājumi un glabājās vakarnieku biblioteka.

Maskavas latviešu lasāms vakars, kāds bija vakarnieku savai organizācijai dotais oficiālais nosaukums, devis latviešu tautai

rindu pirmā lieluma tautas darbinieku, kuru vārdi pilda mūsu sabiedrisko, politisko un literatūras vēsturi. Nav latvieša, kuram būtu svešs Kr. Valdemāra, Kr. Barona vai F. Brīvzemnieka vārds. Bet arī mazāk populārie daudz strādājuši savai tautai un godam minami.

Pirmie latvieši, kas studējuši Maskavas universitātē, Maskavas latviešu vakaru dibināšanas laikā Maskavu jau bija atstājuši. Tie ir Jānis Frīdemanis un Frīdrihs Veinbergs.

J. Frīdemanis kā Kr. Valdemāra līdzstrādnieks minēts 28. aprīlī 1865. g. valsts padomnieka Šmita iesniegumā gubernatoram Etingenam par jaunlatviešu kustību Vidzemē: "Šīs pretvalstiskās kustības centrs esot Pēterburgas klubs Jaunā Latvijā, ko vadot Kr. Valdemārs ar saviem palīgiem — matemātikas kandidātu Kr. Baronu, skolotāju J. Šternu, Zvaigznīti, juristu J. Frīdemanī, grāmatvedī Strombergu un dārznieku D. Grīntālu-Zaļgrāvu."⁴¹ Jānis Frīdemanis dzimis 18. jūnijā 1837. g. Valgundes Stūrmaņu Lorenčos. Beidzis Jelgavas ģimnāziju, studēja tieslietas Maskavā 1857.-62. g. Studijas beidzis Frīdemanis strādāja Pēterburgā Tieslietu ministrijā. 1864. g. viņš ir izmeklēšanas tiesnesis Ostrovā, no 1872. gada zvērināts advokāts Pēterburgā, kur arī miris 6. janvārī 1899. gadā. (Latviešu literatūras darbinieki. Biogrāfiska vārdnīca. Rīgā, 1965. g. 105. lp. p.).

Kamēr pirmais nekad nav meklējis sakarus ar Maskavā dibināto organizāciju, Frīdrihs Veinbergs, kurš savā dzīvē un darbā garīgi stāvēja tuvu maskaviešiem, jau organizācijas pirmajos gados tika uzņemts korporācijas filistru saimē un tajā kā semestros vecākais filistrs skaitījās līdz pat savai nāvei 1924. gada 24. maijā. F. Veinbergs bija arī Lettonia's goda filistrs. F. Veinbergs studēja tieslietas Pēterburgas universitātē, strādāja kā mājskolotājs Maskavas vicegubernatora ģimenē, iestājās kā brīvklāusītājs Maskavas universitātē, kurās padome viņam 1867. gada 9. jūnijā piešķīra tieslietu zinātņu kandidāta grādu. Drīz pēc tam Veinbergs atgriežas dzimtenē un ņem ļoti aktīvu dalību latviešu sabiedriskā dzīvē.

Arī Andrejs Spāģis, kurš Maskavā ie-

radās tajā pat gadā, kad Brīvzemnieks (1867.) Maskavas latviešu lasāmā vakarā dalību nav ņēmis, kaut gan uzturējās kontaktā ar atsevišķiem vakara dalībniekiem, galvenā kārtā Brīvzemnieku. Spāģis mirst Saratovā 1871. gada 29. (17.) jūlijā, kolie-ras sērgā.

Turpretim students Aleksandrs Vēbers, kuŗš Maskavā ieradās 1872. gada vasarā Rīgas latviešu biedrības uzdevumā kā latviešu izstādītāju reprezentants Maskavā rīkotā politehniskā izstādē iestājās uz lai-ku Maskavas universitātes juridiskā fakultā-tē un tika uzņemts Maskavas latviešu or-ganizācijā. A. Vēbers skaitījās korporācijas filistru sarakstā līdz pat savai nāvei 1910. gada 16. aprīlī Vācijā. A. Vēbers bija arī Lettonia's filistrs.

Aktīvs Maskavas latviešu vakaru da-lībnieks bija Dāvis Jurjāns, jeb kā viņš mīlējies saukties, Jurjaņa Dāvis. Maskavā viņš bija ieradies 1869. gadā un strādāja Maskavas mērniecības kanceļjā. Grūtajos dzīves apstākļos sabojājies veselību, viņš tomēr nerima līdzdarboties lasāmos vakaros un pārtulkoja Pomjalovska stāstu Zemu ļau-žu laime. Kad ar grāmatas izdošanu radās grūtības, viņš vēl uz nāves gultas gulēdams 1876. gada jūlijā bija lūdzis Brīvzemnieku: "gādā, draugs dzimtenē par Zemu ļaužu laimi. "Grāmata iznāca 1878. gadā Zīslaka apgādā.

Daži vārdi sakāmi arī par Maskavas latviešu lasāmā vakara dibināšanas akta da-lībnieku, Somijas zviedru Kanningu. Ar viņu Brīvzemnieks bija iepazinies Gorku mērniecības skolā. Kanninga latviski neprata, bet interesējās par latviešiem un ar tiem sagājās. Maskavā viņš dzīvoja kopā ar māti un māsu un ļoti viesmīlīgi uzņēma pie sevis latviešus. Ilgāku laiku pie Kanninga dzīvo-ja Brīvzemnieks un šajā laikā Kanninga dzīvoklī notika Maskavas vakarnieku sa-nāksmes.

Maskavas latviešu vakaru un līdz ar to korporācijas dibinātājs fil! Jānis Krūgers vakaru iespaidā pieņēma uzvārdu Krodz-nieks. Visu savu gaŗo mūžu viņš ziedoja Latvijas vēstures pētījumiem un ir pirmais latviešu tautības vēsturnieks ar akadēmisku izglītību. Vēstures pētīšanu viņš nostāda uz zinātniskiem pamatiem — viņa daudzie

raksti vienmēr pamatoti neapstrīdamām lie-cībām un dokumentiem. 1878. gadā beidzis filoloģijas studijas Maskavas universitātē, Krodznieks darbojas kā krievu valodas sko-lotājs Rēveles ģimnāzijā, bet 1885. gadā atgriežas Maskavā un 30 gadus strādā kā vācu valodas skolotājs ģimnāzijā. J. Krodz-nieks ir ļoti aktīvs Maskavas vakaru dalīb-nieks un jaunībā pieņemtām korporācijas idejām palika uzticīgs līdz pat savai nāvei 1. oktobrī 1924. gadā Rīgā.

Viens no spožākiem vakarniekiem ša-jā laikā ir vēlākais Rīgas latviešu biedrības priekšnieks (1875.-1885). Krišjānis Kal-niņš, kuŗš Maskavā studēja tiesības (1868.-1872.). Viņa darbības laikā Rīgas latviešu biedrība ļoti uzplauka un pamatoti preten-dēja uz visas latviešu tautas vadību. Mas-kavā Kr. Kalniņš ir aktīvs vakarnieks, pa-līdz Brīvzemniekam sastādīt krievu-latviešu -vācu vārdnīcu un Rīgā iznākošā laikrakstā Baltijas Vēstnesis publicē savas "Vēstules iz Maskavas". Ar tādu pat virsrakstu Balti-jas Vēstnesī raksta arī F. Brīvzemnieks, bet katrs raksta par savu tematu: "Brīvzem-nieks ziņo par Maskavas latviešu lietām, par Valdemāra darbiem, par Maskavas āvīzniecības attiecībām ar latviešiem; Kal-niņš dod pārskatus par likumdošanas gaitu, par likumu projektiem (kaŗa klausības, no-dokļu, ģimnāziju u.c.), runā par ļaužu šķi-rām. Viņš drudžaini seko Krievijas pārgro-zībām un liecina, ka vēsture nezin minēt ne-vienu citu valsti, kas tik īsā laikā būtu ie-vedusi tik daudz svarīgu reformu. Krišjā-nis Kalniņš ir viens no visspēcīgākiem lat-viešu sabiedriskiem darbiniekiem, kas sa-vas spējas vingrinājuši Maskavā. Vecāko darbinieku pulkā viņš daudz mantoja kā aizstāvēt latviešu lietas."¹⁸

Kr. Kalniņa tuvākais biedrs Maskavā ir Andrejs Šlēziņš. Par viņa darbību Mas-kavā T. Zeiferts raksta: "Kopā ar Kr. Kal-niņu viņi bija apmeklējuši Jelgavā ģimnāzi-ju un tur nodibinājuši latviešu vidusskolu audzēkņu vakaru, lai pamatīgāk iepazītos ar latviešu valodu un vēsturi. Uz Maskavu Šlēziņš aizgāja 1869. gadā no Jelgavas ģim-nāzijas priekšpēdējās klases izstājies. Mas-kavā viņš nolika vispirms mājskolotāja ek-sāmenu, tad (1871.) ģimnāzijas abiturienta eksāmenu un studēja līdz 1876. gadam fi-

loloģiju. Viņš piedalījās pie Maskavas latviešu sabiedriskās dzīves, par kuŗas centru bija Brīvzemnieks, bet stāvēja, līdz ar savu tuvāko biedri allaž pret viņu opozīcijā. Maskavas latviešu pulciņa 1873. gadā izsolītās godalgas par sarakstāmu fizikas un fiziskas ģeogrāfijas grāmatu, parakstīja Šlēziņš.”⁴⁹

Gandrīz visus Maskavas latviešu lasāmā vakara dalībniekus pārdzīvoja Ansis Bandrevičs (miris Rīgā 19. septembrī 1935. gadā). Maskavā Bandrevičs strādāja kā telegrāfa nodaļas priekšnieks no 1871. gada. Kr. Valdemārs prata viņu ieinteresēt jūrniecības lietās, kuŗām Bandrevičs palika uzticīgs visu mūžu. Viņš sakopoja un tulkoja Kr. Valdemāra rakstus, publicēja Jūrnieku kalendāru, vadīja laikrakstu Jūrnieks.

Jēkabs Vinklers 1871. gadā Maskavā nolika ģimnāzijas beigu eksāmenu un līdz 1875. gadam studēja matemātiku Maskavas universitātē. Rakstīja Baltijas Vēstnesī un citos periodiskos izdevumos par dabas zinātniskām tēmām — fizikā, meteoroloģijā, matematikā. Maskavas latviešu lasāmos vakaros parasti bija opozīcijā Brīvzemniekam.

Par jauniem Maskavas latviešu lasāmā vakara dalībniekiem fil! J. Krodznieks savās atmiņās raksta: “Mūsu biedru skaits auga gan, bet lēnām. Valdemārs, jebšu gan skaitījās ar biedru, bet bija īsteni goda persona, kas nebija pakļauts mūsu tuvākiem noteikumiem, bet ieņēma izcilu stāvokli. Arī Krišjānis Barons, mūsu daiņu tēvs, kas dzīvoja uz laukiem pie Stankēvičiem par mājas skolotāju, piedalījās mūsu vakaros, kad bija iebraucis Maskavā. Tad pienāca klāt Bandrevičs (Valdemāra māceklis jūras lietās un vēl tagad piekopdams šo lauku), telegrāfisti Andersons un Bušs, farmaceits Grots, studenti Jēk. Vinklers, Lerchs, Kreišmanis, Lesņikovs, skolotājs Sietiņsons un vēl daži citi.”⁵⁰

Vakaros šajā laikā itkā darbojies arī Brīvzemniekam tuvais Pētersons, kuŗš ar pseudonimu Pērkons rakstīja maskaviešu mēnešrakstā Austrums un jau pieminētais provizors Grots. Pēdejamais savā testamentā atstāja 10.000 rubļus lielu stipendiju Pētera-Pāvila skolai Maskavā par labu latviešu skolniekiem. Maskavas latviešu lasāmā vakarā dalību ņēmuši arī studenti — juristi J. Reinics (studēja Maskavā no 1875.-80.) un

Jānis Ņelmers (1877.-81.). J. Ņelmers dzimis 1850. g. Kuldīgas apriņķī Kurzemē. Pēc universitātes beigšanas strādāja kā rakstvedis Liepājas pilsētas rātē. Senatoram Manaseinam revidējot Lejas Kurzemē, izpildīja tulka pienākumus.

Pie lasāmā vakara vecākās paaudzes pieskaitāmi arī studenti, kas Maskavas universitātē un latviešu pulciņā iestājās 1880. gadā: Rūdolfs Mauriņš, iur., Kārlis Ādams, iur., K. Šņāce, phil., Kristaps Preisbergs, phil., Ādams Allažs, phil., Ādams Buttuls, med., Augusts Zandbergs, med., Jānis Lasis, med.; 1881. gadā tiem pievienojās Jānis Reinbergs, iur. (miris 1884. g.).

Īpatnēju vietu Maskavas latviešu sabiedrībā ieņēma J. Velme, kas par savu ierāšanos Maskavā raksta sādi: “23. septembrī 1881. gaidā, rīta saulītei spīdot, mēs pa Smoļenskas dzelzsceļu tuvojāmies Maskavai. Lai gan visu nakti nebijām gulējuši, jo mēs sēdējām vagonā kā silķes mucā, tad tomēr, tikko tālumā parādījās Maskavas torņi, mēs izgājām uz platformu noskatīties jaukajā panoramā, kā zeltītie torņi vizuļoja saules spožumā. Uz mums zemes ļaužu bērniem Maskava darīja varenu iespaidu.”⁵¹ Velme bija studējis Tērbatā filoloģiju, pievienojies Kronvalda latviešu studentu pulciņam un pēc Lettonia's dibināšanas kļuva tās filistrs. Velme gan uzturēja ciešu kontaktu ar Maskavas latviešu lasāmo vakaru, bet nekad nekluva vakaru formāls dalībnieks un nekad nav figurējis korporācijas filistru sarakstā, acīmredzot respektējot arī šodien valdošo uzskatu, ka ikviens korporācijas loceklis var sastāvēt tikai vienā mūža organizācijā, tikai vienā korporācijā. Iepazīšanos ar Brīvzemnieku viņš atstāsta šādi: “Iegājuši Brīvzemnieka dzīvokli, mēs apsēdāmies. Viņš mums deva latviešu avīžu jaunākos numurus un pats aizgāja otrā istabā. Pēc kāda laiciņa viņš atkal ienāca un uzaicināja mūs ar viņu kopā pašstādīties. Pie pusdienām un pēc tām viņš mūs izprasīja par Baltijas dzīvi un sevišķi par latviešu vakariem Tērbatā. Tad viņš atkal mūs iepazīstināja ar latviešu dzīvi Maskavā un šejienes latviešu vakariem un uzaicināja mūs arī ierasties nākošajā vakarā, kas notikšot viņa dzīvoklī; tur varēšot arī iepazīties ar citiem Maskavas latviešiem.”⁵² J.

Velme Maskavā strādāja kā vācu valodas virsskolotājs un Maskavas universitātes lektors līdz 1922. gadam, kad atgriezās Latvijā.

Valdemāra vadīti un Brīvēznieka skubināti, visi Maskavas latviešu lasāmo vakaru dalībnieki ir darbā un cīņā par savas tautas labāku nākotni. 1871. gadā Valdemārs izdod savu publicistisko rakstu krājumu vācu valodā divos sējumos — Vaterländisches und Gemeinnütziges, kā grāmatas motto likdams Šillera vārdus:

Pie tēvu zemes dārgās ķeris klāt,

To turi ciet ar visu savu sirdi.

Par Krišjāņa Valdemāra darbību Maskavā šī darba rāmjos sīkāk rakstīt nav iespējams — viņa darbība ir tik ārkārtīgi plaša, aptver ne tikai Maskavas latviešu vadību, bet visas latviešu tautas likteņus, ka tās sīkāka apskate un analīze dotu daudz plašāku darbu nekā šis. Šajā vietā aprobežos tikai ar konstatējumu, ka viņa dzīves laikā nav neviena lielāka Maskavas latviešu darba, kas būtu sākts bez Valdemāra ziņas, strādāts un pabeigts bez viņa padoma. Vēl vairāk, šo tezi visumā var attiecināt ne tikai uz maskaviešiem, bet visiem latviešiem — fil! J. Krodznieks par to raksta: "Kad Rīgā kautkas bija darāms, tad notāj griezās uz Maskavu ar pieprasījumu, vai tas nāktu par labu un kā būtu izvedams. Un kas bija tad tie maskavieši? tie bija Valdemārs!"⁵⁴

Ir jānožēlo, ka Kr. Valdemāra personība, viņa darbs vēl šodien nav pilnā mērā saprasts un novērtēts (skat. St. Jaundzema rakstu Rusifikācijas sākumi Latgalē — Universitāte Nr. 1, 1954. g.) sava lieluma un ģenialitātes dēļ. Bieži viņam, paviršu zināšanu dēļ, pārņemta krieviska orientācija, aizmirstot, ka Kr. Valdemārs bija ne tikai ģeniāls tautas vadītājs, publicists ar enciklopēdiskām zināšanām, bet arī latviešu tautas labākais politiķis un diplomāts pagājušā gadsimtenī. Kas tuvāk pētījis viņa darbības metodes, zin, ka, lai panāktu savus un latviešu tautas mērķus, Valdemārs bieži demonstratīvi deklarēja sevi par krievu draugu, bet tādā ceļā iegūto toreiz valdošo aprindu uzticību vienmēr prata izmantot latviešu tautas interesēs. Šādu gadījumu ir daudz. Apvainot Valdemāru rusifikācijā var tikai nezinātājs. Patiesība ir Aleksandra

Grīna vārdos: "Neko citu Valdemārs savā mūžā tā nav mīlējis, kā latviešu tautu un jūras izplatījumu. Neko viņš tik svelmīgi nav nīdis kā Baltijas vācu dižciltīgos kungus un viņu privilēģiju pergamentu vīstokļus. Divas mīlestības un viens naidis, šie trīs tur savā varā viņa sirdi un dvēseli līdz šī 19. gadsimta latviešu ģeniālākā vīra darbīgā un grūtā mūža galam."⁵⁴

Brīvēznieks Maskavā sastāda krievu-latviešu-vācu vārdnīcu, kas iznāca 1872. gadā un tās otro daļu - latviešu-krievu-vācu vārdnīcu (1879.). Šajā darbā viņam daudz palīdzēja Andrejs Spāģis, Krišjānis Kalniņš un citi vakarnieki. Tā bija pirmā latviešu-krievu vārdnīca vispār, tās vajadzība bija ārkārtīgi liela, jo līdz tās iznākšanai krievu valdības izdotos likumus latviešiem tulkoja vācieši, kas to nereti darīja patvaļīgi, savās interesēs. Pie vārdnīcas strādājot bija jāvienojas par principiem, kas debatēti latviešu vakaros. Priekšlikumu, ka latviešu vārdi vārdnīcā rakstāmi krievu burtiem, uz Valdemāra priekšlikumu, noraidīja vienprātīgi. Ilgāk debatēts par jautājumu, vai latviešu vārdi rakstāmi, kā toreiz bija parasts, gotu jeb latīņu burtiem. Valdemārs aizstāvējis toreiz latviešiem vairāk pazīstamākos gotu burtus, Brīvēznieks cīnījies par latviešiem neparastajiem latīņu burtiem, motivēdams, ka tad katra valoda vārdnīcā labi atšķirtos arī ārējā ietērpā — krievu teksts būtu slāvu, vācu — gotu, latviešu — latīņu burtiem. Valdemārs beidzot piekāpies vārdiem: "Nu labi, lai notiek pēc Jūsu prāta, Jūs jau to vārdnīcu sastādīsāt. Darbs vairāk patīk, ja darītājs arī pats pie tā ko piedomājis klāt."⁵⁵

Krišjānis Kalniņš, Valdemāra skubināts, vēro Krievija likumdošanu, neatlaidīgi seko visām pārgrozībām valstī un sniedz saviem tautiešiem par to attiecīgus pārskatus laikrakstos.

A. Šlēziņš saraksta apcerējumu par latviešu mitoloģiju — Praurimas svētnīcas izcelšanās (Baltijas Vēstneša 1872. gada 24. numurā), Kaŗa dievs Jods (B.V. 1872. g. 50. numurā). 1891. gadā viņš publicē Patriotisku dziesmu vācēlīti.

Gadījās, ka vakarnieki, tautas druva čakli strādādami, nonāca savā starpā pretunās, pat polemizēja viens ar otru toreizē-

jā latviešu presē. Tā, kad J. Krodznieks 1885. gadā Austrumā publicēja rakstu — Kā muižnieku kārta Baltijā cēlusies un attīstījusies, Valdemārs autoram pārmeta kritikas trūkumu — viņš esot laikam par daudz uzticējies vācu vēsturnieku pašslavai un domājis, ka tie caur caurim ņemot esot ļoti nopietni un bezpartejiski strādnieki un zinību vīri (Austrums 1885. g. 12. b.). Pēc Krodznieka stāstiem feodalmuižnieki pārvaldot Baltiju jau 600 gadus. Valdemārs norāda, ka lielākā daļa muižnieku iedzīvojušies muižās tikai vēlāk. Latviešu vēsturniekam neesot viegls darbs kritiski apstrādāt ziņas, kas jāsmel no vācu avotiem. J. Krodznieka kā vēsturnieka objektivitāti labi raksturo viņa atbilde Valdemāram (Austrums 1886., 2. b.) — viņš gribējis izskaidrot muižnieku tiesību izcelšanos, lai ar to apgaismotu arī zemnieku kārtas likteni. Viņam nav nācies slavēt muižnieku kārtu: “viņas darbi, neapnikušie pūliņi, vienprātība, izmanība izlietot jebkādu apstākli sev par labu un pēdīgi panāktais rezultāts pats liecina un dzied viņas slavu. Es tikai varu vēlēties, ka latvieši mācītos no muižniekiem, strādātu un cīstos tāpat, panāktu tādus par augļus dzīvē; un jo liels prieks man būtu, kad es pats vēl piedzīvotu savas tautas uzcelšanu.”

Šī polemika tomēr netraucēja abu vākarnieku draudzību. Par to referēdam, s T. Zeiferts raksta: “šeit strīdū satiekas publicists ar zinātnieku, agrīnā tautas atmodas laikmeta darbinieks ar vēlākā laika darbinieku. Viedokli uz Baltijas vēsturi, par ko Valdemārs stāv, arī Krodznieks pilnā mērā piesavinājās.”⁵⁶

1873. gadā Maskavas latvieši izsludināja divas godalgas par dabas mācības grāmatām latviešu valodā. Topošai latviešu inteliģenci tas bija grūts uzdevums un labu laiku neviens nepieteicās to atrisināt. Tikai 1877. gadā Brīvzemnieks Baltijas Vēstneša 4. numurā ar prieku var ziņot “par kādu latviešu gara augli, kas neilgā laikā ļaudīm gaidāms. Viena no izsolītām goda maksām atradusi sev cienīgu meklētāju. J. Vinklera kgs, kas priekš pāris gadiem Maskavas universitātē pabeidza fizikas-matemātikas fakultātē augstās mācības kā pirmais kandidāts, saraksta savai tautai kosmogāfijas

mācību. Grāmata iznākšot divās nelielās daļās, skaidrā ļaužu valodā rakstītas.” Tikai vai izdevējs priekš šās derīgās grāmatas rāsies, to gan Brīvzemnieks, kā viņš savā ziņojumā piebilst, nemākot teikt. Un, diemžēl, izdevēju laikā neatrazdams, grāmatas autors, sabiedrības filistrs, arī nevarēja saņemt izolīto prēmiju, jo pēc pašu izstrādātiem noteikumiem, to varēja saņemt tikai tad, kad grāmatu sāk iespiest. Prēmijas termiņš tā Vinkleram pagāja gažām. Viņa grāmatas pirmā daļa, ar nosaukumu — Zeme kā zvaigzne pasaules plašumā, jeb matemātiska ģeogrāfija (88 lp. p.) iznāca tikai 1879. g. E. Zieslaka apgādā Jelgavā. Desmit gadus vēlāk J. Vinklers sarakstīja un izdeva vēl otru zinātnisku grāmatu — Par laiku, it īpaši par aukām un vējiem (101 lp. p.), kuŗi iespieda pie A. fon Grothusa Rīgā.⁵⁷

Istas latviešu dienas Maskavā notika 1872. gada vasarā, politehniskās izstādes laikā. Izstādē Rīgas latviešu biedrība piedalījās ar 139 priekšmetiem. R. Tomsons ieguva lielo sudraba medāli lauksaimniecības nodaļā, J. Baumanis zelta medāli arhitektūrā. Latviešu izstādītāju reprezentants bija fil! A. Vēbers, toreiz vēl students (A. Vēbers Jelgavas ģimnāzijas laikā bija tuvs draugs maskaviešiem Kr. Kalniņam un A. Šlēziņam. Maskavā uzturoties viņš iestājās Maskavas universitātē un pievienojās vakarniekiem). Izstādes laikā Maskavas jachtklubs rīkoja airēšanas sacīkstes Maskavas upē. Par tām T. Zeiferts pēc Brīvzemnieka atstātiem materiāliem raksta: “Gāja braukties trim lāgiem. Pirmo reiz Rīgas latviešu biedrības priekšnieks Baumanis sacentās ar Maskavas jachtkluba labāko airinieku. Baumanis pārspēja un dabūja sudraba smēķējamās rīkus. Otreiz devās sacensībā divi angļi ar maskavniekiem. Angļiem bija vieglāka laiviņa, viņi pārspēja. Trešo reiz bija atkal latvieši pie airiem; nu viņi sacentās ar jachtkluba skolotājiem, diviem slaveniem airētājiem no Archangelskas. No latviešiem stājās viņiem blakus divi Rīgas latviešu biedrības biedri Tošs un Strauchs, abi enkurnieki. Krievu publika skaļi apsveica savus slavenos. Bet tie palika tāļu pakaļā latviešiem, kuŗi dabūja par godalgu jauku galda pulksteni pie laivas. Lielknazs Konstantins Nikolajevičs dāvanas pasniegdams sa-

cīja: "Latiši molodeci!" Šāds gadījums cildināja latviešu apziņu. Brīvēznieks par to līgsmot līgsmoja. Maskavā sanāca pa šo laiku latvieši no visām pusēm. Daži no tiem sapulcējās vakaros Valdemāra dzīvoklī. Še Brīvēznieks dabūja atjaunot dažas vecas draudzības saites un saistīt jaunas." 58

Mūsu izcilais literatūras vēsturnieks un kritiķis Teodors Zeiferts par Maskavas latviešu vakarnieku lielāko nopelnu uzskata 1) tautas gara mantu krāšanas organizēšanu un 2) mēnešraksta Austrums izdošanu.

Keizariskā dabas zinātņu, antropoloģijas un etnogrāfijas draugu biedrība pie Maskavas universitātes bija nolēmusi vākt etnogrāfiskas ziņas par Krievijas tautām, starp tām arī latviešiem un griežusies pie Valdemāra ar aicinājumu šo darbu uzņemt. Valdemārs ieteic darbu uzticēt Brīvēzniekam. Brīvēznieks no biedrības saņem 750 rubļus un uzdevumu tautas dziesmu krāšanas nolūkos apceļot Latviju. Ceļojums ir sekmīgs un jau 1873. gadā biedrība iespiež savāktās 1118 dziesmas latviešu valodā, krievu burtiem. Panākumu iedrošināts, Brīvēznieks 1877. gadā 6 latviešu laikrakstos aicina "zinātnības un tautas draugus" sūtīt viņam etnogrāfiskus materiālus. Aicinājumam ir necerēti panākumi. Uz Maskavu sāk plūst tautas gara mantu, tautas dziesmu, pasaku un teiku straume.

Maskavas latvieši, pārrunādami stāvoqli, kāds radies ieplūstot tautas gara mantām tik lielā vairumā, atzīst, ka nebūtu jāapmierinas ar vākšanu un kārtošanu zinātniskiem nolūkiem vien, kā to līdz šim bija darījuši cittautieši, šīs nozares darbinieki, bet būtu jānodod tautas dziesmas atpakaļ tautai, izdodot atsevišķā krājumā tās, kam lielāka dzejas vērtība, tā tad publicējot tautas dziesmu izlasi.

Šī darba veikšanu vakarnieki 1878. gadā uzdod kopīgi Brīvēzniekam ar Baronu. Krājuma izdošanai Valdemārs ziedojis 60, bet Brīvēznieks 140 rubļus.

Materialu milzīgajā masā Brīvēznieks drīz vien vairs nespēj orientēties, te vajadzīgs katrā folkloras nozarē savs darbinieks un arī tad tam būtu jādarbojas gadiem un ar lielu uzcītību. Latvju Daiņu ievadā Brīvēznieks vēlāk raksta: "Dziesmu

skaitļu milzums un savāda, jo īstēni tautiskais greznums drīz deva atzīt, ka te ir sevišķi viņam vien vajadzīgs īpašs darba spēks". Tautas dziesmas maskavieši tad nodod Krišjānim Baronam vienam pašam, pazīdami šī vīra spējas un raksturu. Darbu uzņemoties, Kr. Barons saņem no Brīvēznieka 54.000 tautas dziesmu. Kr. Barons nu ķeras pie milzīgā darba, kas noslēdzas tikai pēc 35 gadiem — 1915. gadā iznākot Latvju Daiņu pēdējam — 8. sējumam.

1880. gadā Maskavā pagatavots arī leģendārais daiņu skapis daiņu kārtošanai un sistematizēšanai. Tas sadalīts divās pusēs. Katrā pusē 35 atviltnes, katrā atviltnē 20 nodalījumi, katrā nodalījumā vietas 150 — 200 zināma formāta (3 x 11 cm.) papīra strēmēlītēm. Bez tam vēl skapī ietilpst 3 lielākas atviltnes nesistematizēto materiālu glabāšanai. Skapis ar manuskriptiem svēris 160 kgm.

Valdemāra un Brīvēznieka ziedotā nauda — 200 rubļi paliek pie Barona. Viņš to glabā bankā. 1891. gada 15. jūlijā, kad var sākt domāt par daiņu iespiešanu, ziedotā nauda ir pieaugusi uz 343 rubļiem, 71 kapeiku.

Pret K. Barona tautas dziesmām izvēlēto vārdu — daina — 1893. gadā Mājas Viesī polemizē otrs maskavietis, vēlākais ievērojamais vēstures profesors, fil! P. Šmits.

Otrs Maskavas latviešu kapitāldarbs šajā laikā ir mēnešraksta Austrums izdošana, kas veselus 10 gadus palika vienīgais latviešu žurnāls. Tas sāk savas gaitas 1885. gadā J. Velmes apgādā un vadībā. Par to T. Zeiferts savā Latvīšu rakstniecības vēsturē raksta: "Kad Velmes dzīves apstākļi bija cik necik nodrošināti, viņam radās domas iesākt Maskavā kādu latviešu periodisku izdevumu. Latviešu vakarnieki par to bija domājuši agrāk, arī dažus priekšdarbus darījuši, bet nebija neviena, kas šim nolūkam gribētu ziedot savu vaļas laiku. Kad Velme par savu nolūku izdot mēnešrakstu minēja Brīvēzniekam, šis to uzņēma ar visu dedzību. Valdemārs, ko bija iebaidījuši piedzīvojumi ar Pēterburgas Avīzēm, izturējās pret to iesākumā rāmāk, bet kad Velme no tā neatlaidās, arī bija pie tā klāt ar sirdi un dvēseli. Pēc darbiem tautas gara mantu krāšanas lietā, Austruma izdošana ir

maskavnieku lielākais darbs latviešu rakstniecībā.”⁵⁹

Austrumu ievada tautā vecie maskavieši — Brīvzemnieks ar dzejoļiem Krīvu krīvs, Kuģinieks, Valdemārs ar rakstu — Latviešu tautas jūrniecība. Tiem pievienojas jaunāki spēki — Krodznieks, Bandrevičs, Butuls, M. Siliņš. Kā zaudējumu maskavieši atzīmē studenta Reinberga nāvi, kuŗa rakstu — Par noilgumu, laiž klajā. Paša pirmajā burtnīcā manāmi arī no āra daži rakstnieki, kuŗu vārdi vēlāk pazīstami visā Latvijā. Te kāds Jaunzemju Jāņa (Apsīšu Jēkaba) un Teodora (Zeiferta) dzejolis, te atbildes Sudraba Edžum Ufā, Esenbergu Jānim Rīgā, kuŗiem pateicas par iesūtījumiem un sola tos drīzumā izdot.

Austrums uzaudzināja jaunu rakstnieku paaudzi. Tā pirmajos gada gājumos nāca klajā Apsīšu Jēkaba labākie darbi, Sudraba Edžus dzejojumi no leišu senatnes, Purkališa klasiskie tulkojumi, tādi pat Fr. Adamoviča krievu dzejas tulkojumi, Teodora Zeiferta pirmie plašākie kritiskie apcerējumi, Krodznieka pētījumi par latviešu senātni, K. Kundziņa nopietnie apcerējumi, J. Velmes vēstules par valodu un valodniecību.⁶⁰

Šīs nodaļas noslēgumā gribu vēl atzīmēt literatūras vēsturnieka un publicista Ž. Unama domas par Maskavas latviešu vakaru vecāko posmu. Unams savus pētījumus izdarīja 1930.-to gadu sākumā, kad dzīvi vēl bija daži vakaru dalībnieki (Unams par Maskavas vakariem personīgi runājis ar vakaru dalībnieku A. Bandreviču, vēlākiem vakarniekiem A. Krastkalnu, V. Lazdiņu un citiem) un pieejami dokumenti par tiem. Pētījumu rezultātus viņš publicēja mēnešraksta Burtnieks 1932. gada Nr. Nr. 6 un 7 ievietotā rakstā — Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros. Tajā starp citu lasāms:

“Maskavas latviešu vakari nodibinās ap 1870. gadu, vispirms kā viesības pie Kr. Valdemāra, katru sestdienas vakaru, analogiski Aksākova piektdienas vakariem. Valdemārs kopā ar Brīvzemnieku saaicina tuvākos paziņos, tos latviešus, kas savā dzīvē un darbā, cik to atļauj ārējie apstākļi, ir karsti tautībnieki, un tad pie glāzes tējas pārrunā politiskos un sadzīves jautājumus,

sevišķi kā latviešiem turēties kopā, tikt uz priekšu un veicināt tautas centienus. Šādu latviešu un Valdemāra vakarnieku-viesu skaits nav liels. Tas nesniedzas vēl līdz desmitam. Vēlāk vakarnieku skaits pieaug, “vakari” no privātām viesībām kļuva par slēgtu, mērķtiecīgu organizāciju, par kuŗas locekļiem varēja tikt tikai pēc zināma zvēresta vai svinīga solījuma, lai gan šiem vakarniekiem nebija nekādu rakstisku organizācijas noteikumu, nedz arī administrācijas atļaujas darboties.”

“Septiņdesmitos gados, kā A. Bandrevičs liecina, Maskavā dzīvojuši gan jau diezgan daudzi latvieši, pasta un telegrāfa kantorī vien kalpojuši 20 latvieši, bet ne visi par tādiem atzinušies, citi aiz saursirdīgas un gara vientiesības, bet citi gribēdami labāku karjeru taisīt, centušies noliegt savu tautību un uzdoties vai nu par vāciešiem, vai pat krieviem. Vakarnieki nu šos aizklīdušos, vai nenoteiktos latviešus centās atgriezt un cieši noturēt pie savas tautības, bet galvenais, darīt ko arī vispārības labā. Sevišķi šāda darbība nāca par labu latviešu studentiem kā idejiskā, tā arī materiālā ziņā, jo latviešu studentu stāvoklis toreiz tiešām bija neapšaužams: cits citu atbalstīja morāliski, izlīdzēja materiāli, dažreiz aizlienēja drēbes, citreiz sametās vienā dzīvoklī. Sevišķi studentiem palīdzēja tie latvieši, kam jau bija pazīstams vārds un labs sabiedriskais stāvoklis kā Valdemārs un vēlāk Brīvzemnieks. Ar saviem sakariem viņi varēja studentiem apgādāt labi atalgotas stundas krievu aristokrātu un bagānieku ģimenēs.”

“Par vakarnieku locekļiem uzņēma tikai labi pārbaudītus latviešus un tiem bija jānod zvērests jev svinīgs solījums pašam būt īstam tautībniekam un kur un kā var atbalstīt vakarniekus un kalpot savai tautai. Kad jaunais vakarnieks šādu zvērestu bija devis, tad visi ar viņu sadzēra brālību, dziedot šādu tradicionālu dziesmu:

Brālis esmu es,

Brālis esi tu,

Kopā dzērām brālību.

Pēc tam visi vakarnieki saucā par tu.”

“Šķiroties visi vakarnieki aizvien kopīgi nodziedāja kādu tautas dziesmu, visbiežāk jau Juŗa Allunāna tulkoto čehu dzies-

mu — Ja ikviens tik zemē sētu vienu graudu veselu.

Katram vakarniekam kopējā kasē bija jāiemaksā 20 kap. mēnesī. Turīgākie gan deva vairāk. Šo summu izlietoja vakarnieku bibliotēkas radīšanai. Kādas grāmatas pirkt un laikrakstus abonēt, to nosprieda kopējās vakarnieku sanāksmēs.”

“Kāds bija Maskavas latviešu vakaru idejiskais saturs? Pirmā un galvenā lieta bija nacionālais, jeb kā toreiz vēl teica, tautiskais jautājums. Viens no astoņdesmito gadu vakarniekiem, med. stud. P. Kalniņš, vēlākais ārsts, savā dienas grāmatā ierakstījis šādus pirmos iespaidus par vakarnieku

sanāksmēm: “Visi latvieši te Maskavā ir ļoti mīļi, patīkami ļaudis. Un krietni latvieši. Te nedēļās laikā var vairāk izziņāt par Baltiju, viņas apstākļiem un dzīvi, kā Rīgā 3 gadu laikā. Un cik šie maskavieši ir priekš latviešiem gādājuši!”⁶¹

Varam tikai pievienoties T. Zeifertam, kad viņš par maskaviešiem saka: “Maskavnieku pulciņš, kuŗu vidū bija Brīvzemnieks, nav strādājuši par sevi un priekš sevis. Lielā daļa no viņiem turpmāk tikusi pazīstama katram latvietim, kas sekojis savas tautas attīstībai. No šejienes izgāja lietpratēji dažādos arodos, kas kalpoja latviešu apgaismošanai.”⁶²

II.

Par Maskavas latviešu lasāmo vakaru konstrukciju, vakarnieku savstarpējām attiecībām un personīgām pretešķībām fil! Krodznieks liecina: "Lai gan Valdemārs, tā sakot bija latviešiem galva un tēvs, bet vistuvāk mums stāvēja Brīvzemnieks. Viņš vārda pilnā ziņā bija Valdemāra audzēknis. Bet kamēr pēdējais bija, tā sakot universāls ģēnijs ar plašāko gara uzskatu, kam neviens lauks nebija svešs, kas bija politiko-oikonoms, pie tam politiķis, filozofs, vēsturnieks, valodnieks u.t.pr., tamēr Brīvzemnieks koncentrēja visas savas jūtas, savu prātu un garu vienīgi uz latviešiem, bet viena kļūda viņam bija, pareizāk iztrūkums: viņš nebija studējis, un tas pietika mūsu studējušiem jaunēkļiem, kam gandrīz visiem bija pielipusi vācu-baltiešu sērga, ka cilvēkam, kas grib saukties par īstenu pilntiesīgu cilvēku, vajaga būt tā dēvētam literātam, tādām, kas vismazāk vienu semestri odis kādas augstskolas smaku. Un lūk, šī cenza Brīvzemniekam nebija. Pie mums vajadzēja būt cilvēkam, kam būtu bijusi kāda nozīme un svars sabiedrībā, vajadzēja būt pie mums Baltijā, vai nu literātam, vai baronam; pēdējam pietika, ja arī nebūtu baudījis nekādas skolas, ar to, ka dzimis muižnieks. Tāda atmosfaira valdīja Baltijas sabiedrībā un bija arī pārņēmusi un ieperinājusies visos tautas jaunēkļos, kas bija apmeklējuši Baltijas ģimnāzijas. Tas izpaudās arī Maskavā jau no pirmām dienām, kur ieradās tūlīt antagonisms Brīvzemnieka un Krišjāņa Kalniņa starpā. Iesākumā šis antagonisms tūlīt neparādījās spilgtākā krāsā, bet drīz vien gaiši uzliesmoja."⁶³

Katras organizācijas raksturu, veidu, virzienu nosaka šīs organizācijas locekļi. Maskavas latviešu lasāmo vakaru dibinātāju un vadošo personu vidū mēs redzam divus pirmās latviešu studentu korporācijas Dorpatensis Fraternitas Academica filistrus — Krišjāni Valdemāru un Krišjāni Baronu. Pirmajos vakaru pastāvēšanas gados sabiedrībā aktīvu dalību ņem trīs Jelgavas ģimnāzijas latviešu skolnieku pulciņa dalībnieki — studenti Kr. Kalniņš, A. Šlēziņš un

A. Vēbers, bet Jelgavas ģimnāzijā un skolnieku pulciņā valdīja korporācijai līdzīgs gars un parašas. To sekmēja ģimnāzijas (agrāk Academica Petrina) īpatnējās mācību metodes un priekšmeti: tā kā akadēmija bija domāta galvenā kārtā muižnieku dēļiem, tajā, bez toreiz parastiem priekšmetiem, mācīja arī angļu, franču, itāļu valodas, paukošanu, jāšanu un dejošanu. Vēlākos gados Maskavā studēja arī citi aktīvi šī pulciņa dalībnieki (J. Reinbergs, J. Čakste). Nav tāpēc nejaušība, ka Maskavas latviešu lasāmo vakaru, jau no tā dibināšanas dienas — 20. oktobra 1870. gada raksturo katras studentu korporācijas pamatelementi — tēvu zemes mīlestība, locekļu savstarpēja tuva personīga draudzība, goda prāts. Kad organizācijas legalizācija sākumā šķiet neiespējama, rinda veco Maskavas vakarnieku kļūst Lettonia's goda filistri — Krišjānis Kalniņš, Andrejs Šlēziņš, Aleksadrs Vēbers.⁶⁴ Tāpat vecākais Maskavas latviešu vakaru filistrs Fr. Veinbergs, kuŗš nevienu stundu nav studējis Tērbatā, bet skaitījās Lettonia's filistru sarakstā, īstenībā pieskaitāms Lettonia's goda filistriem. Arī vēlākos gados Maskavas latviešu studentu vakaram un Fraternitas Moscoviensis bija kopīgi filistri ar Lettoniu (A. Veidners, F. Gailītis). Goda filistrus uzņemot, Lettonia savos sākuma gados rīkojās liberāli. Vēl 1907. gada maijā (Lettonia's 25 gadu pastāvēšanas jubilejā), fil! F. Veinbergs Rīgas Avīzē rakstā: "Mums ir daudz vīru, kas nekad nav piederējuši kā studenti pie Lettonia's daži studenti citās pilsētās un vēl daži, kuŗi Tērbatā studēdami domāja citādi nekā Lettonia's biedri un vēlāk šie ir uzņemti par Lettonia's filistriem tā tautiskā gara dēļ, kuŗš uzņemtos valdīja."⁶⁵ Korporācijas raksturu vecajai Maskavas latviešu sabiedrībai netieši atzīst pat Austruma vēsturnieks, runādams par "krāsu korporāciju" pēc 1912. gada, ar to netieši atzīdams, ka pirms krāsu pieņemšanas pastāvējusi korporācija bez krāsām.

Lai 1870. gadā nelegāli dibināto sabiedrību arī formāli atzītu par korporāciju, bija

novēršami divi šķēršļi. Vispirms Maskavas latviešu lasāmos vakaros sākumā dalību nēma arī nestudenti, latvieši, bez akadēmiskas izglītības; no tiem pirmā kārtā jāmin izcīlais tautas atmodas laikmeta darbinieks Fricis Brīvzemnieks (Treulands). Formāli akadēmiskā organizācijā tādiem nebija vietas. Otrkārt, bija jāpanāk korporācijas legalizācija, kas Maskavas apstākļos izrādījās ārkārtīgi grūti, šķietami neiespējami. Studentu korporācijas Krievijā nepazīna un uz tām (Tērbatā, Rīgā dibinātām) kā krievu tautas raksturam svešu, no ārzemēm ievestu institutu, skatījās neuzticīgi. Nepastāvēja nekāda iespēja korporāciju reģistrēt pie Maskavas universitātes – tās statutos korporācijas nebija paredzētas, protams nepastāvēja arī Prezidiju vai Šaržēto konventam līdzīga iestāde, kurā jauno korporāciju varētu pieteikt, kā tas bija Tērbatā un vēlāk Rīgā. Arī tur krievu iestādes korporācijām lika šķēršļus: 1868. gada septembrī Rīgas Politehnikuma kurators ģenerāladjutants Albedinskis noraidīja Fraternitas Baltica legalizācijas lūgumu motivējot: “Rīgā, kur Politehnikumam maz līdzekļu studentu uzraudzībai, tāda korporāciju dibināšana neatnestu nekādu labumu, bet drīzāk varētu atstāt kaitīgu iespaidu uz mācības iestādes darbību.”⁶⁶

Lai gan Tērbatā un Rīgā augstskolas vadība korporāciju dibināšanu un darbību sekmēja visiem līdzekļiem, krievu birokrātijas pretestību pārspēt bija ļoti grūti. Vēl 1871. gada pavasarī Rīgas policijmeistars uzstājās pret krāsu nēsāšanu ārpus augstskolas. Politehnikas kurators kņazs Bagrationis pieprasīja krāsu noņemšanu. Kādas grūtības korporāciju legalizācijā nācās pārspēt Rīgā, raksturo agr. Arnolds Kopmanis rakstā Rīgas Politehnikā Instituta buršu valstības izveidošanās: “Valdība gan neaizliedza korporāciju pastāvēšanu pie Rīgas Politehnikuma, bet vēl vienmēr tās neapstiprināja, lai gan visos 11 pastāvēšanas gados nevienā korporācijā nebija novērota nodarbošanās ar politiku. Krāsu cepuru aizliegums nebija atcelts, bet priekšneicība to neievēroja un 1873. gada martā korporanti sāka krāsas nēsāt visur, izņemot tikai gājienus pie gubernatora, krāsas tika ciestas, bet tām nebija oficiālas atļaujas. Tāds stāvoklis bija nedrošs un tādēļ Politehnikuma valde un

padome negribēja apmierināties ar ministra atļauju vien, jo katrs jauns ministrs varēja atcelt sava priekšgājēja lēmumu. Padomes priekšsēdētājs pūlējās ar saviem sakariem Krievijas galmā iegūt paša ķeizara apstiprinājumu. Krievijas ķeizars Aleksandrs II. apstiprināja Rīgas Politehnikuma korporāciju noteikumus 1877. g. 18. februārī (v.st.) Līdz ar apstiprināšanas aktu, Rīga C!C! ieguva studentu dzīves vadītājas tiesības.”⁶⁷

Bet ar to vēl krievu birokrātijas uzbrukumi korporācijām nebeidzās: kad 1896. gada 18. maijā Rīgas Politehnikumu pārdīvē par Rīgas Politehnisko Institutu, Rīgas mācību apgabala kurators Lavrovskis, nostājoties uz viedokļa, ka radīts jauns instituts, uz kuŗu vecā atļauja neattiecas, aizliedza korporantiem nēsāt krāsas ārpus Rīgas.

Pateicoties Politehnikuma direktora T. Grenberga sevišķi rūpīgai gādībai, ķeizars Nikolajs II. pavēlēja 1899. g. 23. decembrī ievest uniformas studentiem — ne korporantiem un atļāva korporantiem nēsāt krāsas uniformas vietā. Tā bija netieša jauna korporāciju apstiprināšana.

Un tikai 1902. gada 24. augustā Krievijas ķeizars Nikolajs II. apstiprināja Rīgas korporāciju statusus. Nu Rīgas korporanti varēja netraucēti uzstāties krāsās visā plašajā Krievijā.⁶⁸

I. pasaules kara laikā, 1915. gada maijā ģenerālgubernators Kurlovs atkal aizliedza Rīgas korporācijām nēsāt krāsas. Uz Maskavu evakuēto Rīgas Politehnisko Institutu, līdz ar uz Maskavu pārceltām Rīgas korporācijām Rubonia, Frat. Arctica, Selonija un Talavija, boļševiku vara slēdza 1917. gada novembrī.

Spaidi pret korporācijām tika pielietoti arī Tērbatā. Senators Manaseins savā iesniegumā krievu valdībai 1883. gadā ieteica slēgt korporācijas Tērbatā. Krievu valdība noliedza nēsāt krāsas visām Tērbatas korporācijām laikā no 1894. — 1904. gadam.

Šis īsais vēsturiskais pārskats liecina par korporāciju legalizācijas grūtībām Rīgā un Tērbatā, kur augstskolas vadība bija korporācijām labvēlīga.

Maskavas universitātes vadība pret latviešu vakarnieku mēģinājumiem legalizēt sa-

vu organizāciju korporācijas formā labākā gadījumā bija vienaldzīga — iesniegtie statuti dažreiz vienkārši tika rektorātā pazaudēti, jeb “aizmirsts” lietu virzīt tālāk. Sākoties studentu nemieriem gadu simteņu maiņā, zuda katra cerība panākt korporācijas legalizāciju pie augstskolas. Tā pat kā Rīgā, nācās griezties pie visaugstākās instances, bet par to vēlāk.

Jautājums par Maskavas latviešu vakaru ekskluzīvi akadēmisko sastāvu izkārtojās daudz ātrāk. Par pretešķībām akadēmisko un pārējo Maskavas latviešu lasāmā vakara dalībnieku vidū jau lasījām fil! J. Krodznieka liecībā. Vēstulē T. Zeifertam viņš par to izsakas vēl noteiktāk: “Īpaši Kalniņš (vēlākais Latviešu biedrības priekšnieks) ar Šlēziņu uzstājās pret Br. un minēja viņu kā nestudentu kā “knotu” Baltijas ģimnāzistu un studentu garā. Varbūt ka arī gudrībai bija sava loma, jo gribēja būt par priekšnieku.”⁷⁹

Par tīri akadēmisku organizāciju, pieņemot nosaukumu *Maskavas latviešu studentu vakars*, Maskavas vakari pārvērtās 1880-o gadu sākumā. Šajā laikā Maskavas universitātē iestājās vesela rinda latviešu — 1880. gadā — Kārlis Ādams, iur., Ādams Allažs, phil., Ādams Butuls, med., Jānis Lasis, med., Rūdolfs Mauriņš, iur., Kārlis Preisbergs, phil., K. Šņāce, phil., Augusts Zandbergs, med.; 1881. g. — Jānis Reinbergs, phil.; 1882. g. Jānis Čakste, iur., Ansis Kalniņš, math., Tenis Ore, iur., Fricis Vinklers, math.; 1883. g. — Jānis Kalniņš, iur., Andžs Sumbergs, iur. Arī turpmākos gados latviešu studentu pieplūdums Maskavas universitātē nemazinājās. Universitātē un Maskavas latviešu studentu vakarā iestājās: 1884. g. — Kārlis Barons, med., Gustavs Kņezs, phil., J. Šamils, math., Jānis Švānbergs (Gulbis), phil., Fridrihs Veiklēvičs, iur., Eduards Veniņš, iur. Zaķis-Hase, phil.; 1885. g. iestājās — Jānis Hartmanis, med., Jānis Kreicbergs, iur., Jānis Leimānis, med.; 1886. g. — Fricis Gaņais, iur., Pēteris Kalniņš, med. un Aleksandrs Zorgenfreijs, phil.

Šāds liels studentu pieplūdums, protams, izšķīra organizācijas likteni — tā kļuva tīri akadēmiska. Ārēji tas izteicās studentu opozīcijā Brīvēzniekam — lasāmo

vakaru faktiskam vadītājam. Pirmais viņa autoritāti apstrīd Krišjānis Kalniņš — viņš ar neapšaubāmi lielām vadītāja dāvanām. Pret Brīvēznieku, karstu patriotu, inteliģentu un labu vadītāju, opozīcijai ir grūti ko iebilst. Vienīgais piedauzības akmens, ko pretņieki viņam var mest, ir, ka Brīvēznieks formāli nav akadēmisks — viņš ir beidzis Gorku mērniecības skolu, ģimnāzijas abiturijas eksamenu nolīcis Maskavā 1873. gadā, klausījies Maskavas universitātē lekcijas kā brīvēzklausītājs, bet nekad nav matikulējies kādā universitātē. Studentiem nepatika Brīvēznieka cenšanās vakariem piepulcināt vienmēr jaunus latviešus, neprasot pēc viņu izglītības. Parasti tie bija Brīvēznieka draugi no Gorku mērniecības skolas (Dāvis Jurjāns, Jānis Sietiņsons, Kannings un citi), mērniecības iestāžu darbinieki Maskavā, vai pasta un telegrāfa ierēdņi (Bandrēvičs, Andersons, Bušs). Tādā kārtā Maskavas vakaros jau pašā sākumā radās itkā divi grupējumi — akadēmiskie un neakadēmiskie ar Brīvēznieku preiķšgalā.

Citiem nepatika autoritārais veids, kādā Brīvēznieks studentiem sadalīja no Rīgas latviešu biedrības viņu atbalstam saņemto naudu. J. Čakste par to savās atmiņās raksta: “Gadījās tā, ka viens no studentiem bija slimis. Tas piederēja pie tiem, kas reti nogāja uz latviešu vakariem un vispārīgi latviešu kopdzīvē maz piedalījās. Bet tā kā viņš bija students, es uzlūkoju, ka tas pieder pie mūsu saimes un apmeklēja viņu. Atradu to ļoti bēdīgos apstākļos, pavisam nonīkušā stāvoklī. Viņš gulēja slimis gultā ar kādu smagu slimību un bez līdzekļiem. Tur mēs dzīvojām diezgan uz komunistiskiem pamatiem: kad vienam kas bija, tad devām otram arī un tā dalījāmies.

It īpaši es sāku interesēties, kur paliek summas, kas izsūtītas no Zinību komisijas. Sāku jautāt pakaļ. Jā, viņas, tiekot izdalītas, Brīvēznieks viņas izdalot. Kādu vakaru mēs sanācām pie galda tāds pulciņš. Brīvēznieks starp citu pacēlās un pameta kādam studentam ar pirkstu, ieveda to otrā istabā. Pēcāk es dabūju zināt, ka tas saņēmis kādus 25 rubļus. Tas man nepatīkās. Sasaucu studentus kopā un saku — pārrunāriet šo lietu, naudas izdalīšana ir jāreformē.”⁸⁰

Uz Čakstes priekšlikumu pabalstu sadalei radīta sevišķa komisija no trīs filistriem un trīs studentiem. No filistriem komisijā darbojušies Kr. Valdemārs, Kr. Barons un J. Velme, no tā laika studentiem pats J. Čakste, R. Mauriņš un A. Allažs. Praksē pabalsti turpmāk pārrunāti vispirms studentu sanāsmē, kas savus priekšlikumus iesniegusi oficiālai komisijai.

Pats karsts patriots un nenogurdināms darbinieks būdamas, Brīvēznieks nevarēja ciest jaunāko studentu izlaidību un nekavējās to skarbos vārdos nosodīt, tā nonākdams asumos. J. Čakste par to raksta: "Mums bija konflikts ar mīlo Brīvēznieku. Viņš izsacījās, ka starp latviešu studentiem esot viena daļa vanckaru. Šis gadījums bija ženojošs, izlikās aizskarošs. Te man atkal bija jāatceras Jelgavas ģimnāzija, kur par katru vārdu izaicināja uz plēšanos. Tas neiet! Vienam no studentiem, uz kuŗu šis vārds bija zīmēts, tika uzdots lasāmā vakarā, kur visi kopā, iekustināt šo jautājumu un izaicināt Brīvēznieku uz goda tiesu."⁷¹

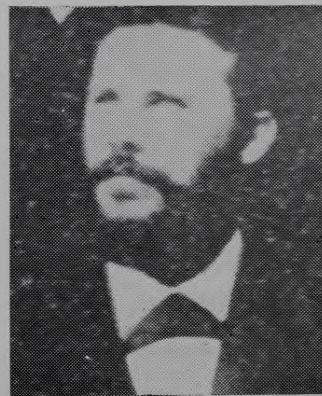
Par opozīcijas organizēšanos Brīvēznieks tomēr dabūjis zināt pirms sanāksmes, kas, kā parasts, nolikta pie viņa, attiecīgās sestdienas pēcpusdienā ieradies pie J. Velmes un jautājis, vai viņš būšot vakarnieku sapulcē. J. Velme savās atmiņās par to pastāsta šādi: "Tā kādā sestdienā Brīvēznieks pēc pusdienas ieradās pie manis un prasīja man, vai es būšot vakarā sapulcē. Kad es teicu, ka esmu gan nodomājis iet, tad viņš man teica, lai es noejot visādā ziņā: viņš gan nepalikšot mājās, lai es izpildot viņa vietu. Studenti esot nodomājuši sanākt un ar varu piespiest atsaukt savu izteikumu, un to viņš nevarot darīt, viņš negribot arī lietu vēl vairāk paasināt. Tā tad es nogāju, un tiešām bija sanākuši vairāk studentu, nekā tas mēdza būt. Vakarū iesākot, es paziņoju, ka Brīvēznieks nebūs. Kad vēlāk tomēr kāds no studentiem gribēja sākt runāt par Brīvēznieka izteikumu, tad es šādu pārrunāšanu nepielaidu, aizrādīdams, ka nebūtu pareizi, ja mēs Brīvēznieka viesmīlību atmaksātu ar to, ka mēs viņa paša mājā turētu par viņu tiesu. No tā laika studenti atrāvās apmeklēt vakarus pie Brīvēznieka, izņemot tikai dažus. Lai piedabūtu studentus atkal vai-

rāk pie vakarū apmeklēšanas, tad viņi tagad vairāk notika pie manis.

Vēl vēlāk tie pavisam pārvērtās un tika noturēti pavisam neitrālā vietā, kādā viesnīcā, sevišķi Kontinentāla viesnīcā, kādēļ viņi pazīstami zem nosaukuma Kontinentāla vakari.

Bet šo Kontinentāla vakarū raksturs vairs nebija tas, kas bija agrākajiem latviešu vakariem. Šais vakaros jau sāka pārsvaru ņemt sadzīves prasījumi."⁷²

Tā laika Maskavas latviešu studentu sabiedrībā zināmu lomu spēlējis vēlākais Latvijas valsts pirmais prezidents Jānis Čakste, toreiz tieslietu students Maskavas universitatē. Turīga Zemgales saimnieka dēls, izgājis studentu dzīves priekšskolu Jelgavas ģimnāzijas latviešu skolnieku pulciņā, Čakste pieder pie tiem, kam studentu dzīves jautrā puse tuvāka par Brīvēznieka sludināto strādāšanu tautas druvā. Kā viņš pats savās atmiņās atzīstas, viņš esot bijis "drusku izlaists un nemierīgs". Pēc A. Bandreviča liecības: "J. Čakste pievienojās Maskavas latviešu vakarnieku celma pulciņam, bet dzīvu dalību pie tā neņēma."⁷³ Viņš ir tuvs kaimiņš Lettonia's dibinātājam Jānim Pārstrautam, ar kuŗu tas ir ciešā kontaktā. Savās atmiņās par to J. Čakste raksta: "Galvenais Letonijas dibinātājs

Jānis Čakste.

Pirmais Latvijas valsts prezidents. Studenta laika uzņēmums.

stud. theol. Jānis Pārstrauts bija no maniem kaimiņiem. Mēs sarakstījāmies. Kad Letonija bija jau nodibināta (1882. g. 14. V.), J. Pārstrauts man paskaidroja, ka korporāciju dibinājis tāpēc, lai varētu turēties pretim vāciešiem, lai viņi — latvieši — varētu arī sevi kā līdzīgus parādīt. Es pats esmu viņiem sūtījis pirmajos gada svētkos 1883. g. apsveikuma telegrammu.”⁷⁴ Ciešu kontaktu ar citām latviešu korporācijām J. Čakste uztur arī vēlāk — 1895. gadā viņš piedalās Selonijas 15 gadu dibināšanas komersā: fil! Arnolds Šmits (sel.) to atzīmē rakstā “85 cīņas gadi” (Selonija Nr. 7,24.XI.65. Melburnā): “Selonijas 15 gadu dibināšanas komersā 1895. gadā Rīgā notika ar daudzu prominentu viesu ielūgšanu un ierašanos. Šo viesu vidū bija advokāts Jānis Čakste — vēlākais neatkarīgās Latvijas pirmais valsts prezidents.”

1907. gadā viņa attiecībās ar korporācijām notiek lūzums — ar nelielu balsu vairākumu Lettonia noraida ierosinājumu uzņemt J. Čaksti goda filistru skaitā. Fil! V. Sanders (lett.) par to vēstulē K.S. raksta: “1907. g. sakarā ar mūsu korp. 25 g. krāsu jubileju, pacēlās jautājums uzņemt dažus tautas darbiniekus par goda fil! No Jelgavniekiem tika proponēti Čakste un Stērste. Ar pēdējo es biju labā draudzībā. Pie viņa pulcējās mūsu tautieši kā pilsētā, tā uz laukiem. Stērste bija mūsu letoņu aprindās populārs. Arī Čaksti daudzi labi pazina, bet viena grupa mūsu fil! Rīgā bija noskaņota pret viņu. Cik zinu, iemēsls bija politiskas dabas, jo Čakste bija valsts domnieks. Mans tēvs bija liels Čakstes cienītājs un draugs. Čakste, braucot uz Pēterpili vienmēr apciemoja tēvu un daudzreiz pārrunāja politiskas lietas.

Vai balsošana par goda fil! notika taisni 14. maijā, to es neatceros, bet balsojot par Čaksti iztrūka dažas balsis.

Vēlāk es dzirdēju, ka Čakstem vēlēšanu rezultāts gājis stipri pie sirds. Iespējams, ka viņš tādēļ pret korporācijām ieņēma, ja ne naidīgu, tad stipri rezervētu stāvokli un pieslējās Austrumam. Kā tas notika, to nezinu sacīt. “1914. gadā J. Čakste izstājās arī no Fraternitas Moscoviensis, kuŗas filistru sarakstā viņš bija skaitīties nepilnus 30 gadus.

Bet 1882. gadā J. Čakste vēl bija ļoti buršikozs. Savās atmiņās par šo laiku viņš raksta: “Kad es 1882. gadā aizbraucu turp (t.i. Maskavā), atradu priekšā kādus 8 studentus. Tie tomēr sevišķi kopā neturējās. Viņi pazinās viens ar otru, bet kaut kādas organizācijas viņu starpā nebija. Viņi sanāca, kad notika pie Fr. Brīvzemnieka vai kāda cita tautieša pa sestdienām tā saucamie Maskavas latviešu vakari. Tur pa lielākai daļai nolasīja kaut kādu referātu, ziņoja par tekošiem politiskiem notikumiem u.t.t. Uzstājās arī studenti, kas tur jau agrāk bija nākuši. Es dzīvoju pirmo gadu vienā dzīvoklī, t.i. mēbelētās istabās L. Nikitskajas ielā ar studentu Jāni Reinbergu, kas arī bija no Kurzemes, Pūres apgabala. J. Reinbergs bija patīkams un solīds students: nedzēra, nepīpoja, gāja kārtīgi uz lekcijām un mācījās. Turpretim es biju drusku izlaists un nemierīgs. Reiz pie manis atnāca students mediķis Jānis Lasis un uzaicināja iet līdzī uz kādu alus bodi, lai tur varētu pamatīgi izrunāties. Reinbergs bija par mani vecāks. Viņš sašķieba ģīmi un meta acīm, lai neielaižos tādā lietā. Bet es tomēr aizgāju. Krogū mēs kārtīgi iedzērām un sadzērām brālības. Še dabūju zināt, ka latviešu studenti vienkārši šad un tad satiekas, iedzer kopā kādu glāzi alus, dažī no viņiem apmeklē vakarus un tas arī ir viss. Man tā lieta izlikās neapmierinoša, jo es pats nācu no Jelgavas latviešu vakariem un biju ļoti ierauts organizācijas dzīvē. Iznācis no šādas organizācijas, es atradu derīgu materialu — lielu skaitu studentu, kuŗus sapulcēju kopā. Iesākums mums radās pie alus glāzes, tā iznāca maza kompānija.”⁷⁵

Pārlasot šo Austruma vēsturē atstāstīto bij. fil! Jāņa Čakstes stāstu, nav jāaizmirst, ka, lai piedotu savai organizācijai tai tik ļoti trūkstošo prestižu, studentu biedrības Austrums vadība savā laikā centās pierādīt, ka viņu “vecbiedrs” Jānis Čakste esot Maskavas latviešu studentu vakara dibinātājs (1883.). Šim mēģinājumam balstīt Austruma prestižu, piesaistot ievērojamo Latvijas valsts viru, kuŗš 1916. gadā Maskavā reģistrētai studentu biedrībai bija pievienojies politisku apsvērumu un personīga sarūgtinājuma dēļ pret Lettoniu un korporācijām vispār, ar vēsturisko patiesību, protams,

nav nekā kopēja. Ar to nekādā ziņā netiek noliegta Jāņa Čakstes studentu gadu aktivitāte Maskavā.

Nav šaubu, ka Maskavas latviešu vakarus izveidojot par tīri akadēmisku organizāciju, kā paraugs noderēja Baltijā pastāvošās korporācijas — citāda tipa latviešu studentu organizācijas toreiz vispār nepastāvēja, no krieviem neviens neko nevarēja un negribēja mācīties, tiem slēgtu studentu sabiedrību ideja bija sveša. Kā jau redzējām, J. Čakstes konsultants studentu organizāciju jautājumos bija Lettonia's dibinātājs J. Pārstrauts, savus norādījumus devis arī otrs korporants — Dorpatensis Fraternitas Academica filistrs Kr. Valdemārs: "Par atsevišķu studentu organizēšanos un svinību sarīkošanu J. Čakste jau iepriekš bija aprunājis ar Kr. Valdemāru un saņēmis no tā ne tikai piekrišanu, bet arī pārdomātus norādījumus studentu biedrošanās nolūkos un centienos", saka Austruma vēsture.⁷⁶

Pret korporācijām noskaņotie latviešu vēsturnieki un publicisti ir mēģinājuši pierādīt, ka Krišjānis Valdemārs ne tikai pats nav bijis korporants, bet bijis pat tām naidīgi noskaņots. Austruma vēstures vēsturnieks vēl 1940. gadā, kad jau bija publicēts Dorpatensis Fraternitas Academica dibināšanas akta foto attēls (precīzāk — jaunās korporācijas lūgums uzņemt to Šaržēto konventā), ko starp citiem latviešiem, kā otrs šaržētais bija parakstījis Krišjānis Valdemārs, vienkārši apgalvoja, ka Kr. Valdemārs nekad nav korporāciju dibinājis, nekad nav korporācijā sastāvējis pats.⁷⁷

Uzmanīgāks bijis prof. A. Švābe, kas savā Latvijas vēsturē 1800 — 1914 raksta: "Nav skaidrs, ko gribēja panākt Valdemārs, Zakranovičs, Barons, Alunāns un citi 5 jaunlatvieši, kas izstājās no Curonia's un 1857. gada oktobrī kopā ar cittautiešu studentiem nodibināja "Fraternitas Academica Dorpatensis".⁷⁸ Kas profesora kungam vēl 1958. gadā nebija skaidrs, jau 1883. gadā ļoti skaidrs bija studentam Jānim Čakstem, kuram, kā mēs jau redzējām to bija paskaidrojis Lettonia's dibinātājs J. Pārstrauts — kā Dorpatensis Fraternitas Academica 1857., tā Lettonia 1882. gadā tika dibinātas ar mērķi: "turēties pretim

vāciešiem, lai viņi — latvieši varētu arī sevi kā līdzīgus parādīt."

Mēģinājot pierādīt korporanta Krišjāņa Valdemāra korporācijām itkā naidīgo nostāju, antikorporāciju publicisti operē ar divu veco maskaviešu atmiņām.

Dr. A. Zandbergs savās atmiņās par Kr. Valdemāra Tērbatas laiku raksta: "Valdemāra studentu pulciņš vēlāk pieauga un, kā liekas, tapa par pamatu latviešu korporācijai "Lettonia". Kad Valdemārs dabūja to vēlāk zināt, viņš par to dusmojās, teikdams," ka latvieši iekāpuši novalkātās vācu tupelēs, kurām tagad nav nekādas nozīmes, jo tur tie tikai veltīgi zaudē laiku korporācijas dzīvei, pieņemdami no vāciešiem župošanu un kaušanos" — (?).⁷⁹

A. Zandbergs ar Kr. Valdemāru personīgi iepazinās tikai 1880. gadā Maskavā. Par Kr. Valdemāra darbību Tērbatā viņš zin tikai no nostāstiem. Ar to izskaidrojama acīmredzamā kļūda augstāk pievestā citātā: nevis no Kr. Valdemāra 1856. gadā dibinātā latviešu studentu pulciņa izauga Lettonia, bet gan no A. Kronvalda 1870. gadā dibinātiem rakstniecības vakariem. Zandbergs savas atmiņas par Kr. Valdemāru rakstīja vairāk kā 30 gadus pēc viņa nāves, kāpēc viņš nekādā ziņā nevarēja precīzi atcerēties Valdemāra šajā gadījumā teiktos vārdus, lai gan mēģina tos citēt. Ka pašam Zandbergam viņa pieveste, itkā Valdemāra teiktie vārdi likušies apšaubāmi, norāda citāta beigās iekavās ielikta jautājuma zīme.

Drusku nopietnāk ņemama A. Bandreviča liecība. Ernests Blanks grāmatā Latvju tautas atmoda to pieved šādi: "A. Bandrevičs saka, ka "Valdemāra virziens bija progresīvs, demokratisks un gara svabadaī attīstībai, ko stipri traucējot un kavējot noslēgto korporāciju gars, kāds tanīs mēdzot allaž būt. Tāpēc Valdemārs 1882. g. atsūtījis "Lettonijai" atpakaļ krāsaino cepurīti un pavadrakstu, ar kuru tā bija iecēlusi viņu par savu goda biedri."⁸⁰

Krāsu cepures atpakaļ nosūtīšanas fakts nav noliedzams. Tas ir krasā pretrunā ar Maskavas latviešu vakaros valdošo garu un pārējo maskaviešu rīcību — kā jau mēs redzējām — Krišjānis Kalniņš, Andrejs Šlēziņš, Aleksandrs Vēbers un citi ar prieku pieņēma Lettonia's tiem parādīto godu.

Maskavieši ar Lettoniu, sākot ar tās dibināšanas dienu, ir vislabākā saskaņā. To atzī spiests pat Austruma vēsturnieks: "Še jāatzīmē, ka ar Tērbatas "Letoniju" Maskavas "vakari" jau no šo organizāciju dibināšanas gadiem bija labā kontaktā."⁸¹ J. Čakste bija sūtījis Lettoniai apsveikuma telegrammu jau pirmajā dibināšanas atceres komersā 1883.g. Tradīcija savstarpēji apmainīties apsveikumiem, turpināta arī nākošos gados. Ja nu mēs zinām dominējošo iespaidu, kāds Kr. Valdemāram bija Maskavas latviešu vakarniekos, tad ir skaidrs, ka draudzība ar Lettoniu nekad netiktu turpināta pret Valdemāra grību. Atrisinājumu sniedz Kr. Valdemāra laika biedrs, mācītājs J. Sanders (Lett.). E. Kiploks to piemin rakstā — Tautiskā kustība un korporācijas: "Par Valdemāru zināms, ka viņš noraidījis Lettonia's aicinājumu kļūt par tās filistru. Māc. J. Sanders, kas tai laikā bijis tās loceklis, zināja stāstīt, ka Valdemārs savu soli spēris informācijas trūkuma dēļ. Viņi vēlāk tikušies un par to runājuši. Valdemārs atzinies, ka trūkusi informācija par Lettonia's mērķiem."⁸² Pats mācītājs J. Sanders 1937. gadā par to rakstīja: "Kad Lettoniju bijām dibinājuši, tad Valdemārs mums atsūtīja ļoti pretīgu skarbu vēstuli. Kad vēlāk ar Valdemāru satikos Rīgā Latviešu biedrības zinību komisijā un viņam izskaidroju pretējo, proti, ka Lettonia tūlīt pēc savas uzstāšanās sākusī vest stingru cīņu pret vācu korporācijām, tad viņš aizbildinājās par neļaipno vēstuli un pārļaboja savus uzskatus par Lettoniu."⁸³

Valdemāra skepticismam bija loģisks pamats — Lettonia's dibināšana, pieaicinot arī sveštautiešus, atgādināja Valdemāra mēģinājumu radīt latviešu korporāciju ar sveštautiešu palīdzību 25 gadus iepriekš. Tas nebija izdevies — Dorpatensis Fraternitas Academica tika slēgta 1861. gadā. Valdemāram dabīgi varēja likties, ka ar Lettoniu var notikt tas pats. Tāpēc arī viņa pārsteidzīgais solis, kuŗam pārejie maskavieši nesekoja. Pārpratoms tika arī drīz noskaidrots — tā kā Valdemārs bija pārāk liela personība, latviešu tautiskās kustības galva, tad politiski tālredzīgais Lettonia's dibinātājs Jānis Pārstrauts nevarēja iztikt bez viņa atbalsta, devās uz Maskavu

un pārpratumu izlīdzināja. Netiešu liecību par to nodod vēlāko laiku Fraternitas Moscoviensis bij. fil! O. Berkolds, kas Maskavā sāka studēt 1901. gadā: "Vēlāk man gadījās ieskatīties mūsu studentu organizācijas visvecākos protokolos, arī no dibināšanas sapulces 1883. gadā. Starp citu interesanti bija, ka vienā no sapulcēm ņēmis dalību un nolāstījis arī referātu atmodas laikmeta darbinieks, mācītājs Jānis Pārstrauts."⁸⁴

Liekas, ka pārpratoms ar krāsu cepures atpakaļsūtīšanu vēlāk bijis skaidrs arī pašam A. Bandrevičam — ne savās atmiņās par Jāni Čaksti (tās rediģējis Austruma vēsturnieks A. Kurmis), nedz Ž. Unamam, kuŗš viņu sīki izprašņājis, Bandrevičs šo lietu vairs nav pieminējis.

Savas atmiņas par Maskavas latviešu studentu organizēšanu, J. Čakste turpina šādi: "Mazākais, mums radās kopā turēšanās. Izstrādāt kaut kādus statusus, pret to bija liela daļa studentu. Tas jau ir kaut kas saistošs, kaut kas līdzīgs organizācijām, kuras pazina kā korporatīvas organizācijas. Bet lieta jau bija 1882. g. un 1883. gada sākumā tik tālu nobriedusi, ka par to jau runājām."⁸⁵

Tā tad arī pēc J. Čakstes atmiņām, Maskavas latviešu studenti viņā laikā bija izšķīrušies par slēgtu akadēmisku organizāciju, korporāciju.

Pirmie statuti, komāni, nav uzglabājušies. Ka tādi bijuši, par to liecina Dr. Pēteris Kalniņš savas dienas grāmatas 1887. gada 4. novembra ierakstā, noteikti minot Maskavas latviešu studentu vakara statusus, kas būtu jāgroza.⁸⁶

Pirmā plašākā atklātā separātā studentu uzstāšanās notika Maskavas latviešu lasāmo vakaru trīspadsmiņos gada svētkos 1883. gada 19. oktobrī (31. oktobrī pēc jaunā stila), kad 15 Maskavas universitātes latviešu studenti sarīkoja toreiz lepnajā Tatāru viesnīcā (Tatarskaja gostinīca) Ņegļiņi projezdā mielastu. Uzsverot savu akadēmisko raksturu un atšķirībā no Maskavas latviešu lasāmā vakara, studenti runāja par *Maskavas latviešu studentu vakaru*. Par organizācijas legalizāciju Maskavas apstākļos toreiz vēl nevarēja būt ne runas. Mielasts sarīkots iespējami lepmi. J. Čakste par šo vakaru raksta: "Mēs sametām fi-

nanses kopā un teicām: ja reiz rīko, tad jāriko skaisti. Stingri skatījāties, ka uzņemam tikai tos, kas ir akademiķi, kas paši augstskolu apmeklējuši.”⁸⁷ Saskaņā ar to, mielastā aicināti tikai neapšaubāmi akadēmiskie, korporāciju saimei piederošie — Dorpatensis Fraternalitas Academica filistri Kr. Valdemārs un Kr. Barons un Lettonia's filistrs J. Velme. Vakars noritēja lielā pacilātībā, sirsnībā, plašu runu teicis Kr. Valdemārs, atskanējusi studentu himna — Gaudeamus.

Lai gan Maskavas latviešu studenti darbojās Maskavas latviešu vakaros jau no to dibināšanas 1870. gadā un viņu separatas sanāksmes bija notikušas arī agrāk, 1883. gada gada svētki jeb komerss uz vēlākiem studentu vakara dalībniekiem atstāja lielu iespaidu. Studentu sabiedrība Austrums, lai savai 1914. gada 3. janvārī Rīgā dibinātai (un 1916. gada 9. martā Maskavā reģistrētai) biedrībai piedotu vecas organizācijas raksturu, šo 1883. gada sanākumi propagandē kā savu dibināšanas dienu, balstoties uz faktu, ka pieņemot krāsas 1912. gadā no Fraternalitas Moscoviensis (kādu nosaukumu korporācija pieņēma 1901. gadā), izstājās 4 studenti un 10 filistri, bijušie vakarnieki, kas 1914. gadā pievienojās Austrumam.⁸⁸ Prominentākais starp tiem bija vēlākais neatkarīgās Latvijas pirmais valsts prezidents Jānis Čakste, kuŗu Austruma vēsturnieks šīs prominences dēļ mēģinājis parādīt kā Maskavas latviešu studentu vakara dibinātāju 1883. gadā. Patiesībā nekāda jaunas organizācijas dibināšana 1883. gada 19. oktobrī nebija notikusi — studenti bija pārņēmuši Maskavas vakaru vadību un sabiedrību turpināja, izslēdzot no tās neakadēmiskos vakarniekus. Pēdējie vēl dažus gadus mēģināja noturēt atsevišķas sanāksmes, privātās mājās, bet Brīvēmniekam 1887. gadā atstājot Maskavu, tās izbeidzās galīgi.

Ka 1883. gadā faktiski nekāda jauna organizācija nav dibināta, bet uz akadēmiskiem pamatiem pārveidoti vecie Maskavas latviešu vakari, apliecina arī Austruma vēsturē ievietotais izraksts no V. Šlēziņa 1933. gada vēstules: “Latviešu studentu pulciņa organizācija Maskavā nav vis dzimusi 1883. gadā, bet gan daudz agrāk, taisni pirms 10

gadiem — 1873. gadā, kad to organizēja tagad mirušie studenti Krišjānis Kalniņš un mans nel. tēva brālis Andrejs Šlēziņš.”⁸⁹

Vēl noteiktāku valodu runā notikuma aculiecinieks Dr. A. Zandbergs: “Maskavas studentu pulciņš Maskavā nodibinājās pēc manas iestāšanās universitātē, t.i. 1880. gadā. No tā laika līdz 1886. gada pirmajai pusei esmu bijis pulciņa biedrs. Jānis Čakste, stud. iur. arī piederēja pie tā pulciņa. Nekādas šķelšanās studentu pulciņā manā laikā nav notikušas, viena daļa turējās ciešāk kopā, otra — mazāk. Jānis Čakste ne 1883. g. nedz kādā citā iepriekšējā, nedz vēlākā gadā nekādu jaunu pulciņu jeb grupu nav nodibinājis un tādēļ arī nevarēja būt tā priekšnieks. Pulciņa gada svētkus mēs esam svinējuši vienā, otrā viesnīcā, arī Tatarskaja Gostiņicā (Petrovskaja linijā). Studentu pulciņā svešus, t.i. nestudentus neuzņēma. Tādēļ arī neuzņēma savā pulciņā Brīvēmnieku — Treulandu, lai gan viņš to bija vēlējies.”⁹⁰

Ka Maskavas latviešu studentu vakars pastāv jau 1880. gadā, rāda arī fakts, ka sākot ar šo gadu eksistē sistemātisks Maskavas universitātē un latviešu studentu organizācijā iestājušos studentu saraksts, korporācijās parastā semestru vecākuma kārtībā. Ar šo gadu šādu sarakstu sāk fil! V. Lazdiņš savā 1934. gada konspektā. To tieši tādā pat kārtībā atkārtu Austrumu vēsture 1940. gadā.

1883. gada plašais sarīkojums tomēr bija atstājis tik lielu iespaidu, ka šīs gada skaitlis uzņemts arī korporācijas pirmajā vāpenī. Kļūdu laboja tikai mainot korporācijas nosaukumu un vāpeni 1920. gadā — Fraternalitas Lettica's vāpenī ierakstot vecās Maskavas latviešu brālības dibināšanas dienu — 1870. gada 20. oktobri.

Nenogurstošais tautas darbinieks Fr. Brīvēmnieks gan jūtas nostumts pie malas, bet nebeidz darboties. Kad studenti viņu savās sanāksmēs neaicina, viņš rīko tādas gan pie sevis, gan Velmes, gan Valdemāra, bet lielākā daļa studentu tās ignorē. Nelīdz arī Lettonia's filistra J. Velmes mēģinājumi apvienot visus Maskavas latviešus: kad viņš, nolūkā iegūt nedalītu Maskavas latviešu atbalstu savam loļojumam — mēnešrakstam Austrums, atzīmējot Rīgas latviešu biedrī-

bas gada svētkus 1885. gada 15. februārī, sarīko plašās telpās visā Maskavas latviešu sabiedrībā izziņotu vakaru, studenti, ar tiem izņēmumiem, to ignorē.⁹¹

Šķelšanās parādījās arī tīri ārēji. Kad 1886. gada 31. augustā mirst Kaspars Biezbārdis, no tā Maskavas lasāmā vakara vārdā atvadas Fr. Brīvzemnieks, bet studentu vārdā filoloģijas students G. Kņezs. Tomēr, kad 1887. gadā Fr. Brīvzemnieks atstāj Maskavu un pārnāk uz Latviju par tautskolu inspektoru, Maskavas studenti, atzīdami viņa nopelnus, pasniedz tam piemiņas albūmu, ar ierakstu: "Saņemiet šo albūmu no Maskavas latviešu studentiem kā piemiņas, godāšanas un atzīšanas zīmi par Jūsu nepieklusušo, apzinīgo un svētīgo darbību latviešu tautas godam un attīstībai."⁹² Populārājā Maskavas izbraukumu vietā — Zvirbuļu kalnos, no kuŗienes 1812. gadā Napoleons bija noraudzījies uz Maskavu, studenti sarīkoja Brīvzemniekam atvadīšanās mielastu.

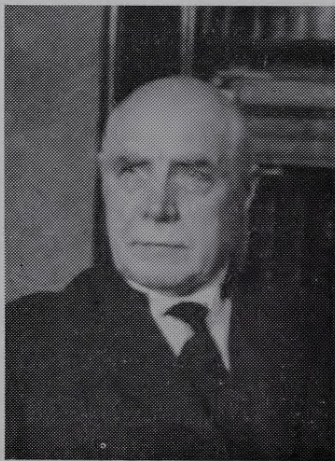
Maskavas latviešu studentu vakari būtībā daudz neatšķiras no lasāmiem vakariem. Tiek vairāk laika ziedots savstarpējai sadzīvei, bet tiek arī daudz strādāts. Toreiz visā Krievijā slavenā Maskavas universitātes juridiskā fakultāte kā magnets pievelk nākošos latviešu juristus. Maskavas latviešu vakaros tie ienes zināmu sistēmu un kārtību. Vienmēr lielāku lomu sāk spēlēt savstarpēja materiāla palīdzība — organizācijas kasieris ir svarīga amata persona. Katrai sanāksmei jau iepriekš tiek paredzēta zināma darba kārtība: kāda apcerējuma nolasīšana, brīvruna par uzdotu tematu, "tekošas darīšanas" — studentu lietu kārtošanai. Liela vērtība piegriezta brīvai, sakarīgai runai latviešu valodā par dažādiem tematiem citu kommitoņu klātbūtnē. Lai ikviens iemācītos sapulces vadīt, uz stud. iur. Jāņa Kreicberga priekšlikumu, konvents nolemj, ka katru literāro vakaru vadīs vienmēr cits sanāksmes dalībnieks pēc kārtas. (K. Straume — Jānis Kreicbergs 75 gadnieks). J.

Maskavas latviešu studentu vakars 1884. No kreisās: apakšējā rindā — F. Vinklers math., K. Šņāce phil. Vidus rindā — Ā. Allažs phil., R. Mauriņš iur., J. Lasis med., A. Zandbergs med., J. Čakste iur., E. Veniņš iur., J. Reinbergs phil. Augšējā rindā — Zaķis-Hāze phil., J. Šamils math., J. Kalniņš iur., Ā. Buttuls med., A. Kalniņš math., J. Švanbergs-Gulbis phil., T. Ore iur., K. Preisbergs phil.

Čakstes studentu laiku kabatas grāmatiņā atzīmēts, ka 1885./86. akadēmiskā gada oktobrī Zandbergam jārunā par bantes tārpu, Kreicbergam par slavu pēc nāves un Hartmanim par siltumu. Par latviešu valodas un vēstures kopšanu J. Čakste savās atmiņās saka: "Mums galvenā lieta bija zināt visiem skaidri latviešu vēsturi. Visu Rūtenbergu un Richteru studentiem vajadzēja izņemt cauri un varēja eksaminēt katru brīdī. Arī Rīmju kroniku mēs zinājām. Visu Bilenšteinu — lielo un mazo vajadzēja izstudēt cauri un vingrināties tajās lietās".⁹³

To pašu liecina fil! A. Buttuls: "Pulciņš noturēja sēdes diezgan kārtīgi ar referātiem par dažādiem vēstures jautājumiem, sevišķi par latviešu vēsturi, piem. nelaiķis stud. Reinbergs lasīja par Kurzemes hercogu Gothardu Ketleru, tautsaimniecības jautājumos stud. J. Kalniņš nolasīja par sierniecības nozīmi latviešu lauksaimniecībā, kādēļ viņu iesauca par sieru Kalniņu, par dabas zinātni un t.t. Juridiskos jautājumos vairākkārt uzstājās J. Čakste, kuŗu visi uz klausīja ar sevišķu uzmanību." (Jānis Čakste, ilustrēts piemiņas rakstu krājums, Rīgā, 1928. g. 202. lp.p.).⁹⁴

Dr. Ādams Buttuls.

Latvijas Universitātes Dr. h. c., publicists un sabiedriska darbinieks.

Dažreiz vakaros tautiski jautājumi ar plašām nākotnes dispozīcijām pārrunāti bez sevišķiem ievadreferātiem, jo, kā fil! J. Kreicbergs liecina, laba daļa studentu nevižojuši rakstīt, vai arī nepratuši tik daudz latviešu valodu, ka būtu varējuši tanī izteikt zinātniskas domas.⁹⁵

Šajā laikā studenti nereti ar referātiem piedalās arī sarīkotos referātu vakaros privātās mājās — pie Valdemāra, Velmes, arī Barona, kad viņš bija pārcēlies uz dzīvi Maskavā. 1886. g. 6. septembrī Dr. P. Kalniņš atzīmē savā dienas grāmatā: "Šodien bija pirmā M.L.L.V. sapulce pie A. redaktora (lasī — "Austruma" redaktora J. Velmes). Bija atnācis ļoti daudz viesu. Ievēlēja par vadoņiem V. (Velmi) un stud. K. (stud. iur. G. Kņezs). Vakaru pavadijām it patīkami. Krodznieks lasīja no Latv. vēstures it interesantu darbu, V. uzaicināja mani kritizēt; kritika ir zināms vieglāka kā darbs pats un tāpēc arī ielaižos kritikā. Priekš nākamā vakara nosprieda, ka man vajagot izstrādāt..."⁹⁶ Tā paša gada 20. septembrī P. Kalniņš tad arī nolasa apcerējumu par Tautas poezijas celšanos un nīkšanu. A. Bandrēvičs atceras gadījumu, kad referātu vakarā uzstājies stud. iur. J. Čakste un kritizējis vecākā maskaviešu filistra F. Veinberga ārzemēs izdotu brošuru (Politische Gedanken aus Lettland. Leipzig 1885). Brošuru un uzdevumu to analizēt Čakste saņēmis no Valdemāra. "Brošūrā, starp citu, bija izsacītas domas, ka latviešiem, viņu interešu turpmākas aizstāvēšanas labā vēlams nodibināt kādu augstāku šķiru. Referents un klātesošie F. Veinberga domām nepiekrita, bet pievienojās Valdemāra allaž izsacītiem uzskatiem, ka latviešu tauta var būt tikai demokrātiska."⁹⁷ Visi vakarnieki ir cītīgi mācījušies latviešu valodu. Par to liecina Čakste, par to savās atmiņās stāsta Zandbergs, kuŗam latviešu valodas stundas pasniedzis pats Valdemārs. Lai labāk iemācītos latviski, Velme pārtulko Lessinga lugu Minna fon Barnhelm.

Kr. Valdemārs arī pag. gadu simteņa 80-s gados ir populārākais latvietis Maskavā. Fil! J. Kreicbergs (Atmiņas par Kr. Valdemāru, 1925. g. Kr. Valdemāra biedrības izdevums.) raksta: "Idejiski, patriotiski noskaņotus jaunēkļus kā magnets pievilka Val-

demāra vārds un slava. Katreiz, kad vakari notika pie Valdemāra, viņš tos kuplināja ar veselu rindu ziņojumu par dažnedažādiem politiskiem un sabiedriskiem jautājumiem un faktiem. No tiem varēja daudz mācīties ikviens, kam bija patika un griba klausīties un mācīties. Tās bija īsas, praktiskas lekcijas par politiku un nacionālo taktiku un stratēģiju, par vējiem, kādi patlaban pūta Pēterburgas galmā un birokrātijas augstākās sfairās. Ļoti bieži Valdemārs kā nemaldīgs metereologs zināja vēstīt par vētrām un aukām, kas varēja drāzties pār latvju zemes ārēm. To zinādams Valdemārs pie laika gatavoja līdzekļus negaisa novēršanai, vai viņa posta remdināšanai. Pats Valdemārs neuzlūkoja rācietības pozīcijas Baltijā kā nesatricināmas un nebaidījās arī no pārkrievošanās. Kad viņam pārmeta, ka viņš gribot izdzīt velnu ar Belcebulu, viņš mēdza atjokoties: krievs nebūt nav Belcebuls, tas ir lācis. Es vairāk baidos no Preusenseuche, nekā no lāča ķetnām. Lācis, kā zināms, viegli apgāzams, ja viņam droši min uz pakākājām. Viņu var nākotnē nodzelt pat mazās bitītes, ja viņš taps par daudz kārs pēc medus.”⁹⁸

Valdemāra gaišredzību raksturo viņa pravietiskie vārdi 25 gadus pirms I. pasaules kara: “Vai tad jūs nemaniet, ka Krievijā vairs ilgi nespēs turēties neaprobežotā patvaldība un ka pēc nelaimīga kara, kāds drīz dabīgi gaidāms, bez citām svarīgām pārmaiņām Krievijā var nākt parlaments un Baltija var kļūt par autonomu provinci pat ar latvieti — ģenerālgubernātoru priekšgalā?”⁹⁹

Ar dziļu cienību par Valdemāru runā arī otrs maskavietis — J. Velme. Viņš atzīstas, ka visvairāk mācījies no Valdemāra, tas veidojis viņa uzskatus par tautu un kārtu attiecībām: “Kā jau agrāk pieminēju, es drīz pēc savas ierašanās Maskavā iepazīnos ar otru ievērojamu latvieti Maskavā, jā, varu droši teikt, ar visievērojamāko latvieti netik Maskavā, bet visā Baltijā. Tas bija Krišjānis Valdemārs. Gribu šē tikai aizrādīt uz to iespaidu, kādu viņš darīja uz mani, jo viņš ir tas maskavietis, no kuŗa es visvairāk esmu mācījies, kuŗš uz manu attīstību darījis vislielāko iespaidu, kuŗš dažā ziņā veidojis manus uzskatus uz tautu un kārtu

attiecībām savā starpā.” “Kur vien kāds darbs vispārējā tautas labā bija jādara, tur viņš arvienu bija klāt. Bez viņa padoma latviešu vadoņi Rīgā gandrīz nevienu darbu neiesāka. Kas ar viņu iepazīnās personīgi un kam bija tā laime ar viņu bieži satīties, tas arvienu padevās viņa burvīgam iespaidam. Viņš ļāva katram izteikt savas domas, viņš nekad nebija nepacietīgs, kad izteica viņam pretējas domas. Tad viņš vēl jo mierīgāki mēģināja pretinieku pārliecināt, kas viņam gandrīz arvienu izdevās. Bet ja pretinieks varēja viņu pārliecināt no savu domu taisnības, tad viņš tādas domas labprāt pieņēma. Viņš nebija tas cilvēks, kas tik tādēļ vien palika pie savām domām, ka viņš tās reiz izteicis. Kad viņš kādreiz bija aļojies, tad labprāt un it mierīgi atzina savu aļošanu.”¹⁰⁰

Pa daļai Valdemāra ietekmē krievu valdība izveda Baltijā 1880-o gadu pirmā pusē senatora Manaseina vārdā nosauktu revīziju, kuŗas rezultātā gan tika laužta vācu vara Baltijā, bet sākās strauja pārkrievošana. Bija sācies tas, no kā Valdemāru bija brīdinājuši Maskavas draugi — Barons, Vēbers, Zandbergs. Valdemārs mēģina rusifikācijai pretoties. 1887. gadā viņam vēl izdodas panākt, ka par tautskolu inspektoru Kurzemē ieceļ Brīvzemnieku, bet jau ļoti drīz viņam nākas to visiem spēkiem aizstāvēt pret bijušo sabiedroto uzbrukumiem, kas Brīvzemniekiem pārmet latviskas tendences. Vēl savā nāves gadā (1891.) Valdemārs raksta Brīvzemniekam: “Jūsu personīgā lieta tagad ir tautas un kulturas lieta ... Daram, ko spējam. Luteranismu jau tik viegli apgāzt nevar, tāpat arī latviešu valodu”.

Ernests Blanks krieviski orientēto pagājušā gadu simteņa latviešu vadītāju rīcību un tās sekas — rusifikāciju raksturo vārdiem: “Baltijas reformu nepieciešamība bija tik liela, ka dēļ tām latvju inteliģence noturēja aziatisku valsti par civilizētu un apsveica jauno iekārtu, kas bija vērsta pret Baltijas nacionālo īpatnību un vietējo pašvaldību. Posts, kuŗu šis drūmais krievu varmācības laiks atnesis Latvijai un mūsu tautas raksturam, nav apsverams. Mūsu inteliģence un jaunatne pieņēma daudzas krievu rakstura īpašības: gļēvulību, slinkumu un izlaidību.”¹⁰¹

Prof. A. Švābe Valdemāru raksturo vārdiem: "Lai gan Valdemārs bija idealists, piedzima un nomira trūkumā, viņš visu mūžu nerima sludināt, ka manta ir katra progresā pamats un ka tāpēc latviešiem vispirms jācenšas pēc turības."¹⁰²

No tā laika Maskavas studentiem vēl atzīmējams vēlākais Dr. Pēteris Kalniņš. T. Zeiferts viņu raksturo kā ārkārtīgi jūtīgas dabas cilvēku, kas grib palīdzēt katram trūkuma cietējam: "Maskavā medicīnu studēdams, viņš nevar mierīgi noskatīties, ka biedru starpā ir tādi, kam nav visnepieciešamākā. Par vienu viņš maksā pusdienas, otra labā lūdz draugu. Viņš sarīko izlozējumu un raksta vēstules uz malu malām iztēlodams studentu trūkumu. Tie paliek nervozi, slimi, kāds students pagāibis bada dēļ. Bez tam viņš dedzīgi piedalās maskavnieku dzīvē. Savas studijas viņš piekopj visā plašumā paturēdams acīs ārsta gala mērķi: palīdzēt cietējam cilvēkam."¹⁰³

1885. gadā Maskavas latviešu vakarnieki izsludināja godalgas par vēsturiskiem rakstiem, t.s. *Reinberga prēmiju*.

Jānis Reinbergs dzimis 1959. gadā Kurzemē, Tukuma apriņķa Daigones pagasta Reinu mājās kā kļaušu saimnieka vienīgais dēls. 1875. gadā viņš iestājās Jelgavas ģimnāzijā — Academia Petrina 5. klasē. Ģimnāzijā viņa mīļākais priekšmets bija vēsture, sevišķi raksti par Baltijas senātni. To Reinbergs arī tik pamatīgi pārzinājis, ka ļoti stingrais akadēmijas vēstures skolotājs Diderichs viņu iesaucis par "oraculum", jo nebijis jautājuma, uz kuŗu Reinbergs nebūtu pratis atbildēt. Jelgavas ģimnāziju Reinbergs beidz 1880. gada decembrī un 1881. gadā iestājās Maskavas universitātes tieslietu fakultātē, reizā pievienodamies Maskavas latviešu studentu vakaram.

Reinberga sirds arī Maskavā pieder vēsturei un viņš katru brīvu brīdi pavada ieracies grāmatās Rumjanceva bibliotēkā. Šī darba rezultātā jau 1882. gada sākumā Liepājā iznākošā laikrakstā *Latvietis* (Nr. Nr. 3-5) parādas viņa raksts — Kurzemes lielkungs Johans Ernests Bīrons, ko uzskata par pirmo paša latvieša publicēto vēsturisko apcerējumu mūsu tautas vēsturē. Daudz plašāks ir Reinberga nākošais darbs, 1883. gadā Liepājā atsevišķā grāmatā publicētais

— Kurzemes pirmais lielkungs Gothards Ketlers, kas iznāk rakstu krājumā *Mūsu senatne I*.

Par šo darbu F. Brīvzemnieks saraksta recenziju, ko fil! A. Vēbers ievieto sava laikraksta *Balss* 1883. gada 23. numura pirmajā lapas pusē ar virsrakstu — *Mūsu senatne*. Recenzijā Brīvzemnieks norāda uz mūsu vēstures literatūras nabadzību un mudina domāt par latviešu tautas un zemes vēsturi, jo "kas nezina, no kurienes tas nācis, kā tas zinās kurp tam jāiet? Tāds maldās". "Šos vārdus neaizmirstamās Pēterburgas Avīzes zīmēja uz latviešu tautu un viņas vēsturi. Un tiešām, ja aplūkojam citas tautas, kas vairāk savu garu un savu tautību izkopašas nekā mēs, tad drīzāk nomanīsim, ka tās no gara miega mozdāmās jo rūpīgi meklējušas pēc tam, no kurienes tās nākušas: tās pētījušas jo uzcītīgi savu vēsturi, savu senātni. Savu vēsturi pētīdamas, lasīdamas un prātā iespiedamas, citas tautas tik sākušas sevi īsti saprast, sākušas atdzīvināt iekš sevīm tautisku pašapziņu, cietu, patstāvīgu raksturu, kas neļauj tautai izklīst un sajukt vētras laikā kā vieglām smiltīm jūrmalā, bet kas pat tuksnesī satur tautiešus kopā kā Izraēļa bērņus vecās derības laikos. Tikai mēs, latvieši, diemžēl esam ļoti maz raudzījušies smelt no tiem avotiem, ko mums dod mūsu vēsture, mūsu senatne. Varbūt, ka pa daļai šī mazuma un trūkuma dēļ mēs latvieši vēl dažkārt tik gurdeni savā tautībā, tik vāji un šaudīgi savā latvietībā. Tiesa, mums arī nav tik slavēta vēsture, tik dižena senatne kā dažai citai tautai, tomēr, ja mēs, ņemtu mēs uzcītīgi pētīt un pārdomāt savu sentēvu laikus, tad atzītum daudz ko, kas gaismotu, stiprinātu, pacilātu mūsu garu; latvieši sāktu labāki saprast dažu patiesību un dažus melus, latviešos ātrāki nodibinātos veicis latviešu tautas tikums. Ir laiks nopietni satavoties priekš latviešu vēstures rakstniekiem, izdevējiem, lasītājiem. Laiks izdot latviešu valodā īsakus vēstures rakstus un monogrāfijas. Īsāki raksti vieglāki un ātrāki sarakstāmi un izlasāmi, lētāki apgādājami un pērkami."¹⁰⁴

Recenzijā Brīvzemnieks vēl saka, ka pienāks laiks, kad latviešu vēstures laukā darbosies vēsturnieki, kas latviešu tautai

dāvās pilnīgu, viņas cienīgu vēsturi. Bet sākumā vajadzīgi priekšteči un priekšdarbi. Par tādu latviešu vēstures priekšteci Brīvēznieks uzskata Jāni Reinbergu.

Trešais, ar Academia Petrina archiva materialiem pamatotais Reinberga darbs palika rokrakstā. Tas ir apcerējums par Kurzemes hercogu Vilhelmu — Gotharda Ketterera jaunāko dēlu, populārā hercoga Jēkaba tēvu, kas valdīja Kurzemē laikā no 1587.-1617. gadam un rezidēja Kuldīgā.

Studiju laikos Maskavā Reinbergs vedis klusu, īsta grāmatu tārpa dzīvi. Viņš mira 24 gadus vecs — tikko ieradies Maskavā — 1884. gada 4. oktobrī (22. sept. pēc v. st.), lai beigtu universitāti. Studiju biedri to pārveda no svešuma tēva mājās un paglabāja Daigones kapos. Par Jāņa Reinberga nāvi ievietoti nekrologi 1884. gada latviešu laikrakstos — Balss Nr. 40., Baltijas Vēstnesis Nr. 225. un Baltijas Zemkopis Nr. 40/42.

Reinberga pārgrā nāve atstāja lielu iespaidu toreizējā Maskavas latviešu sabiedrībā un viņa tuvākos studiju biedros — Maskavas latviešu studentu vakara dalībniekos.

Tāpēc, kad 1885. gadā Maskavas latviešu vakarnieki izsludināja godalgas par vēsturiskiem rakstiem, tie savam mirušam kommlitonim par godu, to nosauca par Reinberga prēmiju. Reinberga prēmija tika piešķirta trīs reizas un godalgoto vidū redzam visus šī laikmeta izcilākos latviešu vēsturisko sacerējumu autorus.

Prēmiju noteikumi bija šādi: 1) Prēmija, vismaz 125 rubļi, izmaksājama par latviešu valodā sarakstītiem rakstiem "iz Latvijas pagātnes". 2) Prēmiju izmaksā par vienu rakstu, vai arī daļās pēc raksta lieluma un vērtības. 3) Rakstam jābūt vismaz 1 drukas loksni lielam. Prēmija izmaksājama, tiklīdz raksts iesākts drukāt.

Pirmās vēsturisko rakstu prēmijas rezultātus lasam Balss 1886. gada 23. numurā: pavisam iesūtīti 6 raksti, septītais pieņemts, bet neatsūtīts. Prēmijas lielums, papildināts ar dažiem ziedojumiem, pieaudzis uz 150 rubļiem. Prēmiju izspriedusi komisija šādā sastāvā: Kr. Valdemārs, Kr. Barons, J. Velme, A. Zorgenfreijs un Fr. Brīvēznieks. Pirmā godalga — 100 rubļi piepriesta J. Krodzniekam par rakstu Kā muižnieku kārta Baltijā cēlusies un attīstīju-

Maskavas latviešu studentu vakars 1886. No kreisās: sēd — J. Lasis med., J. Hartmanis med., J. Švanbergs-Gulbis phil., J. Kņezs phil., J. Kreicbergs iur. Stāv — Fr. Veiklevičs iur., J. Čakste iur., Ed. Veniņš iur., A. Kalniņš math., K. Barons med., K. Ādams, iur.

sies (raksts 1885. gadā iespiests Austruma 5., 6., 8., 9. numuros). Otrā godalga — 50 rubļi piespriesta Rīgas politehnikuma studentam Kārlim Graudiņam par rakstiem Senais latvietis (iespiests Austrumā) un Latviešu senlaiku svētnīcas, ko pēc godalgošanas tai pašā gadā iespieda Balss. Ziņojumu beidzot, Brīvzemnieks uzsver, ka maskavieši ar prēmiju gribējuši “pamudināt centīgus jaunēkļus nodarboties ar dzimtenes vēsturi, lai caur to latviešu tautai par pamācību, par gara pacilāšanu un sirds iesildīšanu jo vairāk rakstu rastos, kas skaidrā, visiem saprotamā valodā pasniegtu kādas patiesas ziņas par Latvijas pagātni.”¹⁰⁵

Pārpratumu novēršanai jāatceras, ka mēnešrakstam Austrums, ko Maskavā rediģēja un izdeva Lettonia's fil! J. Velme, nav nekāds sakars ar 1912. gadā no Fraternitas Moscoviensis aizgājušiem studentiem un filistriem, kas 1914. gadā nodibināja studentu biedrību Oriens un Latvijā to nosauca par Austrumu.

Pirmās Reinberga prēmijas sekmju pamudināti, maskavieši 1886. gadā izsludināja otru vēsturisku rakstu prēmiju, reizā publicējot arī patriotisko latviešu vārdus, kas ziedojuši naudu prēmijai. Šo otro prēmiju izspriež 1887. gada 15. maijā. Pirmo godalgu — 100 rubļus atkal piešķir J. Krodzniekam par rakstu — Par zemgaliem, kas iespiests Austrumā 1886. un 1887. gados. Otrā godalgu — 50 rubļus atkal K. Graudiņam par rakstu — Pagājušo laiku atmiņas, kas ar virsrakstu — Svarīgākie zemnieku likumi no 18. g.s. iespiests Austrumā un Balsī 1887. g. Trešo godalgu — 25 rubļus piešķir Tērbatas universitātes studentam Vīlim Plutem (Olavam) par rakstu Baltiešu stāvoklis vācu valdības pirmajā laikā. 1888. gadā šo rakstu ar virsrakstu — Kā dzimtbūšana Baltijā cēlusies, iespieda Austrums.

Trešo vēsturisku rakstu prēmiju maskavieši izsprieda 1889. g. 22. janvārī un pirmo godalgu ieguva jau pieminētais Plute-Olavs par rakstu — Dzimtbūšanas attīstīšanās Baltijā līdz 1561. g., bet otro M. Skrūzītis par rakstu — Sēļi, Kurzemes augšgala senči.

Ar savām vēsturisku rakstu prēmijām izraisījuši plašāku latviešu aprindu interesi,

Maskavas latvieši nolemj iet soli tālāk. 1890. gadā Kr. Valdemārs Austrumā ziņo, ka “Latviešu vēstures raksti pēdējos gados it labi zeļ un aug un arī no lasītājiem top diezgan labi ievēroti. Tad nu maza naudas prēmija vairs nav no svara, jo visiem labiem rakstiem, kas iznāk, nevar vairs prēmijas piespriest, ja negrib vai nu sakrātus grašus izdalīt pārlietu sīkās prēmijās, vai vienam dot un otram nedot, kas būtu nepareizi.”¹⁰⁶

Tāpēc Maskavas latviešu pulciņš esot nolēmis un izsludina 150 rubļus lielu prēmiju par latvju tautas kronikas sarakstīšanu 19. g. simtenī, uzdodot pie kronikas raksta, sākot ar 1800. gadu sastādīt īpašus pielikumus — kā izskatījās zemkopība, skolas u.t.j.pr., ap 1820. g., 1840.-60. un 90. gados un. t.t.

Lai gan vēl 1891. gada sākumā Kr. Valdemārs Austrumā ievietoja garāku uzmundrinošu apcerējumu ar paraugu, kā sastādāmas ziņas latviešu 19. gadu simteņa kronikai, šim aicinājumam sekotāju nebija — uzdevums toreizējiem latviešu vēsturiekiem vēl bija par lielu. Vienīgais zinātnieks, kas šajā laikā pie tik liela uzdevuma sekmīgi būtu varējis ķerties, bija fil! Jānis Krīgers-Krodznieks.

Bez vēsturisku rakstu prēmijām, maskavieši 1886. g. atjaunoja arī 1873. gadā izsludināto, bet sekmes neguvušo prēmiju par dabas zinātniskiem rakstiem. Šeit iniciatīva bija vairāk Kr. Barona rokās; prēmija 1886. g. 15. aprīlī arī izsludināta ar viņa parakstu (Austrums 1887. g. 199. lp. p.). Rakstiem “iz dabas zinībām un vīsupirms iz fizikas un ķīmijas”, jāievēro latviešu lasītāju mācības stāvoklis. Lasītāji, saka Kr. Barons, pa lielākai daļai būs ļaudis, kas tikai labu pagasta vai draudzes skolu apmeklējuši, bet apdāvināti ar gaišu prātu, kāro paši sevi tālāk izglītot, derīgas grāmatas lasīdami. Pirmo prēmiju izspriež 1888. g. 26. februārī. Iesūtīti 4 raksti. Pirmo godalgu — 150 rbļ. iegūst skolotājs Langvits, otro — 75 rbļ. Petrovas Razumovas zemkopības akadēmijas students A. Reinhardts par darbu — Zemkopības ķīmija (iespiests Austrumā 1887. un 88. g.).

Par šīm prēmijām Kr. Valdemārs 1888. g. 3. martā raksta Brīvzemniekam:

“Tikko kā samaksāju Reinharda kġm 50 rbļ. prēmiju par viņa Austrumā nodrukāto rakstu par darbu lauksaimniecības ķīmijā. Atlikušos 25 rubļus viņam izmaksās tad, kad viņš sīkākī izstrādās šī raksta pirmo daļu tā, lai viņa būtu saprotama arī vienkāršākam lasītājam. Viņš to arī apsolījās, lai gan šis uzdevums nav viegls. Vislielākā prēmija 150 rbļ. piespriesta par grāmatu apm. 8-10 drukas loksnes lielumā ar virsrakstu — Ziedi iz dabas zinībām. Šo grāmatu sastādījis kāds skolotājs Langvits. Viņam arī minētie 150 rbļ. izmaksāti. Katrā ziņā Reinharda un Langvits atradīs Jelgavā saviem darbiem izdevējus bez piemaksām, tā kā minētās prēmijas paliks tiem kā atalgojums. Vissliktākā gadījumā Zandberga kġs apsolījās izdot Reinharda darbu uz savu rēķinu. Kas attiecas uz pārejiem konkurentiem uz prēmijām Jāni Ozoliņu no Jaunjelgavas un J. Mazvērsīti no Rīgas, tad varu paziņot, ka prēmiju viņiem nevar piespriest tāpēc, ka viņu zināšanas ķīmijā ir ļoti vājas. Kritiku par Ozoliņa darbu uzņēmas uzrakstīt Barona kġs, bet par Mazvērsīša — Zandberga kġs. Cerēsīm, ka šīs kritikas būs uzrakstītas līdz nākošai sapulcei 13. martā; man personīgi ļoti žēl, ka Ozoliņa kġa darbs netiks nodrukāts, jo tanī ir daži ļoti vērtīgi padomi tautai. Nesen atpakaļ es nosūtīju uz Tērbatu Vilim Plute 25 rbļ. attiecībā uz vēsturiskām prēmijām. Tagad atkal ir ienākuši 46 rbļ., no tiem 25 rbļ. sūtījis Rušmanis Vidzemē. Varbūt, ka pienāk vēl kādas summas. Jūsu uzticamais draugs Kr. Valdemars.”¹⁰⁷

Otro un pēdējo prēmiju par dabas zinātniskiem rakstiem maskavieši izsprieda 1892. g. 19. aprīlī. Iesūtīti 10 raksti. Ar 1. godalgu — 75 rbļ. godalgoja P. Dambīša rakstu — Par fizioloģiju, ar 2. godalgu — 50 rbļ. Ed. Veidenbauma — Apcerējums iz mechanikas. Veidenbaums par piespriesto prēmiju dabū zināt dienu pirms nāves un tā arī mirst ar vārdiem uz lūpām — “maskaviešu prēmiju atdodat citam.”¹⁰⁸

Lielu uzplaukumu Maskavas latviešu studentu vakars piedzīvo laikā no 1887. līdz 1890. gadam, kad Maskavā studē un sabiedrībā iestājas 31 latviešu students: 1887. g. — Ernests Fricsons, med., Gustavs Saulītis, phil., Kārlis Žiglevics, med. 1888. g. —

Dr. Kārlis Žiglevics.

Populārs korporācijas Rīgas laikmeta filistrs.

Mārtiņš Bruņenieks, phil., Voldemars Grandenbergs, iur., Miķelis Gobiņš, iur., Kārlis Īgne, math., Aleksandrs Pētersons, iur., Hugo Pētersons, med., A. Reimanis, phil., Jānis Reinfelds, iur., Jānis Stradiņš, iur., V. Stromanis, phil., Otto Zamuelis, iur. 1889. g. — Aleksandrs Birks, iur., Evalds Brancis, iur., Miķelis Krajevskis, iur., Andrejs Meike, iur., Andrejs Šimanis, iur., Kristaps Sumbergs, iur., Kristaps Valters, iur., Aleksandrs Veidners, iur. 1890. gadā iestājās — Vilhelms Etmanis, iur., Krišjānis Goldmanis, med., Jānis Jansons, iur., Bernhards Nolle, med., Kārlis Pauļuks, iur., Pēteris Šmits, phil., Otto Štolcs, iur., Pauls Vīgners, rer. nat., med. un Jūlijs Volfs, iur.

Nostiprinājušies iekšēji, Maskavas studenti aktīvi piedalās latviešu sarīkojumos un uzņem kontaktu ar pārejām latviešu studentu korporācijām — Lettoniu Tērbatā un Seloniju Rīgā.

Kad Rīgā mirst kādreizējais Maskavas vakaru dalībnieks un populārais Rīgas latviešu biedrības priekšnieks Krišjānis Kalniņš, uz viņa kapu vainagu ar uzrakstu — “Kalniņam 1885. g. 22. decembrī Maskavas latvieši — Spoža zvaigzne pārtecēja pār tautiņas tūrumiņu”,¹⁰⁹ visu Maskavas latviešu vārdā noliek medicīnas students Jānis Leimanis.

Maskavas latviešu studentu koris J. Rempētera vadībā piedalās arī trešos vispārīgos dziesmu svētkos 1888. gadā Rīgā.

Andrejs Meike.

Notārs. Populārs korporācijas Rīgas laikmeta fil!

Iepriekš Maskavas studenti bija uzaicinājuši korporācijas Lettoniu, Seloniju un Pēterburgas latviešu studentus noturēt pēc dziesmu svētkiem sanāksmi Altonovas biedrības telpās Rīgā, Āgenskalnā, lai radītu kopdarbību. Šo uzaicinājumu viņi bija nosaukuši par "cirkulāru", tā autors ir stud. iur. J. Kreicbergs un pilnīgs teksts šāds:

C i r k u l ā r s .

Manot vēsumu, jā, pat aukstumu un naidību, kas valda satiekoties sadzīvē un darbā, vīriem, kas studējuši dažādās universitātēs, ievērojot plaismu, kas draudē šķirt divos pretīgos pulkos latviešu tautu, redzot straumi, kas arvienu top plašāka un spēcīgāka, bet kuŗa nozīmē izolēšanos un noslēgšanos — lielākos sabiedrīgas attīstības naidniekus un postītājus — rodas it dabīgi domas par augšminēto sociālo vainu labošanu, resp. domas gādāt par savstarpīgas satiksmes siltumu, par plaismas pildīšanu, par šķirējas straumes aizdambēšanu.

Mēs studenti, kas vēl tikai sagatavojamies uz nākošo darbīgo sabiedrīgo dzīvi, kam vēl maz piedzīvojumu, par maz cieta pamata apakš kājām, par maz darba lauka un svara šinī, protams nevaram, minēta lietā tik lielām sekmēm strādāt kā viņi, kas jau ieguvuši balsi un svaru pie tautas, bet arī mēs, kā tautas jaunā inteliģence, jaudam

arī tagad daudz ko veikt, daudz ko uzsākt, daudz ko aizkustināt, kas, vēlākā dzīvē turpināts un pabeigts, varētu atnest bagātus augļus; mēs varam tagad sēt miera sēklu, varam stādīt vienprātības kociņu — un, ja spējam ko darīt un darbs ir krietns un daiļš, tad būtu nepiedodami to nedarīt, visvairāk, ja redzam, ka mūsu vecajā inteliģencē maz vien miera apustuļu un vienprātības darboņu: rokas klēpī turēt un stīvi noskatīties uz notikumiem un metamorfozām ap mums nedrīkstam, kamēr spēks kaulos un silta sirds.

Pārliecināti no tam, ka latviešu studenti ar lielāko interesi seko tautiskai dzīvei un ka tam it tuvi tagadējā dzīvē ar viņas uzdevumiem un mērķiem, pagērējumiem, ļaunumiem, bēdām un ciešanām, un ka tas labprāt klausīs draudzīgo uzaicinājumu no sava biedra, mēs griežamies pie Jums ar sekošu aizrādījumu un uzaicinājumu.

Būs gan ikkatram studentam, kas saticies ar otras universitātes studentu zināms, ka reti vien viņu starpā notiek īsti sirsnīga un draudzīga saruna un vēl retāk, ka viens otru pilnīgi saprastu, ka viens no otra šķiries, nestu sevī otra individualitātes ciešanu un otra uzskatu atzīšanu. Visu šo nebūšanu veicina tas apstāklis, ka no senlaikiem pastāv aizspriedumi un imanižārs antagonisms starp dažu universitātu studentiem un vēl vairāk tas apstāklis, ka maz vien iespējams satikties vienam ar otru, attīstīt savas idejas, savus uzskatus, aizstāvēt tos, aprast ar pretīgiem uzskatiem, ciest tos un atzīt viņos relatīvo patiesību. Rezultatā (no tam) tas, ka katrs stipri, jo stipri pārliecināts no savas absolūtās taisnības un neapgrēcības un tamdēļ negrib ne soļā atkāpties no tās; viņa domas nedabū satikties ar otra domām, netiek pārspriestas un kritizētas no otra, netiek papildinātas un tādēļ paliek šauras un neauglīgas — pats cilvēks paliek kantains, ass un nederīgs cilvēcīgai sabiedrībai. Vairāk satikdamies un kopā padzīvodami mēs mācītos viens otru tuvāk pazīt, dabūt īstu nojēgumu par katra dabu un ierašām, pārspriestum viens otra uzskatus un idejas papildinātu un apaugļotu labās, iznīcinātu greizās, nepareizās un ļaunās.

Tā tad īsti labs un pēc mūsu domām vienīgais līdzeklis iznīcināt partijas garu un

vienpusību, veicināt tik vajadzīgo latviešu tautai interešu solidaritāti, tik vajadzīgo tautas uzplaukšanai intelligento vīru iešanu roku rokā — ir biežāk un ilgāk satikties. Mūsu priekšlikums šinī ziņā būtu šāds: izrīkot vispārīgu studentu satikšanos Rīgā pa dziedāšanas svētku laiku.

Studentu sapulci varētu šādi organizēt: katrs studentu pulciņš, resp. korporācija lai izvēl divus delegātus, kuŗu uzdevums būtu Rīgā kopīgi pārspriest, kā, kur un kad vislabāk izrikojama vispārīga studentu sapulce.

Pēc pārspriešanas delegāti varētu tūlīņ, ķerties pie nolēmumu izpildīšanas un savu biedru — studentu paziņošanas, ka tur un tur būs sapulce. Pie šīm sapulcēm drīkstētu tikai studenti dalību ņemt. Vēlējams būtu, ka sapulce nestu īstu sabiedrības sadzīves un priecīgas satiksmes krāsu.

Cien. biedrus lūdzam drīzumā mums dot atbildi uz mūsu priekšlikumu un paziņot, kas izvēlēti par delegātiem.

Mēs esam stipri pārliecināti, ka tāda

sapulce, tāda dzīva vārda izmaiņa starp ļaudīm ar dažādu karakteri, audzināšanu un dažādiem ētiskiem pārliecinājumiem un ieskatiem un pie tam ļaudīm, kas saistīti interesēm pie dārgas un tuvas tautiskas lietas, ļaudīm, kas atdevušies apzinīgi un brīvi, bet atdevušies ar miesu un dvēseli, ar visu jaunības karstumu un sparību savai tautai, saņemtiem tautiskiem ideāliem, būs lielākā mērā auglīga un ražīga sabiedrīgai dzīvei. Mums nāktos grūti uzskaitīt visus tos labumus, kuŗus tāda sapulce atnestu dzīvei, bet tas arī nebūs vajadzīgs.¹¹⁰

Mēs esam joprojam pārliecināti, ka tādai studentu sapulcei, ja katrs atstātu ārpus durvīm savus vecos aizspriedumus, būs ievērojams iespaids uz tālāko tautisko dzīvi un ka ar tādu sapulces atkārtošānu tautas sabiedrīgā attīstības vēsturē iesāktos jauna ēra. Maskavā, 1. maija d. 1888.

Maskavas latviešu studentu vārdā:

K.B. Leimanis,

Jānis Kreuzbergs.

K. Ozoliņš.

Maskavas latviešu studentu vakars 1888. No kreisās: apakšējā rindā — K. Īgne math., M. Gobiņš iur., K. Ozoliņš iur. Vidus rindā — P. Kalniņš med., K. Barons med., F. Gaŗais iur., E. Veidenbergs konserv., J. Lasis med., G. Kņezs phil., J. Leimanis, iur. Augšējā rindā — A. Zorgenfreijs phil., E. Fricsons med., J. Kreicbergs iur., G. Saulītis phil., J. Stradiņš iur.

N.B. Atbildes sūtamas uz šādu adresi:
Moskva, Tverskaja Trehprudnij
per. d. Gerc uz Leimaņa vārda.

Šo pirmo latviešu studentu kongresu, kurā piedalās studenti no Pēterburgas, Tērbatas, Rīgas, Maskavas, Charkovas un Ķījevas, atklāj un vada fil! J. Kreicbergs.

“Izņemot pāris sīkus incidentus, sanāksmē valda satiecības gars un omulība. Rodas vēlēšanās šādas sanāksmes, pat ar noteiktu programmu, sarīkot arī nākotnē. Šim nolūkam izvēl delegātus no korporācijām un pulciņiem. Tie sapulcējas nākošā dienā, bet nevar vienoties par tālākās sadarbības veidiem” (K. Straume — Jānis Kreicbergs 75 gadnieks).

Sevišķi tuvas attiecības Maskavas latviešu studentu vakaram izveidojas ar Let-

toniu. Par to liecina goda kartes, ielūgumi un apsveikumi, ar kādiem abas studentu sabiedrības regulāri apmainas gada svētkos sākot ar pašu pirmo, jau pieminēto J. Čakstes sūtīto telegrammu 1883. gada Lettonia's dibināšanas komersā. Šo tuvību rada ne tikai abu studentu sabiedrību līdzīgā struktūra, mērķi, kopēji veicamais darbs un vienādie uzskati tā laika latviešu sabiedriskās un politiskās problēmās, bet arī vienādā ievirze domāšanā un pasaules uzskata veidošanā — kā Maskavā, tā Tērbatā latviešu studenti toreiz studēja galvenā kārtā humanitāro zinātņu disciplīnas. Tāpēc ar Rīgas Politehniskā Instituta Seloniju maskavieši tuvāki kļuva tikai pēc personīga kontakta nodibināšanas I. Pasaules kara laikā Maskavā.

III.

Gandrīz visi jaunie latviešu studenti, kas 1880-to gadu beigās iestājās Maskavas universitātē, bija trūcīgi. Tas studentu organizācijai radīja jaunas grūtības un problēmas. Savstarpēja materiāla palīdzība izvirzījās pirmā plānā. Kr. Barona kundze Dora par 1889. gada studentiem atzīmējusi: "Šoruden pienāca atkal daudz jaunu studentu un visi mazturīgi. Palīdzības katrā ziņā vajaga. Nu esam nodomājuši bazāru rīkot".¹¹¹

Arēji tīri materiālu, sīku finančiālu iemeslu dēļ, skaitliski spēcīgā Maskavas latviešu studentu organizācija 1890./91. gadā sašķēlās. Raksturīgi, ka notikuma aculiecinieku liecības par šķelšanās formālo iemeslu ir pretrunīgas. Nav vienprātības pat jautājumā par šķelšanās laiku: pēc vienām ziņām tā notikusi 1890. gada rudenī, pēc citām 1891. gada pavasarī. Aculiecinieks, vēlākais neatkarīgās Latvijas senators K. Valters par apgalvo, ka "formāli nekāda šķelšanās nemaz neesot notikusi."¹¹²

Maskavas latviešu studentu vakara dalībnieks M. Bruņenieks par šķelšanos rakstā: "Mums studentu starpā bija maz tādu pārtikušu tēvu dēlu kā Čakste un daži citi, bet liela daļa cīnījās ar trūkumu. Sadomājām sarīkot tādu mazu lotereju. Katrs raudzīja savākt kādus rokdarbus. Vinnēsti nebija lieli, bet arī lozes nemaksāja daudz. Tomēr sanāca ap pāris simts rubļu. Mērķis labs, bet savāktā summa radīja šķelšanos. Izlozēšana notika 1891. gada sākumā vai pavasarī. Tūlīt pieteicās daži gribētāji un to starpā arī M.G., kas gribēja, ja nemaldos, saņemt 100 rub. M.G. piederēja pie tiem, kas ar latviešiem ļoti maz sagājās un kuŗa līdzekļi atvēlēja viņam diezgan plaši uzstāties. Viņa lieliskais studenta mētelis — "plašč" bija visiem pazīstams. Saprota lieta, ka lielākā daļa protestēja. G. naudu nepiesprieda, jo to turēja par lielāko netaisnību. G. ar saviem domu biedriem — Pētersoniem, Veidneru u.c. protestēdami atdalījās no vecā pulciņa, nodibinādami jaunu."¹¹³

Fil! V. Lazdiņš, acimredzot balstoties uz paša fil! Miķeļa Gobiņa pakaidrojumiem,

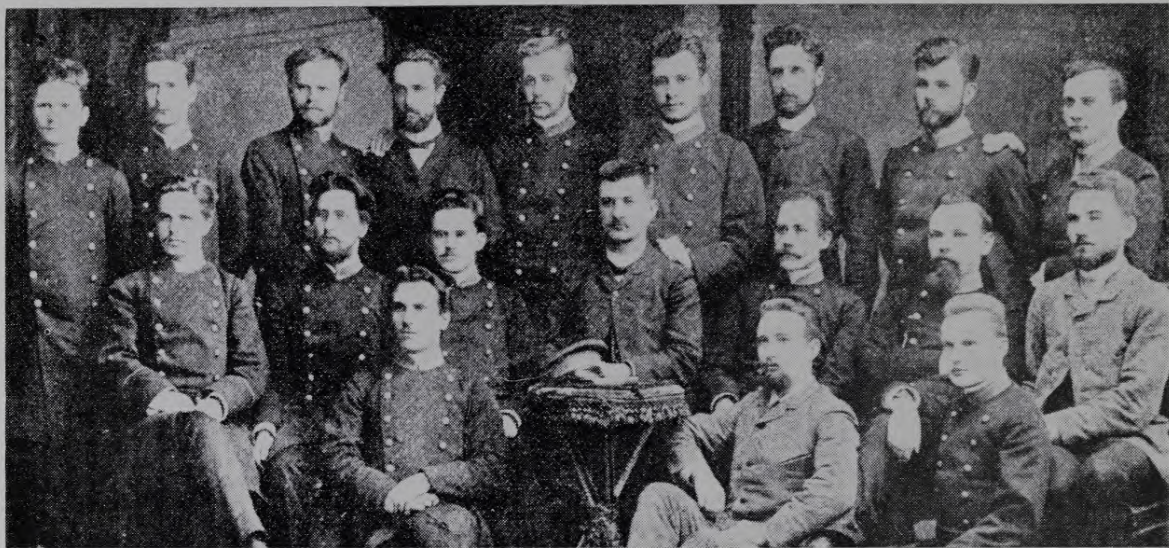
notikumu attēlo šādi: "Šķelšanos radīja tas apstākļis, ka viens no biedriem, un proti nē-laiķis Miķelis Gobiņš nebija laikus atdevis no palīdzības fonda aizņemtos 35 rbļ., par ko viņu izslēdza. Viņam piebiedrojās A. Birks, E. Brancis, V. Grandenbergs, K. Īgņe, K. Pauļuks, A. Pētersons, H. Pētersons, P. Šmits, A. Veidners, O. Zāmuēlis un J. Volfs. Pie majoritātes palika: P. Kalniņš (par kuŗa dienas grāmatu ir augstāk runa), K. Barons, Kr. Sumbergs, A. Sīmanis, Fr. Gaŗais, Stromanis, A. Reimanis, Kr. Valters, M. Bruņenieks, Krajevskis, J. Dzenītis, J. Jansons, Kr. Goldmanis, V. Etmanis, B. Nolle, P. Vīgners, O. Štolcs, Vīstucis."¹¹⁴

Austruma vēsturnieks lielākās grupas sarakstā izlaiž F. Gaŗo bet sarakstam pievieno Punku, farmaceitu un Veidenbergu, konservatoristu, kas redzami 1891. gadā uzņemtā grupas foto attēlā.¹¹⁵ No filistriem lielākam pulciņam pievienojas tikai divi — tikko augstskolu beigušie Fr. Gaŗais un J. Kreicbergs. Pēdējais drīz atgriezās korporācijā.

Abām versijām kopējs tas, ka šķelšanās notikusi samērā nesvarīga iemesla — naudas pabalsta vai nepiešķirta aizdevuma dēļ,

Miķelis Gobiņš.
Senators.

Maskavas latviešu studentu vakars pēc šķelšanās 1891. — lielākā grupa, kas pēc dažiem gadiem darbību izbeidza. No kreisās: apakšā — O. Štolcs iur., Kr. Sumbergs iur., A. Vistucs rer. nat., med. Sēd — A. Reimanis phil., B. Nolle rer. nat., med., P. Vīgners med., K. Barons med., P. Kalniņš rer. nat., med., A. Simanis iur., Punka pharm. Stāv — M. Krajevskis iur., V. Štromanis phil., M. Bruņnieks phil., E. Veidenbergs konserv., J. Dzenītis rer. nat., J. Jansons iur., Kr. Valters iur., Kr. Goldmanis med., V. Etmanis iur.

kas liecina, ka patiesie šķiršanās cēloņi meklējami daudz dziļāk.

Ņemot vērā, ka lielākās grupas sastāvā atrodam arī vēlāk tik slavenu marksistu J. Jansonu un citus jaunās strāvas ideologus un publicistus, lai izprastu maskaviešu tā laika pretešķības, īsumā apstāsimies pie šī toreiz jaunā un ļoti populārā virziena latviešu sabiedriskā dzīvē un literatūrā.

Priekšnoteikumus socialisma mācību popularitātei Latvijā gadu simteņu maiņā, publicists E. Blanks formulē vārdiem: “Vācu kungu baznīca nevarēja palikt par tautas reliģiju, tādēļ intelīgencē arvien vairāk pieņēmas ateisms un materialiskais pasaules uzskats. Uz baznīcas mazā iespaida un latvju atmodinātā prāta tieksmēm pēc vienkāršas, skaidras disciplīnas, dogmas — atīstījās ortodoksālais marksisms. Tā šablonu varēja katrs saprast, un mūsu jaunā paaudze to uzņēma kā ticību.”¹¹⁶

Pirmās nopietnākās domstarpības latvju intelīgencē radās astoņdesmito gadu otrā pusē, kad 1886. gadā nodibinājās otrs dienas laikraksts, Fr. Bergmaņa vadītā Dienas Lapa. 1887. gadā par avīzes redaktoru nāk vēlāk pazīstamais komunistu varas vīrs Pēteris Stučka, bet ar 1891. gadu avīzi paraksta jauns redaktors — cand. iur. Jānis Pliekšāns — Rainis.

“J. Pliekšāna-Raiņa vadības laikā Dienas Lapa arvien vairāk attālinās no nacionālās idejas un piegriežas socialisma tendencei. Sākumā gan mazā mērā, bet 1893. gada otrā pusē tā paliek noteiktāka un, par spīti cenzuras spaidiem, jau gaiši saskatāma. Tur tagad atrodam pat veselas nodaļas no socialdemokrātu Erfurtes programmas. Šai pašā laikā jauno virzienu — marksismu un dabas zinības sāk pirmais popularizēt Tērbatas studentu rakstu krājums Pūrs (1891.-94.)”¹¹⁷

Andrejs Sīmanis.

Senators.

Latvijā šī kustība ieguva jaunās strāvas nosaukumu. "Ja tautībnieki visu laiku aizstāvēja latvju nacionālās īpatnības, tad jaunstrāvnieceki tās sāka apkarot. Tie uzstājās pret latvju tautisko stilu dzīvē un mākslā, izzoboja aizraušanos ar tautas gara mantu krāšanu, dēvēja tās par grabažām, pagātnes putekļiem, kam nevarot būt vairs lielas nozīmes tautas nākotnē."¹¹⁸

Nacionālo ideju vietā tiek liktas internacionālas, tautas kopība tiek ārdīta šķiru interesēs.

Tautisko ideālu noārdīšanā aktīvu daļību ņem Maskavas studentu lielākās grupas dalībnieki. Teodors Zeiferts par to raksta: "Galīgo, izšķirošo triecienu dabūja latviešu tautiski noskaņotā inteliģence kur to vismazāk varēja gaidīt: Jelgavas latviešu biedrībā. Viņas Rakstniecības nodaļa sarīkoja 28. augustā 1893. g., Kurzemes brīvībai svētku priekšvakarā literārisku vakaru. Divi Maskavas studenti bija pieteikuši priekšlasījumus: J. Jansons — Domas par jaunlaiku literatūru un M. Bruņenieks — Par sievieti drāmā."¹¹⁹

Atzīmējams, ka Jelgavas latviešu biedrības priekšnieks tajā laikā bija Maskavas latviešu studentu vakara filistrs J. Čakste. Vēl 1890. gada jūnijā Jelgavas latviešu biedrība, savos 10 gadu pastāvēšanas svētkos bija saņēmusi apsveikuma telegramu no Kr. Valdemāra — "Sveiki Jelgavā! Lai zaļo, zied un aug Latvija!"

Par Jansona referātu E. Blanks rakstā: "Šo notikumu līdz šim parasts skaitīt par jaunās strāvas laikmeta sākumu. Viens pats par sevi tas nu gan laikmetu mūsu zemē neradīja, bet kopā ar jau minēto J. Pliekšāna braucienu pēc vācu socialistu literatūras un tās pārvešanu Latvijā, kas pilnīgi sakrīt vienā un tai pašā laikā, pat vienā mēnesī, šo notikumu, vai 1893. gada otro pusī tiešām var dibināti pieņemt par jaunās strāvas iesākumu. Jansona apcerējuma lielākā daļa pastāv no cittaute kritiķu: Brandesa, Pisareva, Michailovska, Gijo u.c. domu atstāstījuma par realiskā un naturāliskā mākslas virziena nozīmi Eiropas literatūrā. J. Jansons ieteic šo virzienu arī latvju rakstniekiem, un, aizņemto mērauklu pielietojot mūsu tā laika dīgstošai rakstniecībai, nodod iznīcinošu spriedumu par viņas ideju tukšumu, kailo erotismu, sentimentālo tautiskumu un dievu kultu. Ja mūsu rakstnieki gribot izlabot savus agrākos noziegumus, lai atmetot nacionālo savādīgumu un lielo nodošanos senātnes mantu vākšanai no kā neceļoties nekāds labums mūsu zemākām šķirām, un lai plūdinot "citu tautu varenās, spēcīgās idejas" uz mūsu dzimteni. Viss, ko Jansons teica par Vakar-Eiropas realismu un naturālismu, bija burtiski aizņemts no iepriekš minētiem cittaute kritiķiem, bet arī tā laika latvju rakstniecībai veltītās domas bija izteiktas jau dažus gadus pirms viņa referāta. Jau 1890. gadā Dienas Lapa no rakstniekiem prasīja "vadošās idejas" un par paraugu ieteica Zolā, tāpat Teodors Zeiferts jau agrāk Austrumā un P. Šmits Mājas Viesī bija kritizējuši Lautenbacha Jūsmiņa dievus. Jansons to pašu izteica tikai asāki, jeb kā A. Deglavs saka — bezkaunīgāki, kas viņam bija daudz vieglāki izdarāms, jo pretēji T. Zeifertam, viņš savā kritikā nestāvēja uz mūsu nacionālās literatūras principu pamatiem."¹²⁰

E. Blanks par 90-to gadu jaunstrāvniecekiem nodod skarbu kritiku. "Visa latvju deviņdesmito gadu jaunās, radikālās inteliģences "vakareuropiskā kultūra", kurū viņi esot piesavinājušies un dēstījuši tā laika pieticīgā un aprobežotā Latvijā, nebija nekas cits, kā vienīgi vācu marksisma primitīvās, neizstrādātās teorijas brošūras."¹²¹

Ko Maskavas latviešu studentu vakara

lielākās grupas dalībnieks J. Jansons darījis Maskavā, redzams viņa žandarmerijā dotās liecības protokolā, ko iekšlietu ministrs Goremikins cēlis priekšā caram un ko pils komandants Hesse atgriezis iekšlietu ministram 1897. g. 10. augustā (iespiests J. Jankova tulkojumā Dzimtēnes Vēstneša 1913. gada 73. numurā.). Tur, starp citu sacīts: "Jau 1893. gadā darבודamies Latviešu Maskavas pulciņā, Jansons iepazīnīs ar tā laika ievērojamākiem politiķu un ekonomistu darbiem, un tā kā viņš interesējies par latvju literatūru, tad nolēmis dot tai reālistisku virzienu, kādam nolūkam tad arī izgatavojis referātu publiskai nolasīšanai." "Atgriezies Maskavā, Jansons nodevies sociālo jautājumu un sevišķi vēsturiskā materialisma studijām, tā kā 1893. gada decembrī viņš pārbraucis uz Rīgu kā pārliecināts socialdemokrāts." ... "un pēc tam aizbraucis uz Maskavu, kur sarakstījis atbildi vecāi paaudzei, kā pretrakstu uzbrukumiem viņa Dienas Lapā nodrukātam referātam." "Maskavas, Pēterburgas un Tērbatas studenti ap-

nēmušies pabalstīt socialdemokrātisko propagandu un agitāciju." "No pēdējiem tikai viens, vēlākais Maskavas universitātes students Ernests Rolavs pievienojies apvienotiem pulciņiem. Janvāra (1895. g.) beigās Jansons atgriezies Rīgā, kur sanācis konspiratīvais jaunstrāvnīeku kongress. Pārstāvji ieradušies no Maskavas, Liepajas, Tērbatas, Jelgavas, Pēterburgas un Zaļās muižas — pavisam 15 cilvēku, kuŗus visus Jansons nopratināšanā nosaucis vārdā." "No februāra līdz jūnijam 1895. g. Jansons dzīvojis Maskavā. Atstājis pēc tam Maskavas universitāti, viņš atgriezies Rīgā."¹²²

Latviešu socialdemokrātu savienība 1906. gadā par šo Jansona nodevību iesniedza sūdzību starptautiskā sociālistu birojā, kas noilguma dēļ atteicās sūdzību apspriest. Jansonu birojā aizstāvējis Bebelis.

Ja arī atzīstam, ka kritizētāji un noārdītāji cilvēku sabiedrībā ir tik pat derīgi un nepieciešami kā baktērijas, skudras un maitu ērgļi dzīvnieku valstī, tad tomēr viens ir skaidrs — šāda tipa cilvēki Maskavas

Maskavas latviešu studentu vakars pēc šķelšanās 1892. Sabiedrības turpinātāji. No kreisās: apakšējā rindā — A. Birks iur., A. Krastkalns iur. Vidus rindā — M. Gobiņš iur., K. Īgne math., E. Brancis iur., J. Volfs iur., A. Veidners iur., J. Skrēģis iur. Augšējā rindā — K. Pauļuks iur., J. Krūmiņš iur., A. Pētersons iur., V. Grandenbergs iur.

latviešu studentu sabiedrību varēja novest tikai pie šķelšanās un iziršanas.

Maskavas latviešu studentu vakara sašķelšanos savās atmiņās piemin arī fil! J. Krodznieks: "Sīkākas ziņas šai lietā es nevaru pasniegt, jo biju 7 gadus projām no Maskavas. Kad aizgāju atpakaļ, varēja redzēt, ka nevalda vairs tā satiecība un tā saprašanās, kuŗa bija agrāk, bet par visu to nenākas stāstīt. Arī gan vēl turējāmie kopā, sanācām kopā viesnīcās svinēdami it kā kādus svētkus, kuŗi ārēji noritēja it kā diezgan satiecīgi dalībnieku starpā, bet serdē jau kvēloja dalīšanās un šķiršanās dīglis. Galīgā secēsija notikās tad, kad uzstājās socialistu ar Jansonu priekšgalā. Kuŗā gadā tas notikās, nemāku teikt, bet tikai atminu to, ka tas notikās Tatāru viesnīcā (Gost. Rossija), kur sanāca īpaši karstā strīdā Jansons ar Krastkalnu. Jansons bija nolasījis ķengāšanās apcerējumu par latviešu romantiski — lirisko dzeju."¹²³

Ka sašķelšanās iemesli tiešām ir nesaņāgas sabiedriski-politiskos uzskatos, liecina arī fakts, ka tikai lielākās Maskavas studentu grupas dalībnieki — M. Krajevskis, Fr. Gaŗais, M. Bruņenieks, P. Kalniņš, V. Etmanis, K. Valters piedalās ar rakstiem Tērbatā kreisā virziena studentu 1891., 92. un 94. gados izdotā rakstu krājumā Pūrs.

Kā pretstatu Pūram, korporācijas idejai uzticīgi palikušies maskavieši 1895. g. izdeva rakstu krājumu ar virsrakstu — Zinātniski populāru rakstu virkne.¹²⁴

Atdalījušies 12 studenti deklarēja, ka tie turpina Maskavas latviešu studentu vakarus, sekojot tiem pamata likumiem, kādus devuši priekšteči. Nav nekādu ziņu par to, ka lielākās grupas studenti būtu pretendējuši, lai viņus atzītu par vecā "Vakara" turpinātājiem — dažus gadus pastāvējusi patstāvīgi, lielākā grupa izbeidza darbību, daļai atgriežoties pie mazākuma. Lielākās grupas darbības izbeigšanās sakrīt ar jaunstrāvnīeku kustības likvidāciju un plašajiem arestiem 1897. gadā (arestē, tiesā un viegliem izsūtīšanas sodiem soda 137 personas). Lielākajā grupā pirms tās izbeigšanās, 1892. gada rudenī vēl paspējis iestāties stud. iur. Gustavs Zemgals, vēlākais Latvijas republikas otrais prezidents.¹²⁵ Kad 1901. gadā

Fraternitas Moscoviensis iestājas O. Berkolds, lielākā grupa ir beigusi eksistēt. Par to viņš liecina šādi: "Kādā dienā mani izsauca no auditorijas — izrādījās, ka ar mani vēlējās runāt kāds students latvietis. Tas bija nelaiķis Eduards Pulpe. No viņa pirmo reizi dzirdēju, ka Maskavā pastāv latviešu studentu pulciņš, kuŗam pievienoties arī mani Pulpe aicināja. Es, saprotams, neatteicos. Tas bija oktobra mēnesī. Atnācu, kā bija norunāts, uz pulciņa darīšanu sapulci Kontinentāla viesnīcā, atsevišķā istabā. Tur man nolasīja Maskavas latviešu studentu vakara (tā toreiz pulciņš saucās) statusus. Tanīs starp citu bija minēts, ka Maskavas latviešu studentu vakara biedri nedrīkst būt par biedriem arī otrā Maskavas latviešu studentu vakarā. Šo pantu nolasot, tūliņ atskanēja starpsaucieni, ka šis pants zaudējis nozīmi, jo otrs latviešu studentu vakars vairs nepastāvot. Kad vēlāk prasīju paskaidrojumu, kas tas par otru vakaru, tad man pastāstīja, ka tie esot bijuši vairāk gadus atpakaļ nošķīrušies jaunstrāvnīeki, toreizējās kreisās Dienas Lapas piekritēji."¹²⁶

Raksturīga ir mazākumā palikušās grupas rīcība — tā ne tikai turpina darbību uz 1870. un vēlākos gados liktiem pamatiem, bet, apliecinot savu piederību korporāciju saimei, par to ziņo citām toreiz pastāvošām latviešu korporācijām: "Lai neceltos pārpratumi, mazākumā palikušais

Aleksandrs Pētersons.

Senators.

Prof. Pēteris Šmits.

Filologs un folklorists. Tēvuzemes balvas laureāts, vairāku augstskolu goda doktors.

pulciņš 1890. g. 6. decembrī ar stud. iur. Ēvalda Brances parakstu ziņo Lettonia's konventam, ka līdzšinejo Maskavas latviešu studentu vakaru turpina 12 studenti, ka otrais pulciņš, kaut gan saucoties par to pašu senāk pastāvošo vakaru, strādājot citādā garā. Jau senāk pastāvošā un tagad minēto 12 studentu turpinātā vakara mērķi esot: pulcināt studentus, kuriem interese par latviešu tautu, kopt savā starpā draudzīgu sadzīvi, strādāt priekš latviešu intelektuālas un moraliskas attīstības, sniegt pēc iespējas materialu palīdzību trūcīgiem biedriem. Teorijā arī lielākais pulciņš atzīstot šos mērķus par pareiziem, bet darbos izrādoties, ka strādā tiem pretim, jo izstumjot no sava vidus biedrusniecīgas vainas dēļ, tikai pretēja gara vadīti. Esot nogājuši uz pilnīgi illegāla ceļa, bez kāda pamata iznīcinādami no kases statūtiem paragrafu, ko dibinātāji bija noteikuši par negrozāmu (pabalsti tika dalīti uz galviņām, bet šo paragrafu grozīja tai ziņā, ka pabalstus piešķir tikai trūcīgiem).

Nekādi nevarēdami ne savu morāli, ne savu loģiku samērot ar šādiem patvarīgiem darbiem, 12 biedri atdalījušies un turpinājot līdzšinejo vakaru tai garā, kāds bijis atzīts par pareizu vairākgadīgiem piedzīvojumiem ievērodami tās pareizās tradīcijas, kādas pastāvēja līdz šim un padodamies tiem pa-

mata likumiem, kādus devuši priekšteči. Viņi cer, ka cien. tautieši un biedri letoņi turpinās ar viņiem veco biedrisko satiksmi.

Tā tas arī noticis, jo savstarpīgie uzaicinājumi uz gada svētkiem Maskavā (19. oktobrī) un Tērbatā (14. maijā) turpinājušies un proti — 1891. g. 9. oktobrī Lettonia'i sūtīto uzaicinājumu paraksta Maskavas studentu vakara vārdā stud. iur. M. Gobiņš un stud. iur. A. Veidners; 1892. g. 14. maijā I. vakara vārdā stud. iur. A. Veidners; 1893. g. 14. maijā Maskavas latviešu studentu vārdā stud. iur. A. Krastkalns; 1895. g. 6. oktobrī stud. iur. J. Krūmiņš; 1896. g. 6. oktobrī — stud. pharm. J. Blumbergs; 1897. g. 13. oktobrī — stud. med. R. Krimbergs; 1898. g. 13. oktobrī — stud. iur. P. Kauls; 1899. g. 7. oktobrī — stud. iur. Fr. Keningsvalds; 1900. g. 15. oktobrī — stud. iur. A. Strausmanis.¹²⁷

Atzīmējams, ka 1891. gadā korporācijas idejai uzticīgi palikušie gandrīz visi bija juristi.

Tā pat kā dibināšanas komersa rīkotāji 1883. gadā, arī 1891. gada organizētāji ir pārliecināti, ka tie dibina korporāciju. Šī pārliecība 1891. gadā bijusi tik stipra, ka 10 gadus vēlāk, kā tas lasāms Austruma vēsturē, 1901./02. akadēmiskā gada pārskatā atzīmēts, ka 1901. gada 27. oktobrī

Kārlis Pauļuks.

Zvērināts advokāts, Latvijas Tiesu palātas priekšsēdis, tieslietu ministrs, Tautas padomes, Satversmes sapulces un Saeimas deputāts un vicepriekšsēdis.

sabiedrība svinējusi "korporācijas 10 gadu pastāvēšanas svētkus, uz kuřiem, bez filistriem ielūgti Letonija, Talavija un Selonija, kā arī daži kungi iz vietējo tautiešu skaita." ¹²⁸

1901. gada frāteriem tā tad bija skaidrs, ka viņu "vakars" ir korporācija, ka viņi pieder latviešu korporāciju saimei, pie kuras toreiz piederēja Lettonia, Selonija un Talavija. Pēc viņu domām, "vakars" par korporāciju bija pārvērties pēc internacionālistu aiziešanas 1891. gadā. Bija piemirsti sabiedrības dibinātāji 1870. gadā, vecie filistri un akadēmiskās organizācijas izveidošanās 1880. gadā. Nebija arī paredzēti jauni "progresīvu" studentu mēģinājumi korporāciju pārvērst atklātā studentu biedrībā pirms un pēc 1905. gada revolūcijas, kas beidzās ar vēleizēju internacionālistu izstāšanos 1912. gadā un studentu biedrības Oriens (Austrums) dibināšanu 1914. gada 3. janvārī Rīgā.

Atklāti savu sašķelšanos Maskavas studenti demonstrēja jau 1891. gada 4. decembrī Rīgā, Krišjāņa Valdemāra bērēs, kad Maskavas vakaru filistri noliek vienu, bet studenti divus vaiņagus.

Valdemāra dzīves pēdējās dienas savu atmiņu noslēgumā Dr. A. Zandbergs apraksta šādi: "Valdemārs bija ne tikai garīgi, bet arī fiziski labi attīstīts un norūdīts, kā jau īsts latvju vīrs, kuřš ved kārtīgu dzīvi un no darba nekaunas. Tādēļ tas nekad nemēdza sūdzēties par veselību: tā viņam allaž bij teicama.

Te piepēži es saņēmu no viņa pa pastu sūtītu kartiņu, kuřā tas lūdza mani aizbraukt pie viņa, jo jūtoties itkā nevesels. — Tūliņ devos turp un atradu viņu nevis kā slimnieku — gultā, bet pie rakstāmgalda, pie kam viņš bij ģērbies kažokā, bet basās kājās uzvilcis kurpes. Viņš ar drudžainu steigu rakstīja ziņojumu jūrnieceības biedrības valdei, kuřas sēdei vajadzēja notikt pēc dažām dienām.

Es tūliņ manīju, jau no viņa ārējā izskata vien, ka man ir darīšana ar nopietnu slimnieku. Un tiešām — kad izmērīju viņam temperatūru, tā izrādījās 39 gr. Pēc lielām pūlēm man beidzot izdevās viņu pierunāt — pārtraukt darbu un likties gultā.

Apmeklējot viņu otrā dienā, es atkal

atradu to pie rakstāmgalda kažokā un kurpēs, tik pat drudžaini strādājot, kā vakar. Bet šoreiz tam temperatūra bij jau 40 gr. Atkal man nācās viņu pārliecināt, ka darbs nekavējoši jāpārtrauc un jāliekas gultā, jo slimība ir nopietna.

Un tā arī bij: nelīdzēja vairs ne zāles, nekas... Šoreiz vairs Valdemārs gultu neatstāja: pēc dienām trim, četrām viņš nomira ar plaušu karsoni (pneimonia crupoza). Tas notika 25. novembrī 1891. gadā."

Dr. Grintals savā "Atmiņu" burtnīcā apraksta Valdemāra dzīves pēdējos mirklus šā: "Kādus gadus pēc Valdemāra nāves, es, apmeklējams viņa kapu, atradu tur priekšā viņa kundzi (atraitni). Pēc sasveicināšanās lūdzu viņu pastāstīt man kaut ko tuvāk par Valdemāra pēdējām priekšnāves stundām. Tad viņa teica: "Esmu dažu labu redzējusi nāves stundā, bet tik laipni smaidošu, kā savu vīru, gan nevienu. Viņš, kā jau visā savā dzīvē bij laipnības pilns, tā arī beidza dzīvot... Pat liķa vaigs rādījās laipnībā..." ¹²⁹

Valdemāram dzīvam esot nebija atļauts atgriezties dzimtenē. Pēc nāves lielo trimdnieku no Maskavas uz Rīgu pavada četri studenti: stud. iur. A. Birks un stud. iur. A. Krastkalns no pirmā un stud. phil. M. Bruņenieks, stud. iur. K. Valters no otrā pulciņa. Bēru ceremoniju Baltijas Vēstnesis apraksta šādi: "Kad mūžības ceļinieku novietoja Rīgas latviešu biedrības lielajā zālē, tad drīz vien tas ieģrima zaļumu un ziedu kalnā. Redzamā vietā bija nolikts sudraba vaiņags ar uzrakstu "No Maskavas latviešu filistriem" un divi lauru vaiņagi, vienam lente ar uzrakstu "No dažiem Maskavas latviešu studentiem — savam mīļotam Valdemāra tēvam", uz otra vaiņaga lentes bija lasāms: "Pateicīgie Maskavas latviešu studenti — Tautas modinātājam Valdemāram."

Pēc šiem uzrakstiem vēl nevarēja spriest, kuřu vaiņagu katrs pulciņš licis. Tomēr objektīvi uz ārieni studenti bija parādījuši, ka viņi visi nav vairs vienas organizācijas biedri. Skaidri tas izpaudās 4. (16.) decembrī vecos Gertrudes kapos. Pēc Smiltenes mācītāja K. Kundziņa svētrunas pirmais Rīgas latviešu biedrības vārdā atvadas studentu korporācijas filistrs Alek-

sandrs Vēbers un tūlīt pēc tam Maskavas studenti A. Birks un M. Bruņenieks. "Kad runātājs (t.i. A. Vēbers) bij nolīcis uz nēlaiķa zārka lauru vaināgu par piemiņu un atzīšanas zīmi no Rīgas latviešu biedrības puses, Maskavas studentu pulciņa uzdevumā no sava tēva un padomu devēja students A. Birks atvadījās sekošiem vārdiem: "Šķirties, ak šķirties ir grūti! It īpaši mums Maskavas latviešu studentiem nākas grūti šķirties no Tevis, mūsu mīļā tēva. Jo tēvs Tu mums biji vārda pilnā ziņā. Tu biji mūsu stīprais ozols, kura ēnā mēs patversmi atradām, kad dzīves vētras trakoja. Kā tēvs Tu mūs sargāji un glabāji caur saviem bagātīgiem piedzīvojumiem un derīgiem padomiem, kā tēvam mēs steidzāmies Tev atklāt savas sirdis priekos un bēdās. Aizbraukušiem Maskavā mūsu pirmais gājiens bija pie Tevis, un, Maskavu atstājot, mēs lēti nevarējām atvadīties no sava mīļotā Valdemāra tēva. Nu Tu mūs atstāj bāriņus, aiziedams uz mūžīgu dusu. Ar satriektu sirdi mēs stāvējām ap Tavu miršanas gultu, dziļi noskumuši mēs Tevi izvadījām no Maskavas. Bet bērni grib arī redzēt, kur viņu mīļo tēvu glabās. Tādēļ visi Maskavas studenti vēlējas Tevi pavadīt līdz Tavai pēdējai dusai vienai. Kad tas nebija iespējams, tad vismazākais daži no mums atbrauca Tev līdz, lai kapa malā pēdējā kāpšanas brīdī Tev visa mūsu pulciņa vārdā izsacītu tās jūtas, kuŗas Tu mūsu sirdīs esi dēstījis. Lai gan mēs nespējam tādu godu parādīt, kā Tavi darba biedri Maskavā un kā Tavi pazinēji un atzinēji šē dzimtenē — bet pateicības un mīlestības jūtas liesmos mūsu krūtīs mūžīgi priekš Tevis, mūsu neaizmirstamā tēva. Tavs paraugs mums vienmēr spīdēs priekš acīm, un mūsu lielākā centība būs — iegūt to slavu, ka mēs Tavi audzēkņi, esam staigājuši sava godājamā tēva pēdās! Lai Dievs Tev piešķir vieglu dusu!"

Tagad stājas pie dārgā aizgājēja kapa malas Maskavas studentu otra pulciņa delegāts Bruņenieks, savu biedru vārdā no nēlaiķa atvadīdamies un viņam — tāpat kā stud. Birks — nomezdams kapā uz zārka krāšņu lauru vaināgu. Norādījis, cik visai daudzpusīga, grūta, bet arī svētīga bijusi nēlaiķa darbošanās un kādas skumjas aiz-

grābušas latviešu tautu Valdemāra tēva negaidītās nāves dēļ, runātājs aizrādīja, ka tautai esot iemesla diezgan šās savas lielās bēdas remdināt lepnajās jūtās, ka viņa drīkst saukt Valdemāra tēvu par savējo. Arī viņa mīļie bērni — latviešu augstskolu studenti — lai pārāk nenoskumstot: gan guldinot tagad vēsajā zemes klēpī Valdemāra tēva trūdus, bet viņiem paliekot dārgā tēva neiznīcīgais mantojums: viņa darbi un dārgā piemiņa, kas lai katram latviešu jauneklīm iedvestu Valdemāra garu, proti nepiekustošī strādāt un censties uz priekšu pēc visa daļa un laba. Valdemāra tēva dzīves grāmata gaiši rādot, kas ir cilvēka dzīves uzdevums, kas cilvēka dzīves īstā laime." (Baltijas Vēstnesis 1891. g. 275. un 276. num.).

Dienas Lapa stud. A. Birka runu atreferē īsāk, studenta M. Bruņenieka runu atstāsta tāpat kā Baltijas Vēstnesis. Baltijas Vēstnesis par M. Bruņenieku saka, ka viņš pārstāv otru studentu pulciņu, Dienas Lapa, savukārt A. Birka Rīgas latviešu biedrībā noliktā vaināga uzrakstā iespraudusi skaitli "12": "Maskavas latviešu studenti (12) — Savam mīļotam Valdemāra tēvam."¹³⁰

Ar Valdemāra nāvi 1891. gadā noslēdzas pirmais Maskavas latviešu studentu sabiedrības posms, ildzis apm. 20 gadus. Šajā laikā vakaros dominē lielās tautībā laikmeta idejas un personības — Kr. Valdemārs, Fr. Brīvzemnieks, Kr. Barons. Tiek ļoti daudz strādāts tautai un tēvzemei, faktiski visa cīņa par labāku latviešu tautas nākotni šajā laikā tiek vadīta no Maskavas.

Atbrīvojušies no latviešu tautai svešu ideju sludinātājiem, studentu organizācijas darbība vairākus gadus norit mierīgākākos ūdeņos. Ja agrāk svešās idejas un sabiedriskie strāvojumi nāca no rietumiem, tad tagad aktīvi kļūst austrumi un Maskavas latviešu studentu vakari kļūst latviešu tautas vistālāk uz austrumiem izvirzītais cīņas priekšpostenis. Latviešiem nav nekā kopēja ar krieviem: "Mūsu tautas garam ir svešs krieviskais nihilisms, anarķisms un terorisms. Toties lielas tieksmes mūsu garam ir disciplinēt, sistematizēt un organizēt", saka Ernests Blanks.¹³¹ Šī latviešu tautas rakstura īpašība spilgti izteicās arī Maskavā, kur gadu simteņa maiņā tika dibināta vesela rinda

latviešu biedrību — bez Maskavas latviešu biedrības (Fraternitas Moscoviensis bij. fil! J. Šmits to raksturo šādi: “Šīs biedrības raksturīgākā pazīme bija snaudulība un mietpilsoniska omulība. No garīgas dzīves tur tik pat kā nekā nebija. Šad un tad sarīkoja pa ballītei, kaut ko darīja dāmu komiteja, bet vakaros sanāca dažī tirgotāji, dažī skolotāji baudīt atpūtu pie bufetes. Tas bija vecu, nogurušu vīru klubs. Studentiem tur nebija ko darīt. Ļauna jau šī biedrība nebija, savus uzdevumus viņa pildīja. Naudas līdzekļi viņai netrūka, jo biedri bija pārtikuši ļaudis. Biedrība laipni nāca pretim studentiem tanī ziņā, ka vienreiz gadā atvēlēja savas telpas studentu izrīkojumiem.”)¹³² vēl — Maskavas latviešu palīdzības biedrība, Maskavas latviešu dziedāšanas un muzikas biedrība, Maskavas latviešu tautas izglītības biedrība, Maskavas studējošo latviešu palīdzības biedrība, Maskavas latviešu vēsturiski-valodnieciskais pulciņš un citas. Neviena no šīm organizācijām nepārdzīvoja I. pasaules karu. Vienīgā Maskavā dibinātā latviešu organizācija, kas spītē laikam un 1970. gadā var atzīmēt pilnus 100 pastāvēšanas gadus, ir kā slēgta, uz korporācijas principiem dibinātā Maskavas latviešu studentu organizācija — Maskavas latviešu vakari, Fraternitas Moscoviensis (sākot ar 1920. gadu Fraternitas Lettica).

Maskavas latviešu studentu vakars savu nacionālo raksturu nemainīja arī jaunās strāvas ziedu laikos — pēc šķelšanās un internacionālistu aiziešanas, tiek atjaunots 1870. gadā sāktais ceļš. Tas izteicās arī maskaviešu mēnešrakstā Austrums, par kuru T. Zeiferts, referēdams par jaunās strāvas ienestām pārmaiņām Latvijā, saka: “Austrums nemaina virzienu, palīdzdams uzticīgs nacionālām idejām.”¹³³ Uz to norāda arī 1897./98. akadēmiskā gadā nolasīto referātu temati, kuŗos neatrodām toreiz tik populāros politiskus un sabiedriskus motīvus. Lasījuši — J. Melbārdis — Muzikas audzinājoša un tikumiska spēja, P. Kauls — Sods un viņa nozīme, J. Graudiņš — Sabiedrības vēsture, E. Dreiberģs — Iz meteoroloģijas, R. Krimberģs — Iz filosofijas, K. Pētersons — Par mākoņu celšanos, Fr. Kenigsvalds — Dabas iespaids uz darba ra-

žģgumu, P. Dulbe — Ieradums.¹³⁴

Nesaskaņu un šķelšanās laikā tikai ne-
daudzī latviešu studenti no jauna iestājās
Maskavas latviešu studentu vakarā: 1891.
g. Andrejs Krastkalns (iur.), Jānis Krūmiņš
(iur.), Jānis Skrēģe (iur.); 1892. gadā sa-
biedrībā iestājās tikai viens jauns dalībnieks
— Jānis Purgalis (iur.). Tas pats notiek
1893. gadā — iestāģas Ansis Vitenberģs
(med., iur.). Bet tad jaunuzņemto skaits
pakāpeniski pieaug: 1894. gadā iestāģas
Jānis Francmanis (math.), Oskars Valters
(med.), Roberts Krimberģs (med.), Arturs
Zade (iur.). 1895. g. — Pēteris Dulbe (iur.),
Kārlis Pētersons (rer. nat.). 1896. g. —
Fridrihs Zilbers (iur.), Fricis Kenigsvalds
(iur.), Ernests Dreiberģs (med.), Pēteris
Kauls (iur.), Rūdolfis Millers (iur.), Edģars
Francmanis (med.). 1897. g. — Vilis Gra-
udiņš (med.), Vilis Altberģs (math.). 1898.
gadā Harkovā studijas sāka Aurēlijs Zē-
berģs (iur.) — Frat. Moscoviensis fil! no
11.I.1914., bet Maskavā — Kārlis Kvēl-
berģs (iur.), Porfirijģ Gobiņš (iur.), Jānis
Liepiņš (med.), Roberts Bērziņš (Konstanti-
na mērniecības instituta students), Kārlis
Kalniņš (iur.), Krišģjānis Blumberģs (med.).
Šajā pat gadā sabiedrības locekļu sarakstā
skaitījās arī J. Blumberģs (pharm.), J.
Graudiņš (iur.), G. Ķempelis (iur.) un J.

Dr. med. Roberts Krimberģs.

Latvijas Universitātes fizioloģijas un fizio-
loģiskās ķģimijas profesors, medicģnas fakul-
tātes dekāns.

Melbārdis (pharm.). 1899. gadā iestājās Alfreds Strausmanis (iur.), Konstantins Hiršs (iur.), Eduards Pulpe (math.), Richards Krastiņš (med.). 1900. gadā iestājās Aleksandrs Gubens (iur.), Jānis Lazdiņš (phil.), Gustavs Neimanis (math.). Organizācijas dalībnieku sarakstā šajā gadā vēl skaitījās A. Bērziņš (med.). 1901. gadā Pēterburgā studijas sāka Voldemārs Bekēris (iur.) — Frat. Moscoviensis fil! no 1913. gada, bet Maskavā — Richards Ģēģers (phil.), Jānis Kociņš (Konstantina mērn. inst.), Osvalds Berkolds (rer. nat.) un Roberts Vītols (phil., med.).

Šajā laikā Maskavas latviešu studentu organizācijas internā darbībā notiek pārmaiņas: agrāk populārā literārā un zinātniskā darbība sāk dot vietu sabiedriskam darbam dažādās latviešu organizācijās. Grozot un papildinot statusus, nosaka, ka obligātais referāts nav vairs nolasāms katru gadu viens, bet viens visā studiju laikā. Jauno virzienu definē bij. Fraternitas Moscoviensis fil! Jānis Čakste: "Kad studē, tad var iziet uz to: nolikt savus eksamenus un

pēc tam skatīties, kā varētu ierīkoties šādā vai tādā ceļā. Kr. Valdemārs mums sevišķi, teica, ka ikviena pienākums ir ziedot daļu no sava laika vispārībai — latviešu tautai, strādājot šādā vai tādā veidā. Viens var strādāt ar spalvu, pētīt zinātniskā laukā un padarīt ar kaut ko latviešu tautu bagātāku; otrs var mēģināt, cik vien iespējams, rīkoties sabiedriskā dzīvē. Tas bija, kas pamudināja taisni ļoti daudzus no pirmā laika studentiem, cik iespējams griezties pie tautas un strādāt ne tikai tādā veidā, kāds katram darbs, bet piedalīties arī biedrībās un citos pasākumos nevis pret skanošu naudu, bet uzpurēties, atdodot zināmu artavu no savām spējām vispārībai. Jūs redziet, tas bija jauns un jauks ideāls — iet tautā!"¹³⁵ Atzīmējams, ka šo "tautā iešanas" ideju J. Čakste bija aizņēmis no krieviem, kuŗu sabiedrībā tā šajā laikā tika ļoti popularizēta.

"Tautā iešanas" ideju konkretizē fil! J. Kreicbergs 1889. gada 22. martā Maskavā sarakstītā un Baltijas Vēstnesī nodrukātā rakstā — Par brīvlaika pavadīšanu, ku-

Maskavas latviešu studentu vakars 1896. No kreisās apakšējā rindā — J. Francmanis rer. nat., J. Blumbergs pharm. Vidus rindā — P. Dulbe iur., J. Purgals iur., J. Krūmiņš iur., L. Lapinskis pharm., R. Krimbergs med. Augšējā rindā — O. Valters med., K. Pētersons rer. nat., A. Vittenbergs med., A. Zade iur.

rā viņš ieteic studentiem pavadīt brīvlaiku apceļojot dzimteni vārdiem: "Vai mēs, latviešu studenti, arī neiegūtu daudz garīgā un tikumīgā ziņā, kad pavadītu savu brīvlaiku aplūkodami savu zemi, savus bagātos un nabagos brāļus. Tāda aplūkošana, tāds darbs būtu derīga sagatavošanās skola uz nākošo darbību. Tāda nodarbošanās piešpiedīs dažu labu atsacīties no tās metafizikas, kas, acis aiztaisījusi, sapņo un murgo par kaut kādām fantastiskām teorijām, kas redz īstas, patiesas dzīves vietā tikai fantasmagoriju. Tāda darbība būtu pārbaudījums tām abstraktām idejām, ar kurām iepazīstamies universitātes auditorijās. Viņa mums mācītu, vēl sēdot uz studenta sola, izturēties pret tautas dzīvi pareizi, viņa mūs atradinātu tiklab no viņas dievināšanas un idealizēšanas, kā arī no nekietnas, kaitīgas nicināšanas un neievērošanas, viņa mūs uzmodinātu būt uzmanīgiem uz tautas dzīves gaišajām īpašībām un tās tumšajām. Jo-projam mēs tad vis nedusmotos par tautu, bet raudzītu iegūt viņas mīlestību, mēs nevis peltu un nicinātu, bet raudzītu pārlabot un turklāt pārlabot tautiskā garā. Tā izturēdamies un tā iepazīnušies ar tautu, mēs vēlākā dzīvē zināsim tai rādīt īstos ceļus un pareizos mērķus, zināsim, kas atmetams, labojams, kas pārvēršams, kas paturams. Biedri, pavadīsim tādēļ kādas nedēļas aplūkodami latviešu dzīvi! Apceļosim Latvijas novadus, noskatīsimies savu brāļu dzīvē, mācīsimies tos dziļi un pamatīgi pazīt, cieņīt un mīlēt.

Mēs esam pārliecināti, ka viņi saņems mūs ar īstu latviešu viesmīlību un prieku, mēs esam pārliecināti, ka arī vecīši un māmuliņas labprāt mums atvērs savas kupli pielocītās teiku un dziesmu vācelītes, savu gudro padomu un pareizas dzīves jēgas avotu." (K. Straume — Jānis Kreicbergs 75 gadnieks).

Atzīmējams, ka "Dienas Lapa", kuras toreizējais redaktors bija socialists P. Stučka, Kreicberga rakstu nevien nedrukāja, bet savā avīzē autoram uzbruka par viņa izteiktām domām un uzaicinājuma motīviem.

Arī atgriezušies Latvijā, Maskavas vārniki paliek uzticīgi saviem principiem un drīz kļūst pazīstami latviešu tautā. Ja agrāk latviešu jaunekļi devās studēt uz Mas-

kavu galvenā kārtā slavenās Maskavas universitātes dēļ, tad tagad to dara arī tās latviskās stājas dēļ, ko rāda jaunie, Maskavā studijas beigušie filistri. M. Bruņenieks, kurš pats iestājies Maskavas universitātē 1888. gadā, savās atmiņās raksta: "Apmeklējot Jelgavas ģimnāziju, novēroju gan Tērbatas, gan arī krievu augstskolu studentus un man radās vairāk simpātijas priekš Krievijas augstskolām. Mēs lasījām ar lielu interesi Austrumu, dzirdējām par Kr. Valdemāru, Kr. Baronu, Krodznieku, Velmi, Brīvzemnieku un tas viss atstāja zināmu iespaidu. Nevaru teikt, ka no Jelgavas ģimnāzijas būtu daudzi aizgājuši uz Maskavu. Tur bija beidzis studijas J. Čakste. Pēdējā laikā no Maskavas augstskolas ieradās arī kādi skolotāji: Oknovs — Kokneses mācītāja dēls, vēlākā Pēterpils metropolita Pitirimbā brālis, tad vēl divi latvieši — matemātiķis Kalniņš un filologs Švānbergs. Rīgā bija apmeties uz dzīvi un praktizēja. Dr. A. Butulis. No Jelgavas ģimnāzijas Maskavā toreiz studēja Fr. Gaņais, J. Kreicbergs un Zorgenfreijs. Cik atminos, 1888. gada vasarā laikrakstos bija izziņots, ka tuvākas ziņas par M. universitāti var dabūt no P. Kalniņa Lilienfeldē pie Daugavpils. Es aizrakstīju pēc ģimnāzijas beigšanas P. Kalniņam un dabūju vajadzīgās ziņas. Augustā devos uz Maskavu un iestajos filol. fakultātē. Studentu dzīve norisinājās bez kādiem traucējumiem."¹³⁶

Toreizējās (1890-to gadu) latviešu sabiedrības ieskatus par maskaviešiem Teodors Zeiferts izsaka šādi: "Līdz pēdējam laikam cerības modinātāji bija vispirms Maskavas latviešu studenti. Atminēsimies dažus pazīstamus maskavniekus, kas jau savā studentu laikā rakstījuši tautai par labu (Kr. Kalniņš, Vinklers, J. Reinberģis, K. Valters, A. Butulis u.c.). Latvieši sāka skatīties uz Maskavas studentiem kā uz pirmajiem." (T.Z. monograf. Brīvzemnieks).¹³⁷

Par latviešu studentu dzīves apstākļiem Maskavā pag. gadu simteņa beigās fil! K. Purgalis, atstāstot sava tēva, fil! J. Purgaļa atmiņas 18. oktobra 1960. gada vēstulē autoram raksta: "Galvenais, ko Tev vajadzētu uzsvērt, ir prof. Spekkes vārdi, kas pats ir maskavietis, ka latviešu students

Maskavā studēja, lai atgrieztos ar diplomu, vai arī neatgriezās nemaz tuberkulozes nomākts, bet nekad nepalika pusceļā. Viņa vārdus precīzi nevaru citēt, bet būtībā tie ir dziļi patiesi. Ir bijuši gadījumi, kad kāds piedzēris krievu kupčs, kas pats neprata lasīt vai rakstīt, bet ņemot gaŗo, slapjo jūdzi, iegriezās universitātē un apliecinādams savu mīlestību zinātnei, samaksāja par visiem uz melnā dēļa uzliktiem lekciju naudās nesamaksas dēļ izslēdzamiem studentiem un šī summa kādreiz bija 3000 rubļi, kas tanī laikā bija smuka nauda. Taisni jauniem, kas aizraujas ar automobiļiem, der atgādināt grūtības, ko pārdzīvoja mūsu tēvi. Bija gan studentu vidū arī bagāti saimnieku dēļi, kas bieži saņēma pārtikas sūtījumus no mājām un ar prieku dalījās ar mazāk mantīgiem. Bet lielais vairums brauca ar tramvaju cauri pilsētai, vai arī mērīja lielus gabalus kājām vieglā šinelītī un ar baļliku uz galvas Maskavas aukstumā, jo privārstundas bija gandrīz vienīgais peļņas un iztiktas avots. Laimīgs bija tas, kas varēja dabūt vasarā kādu mājskolotāja vietu kaut kur muižā Krievijas dienvidos un drusku atpūtināt savu ziemas laikā pārpūlētu veselību. Cik atceros, Grandenbergs kādā šādā vasarā noslīka, Krimā, ja nemaldos Jaltā, viļņu triekts pret klintīm, bet arī šeit nevaru Tēv laiku uzdot. Spēka vīrs viņš bija un ceļu negriezta nevienam.”

“Mans tēvs studēja deviņdesmito gadu vidū un viņa studiju biedri ir tie senatori, kas ar viņu atdusas Meŗa kapos: Gobiņš, Pētersons, Sīmanis, advokāti Dulbe, Pauļuks, Krastkalns. Viņi izdeva pāris brošuru (liekas, saucās Raibā virkne). Tie bija populārzinātniski raksti — referāti no literāriem vakariem”.

Gadu simteņu maiņā latviešu studentu korporācijai Maskavā rodas jauns uzdevums — cīņa ar krievu rusifikācijas politikas sekām. Jau senators Manaseins bija ieteicis: “atcelt Tērbatas universitātes autonomiju, ierobeŗot studentu korporāciju darbību, pakāpeniski visās fakultātēs pāriet uz krievu mācības valodu, vakantās vietās ap-

stiprināt tikai tādus mācības spēkus, kas apņemas lasīt lekcijas krieviski, pārcelt Tērbatas mācības apgabala pārvaldi uz Rīgu un slēgt teoloģijas fakultāti.”¹³⁸ Skolās pārkrievošana bija pilnā spēkā: “šais mācības iestādēs nemācīja ne latviešu valodu, ne literaturu, ne Latvijas ģeogrāfiju un vēsturi, ilgie krievu skolās pavadītie gadi ar krievu mācības un sarunu valodu panāca to, ka latviešu ģimnāzisti un studenti tika pieradināti krieviski domāt un to darīja arī runājot savā mātes valodā, kuŗas vārdu krājums nesniedzās pāri, tam, ko māte bija devusi bērnam līdzī purā. Viņi neslēpa, ka neprot latviski pareizi uzrakstīt pat vienkāršu vēstuli.”¹³⁹

Cīņu pret pārkrievošanos savās atmiņās piemin bij. fil! K. Hiršs (K. Gaigals — Autobiogrāfija — Tieslietu Ministrijas Vēstnesis 1923.g. 1. num.): “Pēc vidusskolas kursa beigšanas 1899. gada rudenī iestājos Maskavas universitātes jurisdiskajā fakultātē un reizē ar to arī turienes latviešu studentu organizācijā, kuŗā toreiz piedalījās lielākā daļa no Maskavā studējošiem latviešiem. Arī mūsu studentu organizācija Maskavā, tāpat kā mūsu skolēnu organizācijas Rīgā un citās mūsu dzimtenes pilsētās bija pastāvējusi ilgākus gadus, bet bija tā pat nelegāla kā skolēnu organizācijas. Lai gan lielajā krievu pilsētā to tā nevajāja kā skolēnu organizācijas pašu dzimtenē, tad tomēr iestājoties augstskolā vajadzēja dot parakstu, ka nekādā organizācijā dalību neņems. Studentu organizācijas galvenais uzdevums bija — ar mūsu valodas, literatūras un vēstures studijām kā arī ar satiksmi pašu starpā un Maskavas latviešu koloniju (tās starpā manā studiju laikā dzīvoja vēsturnieks Krodznieks, “Austruma” redaktors J. Velme u.c.) uzturēt nacionālo apziņu un modināt to tajos studentos, kuŗiem krievu vidusskola un audzināšana bērībā bija to nomākušas.”¹⁴⁰

Maskavas latviešu studentu vakara saimniecību īsi pirms korporācijas jaunu statutu un nosaukuma pieņemšanas 1901. gadā, raksturo kases pārskats par laiku no 1897.g. 9.oktobra līdz 1898.g.9. oktobrim:

1) Biedru naudas	55 rub. 35 kap.
2) Filistru naudas	65 rub. — kap.
3) Soda naudas	9 rub. 85 kap.
4) Atlikums no 1896./7. m. g.:	
a) tīrā naudā	49 rub. — kap.
b) aizdots biedriem	195 rub. — kap.
5) Ārkārtīgi ieņēmumi:	
a) no Krodzenieka pie Zin. kom. naudas izdalīš.	10 rub. — kap.
b) paspēlēts uz Schroft un Adler	2 rub. — kap.

Kopā 386 rub. 20 kap.

“Vakara” mantība:

1) Vekseļos no agrākiem gadiem	889 rub. 71 kap.
2) Zīmēs no agrākiem gadiem	149 rub. 58 kap.
3) Pienāca klāt 1897./8. m.g. vekseļos	25 rub. —
zīmēs	141 rub. —
4) Skaidrā naudā kasē	241 rub. 6 kap.
5) Izdots agrākos gados bez zīmēm	109 rub. —

Kopā 1555 rub. 35 kap.

Atsevišķi atzīmēts bibliotēkas kases pārskats:

1) Kasē atlikums no 1896./7. m.g.	19 rub. 75 kap.
2) Biedru naudas	12 rub. — kap.

Kopā 31 rub. 75 kap.

Izdots 24 rub. 30 kap.

Atlikums 7 rub. 45 kap.

Šajā mācības gadā sadegusi “Vakara” bibliotēka, kas atradusies pie bibliotēkara G. Ķempela, tāpēc nolemts pēc iespējas to atjaunot. Tāpat nolemts, ka kases parādniekiem turpmāk vekseļi jāizraksta nevis uz kasiera vārda un uz noteiktu laiku, kā tas bijis līdz tam, bet jāraksta “uzrādītājam” un “pēc uzrādīšanas”.¹⁴¹

1897./8. akadēmiskā gada pārskatam pievienots arī oficiāls filistru saraksts, ve-

cākais, kas uzglabājies. Kā tas korporācijās parasts, filistri šajā sarakstā ievesti vecākuma kārtībā, bet, pretēji tagadējai parašai, neminot vis iestāšanās datumu korporācijā vai universitātē, bet universitātes beigšanas gadu. Sarakstā trūkst vairāki vecākās paaudzes filistri — daži no tiem 1897. gadā bija jau miruši, citi no korporācijas aizgājuši. Saraksts pārskatā ievietots ar virsrakstu:

TAGADĒJO FILISTRU SASTĀVS.

1. F. Veinbergs	1867 gadā.	22. M. Gobiņš	1892. gadā.
2. A. Vēbers, stud.	1872./3. "	23. J. Reinfelds	1893. "
3. J. Vinklers	1875. "	24. E. Brancis	1893. "
4. J. Krīgers	1878. "	25. O. Zamuels	1893. "
5. T. Lesnikovs	1879. "	26. A. Veidners	1893. "....
6. A. Allažs	1884. "	27. A. Meiķis	1894. "
7. A. Ādams	1884. "	28. A. Pētersons	1894. "
8. A. Butulis	1885. "	29. A. Birkis	1894. "
9. A. Zandbergs	1885. "	30. K. Pauļuks	1894. "
10. J. Čakste	1886. "	31. V. Grandenbergs	1894. "
11. K. Preisbergs	1886. "	32. K. Īgne	1895. "
12. A. Kalniņš	1886. "	33. H. Pētersons	1895. "
13. T. Ore	1886. "	34. J. Skrēģis	1895. "
14. F. Veiklevičs	1887. "	35. A. Krastkalns, M. līdz	1894. "
15. J. Šamils	1887. "	beidzis Jaroslavā.	
16. Fr. Vinklers	1887. "	36. J. Purgals	1896. "
17. J. Lasis	1887. "	37. K. Pētersons	1898. "
18. G. Kņezs	1888. "	38. J. Blumbergs	1898. "
19. J. Švanbergs-Gulbis	1887. "	39. L. Lapinskis,	nav zināms
20. K. Ozoliņš	1890. "	40. N. Dartaus,	" "
21. J. Kreicbergs	1890. "	41. Dr. Pebards	" "

Tikko pievestais filistru saraksts pārakstīts burtiski no Austruma vēstures. Zinot šīs vēstures autora neatbildīgo pieeju vēsturiskiem faktiem, iespējams, ka vārdu rakstība dokumenta oriģinālā bijusi savādāka.¹⁴²

No 1897./98. akadēmiskā gada pārskata vēl redzams, ka "nezināmu iemeslu dēļ", no sabiedrības izstājušies J. Graudiņš, G. Ķempelis un V. Graudiņš. Stud. iur. A. Strausmanis "Vakara" vārdā un uzdevumā izsūtījis filistriem paziņojumu, ka 24. oktobrī svinēs gada svētkus Kontinentāla viesnīcā un lūdzis uz tiem ierasties. Korporācijas "dvēsele" un ceļa rādītājs šajā laikā bijis stud. iur. Pēteris Dulbe, kas labi pratis uzturēt vajadzīgo disciplīnu un aizraut jaunākos kommittionus sekmīgā darbā.

No 1900./01. akadēmiskā gada pārskata redzams, ka aktīvo studentu skaits šajā gadā bijis 17, filistrējušies divi — F. Kenigsvalds un F. Zilbers, bet miris filistrs Janis Skrēģis. Konventa uzdevumā no viņa Aizputes kapos atvadījies stud. rer. nat. R. Krim-

bergs. Nolasīti 3 referāti: 1) K. Hiršs — Tautsaimniecības attīstīšanās, 2) R. Krasitiņš — Cilvēces kulturālās attīstīšanās galvenais dzinēklis sakarā ar pirmiem kultūras panākumiem, 3) Ed. Pulpe — Matematika pie seniem ēģiptiešiem. Dibināšanas komerss svinēts 21. oktobrī Kontinentāla viesnīcā. Piedalījušies vietējie filistri un viesi no Maskavas tautiešiem. Atbalstot studentus, naudas pabalstus snieguši Vilmis 50 un Stalbovs 10 rubļus. Pārskatā izteikta pateicība filistriem Veinbergam, Čakstem, Krastkalnam, Veiklevičam, Gobiņam un Pauļukam pa dāvinātu 41 rubli.

Gadu simteņu maiņā sabiedrības dzīvi iespaidoja studentu nemieri visās Krievijas augstskolās, arī Maskavā. Nevar teikt, ka nemieriem būtu kādi konkrēti cēloņi. Sākumā studenti neuzstādīja arī nekādas prasības. Ir tiesa, studentu vairums nāca no mazturīgām aprindām, bet valsts un privātas personas nežēloja līdzekļus studiju atbalstam. Tā, piem. 1900. gadā Maskavas universitātē no 4000 studentiem puse,

t.i. apmērām 2000 bija atbrīvoti no studiju maksas, bet 1000 saņēma dažāda lieluma stipendijas, kas gadā izstaisija apm. $\frac{1}{2}$ miljona zelta rubļus.¹⁴⁸

Studentu nemieri sākās jau 1896. gadā. 1898. g. 8. februārī Pēterburgas universitātē notika parastais svinīgais akts sakarā ar Tatjanas dienu, ko svinēja visas Krievijas augstskolas. Jau pirms tam rektors brīdināja no nekārtībām un savā paziņojumā norādīja, ka studenti pēc akta parasti bariem un iereibušā stāvoklī iebrūkot restorānos. Rektors paziņoja, ka policija bez žēlastības arestēs nekārtību cēlējus. Daudzi studenti šādu paziņojumu uzskatīja par apvainojumu, sāka aktā svilpt un neļāva rektoram runāt. Ārpusē atradās policija, kas centās studentus izklīdināt. Kāds students iesvieda policijas virsniekam sniega piku sejā un policija ar pātagām ("nagaikām") izklīdināja pārejos. Demonstrācijas notika ar saukli — "Studenti, mūsu biedrus piekauj policija."¹⁴⁴

Nemieri pārsiviedās uz pārejām Krievijas augstskolām. To vadību uzņēmās krei-

sas, radikālas, socialistu, marksistu un teroristu nelegālas organizācijas, kas centās studentus izmantot saviem mērķiem. Mitiņu noturēšanai viņiem lieliski noderēja augstskolu telpas, auditorijas, kuŗās, saskaņā ar cariskā Krievijā respektēto universitāšu autonomijas principu, policijai bija noliegts ieiet. Šīs nelegālās pagrīdes organizācijas arī visiem spēkiem centās traucēt darbu universitātēs un turēt studentus pastāvīgā nemiera stāvoklī. Tas viņām arī pa daļai izdevās, ieskaitot 1905. gada revolūciju, gandrīz 10 gadus. Nemierus veicinoši faktori bija legālu studentu organizāciju trūkums Krievijā un krievu studentu neinteligence — savas politiskās zināšanas tie parasti smēla no masām domātām nelegālām brošūrām. Zināmu lomu spēlēja arī krievu tautas mentalitāte, tai atbilstoši, krievu studenti dūrās acīs ar savu nekopto ārieni, anarchista kupļiem matiem, nedisciplinēto uzvešanos un aklu politisku fanātismu. Tie nēsāja garus, auklas apjostus kreklus. Starp krievu studentiem ārzemēs revolucionāri vervēja sev piekritējus un

Maskavas latviešu studentu vakars 1899. No kreisās: apakšējā rindā — J. Liepiņš med., P. Kauls iur., nezināms. Vidus rindā — E. Dreiberģs med. P. Dulbe iur., J. Melbārds pharm., R. Krimberģs med., K. Kalniņš iur., F. Keniģsvalds iur. Augšējā rindā — A. Strausmanis iur., K. Kvēlberģs iur., P. Gobiņš iur.

sūtīja tos uz Krieviju revolūcijas taisīšanai un terora aktiem.¹⁴⁵

Izņemot atsevišķus gadījumus (R. Vītols), latviešu studenti Maskavā nemieros nepedalījās. Korporācijas dzīve, nemieru ietekmēta, gan sašaurinājās, sanāksmes noturēt palika vienmēr grūtāk, darbs augstskolā tika traucēts, reizām pat pilnīgi pārtraukts, studenti atgriezās dzimtenē — tēvu mājās. Bet nemieriem bija arī savas svētīgas sekas — studenti saprata stipras, cieši vienotas organizācijas priekšrocības. Ārējie apstākļi spieda ciešāk apvienoties. Bijā nepieciešams pārstrādāt statutus, atrast pastāvīgu konventa dzīvokli. Bij. fil! K. Hiršs (Gaigals) savā autobiogrāfijā par to raksta: “1901. gada rudenī latviešu studentu organizācija pirmo reizi pārgāja pastāvīgās telpās un studentu organizācijas uzdevumā īpaša komisija — medicīnas students R. Krasņiņš, matemātikas students E. Pulpe un es — izstrādāja organizācijas statutus.”¹⁴⁶

Pagājušā gadu simteņa 90-tos gados Maskavas latviešu studentu sabiedrība būtībā ir izveidojusies par korporāciju ar nelielu aktīvo kommittiņu un lielu filistru skaitu, jo augstskolu beigušie sabiedrības locekļi nesarauj saites ar savu mūža organizāciju. Korporācijas īpatnība vēl tā, ka gandrīz visi tās filistri dzīvo un strādā tālu no korporācijas sēdekļa Maskavā. Rīgā 1897. gadā krāsas atklāja Selonija, 1900. gadā dibinājās Talavija. Filistri, kuņi dzīvo un darbu atraduši dzimtenē, nāk sakaros ar Lettoniā un Selonijā augušiem confilistriem, tiek no pēdējiem uzņemti viņu sabiedrībā kā līdzīgi un citu neko negrib, kā jau 30 gadus pastāvošo Maskavas latviešu studentu organizāciju arī formāli pārvērst korporācijā. Sākumā tas liekas nepiepildāms sapnis — visā krievu zemē formāli nepastāv neviena korporācija, gadu simteņu maiņā valdošie slavofili ar neuzticību un naidu raugas uz visu nekrievisko. Ne velti senators Manaseins, izdarīdams revīziju Tērbatā un Rīgā, ir brīdinājis krievu valdību no korporācijām kā organizācijām, kas krievu mērķiem var kļūt bīstamas. Maskavā nav arī instances, kurā varētu korporācijas legalizāciju ierosināt — Maskavas universitātes statutos tādas nav paredzētas. Maskavā, protams, nepastāv arī nekāds Šaržeto konvents, kurā

korporāciju varētu pieteikt. Pretēji Tērbatas universitātes un Rīgas Politehnikuma vadībai, Maskavas universitātes vadošās personas, rektors, ne tikai nav ieinteresēti korporāciju pie universitātes reģistrēt, bet ar neuzticību un nepatiku uzņem katru latviešu studentu mēģinājumu šinī virzienā: iesniegtie statuti netiek virzīti tālāk, vairākkārt tiek rektorātā vienkārši paizaudēti!

Visām šīm grūtībām pievienojas arī iekšējās nesaskaņas — kā filistru, tā jo sevišķi aktīvo studentu skaitā ir neliels, bet iespaidīgs mazākums, kas dažādu aizspriedumu, vai pēc viņu domām progresīvu ideju vārdā, pretojas korporācijas formai. Strīds galu galā fokusējas vienā šaurā, aspektā — jautājumā par krāsu pieņemšanu, neskarot organizācijas būtību — pat korporācijas idejai naidīgi noskaņotais Austruma vēsturnieks atkārtoti runā par “krāsu korporāciju” pēc 1912. gada, ar to netieši atzīstot, ka pirms tam pastāvošā studentu sabiedrība savā saturā un formā visu laiku ir bijusi korporācija, tikai bez krāsām! Studentu nemieri un 1905. gada revolūcija krāsu jautājumu aizkavē par dažiem gadiem. Šī iemesla dēļ starp korporācijas filistriem un aktīviem studentiem kādu laiku nevalda vajadzīgā saskaņa. Tāda pilnā mērā atjaunojas tikai pēc krāsu pieņemšanas.

Turpmākās nodālās nāksies lielā mērā atsaukties uz Austruma Vēsturē ievietotiem avotiem. Tos novērtējot, jāņem vērā, ka Austruma vēsturnieks, lai “pierādītu”, ka Maskavas latviešu vakari un Fraternitas Moscoviensis nekad nav bijusi korporācija, citētos dokumentos, vēstulēs un filistru atmiņās lietoto korporācijas nomenklaturu pēc iespējas mēģina atvietot ar bieži neveikli atvasinātiem un Austrumam pieņemamiem terminiem, piem. filistrs — “vecbiedrs”, konvents — “darīšanu sapulce” etc., kas radušies nevis Maskavā, bet pēc austrumnieku aiziešanas no Fraternitas Moscoviensis — neatkarīgās Latvijas laikā. Reizām tas tomēr piemirsies un dažās vēstulēs un dokumentos uzglabājusies oriģinālā rakstība. Tāpat tā, saprotams, redzama pāris Austruma Vēsturē ievietotos dokumentu foto attēlos.

Protams, pats vārds “korporācija” Austruma vēsturniekam ir “tabu”: tā vietā kon-

sekventi tiek lietots vārds "biedrība", iestrādājot to arī vecos dokumentos un liecībās. Tikai reizēm viņam kļūdījies (piem. 72. l.p. citējot 1901./02. akadēmiskā gada pārskatā minēto "korporācijas 10 gadu pastāvēšanas svētku atzīmēšanu 27. oktobrī 1901. gadā"). Šķiet, ka pats korporācijas nosaukums — *Fraternitas Moscoviensis*, ko Austruma vēsturnieks nekādi nav varējis pārgrozīt vai eliminēt, viņam derdzas — Austruma Vēsturē to parasti lasam iespējami saīsinātā formā — "Fr.M." jeb "Fr. Mosc." Visi Maskavā lietotie termini tomēr Austruma Vēstures pievestās liecībās atrodami tajos nedaudz gadījumos, kad šīs liecības atstāstītas objektīvi, jeb vienkārši izslidējušas cauri Austruma cenzurai.

Pati Austruma Vēsturē uzņemto doku-

mentu un liecību izlase ir vienpusīga — tā dabīgi nāk no tiem bijušiem korporācijas filistriem, kas Austrumu dibinot no korporācijas izstājās un tā tad bija korporācijas idejai naidīgi. Gandrīz visas Austruma Vēsturē ievietotās veco maskaviešu privātās vēstules Austruma vēsturniekam nodevis bij. korporācijas filistru konventa sekretārs A. Strausmanis — savā laikā uzticams filistru konventa seniora A. Krastkalna sabiedrotais, vēlākos gados fanātisks korporācijas ienaidnieks.

Neskatoties uz šādu Austruma Vēsturē ievietotā materiāla acīmredzamu vienpusību un tendenci, šajā darbā no tās ņemtās liecības ievietotas tieši tā, kā tās atrodamas Austruma Vēsturē, to kritisku novērtējumu atstājot lasītājam.

IV.

1901. gada 15. jūnijā Rīgā notiek svārīgs Maskavas latviešu studentu vakara filistru un studentu konvents. Konventā apspriesta rinda jautājumu un pieņemti izšķirēji lēmumi korporācijas turpmākai darbībai.

I. Pieņemts lēmums panākt korporācijas legalizāciju. Konvents uzdevis Rīgas filistriem līdz tekošā gada augustam, pamatojoties uz veciem statūtiem, izstrādāt jaunus, krievu valodā, piemērotus apstiprināšanai Maskavas universitātē. Statutu izstrādātājiem konvents devis šādas vadlīnijas: 1) politisku jautājumu apspriešana sabiedrības sapulcēs noliegta, 2) organizācijas mērķi: a) nodarbošanās ar zinībām, b) savstarpēja palīdzība, c) gādāt, lai locekļu uzvešanas vienmēr būtu pieklājīga un priekšzīmīga. 3) Sabiedrībai ievēlams oficiāls priekšnieks. 4) Sabiedrībai jāpieņem latīnisks nosaukums. Konvents norāda arī ceļu, kāds ejams, lai panāktu korporācijas legalizāciju: pamatojoties uz 1885. gada noteikumu par studentiem 13. pantu, vienai personai jāiesniedz Maskavas universitātes rektoram statuti apstiprināšanai, aizrādot, ka vienis prātis ar lūguma iesniedzēju ir arī citi biedri un pēdējo paraksti vajadzības brīdī uzrādāmi.

II. Konventa centrļa irēšanai vajadzīgo pabalstu apsola dot filistri.

III. Konvents nolemj dibināt Rīgā sarīkojumu kasi nākamībā rīkojamiem komercsiem, nozīmējot par kases pārzini filistru A. Krastkalnu, kam jāpaziņo visiem filistriem par šādas kases nodibināšanu.

IV. Tādu jaunu filistru uzņemšanu, kas savā laikā piederējuši pie citiem pulciņiem, izlemj filistru konvents, ja tos uzņemšanai proponē divi filistri, turpretim izslēgšanu no filistru skaita izdara filistru konvents uz aktīvo konventa priekšlikumu. Lēmumam pievienota piezīme, ka jāpieņem maksājumi no bijušiem Maskavas studentiem, kas vēlas nokārtot savus parādus, neraugoties uz to, vai viņi skaitās sabiedrības filistri jeb ne.

V. Korporācijas centrālo kasi pārceļ

uz Rīgu. Tās pārvaldi uzdod filistriem Butulim, Purgalam un Dulbem. Vekseļu protestēšanu izlemj filistru konvents. Uzdod filistram J. Purgalam un aktīvo kasierim K. Kvelbergam izstrādāt kases pārskatu līdz akadēmiskā gada sākumam.

VI. Lai atbrīvotu aktīvā konventa kasi no atbildības par savāktu naudu Krūmiņa piemineklim, nolemj to iemaksāt centralkasē, kas tad lems par tās izlietošanu.

Bez šiem fundamentāliem lēmumiem, kas turpmāk regulē korporācijas darbu un attīstību, konvents nolemj nākošā — 1902. gada sākumā Rīgā rīkot lielu balli, bet atliek šī jautājuma galīgu izķiršanu līdz aktīvo konvents Maskavā būs paziņojis, cik aktīvo locekļu no Maskavas uz balli varētu ierasties.

Pamatojoties uz augstāk minēto filistru un aktīvo konventa lēmumu, jau pieminētā studentu komisija (R. Krastiņš, E. Pulpe, K. Hiršs) izstrādāja jaunus statutus, ko nosūtīja Rīgas filistriem caurskatīšanai. Pēdējie tos pārļaboja un 21. novembrī 1901. gadā nosūtīja uz studenta A. Strausmaņa vārdu ar sašaurinātu tulkojumu krievu valodā iesniegšanai Maskavas universitātes rektoram. *Korporācija pieņēma nosaukumu Fratērnitas Moscoviēnsis*, par pirmo senioru pēc jauniem statūtiem ievēlēja K. Hiršu. Statuti, lai gan nekad netika no rektora apstiprināti, korporācijas iekšējā dzīvē stājās spēkā nekavējoties. Par to savās atmiņās pastāsta bij. fil! O. Berkolds, kuš Maskavas universitātē iestājās 1901. gada rudenī: "Drīz pēc tam "Vakaram" noirēja konventa korteli uz Bronnajas, vai kādā tās šķērsielā. Tur, toreizējā Maskavas latīņu kvartālā visbiežāk mēdza mitināties "Vakara", jeb kā viņu drīz sākām saukt — "Fratērnitas Moscoviēnsis" konventa kortelis." "Man iestājoties, pulciņa vadītājs, jeb kā to sākām saukt, seniors, bija K. Hiršs. No sākuma pēc tekošām darīšanām lasīja referātus, bet drīz nošķīra darīšanu sapulces — konventus no literāriskiem vakariem. Nebalstiesīgos biedrus konventus tad vairāk nepielaida." "Parasti mums notika pārmai-

ņus darīšanu un literāriskās sapulces. Pēdējās mēdza piedalīties Maskavas vecbiedri, jeb kā mēs viņus sākam saukt "filistri" un citi Maskavas intelektuāli latvieši. Tā atmiņos, ka pirmos gada svētkos, kuŗos es piedalījos, bija starp citiem arī nelaiķis Jēkabs Velme, universitātes lektors, toreiz vēl pavisam melniem matiem, nel. Meijs, Taupmanis, Kauls, Rempēteris, Krodzenieks un citi. Atmiņā palicis, ka tanīs gada svētkos un citos, kur biju klāt, nolasīti arī apsveikumi, starp citiem no toreizējā Vladivostokas Austrumu valodu instituta, vēlākā Latvijas universitātes prof. P. Šmita.¹⁴⁷ Sabiedrības korporācijas raksturs šajā negribīgi nodotā liecībā skaidri saskatāms. Arī otrs bij. fil. (J. Šmits) Austruma vēsturē izmisis mēģina noliegt sabiedrības korporācijas formu: "Līdzība bija tikai dažos nosaukumos: sabiedrības priekšnieku sauca par senioru, vecbiedrus par filistriem, biedrības mītni par konventkortēli."¹⁴⁸

1901. gada statuti nav autora rīcībā. Fil.! V. Lazdiņa brošūrā "Korporācijas Fraternitas Lettica Vēsturiskie Posmi" ievietoti noteikumi par "Maskavas latviešu studentu sabiedrību Fraternitas Moscoviensis", par kuŗiem autors apgalvo, ka tie lietoti pēc 1902. gada 12. janvāra, kaut pavirši iepazīstoties ar to saturu, nevar būt pēc korporāciju parauga izstrādātie 1901. gada statuti. Piem. V. Lazdiņa publicēto statutu 5. paragrāfā teikts, ka sabiedrībā var uzņemt "abēja dzimuma personas", kāds "labojums" radās tikai 1904. gada 4. decembra konventā studentiem vienpusīgi grozot filistru un aktīvo konventā pieņemtos statutus, lai attaisnotu sieviešu augstāko kursu audzēknes Bertas Bēķis uzņemšanu korporācijā. Šie noteikumi acīmredzot ir viens no daudziem statutu projektiem, kas Maskavā tika pieņemti pirms un pēc 1905. gada revolūcijas, toreiz valdošo radikālo strāvotāju iespaidā, iespējams 1908. gadā, bet kas filistru pretestības dēļ, nekad netika apvienotā konventā pieņemti, kāpēc arī nekad neguva saistošu spēku. Arī Austruma vēsturnieks atzīst, kā pēc 1905. gada revolūcijas Maskavā dzīvojuši daudzi kreisi noskaņoti latviešu studenti, kas bija izslēgti no Rīgas politehniskā instituta, jeb at-

bēguši uz Maskavu glābdamies no soda ekspedīcijām. "Viņi gan Fraternitas Moscoviensis neiestājās, bet iespaidoja konventa locekļus tomēr."¹⁴⁹

1901. gada statutus, saprotamu iemeslu dēļ "nav varējis atrast" arī Austruma vēsturnieks¹⁵⁰, kuŗa rīcībā pēc filistru konventa sekretāra A. Strausmaņa izstāšanās no Fraternitas Moscoviensis nonāca liela daļa no Fraternitas Moscoviensis dokumentiem un arķīva. Nav šaubu, ka šie statuti saturēja nevien pilnīgu korporācijas nomenklaturu, par ko liecina augstāk pievestās korporācijas pretinieku liecības, bet visus korporācijai īpatnējos institutus. Kur meklējams 1901. gada statutu paraugs, par to 1965. gada 8. augusta vēstulē autoram raksta bij. studentu sabiedrības Austrums valdes priekšsēdis A. Māļītis: "Pārcilājot dokumentus, starp tiem atradu Rīgas Politehniskam Institutam piesaistīto korporāciju eksternā komāna norakstu vācu valodā. Šis dokuments nonāca manās rokās kopā ar Fr. Mosc. dokumentiem, bet tā kā tas neskāra tieši nedz "Fr. Mosc.", nedz "Austrumu", tad to neatdevu Austruma ļaudīm, bet paturēju. Noraksts ir vācu valodā un sastāv no šādām nodaļām:

- 1) Bestätigungsacte.
- 2) Allemeiner Polytechniker Convent.
- 3) Burschengericht.
- 4) Ehrenhändel.
- 5) Ehrengericht.
- 6) Anhang (Regeln für Schiedsgerichte zwischen Phylister un Burschen.

Uz noraksta atzīme: "Norakstīts 21.VI. 1901. Rīgā,S. (vai Š.)."

Tā kā noraksts izdarīts nedēļu pēc vēsturiskā filistru un aktīvo konventa 15. VI.1901. gadā, kuŗā, kā to redzējām, tika nolemts Maskavas latviešu studentu sabiedrību ("Vakaru") arī ārēji pielīdzināt korporācijām, tad pieņemams, ka norakstu izdarījis toreiz ļoti aktīvais šī konventa dalībnieks A. Strausmanis, vēlākais filistru konventa sekretārs un nodevis to statutu komisijas rīcībā.

Jaunie statuti, arī ārējā pielīdzināšanās pārejām latviešu korporācijām ļoti pacēla vecās Maskavas latviešu studentu organizācijas morāli un veicināja tās aktivitāti. Neskatoties uz permanentiem studentu nemie-

riem, kuŗu dēļ darbu universitatē nevarēja saukt par normālu, Fraternitas Moscovienis 1901./02. akadēmiskā gada pārskatā teikts: "Izgājušam akadēmiskajam gadam ir bijusi liela nozīme mūsu sabiedrības dzīves attīstīšanā. Jau gada sākumā biedru lielā skaita dēļ nosprieda uz sabiedrības rēķina noīrēt lielāku kortēli, kuŗā visi biedri varētu sapulcēties. Kā izrādījās vēlāk, šāda kopīga korteļa uzturēšana, kaut gan bija grūta materialā ziņā, tomēr lielā mērā veicināja sadzīvi biedru starpā. Arī organizācijas darbība norisinājās kārtīgāki nekā agrāk: sapulces notika noliktā laikā, biedri izstrādāja un nolasīja kārtīgi savus darbus; nolasīto darbu skaits līdz šim nevienā gadā nav bijis tik liels."¹⁵¹

Šinī akadēmiskā gadā nolasīti pavisam 15 referāti. Starp tiem lasījuši: K. Kvēlbergs par tematu — Iekšējās cīņas latviešu laikrakstos, A. Strausmanis — Pilsētu uzņēmumi, K. Hiršs — Tiesību celšanās un to aizstāvēšana, J. Liepiņš — Lues, R. Gēģeris — Etnogrāfija, O. Berkolds — Dzīvnieku sabiedrības, J. Kociņš — Vispārīgā zemes mērīšana Krievijā ķeizarienes Katrinas II. laikā, A. Gubens — Sabiedrības mehanika.

Jau pievestais gada pārskats turpina: "Bez tam biedriem bija iespējams satikties brīvā laikā un labāk iepazīties savā starpā. Kas attiecas uz korteļa uzturēšanas materialo pusi, tad jau 1901. gada vasarā filistri Rīgā savā sapulcē bija izteikušies, ka viņi pēc iespējas palīdzēšot biedriem uzturēt konventa kortēli. Š.g. 13. janvārī nosprieda maksāt uz priekšu 10 rub. filistru naudas gadā, lai ar to atvieglinātu biedriem konventa korteļa uzturēšanu. Tomēr to biedriem uzturēt nākas ļoti grūti: biedru nauda ir stipri paaugstināta, un arī uz studiju laiku aizdodamās naudas summas lielums bija jāpamazina. Tāpēc filistri tiek lūgti atvieglināt biedriem konventa korteļa uzturēšanu ar filistru naudas kārtīgu maksāšanu."¹⁵²

Bijuši arī studentu izslēgšanas gadījumi. 1901./02. akadēmiskā gadā Fraternitas Moscovienis zaudēja četrus locekļus — G. Neimani, R. Vītolu, K. Kvēlbergu un A. Bērziņu. Par šo korporācijas locekļu izstāšanos savās atmiņās raksta jau citētais bij.

fil' O. Berkolds: "No Fr. M. dzīves pirmā gada atminos sekojošo: diezgan drīz izstājās mat. students G. Neimanisniecīga iemesla dēļ — viņš nebija varējis laikā sarakstīt obligatorisko referātu, kas katram biedram reizi gadā bija jānolasa. 1902.g. februarī notika atkal toreiz gandrīz kārtējie studentu nemieri. Latviešu studenti bija atturīgi, tikai viens no jauniem — Rob. Vītols aizgāja uz nelegālu sapulci (cxoky) universitātes telpās, kur pieņēma arī politiskas rezolūcijas. Visus sapulces dalībniekus, arī R. Vītolu arestēja un drīz vien notiesāja uz vairākiem mēnešiem cietumā. Tā kā mūsu sabiedrība bija jau iesniegusi legalizēšanas lūgumu, tad attiecīgām iestādēm paziņoja, ka R. Vītols nav vairs organizācijas biedrs, lai viņa rīcība nekavētu nodomāto legalizēšanos. Šim solim nepiekrīdams, no sabiedrības izstājās K. Kvēlbergs."¹⁵³ Pēdējais vēlāk atgriezās un skaitījās korporācijas filistru sarakstā līdz pat savai nāvei II. pasaules kara laikā.

Robertas Vītola arestēšana nelegālā sapulcē sacēla uztraukumu arī Rīgas filistros. Stud. A. Strausmanis saņēma kāda filistra vēstuli, kuŗā starp citu sacīts: "Saņēmu diezgan bēdīgu ziņu, ka viens no mūsu fukšiem Vītols esot iemaisījies studentu nemieros. Tas ir bēdīgs fakts nevien priekš Vītola, bet vairāk priekš viņa tēva, kuŗš gan būs veltīgi izdevis daudz naudas dēla izglītošanai, kam laikam tagad būs gals. Lai mūsu sabiedrība no Vītola apcietināšanas neciestu, tad mums vajaga viņu izslēgt un par to paziņot rektoram. Paziņojumā jāpiebilst, ka Vītols gan uzdots par sabiedrības biedru, ir tikai bijis kandidats, kuŗš līdz šim nav tieši uzņemts biedru skaitā un ka sabiedrība viņu izslēgusi no kandidātu skaita. Protokolos vajaga motivēt izslēgšanu, bet rektoram tikai paziņot, ka Vītols izslēgts "za ņesobluģenije ustava obščestva, predstavļ. na uķveržģēņije Vašemu Prevoshogiķelstu.." (Par sabiedrības statutu neievērošanu, ka iesniegti Jūsu Ekselences apstiprināšanai.). Filistri priecājas, ka Vītols vēl nav tieši uzņemts, jo blamaža būtu tad vēl lielāka."

Uz šo vēstuli A. Strausmanis atbildējis: "Vītols pēc viņa apcietināšanas un izslēgšanas no universitātes, tika no Frater-

nitas Moscoviensis izslēgts. Bet Jūsu priekšlikums paziņot rektoram, ka Vītols izslēgts iz tā biedru parakstu skaita, kas parakstījušies zem lūguma raksta, neatrada pietiekošu balsu vairākumu. Pēc tam, kad izslēdzām Vītolu, izstājās biedrs Kvēlbergs, kurš gan atklāti neuzdeva nekādus motīvus, tomēr privātā sarunā teica, ka mūsu rīkošanās Vītola lietā viņam nepatīkot. Jānožēlo, ka tāds vecs biedrs izstājās, bet jāatzīst, ka mēs citādi nevaram rīkoties, uz abām pusēm klibot nevaram, jo citādi mūsu sabiedrībai nebūs nekādas nokrāsas un uz apstiprinājumu velti būs jāgaida. Par iesniegto statutu projektu nekas nav zināms, aprīļa beigās viens no biedriem ies pie rektora un apjautāsies par lūgumraksta likteni. Vītols tagad atrodoties Rīgā cietumā.”¹⁵⁴

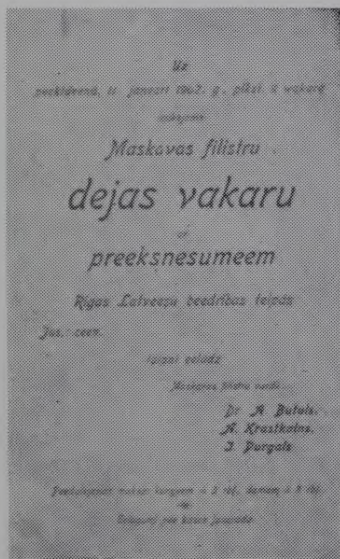
Dibināšanas komers svinēts 27. oktobrī. Kā jau atzīmēts augstāk, 1901./02. akadēmiskā gada pārskatā teikts, ka 1901. gada 27. oktobrī sabiedrība svinējusi “korporācijas 10 gadu pastāvēšanas svētkus, uz kuriem bez filistriem ielūgti Letonija, Tala-

vija un Sēlonija, kā arī daži kungi iz vietējo tautiešu skaita.”¹⁵⁵

1902. gads Fraternitas Moscoviensis dzīvīvē sākas ar 3 svarīgiem notikumiem: 11. janvārī notiek pirmā lielā Maskavas latviešu studentu rīkotā balle Rīgas latviešu biedrībā, 12. janvārī — Maskavas universitātes gada svētkos — tradicionālais Tatjanas komerss, “brokastis” bet 13. janvārī nozīmīgs filistru un aktīvo konvents piedaloties 15 filistriem un 12 kommilitoņiem (pēc saraksta toreiz korporācijā skaitījās 47 filistri un 20 aktīvie).

Par balli studenti priecājušies jau labu laiku iepriekš. Pus gadu pirms tās — 1901. gada 3. jūlijā Ed. Pulpe raksta A. Strausmanim: “Par to, ka balle nospriesta, man varen liels prieks. Tikai nesaprotu un lūdzu izskaidro man to, kā šī lieta var atkārties no tiem, kuri nebija klāt un neprot dejojot. Vispārīgi uzkuādi mūsu filistru kungus zāli grezni izpušķot un visu lieliski izrīkot, ka Maskavas latviešu studentu balle nostātos kā viena no vislabākām. Seloņus un letoņus mums jau visādā vīzē vajaga pārspēt.”¹⁵⁶

Savukārt filistru konvents Rīgā par balli informē aktīvo konventu Maskavā šādi: “Par balles rīkotājiem ir iecelti Dr. Butulis, Purgals un Krastkalns. Dr. Butulis bija ļoti pret balles rīkošanu, bet kad viņu iecēla rīkotāju komitejā, tad viņa protests izzuda. Balle būs saviesīgs vakars ar priekšnesumiem, piedalīsies Jurjanu Pāvuls un viņa sastādītais kvartets. Kvartetam lūdzu drīzumā atsūtīt kādas melodiskas Maskavas studentu dziesmas vismaz vienai balsij. Lielu vērtību griežam uz zāles dekorāciju” — “skatuves dibenā būs nolaista dekorācija ar Maskavas Kremli un Kremļa priekšā spēlēs fontans, kur strūklas tiks apgaismotas ar krāsainām elektriskām ugunsstrāvām”. “Pulpe gan liek priekšā danču listi, kurā rīdziniekiem sevišķi nepatika, jo jaunās dejās vēl nav ievingrinājušies. Bet nupat runāju ar dažām dāmām, kuŗas pa daļai piekrita Pulpes deju kārtībai, pa daļai atkal vēlas to izlabot.” “Mēs gaidam, lai visi studenti bez izņēmuma ierodas, un ja kādam trūktu ceļa nauda, tad šeit pielikta klāt vēstule fili! Krodzenieka kungam ar lūgumu šādu naudu izlikt.”¹⁵⁷

Ielūgums

Fraternitas Moscoviensis filistru sarīkotam “deju vakaram” (ballei) 1902. gada 11. janvārī Rīgā.

Par balli un tai sekojošo komersu fil! A. Vēbers laikrastā Balss (Nr. 3 — 1902. g.) rakata: “Maskavas augstskolas dibināšanas dienā — 12. janv., šinī augstskolā izglītotie latvieši, kas dzīvo Rīgā, Jelgavā un šo pilsētu apkārtnē, sarīkoja Rīgas latviešu biedrības namā brokastis, pie kurām piedalījās uz ielūgumu vairāki Maskavas latviešu studenti un citu augstskolu beigušie un tagadējie audzēkņi. Piedalīšanās pie brokastīm bija ļoti dzīva un pats brokastis tika pavadīts netraucētā omulībā. Kā agrākie, tā tagadējie Maskavas studenti nosūtīja savai Alma mater apsveicināšanas telegrammu. Dibināšanas dienas priekšvakarā Maskavas augstskolas agrākie audzēkņi ar savām ģimenēm sarīkoja Rīgas latviešu biedrības zālē dejas vakaru ar mākslas uzvedumeim. Šis vakars izdevās ļoti spoži. Piedalīšanās bija lieliska, tāpēc, ka vakarā bija ieradušās gandrīz visas Rī-

gā un viņas apkārtnē dzīvojošas ievērojamākās latviešu ģimenes. Pēc tam svētdienā Maskavas augstskolas agrākie un tagadējie latviešu studenti likās fotogrāfēties kopbildē par piemiņu šim pirmajam lielākam sarīkojumam Rīgā no Maskavas latviešu agrāko studentu puses.”¹⁵⁸

Ballē un tai sekojošās “brokastīs” piedalījušies daudz letoņu un seloņu, sarīkojums izmaksājis 1400 zelta rubļus (ienākumi bijuši 600 rubļi) un balle atstājusi tik lielu iespaidu Rīgas latviešu sabiedrībā, ka 20 gadus vēlāk, piesakot Fraternitas Moscoviensis vecumu Prezidiju konventā, to sāka skaitīt ar šo balli.

Filistru un aktīvo konventā 13. janvārī 1902. gadā piedalījušies fil! fil! Veinbergs, Čakste, Vēbers, Butulis, Veiklevičs, Purgals, Gobiņš, Kreicbergs, O. Zamuelis, Pauļuks, Krastkalns, Dulbe, Kenigsvalds, Zilbers, Ozoliņš un com! com! Hiršs, Straus-

Fraternitas Moscoviensis fil! fil! un com! com! pēc balles Rīgā 1902. gada 13. janvārī. No kreisās: I. (apakšējā) rindā — com! com! R. Krastiņš, R. Vitols, J. Liepiņš, A. Gubens, K. Hiršs O. Berkolds. II. rindā — fil! fil! J. Kreicbergs, A. Buttuls, A. Vēbers, Fr. Veinbergs, Meijs (Maskavas kadetu korpusa vācu valodas skolotājs, viesis), F. Veiklevičs, O. Zamuels. III. rindā — fil! fil! K. Pauļuks, K. Ozoliņš, A. Krastkalns, T. Ore, com! com! E. Pulpe, F. Zilbers, fil! fil! F. Kenigsvalds, J. Purgals. IV. rindā — com! com! R. Bērziņš, J. Kociņš, K. Kalniņš, fil! fil! P. Dulbe, E. Dreiberģs, com! com! A. Strausmanis, J. Lazdiņš.

manis, Pulpe, Liepiņš, Berkolds, Kociņš, Bērziņš, Krastiņš, Kalniņš, Gubens, Vītols un Lazdiņš. Nolemts: 1) oficiāli pieņemt apstiprināšanai iesniegtos statusus un atzīt, ka ar to pieņemšanu atcelti līdzšinējie, 2) līdzšinējam "Maskavas latviešu studentu vakaram" dot jaunu nosaukumu — "Fraternitas Moscoviensis", 3) centrālās pārvaldei vekseļu iesūdzēšanas ziņā dot tiesību rīkoties pēc labākās apziņas, 4) uz priekšu, maksāt 10 rub. filistru naudas gadā un 5) par filistriem uzņemt Dr. K. Baronu un nodokļu inspektoru Fr. Gaŗo, kas abi ir bijušie Maskavas universitātes audzēkņi un citkārtējie "Vakara" otra pulciņa biedri.¹⁵⁹

1902. gada beigās t/l kasieris Ed. Pulpe sastādījis grāmatvedības pārskatu par laiku no 1891. gada rudens līdz 1902. gada 1. oktobrim. Izsūtot to filistriem, Pulpe raksta: "1901. gadā man uzdeva kā kasierim vest grāmatas pēc dubultgrāmatvešanas metodes. Man arī uzdeva pārvest summas iz vecām grāmatām jaunās. Tā kā darbs bija jādara par 11 gadiem, pārskata piesūtīšana filistru kungiem par nožēlošanu aizkavējās. "Pārskatā minēta rinda personu, kas piedalījušās korporācijas dzīvē, tāpēc to ievietoju zemāk tā, kā tas parādīts Austruma Vēsturē.

A k t ī v s.

Skaidras naudas kasē:	
Vekseļi ir no sekojošiem:	
1. Hugo Pētersona	100.00
2. Viļa Grandenberga	55.80
3. Aleksandra Veidnera	100.00
4. Aleksandra Pētersona	223.00
5. Kārļa Pētersona	67.00
6. Jāņa Francmaņa	43.85
7. O. Valtera	15.00
8. Artūra Zades	34.78
9. Anša Vitenberga	38.50
10. Gustava Ķempeļa	25.00
11. Pētera Kaula	95.00
12. Jāņa Blumberga	50.00
13. Krišjāņa Blumberga	85.00
14. Friča Zilbera	87.00
15. Friča Kenigsvalda	100.00
16. Ernsta Dreiberģa	100.00
17. Konstantīna Hirša	174.50
18. Richarda Krastiņa	84.00
19. Richarda Ģēģera	18.60
20. Viļuma Altberģa	62.00
21. Jāņa Lazdiņa	13.72
22. Roberta Bērziņa	22.00
23. Jāņa Kociņa	22.00
25. Roberta Krimberģa	307.86
26. Kārļa Kalniņa	365.24
27. Porfirija Gobiņa	122.35
<hr/>	
Kopā	2412.20

P a s ī v s

Biedru nauda par 11 gadam	567.08
Filistru nauda par 11 gadiem	2085.00
Bibliotēkas nauda par 11 gadiem	160.00
Sekojošiem filistriem ir atlikums viņu labā:	
1. J. Čakstem	78.00
2. M. Gobiņam	31.00
3. Ozoliņam	15.00
4. Pauļukam	10.00
5. Krastkalnam	20.00
6. Pebartam	5.00
7. Baronam	10.00
<hr/>	
Kopā	169.00
Sekojošiem ir atlikums viņu biedru rēķinā:	
1. H. Pētersonam	20.84
2. Fr. Zilberam14
<hr/>	
Kopā	20.98
Skaidra peļņa par 11 gadiem — no 1891. g. līdz 1902. g. 1. oktobrim	1427.71

Parādzīmes ir no sekojošiem:

1. Hugo Pētersona	2.92
2. Viļa Grandenberga	10.00
3. Al. Veidnera	2.36
4. Pētera Dulbes	35.00
5. Viļa Graudiņa	5.00
6. Jāņa Lazdiņa	45.00
7. Konst. Hirša	25.00
8. Jāņa Lazdiņa	10.00
9. Rich. Ģeģera	30.00
10. Jāņa Dambekalna	25.00
11. Rūdolfa Gangnusa	15.00
12. Ernsta Ratermaņa	35.00
<hr/>	
Kopā	240.28

Sekojošie palikuši parādā biedru
naudas, aizņēmumus un procentus:

1. Kārlis Īgne	26.55
2. Aleks. Pētersons	58.56
3. Aleks. Veidners	15.84
4. Al. Birks	20.54
5. Vilis Grandenbergs	17.27
6. Artūrs Zade	5.98
7. O. Valters	7.23
8. Jānis Francmanis	7.69
9. Jānis Blumbergs	15.32
10. Kārlis Pētersons	13.00
11. Pēteris Dulbe	6.65
12. Ansis Vitenbergs	2.11
13. Millers	1.31
14. Pēteris Kauls	12.35
15. Fr. Kēningsvalds	7.00
16. Gustavs Ķempelis	7.13
17. Ernsts Dreiberģis	5.50
18. Vilis Graudiņš	1.45
19. Viktors Šlēziņš	0.56
20. Kr. Blumbergs	5.96
21. Viļums Altberģis	15.50
22. Gustavs Neimanis	4.00
23. Edgars Francmanis	3.18
24. Stradiņš	66.22
25. Saulītis	80.58
26. Roberts Bērziņš	1.00
27. Jānis Kociņš	5.00
28. Jānis Lazdiņš	1.28
29. Roberts Vītols	2.50
<hr/>	
Kopā	417.25

Filistri ir parādā:

1. Veinbergs	10.00
2. Vēbers	15.00
3. Lesņikovs	50.00
4. Jēkabs Vinklers	15.00
5. Butulis	5.00
6. Švanbergs	60.00
7. Maiķis	50.00
8. Preisbergs	40.00
9. Kņezs	50.00
10. Veiklevičs	20.00
11. Kreicbergs	45.00
12. Ādams	20.00
13. Šamils	40.00
14. T. Vinklers	55.00
15. A. Kalniņš	15.00
16. Allažs	5.00
17. Zandbergs	35.00
18. Reinfelds	25.00
19. Ore	25.00
20. Lasis	55.00
21. K. Īgne	35.00
22. Aleks. Pētersons	50.00
23. Birks	35.00
24. Hugo Pētersons	40.00
25. Otto Zamuels	40.00
26. V. Grandenbergs	45.00
27. A. Veidners	20.00
28. Dartaus	20.00
29. A. Vitenbergs	30.00
30. J. Blumbergs	25.00
31. K. Pētersons	25.00
32. Pēteris Dulbe	20.00
33. R. Krimbergs	5.00
34. P. Kauls	15.00
35. Fr. Zilbers	10.00
36. Kēnigsvalds	10.00
37. K. Blumbergs	10.00
38. E. Dreiberģs	10.00

Kopā 1080.00

Bibliotekā grāmatas pēc saraksta par

89.37

Kopā 89.37

P a v i s a m k o p ā 4429.77

P a v i s a m k o p ā 4429.77

Bilanci bez E. Pulpes parakstījuši revidenti O. Berkolds, R. Krastiņš un A. Gubens. 27. novembra 1902. gada vēstulē A. Strausmanim Rīgā, R. Krastiņš par E. Pulpes lielo darbu raksta: "Pulpe savas kases grāmatas šinis dienās savedis jau kārtībā. Ir gan bijis milzīgs darbs, kā mēs revidenti tagad varam pārliecināties un pašam Pulpem viņš arī tā apnicis, kā to vien var iedomāties." 100

1901./02. akadēmiskā gadā notikuši 15 kārtēji, 3 ārkārtēji konventi un 12 literārie vakari. Tajos J. Liepiņš lasījis par — Dzīvība un nāve, O. Berkolds — Parazitisms, K. Hiršs — Soda mērķis, J. Kociņš — Francijas mērnieki, J. Kēmanis Tēvu tēvi, skati iz latviešu maleniešu dzīves XIX. g. s. vidū.

Tekošā, 1901./02. akadēmiskā gada kases pārskats ir šāds:

I e ņ e m t s.		I z d o t s.	
1. Filistru naudas	290.00	1. Bibliotekai	39.30
2. Dāvinājumi	309.08	2. Grāmatu transports	2.59
3. Bibliotekas naudas	48.00	3. Izdev. konventa kort., klavierēm, pastam, hektogrā- fam u.c.	263.73
4. Soda naudas	11.77	4. Aizdots uz studiju laiku	465.00
5. Biedru naudas	122.44	5. Aizdots pret parādzīmēm un bez viņām	1123.38
6. Atmaksājumi uz studiju laiku, 4 nedēļām un parādi	918.38	6. Skaidras naudas kasē	190.67
7. Skaidras naudas no izgājušā akad. gada	385.00		
	2084.67		2084.67

Gaidot rektoram iesniegto statutu apstiprināšanu, aktīvo konventā rodas nogrupējums, kas nav apmierināts ar 1901. gada pēc korporāciju parauga izstrādātiem un filistru un aktīvo konventā tikko pieņemtiem statutiem un mēģina tos dažādi grozīt un papildināt. Šie mēģinājumi atduras uz Rīgas filistru konsekventu pretestību un noved aktīvo konventu vienmēr lielākās nesaskaņās ar filistriem. Tās sevišķi uzliesmo 1905. gada revolūcijas laikā un pēc tās — jaunatne jau parasti ir nemierīgāka un radikālāk noskaņota kā vecā paaudze.

Uz pirmo mēģinājumu grozīt staututus, filistri spiesti reaģēt jau savā 1902. gada 5. decembra konventā Rīgā, kurā tie nolemj: "Ievērojot to, ka atsūtītie statuti projektā runā pretim tiem statutiem, kurus esam iesnieguši rektoram apstiprināšanai, tāpat arī daža vieta sev pati runā pretim, statutu projektu sīkākī neapsprīžot, atzīt vi-

ņus par daudz gaļiem, bet uzdot sevišķai komisijai no trim filistriem — Dulbes, Krastkalna un Strausmaņa — jaunos statutus izskatīt cauri un par viņiem dot savu spriedumu nākošajā filistru sapulcē." 101

Šis pirmais konflikts nepalika pēdējais. Nesaskaņas radās arī pašā aktīvo konventā. Oficiāli neapstiprinātie statuti, neatrisinātais krāsu jautājums vienmēr deva iespēju neapmierinātiem apšaubīt korporācijas formālo statusu. Studentu nemieru un 1905. gada revolūcijas ietekmē radās politiskas diferences. Dažreiz nesaskaņām bija tīri personīgs raksturs.

Korporācijas locekļu skaits lēnām auga. Fraternalitātes Moscoviensis iestājās: 1902. gadā — tehniskā instituta students Ernests Ratermanis, Jānis Dambekalns, iur., Juris Kēmanis, iur., Rūdolfs Gangnuss, math. Šajā coetus'ā ieskaitāmi arī Aleksandrs Būmanis, kurš, sākot ar 1902. gadu studēja

Fraternitātas Moscoviensis aktīvo konvents 1902. g. rudenī. No kreisās: apakšējā rindā — J. Dambekalns iur., J. Kēmanis iur., R. Gangnuss math., Vidus rindā — R. Bērziņš Konst. mērn. inst., R. Krastiņš med., V. Altbērgs math., E. Pulpe math., Hiršs iur., J. Liepiņš med. Augšējā rindā — O. Berkholds math., R. Ģēģers phil., J. Kociņš Konst. mērn. inst., E. Rātermanis techn. inst., A. Gubens iur.

tieslietas pārmaiņus Pēterburgā un Tērbatā, bet Fraternalitas Lettica's saimei formāli pievienojās tikai 26. oktobrī 1923. gadā un Kārlis Eglītis, iur. studējis Tērbatā laikā no 1902.-05., Maskavā 1905.-09, Fraternalitas Lettica's filistrs no 12. decembra 1925. gada. 1903. gadā Fraternalitas Moscoviensis iestājās Konstantina mēniecības instituta studenti Jānis Balodis, Maskavas universitātes studenti — Hugo Blūmentāls, math., Reinholds Lamsters, math., iur. Viktors Lazdiņš, math., iur. Fridrihs Siliņš, math., Andrejs Strazdiņš, iur; 1904. gadā — Aleksandrs Bārda, iur., phil., Kārlis Bēķis, phil., Aleksandrs Birznieks, phil., Fridrihs Gailītis, iur., Augusts Pētersons, med., Kārlis Puriņš, iur., med., Emils Skadiņš, med., Aleksandrs Kambergis, iur. Hermanis Albats, iur., Aleksandrs Graps, med; 1906. gadā — Arturs Bēķis, math., Nikolajs Johansons, math., Juris Lerchs, math., Edgars Lejnieks, math; 1907. gadā — Alekandrs Lāčgalvis, iur., brīvklaušitājs Kārlis Kalējiņš, iur., Eduards Rozentāls, med., Eduards Strautnieks, iur., Bērtulis Cīrulis, iur., Ernests Grīn-

bergs, iur., Aleksandrs Zariņš, hist; 1908. gadā — Oskars Valdmanis, iur., Lazareva instituta students Pēteris Blaus, Alfreds Birznieks, iur., Alfreds Alksnis, iur., Jānis Matisons, iur., 1909. gadā — Andrejs Peka, med., rer. nat., Mikelis Krūmiņš, rer. nat. Jāns Princis, med; 1910. gadā — Alfreds Ābeltiņš, iur., Jānis Freidenfelds, iur., Visvaldis Čakste, iur., Jānis Skudra, iur; 1911. gadā — Arturs Ligers, med., Leopolds Kaufmanis, med., Jūlijs Feldmanis, iur., Herberts Jākobsons, iur., Mintauts Čakste, iur., Alfons Miške, iur., Gustavs Špijs, math., Kārlis Bergmanis, math.

Attiecībā uz medicīnas studentu A. Pēteronu Austruma Vēsture 88.lp.p. atzīmējusi: "un kā pastāvīgs viesis skaitījās medicīnas students A. Pēterons — letonis, kas bija pārnācis uz Maskavu no Tērbatas". Acīmredzot com! A. Pēterons, tā pat kā Lettonia's fil! J. Velme, turējies pie korporācijās parastā uzskata, ka buršs var piederēt tikai vienai korporācijai. To akceptējis arī Fraternalitas Moscoviensis konvents.

Hermanis Albats.

Latvijas ārlietu ministrijas juriskonsults, ārlietu ministra biedrs, ārlietu ministrijas ģenerālsēkretārs, sūtnis Vatikānā, Latvijas Universitātes vecākais docents.

Sākumā gan vēl valda vecā satiecība un sirsnība. 1903. gada 17. februārī E. Pulpe raksta A. Strausmanim: "Mūsu iekšējā dzīve ar jauno statutu pieņemšanu tek gludi tālāk. Tā kā konventkortelis atrodas pie manis, tad dzerts netiek nemaz, kas atstāj iespaidu uz biedru darbiem: it sevišķi jaunie biedri strādā sekmīgi uz priekšu. Mēs varam būt lepnī uz to, ka esam vienīgā studentu sabiedrība, kas atturības principu esam izveduši dzīvē cauri. Uz mūsu literāriskām sapulcēm tiek ielūgti ne tikai vietējie tautieši, bet arī tautietes."¹⁶²

Pēdējā jautājumā, attiecībā uz dāmām, aktīvo konvents drīz nonāca nesaskaņās ar filistriem.

Pagājušā gadu simtenī Latvijā jautājums par akadēmiski izglītotām sievietēm neeksistēja tāpēc, ka tādu latviešiem nebija: Krievijas augstskolās sievietes neuzņēma un tikai retai latvietei bija iespēja studēt ārzemēs. Sievietes neuzņēma arī vienīgajā augstskolā, kas darbojās Latvijas teritorijā — Rīgas Politehniskā Institutā līdz pat šīs augstskolas darbības izbeigšanai I. pasaules kara laikā: "Studentu uzņemšanas noteikumi R.P. I. līdz 1895. gadam neparedzēja nekādus ierobežojumus tautības vai kārtas ziņā, bet sievietes neatļāva uzņemt pat par brīvklausītājam (hospitantēm). Vienīgais no baltvācu autoriem, kas, rakstīdams pārskatus par R. P. I. darbību, pieskāries šim jautājumam, ir prof. Dr. Gustavs Kizerickis: "Kā kuriozitāti nevar atstāt nepieminētu, ka augstskolas plenārajā sapulcē un administratīvajā padomē 1870. gada februārī iznāca apspriest jautājumu, vai par hospitantēm pielaižamas dāmas. Abi pārvaldes orgāni tomēr bija labāk ar mieru parādāt sevi kā nepietiekoši liberālus, nekā ļaut augstskolā ieviesties nekārtībai un vēl kam ļaunākam. Lūgumu noraidīja." (Pēterburgas Avīzes 1905.g. 47. nr.)."¹⁶³

Gadu simteņu maiņā tomēr prasība pēc izglītības iestādēm, kurās sievietes varētu turpināt savu izglītību pēc ģimnāzijas beigšanas, pieauga. Šo prasību mēģināja apmierināt tā sauktie augstākie sieviešu kursi, kas izglītības līmeņa ziņā centās pielīdzināties augstskolām. "Pirmā pasaules kara priekšvakarā Krievijas universitātēs ik gadus uzņēma ap 8000 studentu.

Sievietes studēja "augstākos sieviešu kursus", kādi pastāvēja 6 lielākās pilsētās un darbojās pēc universitāšu programām."¹⁶⁴

Kad korporāciju locekļu meitas, māsas, līgavas un citas tuvas radnieces kļuva studentes, radās jautājums par viņu uzņemšanu korporācijās. Pirms studentu korporāciju nodibināšanās par to nopietni diskutēts Lettoniā: "Letoņu vecākās paaudzes ģimenēs bez dēliem pieauga arī meitas. Līdzās komilitoņiem studēja to māsas un līgavas. Un tīri dabīgi, ka spontāni radās interese un tieksme iekļaut korporācijas garā, audzināšanā un parašās arī studentes. Kuluaru pārrunās sāka pavīdēt ieskatī, kas ieteica meklēt nokārtojumu un veidu, kas nogludinātu iespējas uzņemt studentes, vismaz radnieces."¹⁶⁵

1904. gadā Maskavas sieviešu augstākos kursus sāka studēt divu Fratērnitas Moscoviensis komilitoņu, brāļu Kārļa un Artura Bēķu māsa un komilitoņa Hermana Albata vēlākā kundze Berta Bēķis. Radās ideja šo konventam tik tuvu stāvošo studenti uzņemt korporācijā. Brīvi tulkojot statutu 5. paragrāfu — "par nebals tiesīgiem biedriem var tikt uzņemti jebkurās Maskavas augstskolas audzēkņi kā arī brīvklausītāji un farmaceiti", Frat. Moscoviensis aktīvo konvents 1904. gada 4. decembrī nolēma Bertu Bēķi uzņemt korporācijā un, lai nodrošinātos pret sagaidāmiem

*Berta Albats, dzim. Bēķis.
1907./08. gada uzņēmums.*

protestiem, tai pašā konventā vienpusīgi grozīja šo 5. paragrāfu, nosakot ka "par nebalstiesīgu biedru var tikt uzņemti jeb-kuŗas Maskavas augstskolas abēja dzimuma audzēkņi." (Statuti bija pieņemti filistru un aktīvo kopējā konventā 1902. gada 13. janvārī un protams, vienpusīgi nebija grozāmi. E.L.).

Uz šo, ar korporācijas principiem nesavienojamo rīcību, filistru konvents reaģēja jau tā paša gada, 31. decembra rakstā aktīvo konventam: "Ievērojot, ka Frat. Mosc. filistri dabūjuši kā privātā, tā arī no pašiem aktīviem "Fr. M." biedriem ziņu, ka Fr. M. konvents uzņēmis par biedru kādu sievieti, ar šo "Fr. M.", filistru konvents lūdz līdz 12. janvārim paziņot: 1) vai aizrādītā ziņa dibinājas uz patiesību un ja — tad izskaidrot, uz kāda pamata "Fr.M." konvents turējis par iespējamu šādu soli spert. 2) Tālāk lūdz paziņot, vai no kopīga filistru un studentu konventa priekš apstiprināšanas sastādītie statuti ir nodoti pienācīgā vietā priekš apstiprināšanas un vai tādā pašā jeb pārgrozītā veidā; 3) paziņot cik biedru pieder pie "Fr.M." un cik no viņiem ir konventa locekļi; 4) vai konventam ir zināms, ka daži aktīvie biedri piedalījušies universitātes neatļautajās sapulcēs, un ja ir zināms, tad paziņot, kādi soļi sperti; 5) paziņot, kas šinī pusgadā ir "Fr.M." seniors; 6) deleģēt vienu konventa locekli uz 12. janvāra filistru konventu, kuŗš notiks p. 7 vakarā Rīgas L.B. un pilvarot viņu dot augšminētos jautājumus paskaidrojumus."

Uz šo pieprasījumu 1905.g.5. janvārī "Frat. Moscoviensis" seniors Rich. Krastiņš atbildēja ar šādu vēstuli:

Fraternitas Moscoviensis filistru konventam.

Uz pieprasījumu no 1904. g. 31. dec. varu dot sekojošus paskaidrojumus: 1) Konventā 1904. g. 4. dec. "Fr.M." uzņema par biedru kursisti, t.i. Maskavas augstāko sieviešu kursu klausītāju. Šo soli konvents darīja uz "Fr.M." interno statutu 5. par. pamata, pēc kuŗa "par nebalstiesīgiem biedriem var tikt uzņemti jeb kuŗas Maskavas augstskolas audzēkņi, kā arī brīvklaušītāji un farmaceiti." 1904.g.20. novembrī konvents atzina, ka nav nekāda iemesla uz minētā statutu par. pamata pie biedru uz-

ņemšanas darīt starpību starp vīriešiem un sievietēm un tā kā augstākie sieviešu kursi visādā ziņā pieskaitāmi augstskolām, tad "Fr. M." statutos nebūtu atrodams iesmels, kas neatļautu uzņemt par "Fr.M." biedriem arī sievietes, kas apmeklē Maskavas augstākos sieviešu kursus. Lai turpamāk nenotiktu vairs pārpratumi, tad minētais konvents nosprieda statutu 5. paragrāfu papildināt tādā ziņā, ka "par nebalstiesīgu biedru var tikt uzņemti jeb kuŗas Maskavas augstskolas abēja dzimuma audzēkņi. "Šāds papildinājums izdarīts uz interno statutu 125. paragrāfa pamata, pēc kuŗa 5. paragrāfs grozāms un papildināms pēc konventa sprieduma. (Kā jau augstāk minēts, šos "internos statutus" aktīvo konvents gan bija filistru konventam iesniedzis, bet tie nekad filistru konventā netika pieņemti, līdz ar ko seniora R. Krastiņa atsaukšanās uz šo neapstiprināto statutu 125. paragrafu, zaudē katru legalitāti. Studentu "aktivisti" Maskavā nebija pat kautrējušies vienpusīgi pieņemt, filistru konventa neapstiprinātos statutu grozījumus bez filistru ziņas iesniegt universitātes rektoram apstiprināšanai. Kad rektors bija paziņojis, ka pirmatnēji iesniegtos statutus pazaudējis, studenti iesniedz jaunus statutus, ne vairs to pirmatnēja veidā, bet ar vienpusīgi aktīvo konventā izdarītiem grozījumiem, neizprasot filistru konventa piekrišanu. Šāda studentu rīcība, protams izsauca filistru sašutumu un asumus abu konventu starpā. E.L.).

2) No filistru un studentu konventiem priekš apstiprināšanas izstrādātie statuti iesniegti rektoram izgājušā pusgada beigās, pie kam papildināti ar paragrafu par goda filistriem un no statutiem strīķēti noteikumi par nepiedalīšanos pie politiskām lietām un par to grāmatu neuzņemšanu bibliotēkā, kas no cenzuras nav atļautas. Motīvi, kādēļ pārmaiņas darītas, jau paziņoti filistriem izgājušā gada decembrī." (Grozīt vienpusīgi kopīgi pieņemtos statutus, aktīvo konventam, protams, nebija tiesības. E.L.).

3) Šim brīžam "Fr. M." ir 23 biedri, no kuŗiem 13 balstiesīgi un 10 nebalstiesīgi.

4) "Fr.M." biedru konvents ne agrāk, ne tagad nav turējis par savu pienākumu spriest par biedru piedalīšanos no uni-

versitātes valdes neatļautās sapulcēs, atstādams katram biedram pilnīgu brīvību šinī lietā rīkoties pēc saviem individuāliem uzskatiem. Konvents arvien ir turējies pie pārliecības, ka "Fr. M." kā sabiedrība nepiedalās pie politiskām lietām, bet ka katra atsevišķa biedra rīkošanās šinīs lietās no konventa puses nav aprobežojama. Šī iemesla dēļ arī izgājušā rudenī jautājums par biedru piedalīšanos no universitātes valdes neatļautās sapulcēs, nav stāvējis dienas kārtībā.

5) 1904./05. akadēmiskā gada pirmajā pusgadā seniora amatu izpildīju es un izpildīšu to, kamēr nākošā pusgadā atkal iesāksies oficiālā darbība.

6) Visus minētos paskaidrojumus dodu es kā "Fr.M." seniors. Konventu sasaukt tagad nav iespējams, tā kā Maskavā atrodas tikai 4 biedri. Nupat minētā iemesla dēļ arī nav iespējams nosūtīt no "Fr.M." biedru konventu puses uz filistru konventu delegātu ar pilnvaru dot konventa vārdā filistru konventam paskaidrojumus. Bet ceru, ka mans ziņojums pilnīgi izpildīs delegātu izskaidrojumu vietu, tā kā nešaubos, ka esmu izteicis sava konventa domas. Bez tam varu vēl pieminēt, ka daudz biedru apsolījušies personīgi piedalīties janvārī noturamā filistru konventā. Šie biedri, lai gan neoficiāli, tomēr varēs dot paskaidrojumus visos jautājumos, kuŗi nav paskaidroti šinī ziņojumā.¹⁰⁶

B. Bēķis jautājums pārrunāts filistru un aktīvo konventā Rīgā, 1905. gada 12. janvārī un nolemts, ka citu augstskolu audzēkņi un audzēknes nav uzņemami "Frat. Mosc." konventā. Par to uztraucies com! R. Gēģeris, kuŗš 1905. g. 26. janvāra vēstulē A. Strausmanim raksta: "Vakar sapulcē bija arī mūsu biedrene Bēķes jaunkundze. 12. janvāra filistru sanāksmē Rīgā izteica domas, ka sieviešu klābūtne sapulcēs piedošot pēdējām savādu raksturu, nospiedīšot biedru brīvu, nepiespiestu izturēšanos, u.t.t., bet praktiskā šīs domas neattaisnojās: nemaz nebija manāma pārmaiņa vakarējās sapulces noritēšanā. Katrs no biedriem tāpat kā agrāk prata izteikties apspriežamos jautājumos bez kaut kādām cūcībām, kuŗas varētu aiskārt cilvēka pieklājības jūtas. Es tiešām neredzu iemesla, kādēļ filistrs Krastkalna kungs tā uztraucās par

kursistes uzņemšanu mūsu sabiedrībā un tik sīvi uzbruka šīs idejas aizstāvētājiem, tā kā pat turēja par vajadzīgu griezt manu vēribu uz to, ka es dabūju no Zinību komisijas stipendiju."¹⁰⁷

Bēķis jaunkundzi savās atmiņās piemin arī bij. fil! J. Šmits: "Ja nemaldos, 1905. g. rudenī sabiedrībā "Fr. M." bija 20 biedru jeb "frāteru". Bija arī Bēķa jaunkundze. Tā kā vārds "frāters" sievietei nepiestāvēja, tad joka pēc taisni saucām viņu par "frāteri".¹⁰⁸

Drīz pēc tam Bēķis jaunkundze no korporācijas izstājās, bet visu mūžu palika tai tuva — nevien kā fil! Hermaņa Albata kundze, bet arī divu frāteru — Brūno un Huberta Albatu māte. Korporāciju vēsturē viņa ieiet kā vienīgā sieviete, kas, kaut arī īsu laiku, faktiski sastāvējusi kādā studentu korporācijā.

Jau pieminētās nesaskaņas studentu un filistru starpā turpinājās. Studentu, pareizāk sakot, dažu pret korporācijas formu noskaņotu radikālistu uzskatus parāda K. Hirša 1903. g. 5. marta vēstule fil! A. Strausmanim: "Pretrunu jums (t.i. filistriem) piesūtītā statutu projektā nav. Ja mūsu internie statuti ir rektoram iesniegto paskaidrojums un papildinājums, tad mēs nedaram nekā pretlikumīga, pieturēdamies pie šiem paskaidrojumiem. Kas attiecas uz nebalstīgo biedru pielaišanu konventā, tāpat arī uz balstības došanu pēc 4, ne 5 mēnešiem, tad statutu paragrāfus var grozīt un ievest jaunus ar zināmu balsu vairumu. Tie paragrafi pieņemti vienbalsīgi. Nepielaist nebalstīšīgus biedrus konventā nevar būt nekāda iemesla, būtu vienīgi pakaļdarīšana Selonijai! Pie rektora bija Pulpe un dabūja pārsteidzošu atbildi — rektors piemirsis virzīt lietu tālāk, apsolījies to tagad darīt."¹⁰⁹

"Progresīvo" studentu viedoklis tā tad skaidrs — ar kopēji pieņemtiem un rektoram iesniegtiem statutiem viņi negrib vairs rēķināties — viņiem liekas, ka "laika gars" prasa tam atbilstošas "progresīvas" normas, tikai nedarīt pakāļ Selonijai! Par iesniegtiem statutiem vairs nav intereses — tiem liekas, ka tuvojošās revolūcijas rezultātā, drīz varēs savu eksistenci legalizēt vienkārši pieņemšanas kārtībā — "jāvocnim porjadkom" — bez kādām formalitātēm: "kas zīmējas

uz statutu apstiprināšanu, tad 1904./05. gada pārskatā sabiedrība fiksējusi, ka viņa jaunākā laikā par apstiprināšanu sevišķi neinteresējoties, jo cerot drīzumā nodrošināt savu pastāvēšanu "jāvočnim porjadkom" (pieteicoties eksistēšanas kārtībā).¹⁷⁰

Vecāko semestru un filistru viedoklis izteikts 1903. gada oktobrī izdotā iepriekšējā gada pārskatā — tie grib palikt uz vecajiem, drošajiem, 30 gadus sabiedrības pastāvēšanā pārbaudītiem pamatiem, tiem liekas, ka slēgtai Maskavas latviešu studentu sabiedrībai arī revolūcijas priekšvakarā drošāk turēties pie korporācijās par pareiziem atzītiem principiem, kuriem viņi sekojuši savā studiju laikā un pēc tam. Tāpēc jauno aktīvā konventa izstrādāto interno komānu tie noraida principā — "Negriezdamā vērību uz pašu projektu, filistru sapulce principā neatzīst interno statutu vajadzību, jo: 1) filistri domā, ka sabiedrībai būtu atļauts rīkoties vienīgi pēc rektoram iesniegtiem statutiem, 2) ja rastos vajadzība statutus grozīt, tad pārgrozījumi pēc pieņemšanas filistru sapulcē, jāiesniedz rektoram, 3) tā kā rektoram iesniegtie statuti neaptver katru speciālu atgadījumu, tad filistri ieteic izdot uz statutu paragrāfiem attiecošos papildnoteikumus šo statutu robežās un tos grupēt kā piezīmes pie statutu paragrāfiem."¹⁷¹

Konkreti šajā laikā konflikts aktīvo un filistru konventu starpā fokusējas divos punktos — filistri nepiekrīt, ka aktīvo konventā piedalās nebalstītie korporācijas kandidāti, tiem nepatīk, ka korporācijā tiktu uzņemti arī citi, ne tikai Maskavas universitātes studenti un tiem piešķirtas balstības. Studenti savukārt ir vēsi pret filistru un aktīvo konventā savā laikā pieņemtiem statutiem, necer uz to apstiprināšanu un arī sevišķi necīnas par to: "Kas attiecas uz rektoram iesniegtiem statutiem, tad rektors ir izskaidrojis, ka tikai tādā gadījumā viņš varot ierosināt profesoru padomē apstiprināšanas jautājumu, ja sabiedrība izvēl, resp. ja kāds profesors uzņemas būt par sabiedrības atbildīgu protektoru. Zem tāda noteikuma sabiedrība var tikt apstiprināta pēc jaunajiem noteikumiem par studentu sabiedrībām. Tā tad šimbrīžam atliek tikai gādāt, lai dabūtu tādu protektoru, kas gan

laikam nāksies diezgan grūti, jo protektoram vajadzēs visu izskaidrot un krievu profesoram, domājams, nebūs sevišķas intereses būt atbildīgam par latviešu sabiedrību" — rakstīts augstāk pieminētā gada pārskatā.¹⁷² Nav nekādu norādījumu, ka studenti šādu protektoru būtu meklējuši, jo, kā jau atzīmēts augstāk, šajā laikā tie cerēja panākt sabiedrības legalizāciju vienkāršā pieteikšanas kārtībā.

Par studentu sabiedrisko dzīvi 1903. gada pavasarī stud. R. Ģeģeris 27. marta vēstulē A. Strausmanim raksta: "Sabiedrības dzīve pamazītēm rit uz priekšu. Nekā skaļa, nekā ievērojama līdz šim tanī neredzu. Tāpat kā agrāk pārsestdienās lasam savus darbus, pārsestdienās spriežam par savām tekošām darīšanām; tāpat kā citos gados, uz pavasara pusī ilgi nekavējamies sabiedrības telpās."¹⁷³ "1902./03. akad. gadā", raksta bij. fil! O. Berkolds, "sabiedrības mitekļis bija Znamenskajas ielā — Ņikitskajas šķērsielā uz Arbata pusī — kādas Pfeiferes kundzes dzīvoklī. Šinī dzīvoklī ir uzņemta maza grupa (tajā redzami O. Berkolds, R. Gangnuss, K. Hiršs, R. Krasņiņš, V. Altbergs, J. Dambekalns, E. Ratermanis, A. Gubens, J. Kociņš, R. Ģeģeris, J. Kēmanis). Atminos vēl, ka izcēlās

Aleksandrs Gubens.

Latvijas senāta apvienotās sapulces un kriminālās kasācijas departamenta priekšsēdētājs. Ordeņu kapitula kanclers.

pārrunas Richarda Vāgnera portrejas dēl, kas atradās sapulces istabā pie sienas. Beidzot nolēmām portreju noņemt. Pēc darīšanu un literariskajām sapulcēm parasti mēdza notikt kopīgas vienkāršas vakariņas, pie tējas glāzes, kopīgi iegādājoties baltmaizi, desas u.t.l. Stiprākus dzērienus lietoja pavisam reti un tikai seviškos gadījumos.

Šinīs sanāksmēs tomēr valdīja omulība, neviens vakars nepagāja bez dziesmām un jautrības".¹⁷⁴

Korporācijas kasieris, stud. iur. A. Gubens pēc E. Pulpes ievestās dubultgrāmatvedības parauga, devis šādu kases pārskatu par 1902./03. akadēmisko gadu:

I e ņ e m t s .

1) Filistru naudas (maksājuši tikai 16 fil.)	190.00
2) Dāvinājumi	145.75
3) Biedru nauda	187.00
4) Atmaksāti aizdevumi uz 4 nedēļām	200.00
5) Atmaksājumi	90.00
6) % % no ieņēmumiem	3.15
7) Atlikums no izg. g.	190.67

1007.19

I z d o t s .

1) Priekš bibliotekas	44.55
2) Gada svētkiem	142.30
3) Sabiedrības telpas	192.00
4) Dažādi izdevumi	36.93
5) Aizdots uz studiju laiku	339.50
6) Aizdots uz 4 nedēļām	222.00
7) Skaidras naudas kasē	29.91
	<hr/>
	1007.19

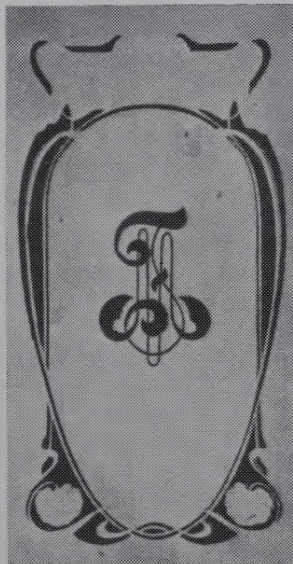
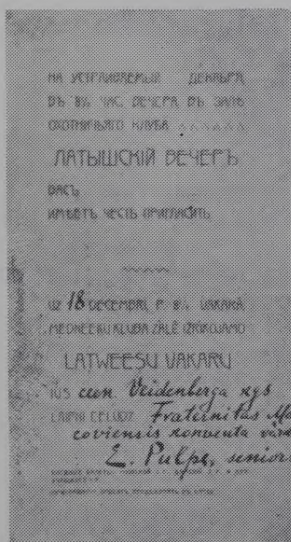

Fraternitas Moscoviensis 1903. g.

Jau no šī kases pārskata (cītēts pēc Austruma vēstures 86 lp.p. ar acīmredzamu kļūdu skaitļos) redzams, ka, saskaņā ar konfliktiem aktīvo studentu un filistru starpā, pēdējie paliek atturīgi studentu materialā atbalstā. Turpmāk šī tendence pieaug. Uz Fraternitas Moscoviensis lasāmā galda šinī semestrī bijuši sekojoši laikraksti un žurnāli — Baltijas Vēstnesis, Balss, Rīgas Avīze, Tēviņa, Pēterburgas Avīze, Austrums, Mēnešraksts, Apskats, Dūna Zeitung, Naučnoje Slovo. Universitāti beiguši un pārskaitīti filistros K. Hiršs, J. Liepiņš, R. Krimbergs, V. Altbērgs, R. Bērziņš. Aktīvā konventā palika 11 studenti.

1903./04. akadēmiskā gadā Fraternitas Moscoviensis uzņēma 7 fukšus — kandidātus. Šajā akadēmiskā gadā noturēti 14 konventi un 10 literārie vakari. Referātus lasījuši: J. Kēmanis — Gaismas nesējs (tēlojums iz latviešu dzīves), R. Ģeģeris — 16. gadsimta reformācija viņas principos un

viņas gala vārdā, J. Kociņš — Saules plankumi un viņu sakars ar dažādām dabas parādībām, E. Ratermanis — Kāds vārds par zvaigžņu pasaules apdzīvošanu, Ed. Pulpe — Par gribas trūkumu un kādiem viņa novēršanas līdzekļiem u.c. 18. decembrī 1903. gadā sarīkots drāmatiski muzikāls vakars. Tā atbildīgais vadītājs bijis fil! P. Kauls. Ar priekšnesumiem piedalījušies Maija Brigadere, Rempēteris un Bētiņš. Studenti Rempētera režijā ar M. Brigaderes piedalīšanos uzveduši lugu — Viņš studē. Vakars izdevies labi arī materialā ziņā. T/l sekretārs J. Kēmanis par maskaviešu dzīvi 10. oktobra vēstulē A. Strausmanim raksta: "Saejamies ar Viļņiem, Stalboviem, Vogeljiem, Bīmaņiem, Rempēteri, Krodznieku. Šim brīžam te sadzīve iet lēnāk, jo Viļņakungs vasaras beigās ilgāku laiku slimojis ar plaušu karsoni un tagad kopā ar Margo jaunkundzi atrodas Alupkā un ieradīsies Maskavā tikai ap novembra sākumu. 2.

Ielūgums

Fraternitas Moscoviensis konventa rīkotam latviešu vakaram Maskavā 1903. gada 18. decembrī. Ielūgumu Fraternitas Moscoviensis konventa vārdā parakstījis t/l seniors E. Pulpe. Foto attēlā redzams ielūguma teksts un aizmugure.

novembrī būs Latviešu biedrībā koncerts, kurā piedalīsies vijoļu mākslinieks Lazdiņš un Vīgneres kundze. Gada svētkus nospriedām izrīkot "Slāvu bazārā", jo citas viesnīcas bija ļoti dārgas; vecais "Kontinentals" ir aizbūvēts. Bet īsi pirms gada pārskata izsūtīšanas paziņoja, ka "Slāvu bazāra" direkcija nevarot atļaut izrīkojumu kur piedalās daudz studentu, resp. ja studenti ir rīkotāji. Tikām tā laimīgi cauri ar kādu konditeru, kur neiznāks sevišķi dārgi. Mēs dabūsim savā lietošanā gada svētkiem lielu zāli un piecas istabas."¹⁷⁵

Filistriem pakāpeniski atraujot atbalstu, studentiem vienmēr grūtāk sabalansēt savu budžetu — "pēc gada svētkiem kase bija pastāvīgi tukša; grūti bija sadabūt, ko samaksāt par korteli, bibliotekai nebija iespējams izdot nekā, palika neabonētas avīzes par kuŗām jāmaksā." Arī citādi filistri šķiet zaudējuši interesi par savu mūža organizāciju: " kaut vairākus gadus filistri lūgti piesūtīt fotogrāfijas un biogrāfiskas ziņas, lai varētu iegūt pārskatu par visu Fraternitas Moscoviensis, resp. Maskavas latviešu studentu vakara pastāvēšanas laiku, tad tomēr arī šoreiz šis lūgums jāatkārto", sūdzas 1903./04. akadēmiskā gada pārskats.¹⁷⁶

Arī aktīvo konventā pašā vairs nevalda agrākā sirsnība, satiecība, vienprātība. Ja augstāk atstāstītai epizodei ar B. Bēķis jaunkundzi piemīt zināma komiska nokrāsa un dziļāku šķelšanos tā korporācijā neradīja, tad daudz nopietnāki bija internie konfliktī com! E. Pulpes un fil! F. Veinberga dēļ. Pēdējais gadījums radīja gadiem ilgi pastāvošu plaisu aktīvo un filistru konventu starpā, ko galīgi likvidēt izdevās tikai 1913. gadā.

1904. gada pavasarī no Fraternitas Moscoviensis izstājās com! com! R. Ģēģeris un O. Berkolds. Par to O. Berkolds raksta savās atmiņās: "1903./04. akadēmiskā gadā iznāca nopietnāks konflikts starp Frat. M. biedriem, kuŗam par iemeslu bija R. Ģēģera un E. Pulpes personīgas nesaskaņas. Šī strīda izšķiršanu nodeva biedru goda tiesai. Tās statuti bija tikko izstrādāti un pieņemti. Goda tiesa šinī lietā taisīja E. Pulpem nelabvēlīgu spriedumu. Lai gan pēc statutiem goda tiesas spriedums nebija

nedz pārsūdzāms, nedz atceļams, tomēr E. Pulpe spriedumu pārsūdzēja sapulcei un panāca tā atceļšanu, pie tam motivējums bija pēc būtības, proti, goda tiesas spriedums esot nepārsūdzams tikai tādā gadījumā, ja tas ir "likumīgs". Tā kā nekādu citu likumu, pēc kuŗiem spriestu goda tiesu toreiz nebija un pēc statutiem spriedums nebija apstrīdams, tad R. Ģēģeris un arī es protestēdami pret sapulces lēmumu, izstājāmies no Frat. Mosc."¹⁷⁷

Ar to konflikts nebeidzās. Tā paša gada 10. oktobrī konvents lietu skata vēlreiz cauri un atceļ iepriekšējo lēmumu. Tad E. Pulpe no korporācijas izstājās. Par to t/l seniors R. Krastiņš 11. oktobra 1904. g. vēstulē Rīgas filistriem raksta: "Mūsu vakardienas sapulce bija ļoti aukaina un beidzās diezgan bēdīgi. Lieta tā, ka biju licis dienas kārtībā sapulces sprieduma atceļšanu, kuŗā tika pārsūdzēta goda tiesa. Pēc ilgām debatēm gan izdevās celt iepriekšējā godā statutus, bet zaudējam biedru Pulpi, kuŗš turēja par neiespējamu izpildīt goda tiesas spriedumu, tādēļ, ka tas pēc viņa sirdsapziņas esot nepareizs. Atvadīšanās bija ļoti bēdīga — pašam Pulpem un dažiem biedriem bira asaras. Bet mūsu vaina tā nav, tādu precedentu nevaram atstāt, ja nākamībā gribam uzturēt mieru. Piekāpties mēs nevaram, jo priekš viena biedra izņēmumus taisīt būtu nepareizi. Es vēl gribu pamēģināt pierunāt Ģēģeri, lai tas ietu Pulpem kādus soļus pretim un tādā ceļā viņam atvieglinātu atvairošanos. Citi biedri gan necer, ka man būs panākumi, bet gribu pa-

Eduards Pulpe.

Aviacijas pioniers.

mēģināt. Pulpe pirmo soli nespers. Ja neizdotos nokārtot šo incidentu, tad mums nāksies izslēgt biedru, kas daudz strādājis par labu mūsu sabiedrībai. Par apmierināšanu vēl pieminēšu, ka mēs visi esam svēti nonēmušies turpmāk brālīgi dzīvot, jo šī ķilda atstāja uz visiem jo bēdīgu iespaidu. Ja tikai izdotos Pulpem darīt, iespējamu palikt mūsu vidū (Ģeģeris un Berkolds tagad laikam stāsies atpakaļ), tad šis incidents kā pārkonsts tīrīs mūsu gaisu.”¹⁷⁸

Rezultātā Ģeģeris un Berkolds jau novembrī iestājās atpakaļ korporācijā, bet par E. Pulpi 1904./05. akadēmiskā gada pārskatā atzīmēts: “Oktobrī sabiedrību atstāja biedrs Pulpe uz statutu 90. paragrafa (“Biedrs, kas liedzas pildīt goda tiesas spriedumu, tiek izraidīts no organizācijas”) pamata.”¹⁷⁹

Ar E. Pulpes aiziešanu Fraternitas Moscoviensis zaudēja vienu no saviem darbīgākiem, spējīgākiem un sirsnīgākiem kommittoniem.

Pēc universitātes beigšanas Pulpe darbojās kā matemātikas un vingrošanas skolotājs Luža Bērziņa privātgimnāzijā Dubultos. Ludis Bērziņš viņu atceras kā toreiz Latvijā maz pazīstamās futbola spēles popularizētāju, aviācijas entuziastu, vienmēr elegantu stājā, tērpā, izdarībās. Vēlāk Pulpe darbojās Ķeniņa realskolā Rīgā, studēja Vācijā (Göttingenā), bet 1912. gadā Francijā — Sorbonnā aeronautikas fakultātē. Ar lidotāju — konstruktora diplomu kabatā viņš tūlīņ ķeras pie darba, ievada sarunas par lidmašīnu rūpniecības dibināšanu Rīgā un jau nodrošina pasākumam ārzemju kapitālu, bet — izceļas I. pasaules karš. Pulpe nevar atgriezties dzimtenē un brīvprātīgi iestājas franču aviācijā gaisa kaujās izpelnoties augstākos franču ordeņus. 1916. gadā Pulpe atgriežas Rīgā, bet aprīlī ir jau lidotāju eskadriļas vadītājs Volinijas frontē. Pēc slavas vainagotām cīņām viņš krīt 2. augustā (20. jūlijā) tuvciņā ar 3 vācu lidmašīnām pie Stiras. 30. jūlijā 1916. gadā, piedaloties lielam pavadītāju skaitam (bēru gājiens turpinājies 2 stundas) Pulpi Rīgā gulda kapā blakus viņa mātei, kā viņš to bija vēlējis. Ar Pulpi latviešu tauta bija zaudējusi savu pirmo izcilo lidotāju un aviācijas pionieri.¹⁸⁰

1904./05. akadēmisko gadu Fraterni-

tas Moscoviensis pārdzīvo revolūcijas apstākļos. Pirmā pusgadā sabiedrības darbība vēl bija puslīdz normāla. No jauna korporācijā iestājās 8 studenti, kā pastāvīgs viesis skaitas medicīnas students A. Pētersons — letonis, pārnācis uz Maskavu no Tērbatas. Pirmā pusgadā noturēti 8 konventi un 5 literārie vakari (vienā no tiem t/l seniors J. Kēmani referējis par tematu — Alkohols, viņa cienītāji un apkarotāji); otrā semestrī sasaukts tikai viens konvents, jo universitāti slēdza studentu nemieru dēļ un konventa locekļi atgriezās dzimtenē. 1905. g. 26. janvārī R. Ģeģeris raksta A. Strausmanim: “No 19. jau sēdu še Maskavā. Alma Mater savu dēlu līdz 1. februarim nepieņem un pēc pirmā atkal dēli, laikam atsacīšoties no Alma Mater apmeklēšanas. Dzīvo katrs par sevi. Maskavas profesori gan tādi rāmi vīri, varbūt iegrozīs tās lietas tā, ka varēs kādu laiku strādāt un ieskaitīt pusgadu. — Vakar mēs noturējām šai pusgadā pirmo darīšanu sapulci un varbūt arī pēdējo, ja jau pavisam izjuks ar to Alma mater. Starp citiem jautājumiem dienas kārtībā bija arī filistru konventa pieprasījums no 31. decembra: vai studentu konventam zināmi to studentu vārdi, kuŗi bijuši 5. un 6. decembrī uz demonstrācijām un kādi soļi pret tiem sperti. Mūsu rezolūciju uz šo pieprasījumu nospriedām piesūtīt tiem filistru kungiem, kuŗi bija š.g. 12. janvāra sanāksmē.”¹⁸¹

1905. gada 12. janvārī Rīgā notika filistru un aktīvo konvents, kuŗā piedalījās “filistri F. Veinbergs, J. Čakste, Dr. Buttuls, Veiklevičs, Purgals, A. Krastkalns, Dr. J. Liepiņš, K. Hiršs, J. Kreicbergs, A. Strausmanis, P. Dulbe, Pētersons, Pauļuks, J. Reinfelds un com! com! Ģeģeris, Berkolds, Dambekalns, Lamsters, Birznieks, Bārda, Bēķis. Pēc ziņojuma, ka studenti Maskavā izdarījuši statutos dažus grozījumus, sapulces vadītājs uzaicinājis sapulci dot šinī lietā savu spriedumu. Pēc seniora R. Krastiņa pasakaidrojuma (skat. augstāk) nolasīšanas un attiecīgām pārrunām, sapulce nolēmusi: 1) attiecībā uz nolasīto piezīmi par nepiedalīšanos politikā, atstāt jautājumu, kāds tas ir un 2) ņemot vērā, ka “valda nesaskaņa starp oficiāliem un interniem statutiem un pirmo apstiprināšana no Frat.

Mosc. konventa netiek veicināta, filistru konvents atrod par vēlamu, ka statutu apstiprināšana tiktu veicināta un par ieteicamu šimbrīžam turēties rektoram apstiprināšanai iesniegto statutu robežās” un 3) jautājumā par sieviešu uzņemšanu Frat. Mosc. konventā, atrod, ka iepriekšējā lēmumā jau domāts, ka citu augstskolu audzēkņi un audzēknes nav uzņemami par balstiesīgiem biedriem “Frat. Mosc.” konventā.”¹⁸²

Tā tad filistri vēl reiz kategoriski noraidīja visus mēģinājumus grozīt korporācijas strukturu sekojot lētiem revolūcijas laikmeta propagandas saukļiem. Korporācijai tā pat kā līdz šim vajadzēja palikt gara, draudzības, goda prāta un tēvu zemes mīlestības citadelei, neatkarīgi no mainīgiem vējiem, kādi katru reizi pūta mūsu dzimtenes un visas Krievijas sabiedrībā. Raksturīgi, ka šādas stabilizējošas tendences toreiz, tā pat kā korporācijas Rīgas laikmeta pirmā pusē, reizām valda arī aktīvo konventā Maskavā — Austruma vēsture atzīmē (90. lp. p.), ka 1905. gadā no aktīvā konventa locekļiem 13 bijuši balstiesīgi, 10 nebalstiesīgi.

Radikālāk noskaņotie studenti, protams palika neapmierināti un plaisa starp Fraternitas Moscoviensis veco un jauno paaudzi kļuva vienmēr platāka. Sevišķi lielu satricinājumu korporācijas internā dzīvē ienesa fil! F. Veinberga lieta.

Fridrichs Veinbergs.

Sava laika spīdošākais latviešu advokāts un publicists.

Fil! F. Veinbergs bija principu cilvēks. Viņš ņēma ļoti aktīvu dalību tā laika latviešu sabiedriskā dzīvē un politikā. Veinbergs bija bijis Rīgas latviešu biedrības priekšnieks, vairāku laikrakstu izdevējs un redaktors. E. Blanks viņu raksturo šādi “1877. gadā B. Dīriķis izdod pirmo latvju dienas avīzi “Rīgas lapa” Fr. Veinberga redakcijā.

Fr. Veinbergs bija parādījis jau tad lielas politiķa un žurnālista dāvanas. Viņš agrāk rediģēja paša izdoto vācu nedēļas avīzi “Baltische Zeitung”, kurā atspēkoja vietējās vācu preses uzbrukumus latvju nacionāliem centieniem. Bet lielāko ievēribu viņš ieguva ar saviem ievadrakstiem “Baltijas Vēstnesī” un pēc tam “Rīgas Lapā”. Fr. Veinbergs vienmēr bija noteikts un pats ar savu stingri izturētu pārliecību līdz pat sava mūža galam. Noteikts līdz ietiepībai, viņš imponēja tai laikā, kad vēl neizveidotā sabiedrība meklēja kādu cietāku pamatu. Fr. Veinbergs bija arī gudrākais un izveicīgākais no visiem jauniem latvju advokātiem, kas deva tiesisku pretspēku vietējo likumu izskaidrošanai par labu latvju zemniekiem. Kamēr vēl nebija latvju advokātu, neviens latvietis nevarēja cerēt pie vācu advokātiem atrast kādu patiesu likumu aizstāvību. Labākā latvju advokāta slava arī darīja zināmu iespaidu uz Fr. Veinberga politiskā darbinieka popularitātes augšanu, Viņa personība ieņēma redzamu vietu tautiskās kustības vēsturē, tāpat kā nākošā latvju sabiedriskās dzīves laikmetā”.¹⁸³ Un kādā citā vietā: “Apbrīnojama ir Veinberga politiskā neatlaidība un stūrgalvība principos un taktikā, no kuriem to nevarēja novirzīt ne citu pārliecinātie argumenti, nedz dzīves fakti. Veinberga paša vārdiem runājot, viņš koda granītā — tik cieti un izturīgi bija šī lielā latvju politiķa zobi.”¹⁸⁴

1905. gadā fil! F. Veinbergs neticēja revolūcijas iespējamībai un bija pārliecināts, ka cara valdība ir stipra diezgan, lai revolūciju apspiestu. Pēc viņa domām latvju tautai tā varēja nest tikai nelaimi, dot iemeslu krieviem ar latviešiem izrēķināties, pielietojot Latvijā aziatiskiem krieviem tik parastās terora metodes. Tā pat toreiz domāja daudzi latvieši, bet tie pa lielākai daļai palika pasivi novērotāji. “Bet Veinbergam

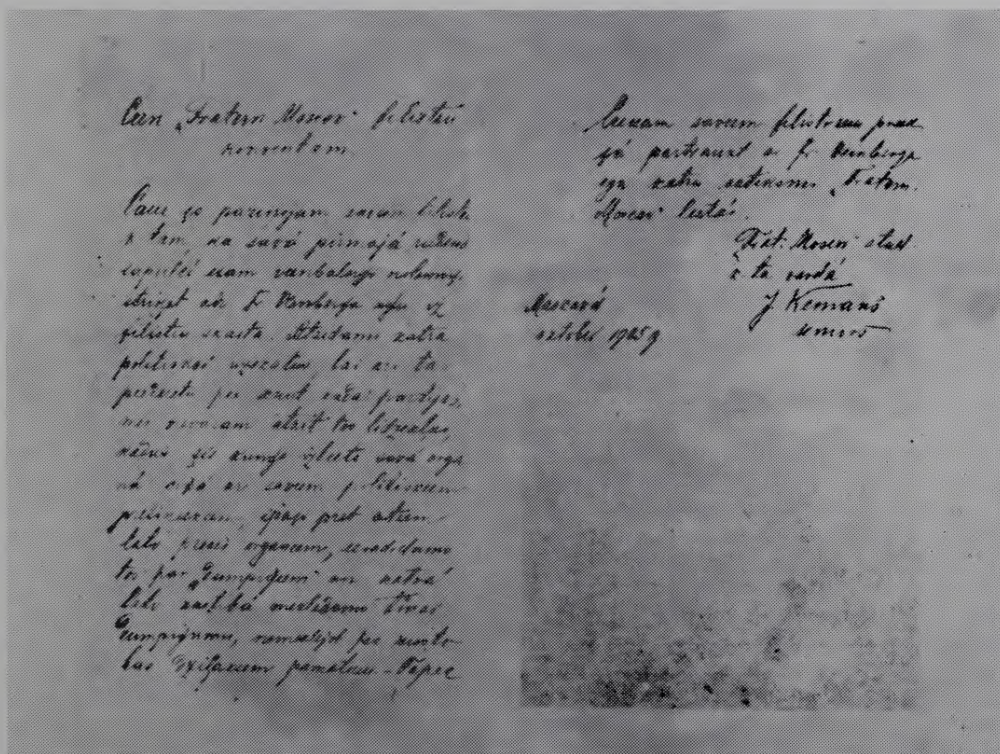
bija dūša uzstāties atklāti pret revolūciju un to nosodīt. Tādēļ viņš izpelnījās asus uzbrukumus no revolucionāriem un visiem kreisiem elementiem, kas viņu saukāja par "melnsmitnieku". Fr. Veinbergam bija drosme pat pašā revolūcijas mutulī saukt latviešus pie prāta un nepiedalīties nemieros, kādēļ revolucionāri vērsa teroru arī pret viņu pašu un viņa vadītās Rīgas Avīzes redakcijā iesveda bumbu."¹⁸⁶ 1902. gadā Fr. Veinbergs sāk izdot laikrakstu Rīgas Avīze, par ko T. Zeiferts savā Latviešu rakstniecības vēsturē saka: "Lai arī Veinberģis bija darbojies latviešu avīžniecībā jau vairākus gadu desmitus, tik patstāvīgi un neatkarīgi viņš vēl nekad nebija nostājies. Uz to viņu izaicināja revolucionāras tendences, ar ku-

rām viņš nekādā ziņā nevarēja saskaņoties." Avīzes ievadā Veinbergs kategoriski deklarē: "Rīgas Avīzes uzskatiem varēs piekrist vai nepiekrist, bet neviens netiks maldināts."¹⁸⁶ Fil! F. Veinbergs sevi apzīmē par šķiru plaisas, šķiru gara un šķiru lepības pretinieku, bet pastāv uz disciplīnu kopējā darbā.

Revolūcijas iespaidā Frat. Moscovien-
sis aktīvo konvents 1905. gada oktobrī nolēma F. Veinberga no filistru saraksta strīpot. Par to aktīvo konventa t/l seniors J. Kemans paziņo filistru konventam sekojošā rakstā:

Cien. Fratern. Moscov. filistru konventam.

Caur šo paziņojam savam filistru

Fraternitāts Moscoviensis stud. konventa seniors J. Kemans 1905. gada oktobra iesniegums korporācijas filistru konventam fil! F. Veinberga lietā (Pēc Austruma Vēstures 95. lp. p.).

k-tam, ka savā pirmajā rudens sapulcē esam vienbalsīgi nolēmuši striķēt adv. Fr. Veinberga kgu iz filistru saraksta. Atzīdami katra politiskos uzskatus, lai arī tas piederētu pie kaut kādas partijas, mēs nevaram atzīt tos līdzekļus, kādus šis kungs izlieto savā orgānā cīņā ar saviem politiskiem pretiniekiem, īpaši pret citiem latv. preses orgāniem ievadīdams tos par "dumpīgiem" un katrā latv. kustībā meklēdams tikai dumpīgumu, nemeklējot pēc kustības dziļākiem pamatiem. — Tāpēc liekam saviem filistriem priekšā pārtraukt ar Fr. Veinberga kgu katru satiksmi "Fratern. Moscov." lietās.

Maskavā, oktobrī 1905. g.

"Frat. Moscov." stud. k-ta vārdā
J. Kemans seniors.¹⁸⁷

(Skaties attiecīgo foto attēlu).

Šādam aktīvo konventa lēmumam bija katastrofālas sekas: bij. fil! A. Peka savās atmiņās par to raksta: "Fr. Veinberga izslēgšana bija par iemeslu, ka lielākā daļa filistru atteicās atzīt "Frat. Mosc." par savu organizāciju un partrauca ar viņu oficiāli jebkādas sakarus, tā tad arī filistru maksājumus. Šo filistru priekšgalā atradās A. Krastkalns."¹⁸⁸

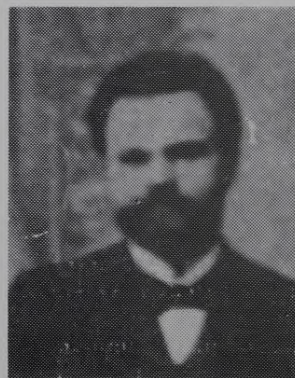
Uz augstāk minēto aktīvā konventa rakstu filistru konvents reaģē tikai pēc revolūcijas — savā 1908. gada 12. janvāra konventā, kad fil! Veinberga lieta skatīta cauri kā darba kārtības 2. punkts. Konventā bijis klāt arī pats fil! F. Veinbergs, noslasīta pazīstamā vēsturnieka fil! J. Krodznieka 1904. g. 12. janvāra vēstule: "Te priekš Ziemas svētkiem uz studentu vakaru bija no Rīgas atbraukušas B. kundze un jaunkundze un bija stāstījušas, ka Veinbergs dabūjot 10.000 rubļu subsidijas. Te nu mēs Maskavā gan neesam tik lētīgi, ka tādām plāpām ticētu, bet Rīgā gan var viņas atrast ticētājus un piekritējus. Veinbergs arī drusku pats vainīgs pie šādām baumām: viņa pārmērīgā krievfilija. Man šķiet, ka būtu jāšķir valdība no krievu tautas. Kamēr pirmā pilnīgi pelna visas mūsu simpātijas, tamēr ar krievu tautu tā lieta vis tā nestāv. Krievi lēnītiņām izvēršas par nacionālistiem un ja nu krievu tauta tiks pie valsts stūres, tad latviešiem klāsies tā pat kā po-

ļiem, dāņiem, frančiem Vācijā. Kamēr pastāvēs patvaldība, mūs tā sistemātiski neapspiedīs. Tiklīdz krievniekiem būs rokā vara, sāksies tūlīn mazo tautu tracis. Ja mums mīla mūsu tautība, mums jāturas pie patvaldnieka, jābalsta samoģeržavije (patvaldība), ko arī Veinbergs dara un l a b i dara. Bet krievniecība ar savu nacionālistu un pareizticību ir mazo tautiņu, tā tad arī mūsu nīknākais un briesmīgākais ienaidnieks, pret kuŗu vācietība ir mazs nieks, kas mūsu tautību vairs nevar apdraudēt, ar kuŗu tik jāved sociālais un ekonomiskais karš, visvairāk pēdējais, jo no ekonomiskā stāvokļa atkarājas arī sociālais. Tāpēc būtu jāslavē patvaldība, jāignorē krievniecība un jāved karš ar vācietību. Bet Veinbergs ir par daudz sapīnies ar krievniecību un tas viņam rada daudz pretinieku. Labi un gan būtu, ka šo "Dienas Lapas" socialistu partiju pamatīgi izslaucītu."¹⁸⁹

Konventā fil! J. Purgalis līcis priekšā aktīvā konventa priekšlikumu noraidīt. Lēmums aktīvo konventam paziņots 7. aprīlī ierakstītā vēstulē, kas skan:

Cien. Fratern. Moscov. studentu konventam.

Ar šo paziņojam, ka Fraternalitas Moscoviensis filistru konvents, caurlūkojis sa-

Jānis Purgalis.

Latversmes sapulces un Saeimas loceklis, zvērīnāts advokāts un notārs, Rīgas namsaimnieku un juristu biedrību priekšnieks, ilggadīgs korporācijas filistru prezidija loceklis.

vā š.g. 12. janvāra sēdē "Frat. Mosc." studentu konventa lēmumu no 1905. gada oktobra par filistra Fr. Veinberga kga izslēgšanu no "Frat. Mosc." filistru skaita, atrada šādu studentu konventa spriedumu par nelikumīgu un nolēma studentu konventa priekšlikumu — Fr. Veinberga kgu strīkēt iz "Frat. Mosc." filistru skaita — atraidīt.

Sapulces vadonis A. Krastkalns, rakstvedis A. Strausmanis.¹⁹⁰

Andrejs Krastkalns.

Zvērināts advokāts, Rīgas latviešu biedrības priekšnieks, Rīgas pilsētas galva, Vidzemes pārvaldnieks (gubernators), Saeimas loceklis. Ilggadīgs Fraternitas Moscoviensis un Fraternitas Lettica's filistru seniors.

Nevar teikt, ka, aizstāvot savu vecāko filistrī, Fraternitas Moscoviensis filistru saime būtu nostājusies reakcijas pusē. Apmērām tajā pat laikā — 1906. gadā ievēlēts I. Krievijas valsts domē, fil! J. Kreičbergs piesaka latviešu tautas tiesības: "Pirmo reizi atskan krievu tautas priekšā ar manu muti tieši, bez svešas starpniecības, latviešu zemnieka runa, kas ar 17. oktobra manifestu galīgi izrauts no vācu muižniecības gadu simtu ilgas un sīkstas aizbildnības. Es ceru, ka latviešu zemnieka balss nepaliks saucēja balss tuksnesī, kāda tā bija līdz pēdējam laikam". Šo runu kādā savā rakstā atfērē krievu rakstnieks Ļevs Tolstojs un tā at-

balsojas visā Rietumeiropā. Fil! E. Veinberga patriotismu nevar noliegt arī prof. A. Švābe savā Latvijas vēsturē atzīmēdams, ka Veinbergs savā laikā (1870.) izglābis no policijas konfiskācijas latviešu adresi krievu ķeizaram par tiesu un landtaga reformu ar 40.000 parakstiem, kas savākti 50 pagastos.¹⁹¹ Aktīvo konvents fil! F. Veinbergu galīgi reabilitēja tikai 1913. gadā, kad korporāciju bija atstājuši latviešu tautai un korporācijai svešu domu domātāji. —

Vēstures notikumiem laika tecējumā kristalizējoties, fil! F. Veinberga personība un darbība vienmēr biežāk tiek vērtēta pozitīvi.

1905. gada revolūcijas un pēcrevolūcijas gadi ir smagākie Fraternitas Moscoviensis vēsturē. Vispirms revolūcija frāteriem atņēma universitāti. Tai nedarbojoties, nebija jēgas dzīvot Maskavā un lielākā daļa frāteru atgriezās dzimtenē. Konventa darbība un korporācijas dzīve apstājās. Otrkārt — revolūcijas laika populārās internacionālās idejas atrada dzirdīgas ausis arī Fraternitas Moscoviensis locekļu vidū. Laikmetīgas problēmas tika karsti debatētas sanāksmēs un dabīgi sašķēla korporācijas locekļus. Rezultātā daudzi no korporācijas izstājās. Vēlāk gan daļa no tiem atrada ceļu atpakaļ uz savu mūža organizāciju, bet naidā teiktie vārdi brālību neveicināja. Treškārt, kad aktīvo konventā pārsvaru ņēma radikāli noskaņoti studenti, tie nonāca asā konfliktā ar vecākiem frāteriem — filistriem, kas uz studentu biežiem statutu grozījumiem "laikmetam piemērotā garā", tiem nepatīkamu filistru un aktīvo izslēgšanu un citiem korporācijai nepiemērotiem aktiem reaģēja ar sakaru pārtraukšanu un maksājumu atraušanu. Līdz ar to korporācijas aktīvo kase nonāca permanentā naudas trūkumā, kas, protams, negatīvi atsaucās uz korporācijas dzīvi: nebija iespējams uzturēt konventa dzīvokli, 1904. un 1905. gados nav pat svinēts dibināšanas komerss, jeb kā toreiz sauca — gada svētki. Šīm grūtībām pievienojās korporācijas vecā nelaime — tā vēl vienmēr nebija legalizēta. Tas radīja tīri praktiskas grūtības: nemierīgajā revolūcijas un pēcrevolūcijas laikmetā sabiedrība uz studentiem raudzījās ļoti aizdomīgi un formāli nelegālai studentu organizācijai neviens ne-

gribēja telpas izīrēt. Tāpēc tika meklēti un izmēģināti visi iespējamie ceļi korporācijas legalizācijai.

1905. gada rudens notikumus Maskavā bij. fil! J. Šmits tēlo šādi: “Kaut gan, ierazdamies “Fr. M.” konventa kortelī, es tur atradu priekšā vēl veco, mierīgo laiku idilli, tomēr arī tur drīz nācās just politisko vētru pieskārienus. Pirmais, ko mums atņēma, bija universitāte. Tā bija kļuvusi par revolucionāru mītiņu vietu. Studijas kļuva neiespējamā — atkal pārtrūka viena saite starp “Fr. M.” biedriem — izzuda kopējās studiju intereses. Universitātei bija dota autonomija, pirmais ievēlētais rektors prof. kņazs Sergejs Trubeckojs nomira pirmās semestra dienās. Viņa bērēs piedalījās tūkstošiem studentu un vispār krievu inteliģence. Atgriežoties no apbedīšanas, lielais gājiens pārvērtās politiskā manifestācijā. Revolucionāras dziesmas dziedāja pūlī iedrās kazāki, dažus samīdīja zem zirgiem, dažus piekāva ar savām svina pātagām. Cieta daudzi nevainīgi bērnieki. Par mierīgu dzīvi universitātē vairs nebija ko domāt. Kad ierados 1. juridiskā auditorijā, kur vajadzēja sākt lekcijas tiesību enciklopēdijā, tad atradu priekšā neparastu ainu: lielā auditorijā, kuŗa 3 stāvu augsta un kuŗā saiet 2000 klausītāju, bija pārpilna līdz pēdējai iespējai. Acu priekšā bija vesels cilvēku galvu kalns, kuŗa virsotne nebija saredzama zilos izgarojumos un tabākas dūmos un no šiem zilajiem augstumiem sāka līt baltu lapiņu lietus — proklamācijas. Tā nebija lekcija un uz katedras nestāvēja profesors, bet tā bija visu Maskavas universitātes studentu sapulce, kuŗai bija jāapspriež, kādu studentu priekšstāvību vēlēt autonomā universitātē — “centrālo orgānu” vai “deleģātu padomi”. Pirmo lika priekšā revolucionārās partijas, socialdemokrāti un socialisti-revolucionāri, otru — kadetu partija un akadēmiski noskaņotie studenti. Revolucionārām partijām universitātes autonomija pati par sevi bija vienaldzīga, bet tās centās izmantot studentu sapulces savai aģitācijai un iekļūt studentu organizācijās, lai gūtu iespaidu un varu pār studentu masu. Visvairāk tām bija vajadzīgas universitātes telpas, kuŗas skaitījās autonomās universitātes pārzinā un kur policija nerādījās. Pietāte pret

universitāti bija tik liela, ka veselus 3 mēnešus valsts vara ļāva revolucionāriem brīvi rīkoties, lai gan būtu pieticis ar kādiem desmit policijas ierēdņiem, lai šo darbību likvidētu. Sūtīt policiju universitātē skaitījās par apgrēcību pret svētumu. Tad arī visu septembra mēnesi līdz pašam 17. oktobrim universitātē notika dažādu nelegālu organizāciju sapulces un mītiņi. Neviens nekontrolēja mītiņu apmeklētājus. Pēc 17. oktobra šajos mītiņos atklāti vāca naudu bruņotas sacelšanās vajadzībām un koridoru sienas bija aplātas ar revolucionāra satūra zīmējumiem. Universitāte bija atņemta zinātnei, profesori izspiesti no universitātes. Par lekcijām nebija ko domāt. Pēc 17. oktobra ārpus universitātes brīvi rīkoja mītiņus un uz ielas pārdeva socialdemokrātu un socialistu-revolucionāru avīzes, kuŗu iznākšanu valdība nekavēja. Decembra mēnesī uzliesmoja revolūcija. Maskavas ielas pārklājās barikādēm, sāka skanēt lielgabali un šauteņu zalves. “Fr.M.” biedri atrada par prātīgāku braukt pa Ziemassvētkiem uz mājām, bet arī dzimtenē plosījās 1905.g. revolūcija.”¹⁹² 1905./6. akadēmiskā gada pārskatā *Fraternitas Moscoviensis t/l* seniors J. Kēmanis raksta: “Kā filistriem jau zināms no pēdējā gada pārskata, sabiedrības dzīve 1905. gada pirmajā pusē vairs nevarēja ritēt kārtīgi pa vecam uz priekšu. Pastāvīgie darbu pārtraukumi universitātē vienmēr atsaucās arī uz pulciņa dzīvi. Tas pats atkārtojās 1905. gada rudenī. Pa uzsākto un ierasto ceļu, iekšējā dzīve, saprotams, nevarēja ritēt. Vispārējā brīvības kustība nepalika aiz konventkortēja sienām. Visu interese vairāk tika piegriezta tekošiem jautājumiem. Nebija vairs iespējams nosēdēt pie kādu atsevišķu jautājumu pētījumiem, kāpēc arī pagaidām tika atcelts statutu paragrāfs par obligatorisku literārisku darbu nolasīšanu. Iekšējā dzīve koncentrējās sadzīvē un palīdzības jautājumā. Jautājums par gada svētku svinēšanu nemaz netika ierosināts. Līdzekļi pamazām izsīka un jauni nenāca klāt.” “Otrā pusgadā universitāte lielāko daļu nebija atvērta, lielākā daļa biedru nedzīvoja Maskavā, kāpēc arī “Frat. Mosc.” dzīve bija pilnīgi pārtraukta. Acumirkņi arī ne par kādu organizētu darbību ārpus universitātes nevar būt

ne runas, sapulces var noturēt tikai universitātes telpās, kāpēc arī galvenais pieturas punkts varētu būt tikai biedru palbats materiālā ziņā, kas ar katru gadu paliek spiedīgāki vajadzīgs.”¹⁹³

Arī nākošā gadā stāvoklis nav labāks un Frat. Moscoviensis konvents nolemj pagaidām darbību pārtraukt. Par to 1906./07. akadēmiskā gada pārskatā teikts: “1906. gada otra puse pagāja klusi, gandrīz bez kādas darbības, jo “Fr. M.” nebija vēl paguvusi atsvabināties no tiem pārtraukumiem, kuŗus bija radījusi visa apkārtējā sabiedrība, cīnīdamās priekš vispārējas brīvības un padarīdama katru darbību universitātē par neiespējamu. Tādēļ arī, neskatoties uz to, ka universitāte atvēlēja telpas sapulču noturēšanai, mēs paguvām noturēt pavisam tikai vienu sapulci, kuŗā biedri nosprieda pagaidām pārtraukt tekošu darbību un nodeva “Fr. Mosc.” pārzināšanu sevišķai komisijai no trim biedriem.”¹⁹⁴

Apstākļiem vienmēr vairāk nomierinoties, Fraternitas Moscoviensis atjauno darbību, bet revolūcijas saceltās jukas ir atstājušas pēdas arī frāteru saimē — sevišķi tās jaunākā paaudzē un konventi pārvēršas par ideoloģisku strīdu ārenu. Neapmierinātību rada arī grūtie materialie apstākļi sakarā ar filistru atturēšanos atbalstīt korporāciju. Strīdi parasti beidzas ar mazākumā palikušo izstāšanos un ne visi aizgājēji vēlāk atrod ceļu atpakaļ. 1907. gada oktobrī no Fraternitas Moscoviensis izstājās J. Dambekalns, A. Pētersons, R. Gangnuss, A. Birznieks, A. Bārda. Drusku vēlāk arī V. Lazdiņš, J. Šmits, A. Strazdiņš un E. Skadiņš. 1907./08. akadēmiskā gada pārskatā par to minēts: “Asa šķelšanās pašu biedru starpā no vienas puses un filistru vairāk kā vēsā izturēšanās no otras puses — lūk tie divi galvenie cēloņi, kas ne tikai kavēja ievadīt “Frat. Mosc.” dzīvi normālās slīdēs, bet gūlās kā smags nospiedošs slogs uz palikušo biedru apziņu. Pateicoties pēdējā laika politiskiem notikumiem, biedru starpā bija radusis sevišķa grupa, kuŗas mērķis bija uzspiest “Frat. Mosc.” radikāli partejisku nokrāsu. Šis viņu nodoms neizdevās, kam sekoja kupla izstāšanās no uzvarēto lēģera.”¹⁹⁵

Daļa no toreiz radikāli noskaņotiem

studentiem savā vēlākā dzīvē kļuva ļoti nosvērti, konservatīvi filistri, kas par saviem jaunības izlecieniem tikai smaidīja, citi korporācijai zuda uz visiem laikiem. Pēdējo vidū īpatnēju “karjeru” taisīja matemātikas students Rūdolfis Gangnuss, kuŗš pēc I. pasaules kara un lielinieku revolūcijas palika Krievijā un kļuva tagad populārā krievu rakstnieka Jevgeņija Jevtušenko vectēvs. Jevtušenko savā autobiogrāfijā viņu piemin vārdiem: “Vēlāk es ar dabūju zināt, kas noticis ar manu otru vectēvu, kuŗš arī pazuda (1938.) — Rūdolfis Gangnuss, pēc izcelsmes latvietis, vecs matemātiķis saliektiem pleciem un pelēku bārdu, kuŗa ģeometrijas grāmatas tika lietotas padomju skolās — bija arestēts apsūdzot spiegošanā par labu Latvijai.”¹⁹⁶

Ja vēl dažus gadus atpakaļ no korporācijas šķīrās asarām acīs, tad tagad, latviešu tautai svešu, internacionālu ideju vārdā to darīja asā strīdā un naidā.

Neskatoties uz šādu sabiedrības locekļu kustību, tās skaitliskais sastāvs pēcrevolūcijas gados daudz nemainījās — izstājušos vietā vienmēr tika uzņemti jauni kandidāti; 1906. gada rudenī Fraternitas Moscoviensis skaitījās 17 locekļi, 1908. gada pirmā pusē — 20 aktīvi studenti, 1909. gada otrā semestrī — 17.

Korporācijas darbība, protams, bija stipri ierobežota. Lielākais ļaunums bija nespēja līdzekļu trūkuma dēļ irēt pastāvīgu konventa dzīvokli. Bija jāizpalīdzas ar telpām universitātē, Latviešu biedrībā, privātās mājās. Konventa dzīvokļa trūkums dezorganizēja sabiedrību: ar studentu satikšanās vietas iztrūkšanu sāka atslābt arī saites, kas korporācijas locekļus saturēja kopā. Bij. fil! J. Šmits par šo laiku raksta: “Biedri redzēja viens otru tikai oficialajās sapulcēs universitātes auditorijās. Šīs sapulces notika arvienu retāk un retāk. Beigās dažs labs biedrs otram pat personīgi nebija pazīstams.”¹⁹⁷

Stipri samazinājās literāro vakaru un nolasīto referātu skaits. 1905./06. akadēmiskā gada pārskatā minēts: “Literāriskā sapulce noturēta viena, kuŗā R. Ģeģeris nolasīja savu plašo darbu — Priekš simts gadiem Vidzemē. Tika noturēti 5 kārtēji un 1 ārkārtējs konvents. Pēdējais bija 21. no-

vembrī. Ar 1905. gada decembri "Frat. Mosc." dzīve apstājas."¹⁹⁵ 1907. gada pirmā semestrī noturēti 3 konventi universitātes telpās. J. Kēmanis Maskavas latviešu biedrībā lasījis referātu — Pareizticība Baltijā. Latviešu biedrībā sarīkots arī vakars, kas Maskavas latviešu sabiedrības atbalstā devis 270 rubļu lielu atlikumu. Pakāpeniski tomēr korporācijas darbība atdzīvojās. 1908./09. akadēmiskā gada pārskatā t/l seniors K. Puriņš ziņo: "1908./09. akad. gadā noturēti 9 konventi un 3 liter. sapulces. Pēdējās biedri nolasīja sekojošus referātus — K. Puriņš — Kooperācija Baltijā, B. Cīrulis — Socialisms savā vēsturiskā attīstībā un K. Kalējiņš — Ceļojums uz Romu un viņa ispaidi. Uz lasāmā galda bija šādas avīzes: Dzimtenes Vēstnesis, Latvija, Dzīve, Rīgas Avīze, Vārpa, Zemkopis, Russk. Vedomsķi žurnāli Izglītība un Vestņik Znaņija.

Lai sagādātu materialus līdzekļus, 1909. g. 31. janvārī frāteri sarīkoja Maskavas latviešu biedrības telpās muzikāli-dramatisku vakaru, kurā studenti uzveda Treimaņa skatu lugu — Svešnieki. Vakars deva 102 r. tīru atlikumu. Pateicoties arvien vēl kroniskam līdzekļu trūcumam, pirmā pusgadā nebija iespējams uzturēt savu konventa dzīvokli, kas jo lielā mērā traucēja sabiedrības dzīves uzplaukšanu. Šis trūkums tika novērsts otrā pusgadā, līdz ar ko sāka kārtīgi funkcionēt bibliotēka un lasāmāis galds."¹⁹⁶

Mēģināts arī atjaunot kādreiz populārās prēmijas par zinātniskiem darbiem. 1910. g. pavasarī fil! Al. Vēbera nāves gadījumā, seniors K. Puriņš 12. aprīlī raksta fil! A. Strausmanim: "Frat. Mosc. konvents ir nospriedis dibināt Vēberam par piemiņu fondu, no kuŗa izdodamas prēmijas par Frat. Mosc. biedru labākiem zinātniskiem darbiem. Šim fondam par labu mēs atsakāmies no kroņa fil. Vēbera kapam, uz ko uzaicinām arī savus filistrus, paziņojot par to atklātībai."²⁰⁰

V. Vispārējos latviešu dziesmu svētkos 1910. gada 21./22. jūnijā Rīgā, Frat. Moscoviensis aktīvie studenti, kopā ar citu latviešu korporāciju locekļiem, piedalījās kā goda kārtībnieki — 1910. gada 7. maijā t/l seniors K. Puriņš ziņo V. Vispārīgo lat-

viešu dziesmu svētku sekretāram, ka 8 biedri izteikuši vēlēšanos izpildīt kārtībnieku pienākumus un piebilst, ka visi tie ieradīšoties gaŗajos formas svarkos."²⁰¹

Kad tā paša gada rudenī Ostapovas dzelzsceļa stacijas priekšnieka Ozoliņa dzīvoklī nomira Ļevs Tolstojs, daudzu citu delegāciju vidū tur ar ziediem no lielā krievu rakstnieka atvadījās arī Frat. Moscoviensis delegācija ar t/l senioru K. Puriņu priekšgalā.

Aktīvo konventa attiecības ar filistriem šajos gados neuzlabojās. Uz studentu izlecieniem ar nepartrauktu statutu grozīšanu un fil! F. Veinberga izslēgšanu, filistri reaģēja ar materialā atbalsta atrašanu. Brīžiem attiecības abu konventu starpā bija ļoti asas — pacēlās pat jautājums par divu patsāvīgu, separātu organizāciju veidošanu. No šiem strīdiem, protams, vairāk cieta materiali vājāk situētie studenti — aktīvo konventa kase bija permanentā naudas trūcumā. Par filistru rīcību studenti sūdzas pat oficiālajā 1906./07. akadēmiskā gada pārskatā: "Ja tie filistri, kas mūsu acu priekšā atstāja Maskavu, nav atrāvušies no mums, bet pastāvīgi, cik nu tas ir bijis iespējams, mūs pabalstījuši materialā ziņā, savus vekselus izpirkdami, kā arī uzturējuši ar mums satiksmi, tad par vecajiem filistriem jāsaka, ka tie 2 1/2 gadu laikā ne tik vien nav maksājuši ne graša filistru naudas, nav varējuši sasaukt div ar pus gadu laikā uz divreizēju studentu lūgumu neviena konventa, bet pat ir gājuši tik tālu, ka "dažu vecāku filistru" vārdā kasieris Purgaļa kgs ir aizturējis filistru vekselus — "Frat. Mosc." studentu pašu mantu tos neizdodams uz pašu studentu pieprasījuma dēļ iekasēšanas. Dažu veco filistru ieskatī par studentiem, ka tie esot "buntavnieki un staigājot apkārt tikai laupīdami", saprotams, ne tik vien atbaida studentus no tādīem filistriem, bet pat apvaino katru apziņīgu studentu. — Visus tos filistrus, kas grib saprast vairāk vai mazāk progresīva studenta ieskatu un rīcību, mēs studenti, skaitīsim par saviem mīļiem vecākiem biedriem, ja viņi paši no mums nenovērsīsies. Šā gada otra puse ir paasinājusi studentu un filistru attiecības, ir novedusi līdz augstākam pakāpienam. Atliek tikai gaidīt kā fi-

listru un studentu jautājums izšķirsies, un šā svarīgā jautājuma izšķiršana ir pašu filistru rokās.”²⁰²

Aktīvo konventa bēdīgo materiālo stā-

vokli uzskatāmi rāda zemāk pievestie 4 gadu kases pārskati.

1905./06. un 1906./07. akadēmisko gadu pārskati sniegti kopā:

I e ņ e m t s .

1) Atlikums no 1904./05. ak. gada	85.51
2) Biedru naudas un samaks. parādi 1905./06. ak. gadā	120.28
3) Ķempelis samaksāja parādu un vekseli	47.00
4) Atlikums no izrīkojuma	269.05
5) Fil. Kociņš samaks. parādu	50.00
6) Biedru naudas un parādi par 1906./07. akad. gadu	16.20
7) Filistru naudas ienācis	— —
	<hr/>
	588.04

I z d o t s .

1905./06. ak. g.

203

1) Par konventa korteli	50.00
2) Sīki izdevumi	10.73
3) Bibliotēkas rēķins	17.18
4) Aizdots uz studiju laiku	93.75
5) Ārkārtējs zaudējums	35.13
	1906./07. ak. g.
6) Aizdots uz īsu laiku	130.00
7) Aizdots uz studiju laiku	195.00
8) Sīki izdevumi	2.50
9) Skaidra nauda paliek kasē	54.75
	<hr/>
	588.04

Ķases pārskats 1907./08. akad. gadā bijis šāds:

Atlikums no 1906./07. ak. g.	54.75
Biedru naudas	23.00
Atmaksāti parādi	148.73
Izrīkojums	224.20
	<hr/>
	450.68

Aizdots uz studiju laiku	263.38
Aizdots uz īsu laiku	75.00
Sīki izdevumi	28.50
Skaidras naudas paliek	83.80
	<hr/>
	450.68

204

1908./09. akadēmiskā gada pārskats:

Atlikums no 1907./08. ak. g.	83.80
Biedru naudas	29.65
Parādu atmaksas	37.74
Vekseļu atmaksas	44.90
Filistru naudas	25.00
Izrīkojuma atlikums	102.91
	<hr/>
	324.00

Aizdots uz studiju laiku	170.00
Aizdots uz 4 nedēļām	35.00
Dažādi izdevumi	77.89
Skaidras naudas paliek	41.11
	<hr/>
	324.00

Visas summas minētas krievu rubļos un kapeikās. Kā šie kases pārskati rāda, līdzekļi, ar kuriem aktīvo kase varēja operēt, ar katru gadu samazinājās. Filistri savus maksājumus aktīvo konventam aiztu-

rēja un viņu “parādi” pieauga. Filistru sastāvu, viņu dzīves vietas un nodarbošanos šajā laikā rāda 1908./09. akadēmiskam gadam pievienotais filistru — parādnieku saraksts:

Filistru naudas ir parādā:

1. A. Vēbers (šinī laikā bija Vācijā. A.K.)	35 rub.
2. Jēkabs Vinklers — ģim. skol. Nežinā	55 rub.
3. A. Butulis, Dr. Rīgā	10 rub.
4. J. Čakste, zvēr. adv. Jelgavā	10 rub.
5. J. Švanbergs-Gulbis, ģimn. sk. Pērnavā	100 rub.
6. Maikis, notārs Jaunjelgavā, Kurzemē	30. rub.
7. K. Preisbergs, ģimn. skol. Minskā	45 rub.
8. J. Knezs, realsk. skol. Smoļenskā (avotos arī G. Kņezs E. L.)	90 rub.
9. F. Veiklevičs, notārs Jelgavā	10 rub.
10. J. Kreicbergs, adv. Rīgā	65 rub.
11. A. Zandbergs, Dr. Maskavā	65 rub.
12. K. Adams, jurists Maskavā, bankas ierēdnis	30 rub.
13. J. Krīgers, ģimn. skol. Maskavā	15 rub.
14. J. Šamils, ģimn. skol.	75 rub.
15. Teodors Vinklers, ģimn. skol. Lomža (avotos arī Fricis Vinklers E.L.)	75 rub.
16. A. Kalniņš, ģimn. skol. Rēvelē	55 rub.
17. A. Allažs, proģimn. skol. Smoļenskas gub. "Beilij" pils.	10 rub.
18. J. Reinfelds, zvēr. adv.	35 rub.
19. K. Ozoliņš, zvēr. adv.	15 rub.
20. T. Ore, zvēr. adv.	65 rub.
21. J. Lasis, Tomskā, kontrolpalatā	95 rub.
22. M. Gobiņš, Jelgavā	10 rub.
23. K. Īgne, skol. Talsos	55 rub.
24. Al. Pētersons, adv. Jelgavā	90 rub.
25. A. Birķis, adv. Liepajā	75 rub.
26. K. Pauļuks, adv. Jelgavā	10 rub.
27. H. Pētersons, kara ārstis N.-Usuriskā	80 rub.
28. Otto Zamuels, adv. Valkā	80 rub.
29. A. Krastkalns, adv. Rīgā	10 rub.
30. V. Grandenbergs, vec. akc. kontrol.Subatē	85 rub.
31. A. Veidners, akc. pārv. darbvedis	35 rub.
32. Pebarts, Dr. Maskavā	5 rub.
33. J. Purgals, adv. Rīgā	10 rub.
34. N. Dartaus, Mēru un svaru palātā Maskavā	60 rub.
35. L. Lapinskis, provizors Irkutskā	40 rub.
36. J. Blumbergs, provizors Saratovā	50 rub.
37. K. Pētersons, mājskolotājs Krievijā	65 rub.
38. J. Melbārdis, provizors Tulā	40 rub.
39. P. Dulbe, adv. Rīgā	40 rub.
40. R. Krimbergs, Dr. med. Maskavā	35 rub.
41. P. Kauls, zv. adv. Maskavā	55 rub.
42. Fr. Zilbers, adv.	50 rub.
43. Fr. Keningsvalds, jurists	50 rub.
44. Kr. Blumbergs, Dr.	50 rub.
45. E. Dreiberģs, Dr. Liepajā un Lielezerē	50 rub.
46. K. Barons, Dr., filistrs no 1902. g. Rīgā	25 rub.
47. Kr. Zumberģs, adv. Tukumā	30 rub.
48. A. Strausmanis, adv. Rīgā	30 rub.
49. Por. Gobiņš, jurists, fil. no 1902. g.	40 rub.
50. K. Kalniņš, jurists, fil. no 1902. g. izmekl. tiesn.	40 rub.

51. Fr. Gaņais, nodokļu inspektors Liepajā	— rub.
52. R. Bērziņš, fil. no 1903.g., mērnieks	25 rub.
53. K. Hiršs, adv.	30 rub.
54. J. Liepiņš, Dr. Jaunpiebalgā	15 rub.
55. V. Altbergs, math., atstāts pie Maskavas univers	30 rub.
56. E. Ratermanis — Max Kormic amerikāņu lauksaimn. mašīnu firmā Maskavā	25 rub.
57. A. Gubenis, jurists	25 rub.
58. R. Krastiņš, Dr. Vidzemē	15 rub.
59. J. Kociņš, mērnieks Krievijā	15 rub.
60. O. Berkolds	15 rub.
61. F. Gailītis	10 rub.
62. R. Gēģeris, skol.	15 rub.
63. J. Kēmanis, jurists	10 rub.
64. A. Kambergs, jurists	5 rub.

205

No šī saraksta redzams, ka filistru naudas parādā palikuši visi filistri, izņemot F. Gaņo. Pretēji Austruma vēsturnieka apgalvojumam, ka nelabvēlīgi studentiem noskaņoti bijusi tikai neliela grupa "reakcionāro" filistru (ar A. Krastkalnu priekšgalā), kas savu nelabvēlību ārēji parādījuši nekartojot maksājumus konventam, saraksts rāda, ka filistru naudas nav makasājuši arī "progresīviem" studentiem itkā labvēlīgie F. Kenigsvalds, A. Strausmanis, K. Hiršs, kamēr "reakcionārie" A. Krastkalns un J. Purgals saraksta sastādīšanas laikā bijuši parādā tikai tekošā gada maksājumu — 10 rubļus katrs. Katrā ziņā nenokārtoto maksājumu summa bija sasniegusi toreizējos apstākļos astronomisku skaitli — 7588 rubļus, 88 kapeikas filistru maksājumu parāds kopā 2515 rubļi, vekseļu parāds 48 korporācijas locekļiem ir 4107 rubļi, 17 kapeikas — lielākie vekseli — K. Kalniņam 433. rubļi 99 kap., R. Krimbergam — 357 rubļi, 86 kap., A. Pētersonam — 222 rubļi etc. — biedru naudas parāds 45 locekļiem ir 966 rubļi, 71 kapeika). Korporācijai parādā palikuši tā tad kā aktīvie, tā pasīvie (filistri) sabiedrības locekļi un nav nekāda pamata saskatīt parādu nekārtošanā kādas grupas filistru organizētu akciju pret aktīvo konventu.

Sacīto apstiprina salīdzinājums ar izstāvošo maksājumu summām 2 gadus ie-

priekš, t.i. 1906./07. akadēmiskā gadā, kad parādu kopsumma bijusi 6746 rubļi, 88 kapeikas (pieaugums tā tad par 1242 rubļiem), filistru naudas parāds 2035 rubļi (pieaugums par 480 rubļiem), biedru naudas parāds 768 rubļi 60 kapeikas (pieaugums par 198 rubļiem, 11 kapeikām). Parādi tā tad 2 gadu laikā pieauguši vienmērīgi kā filistriem tā aktīviem studentiem.

Nenoliedzams tomēr fakts, ka korporācijas locekļu saistību nekārtošana savai mūža sabiedrībai bija pēdējo novedusi "kroniskā līdzekļu trūkumā", kā to deklarē 1908./09. akadēmiskā gada pārskats.

Neskatoties uz grūtiem materiāliem apstākļiem, korporācijas pēcrevolūcijas gados notiek drudzaina meklēšanās pēc jauniem statūtiem un ceļa kādā panākt korporācijas legalizāciju. Šie meklējumi noved pie savstarpējām cīņām konventā kas ir tik asas, ka mazākumā palikušie no sabiedrības parasti izstājas. Bieži viņi gan agrāk vai vēlāk tajā atkal atgriežas atpakaļ, bet korporācijai nepieciešamo elementu — savstarpējo draudzību šie strīdi neveicina. Ideoloģiskos strīdos nereti tika apšaubīta pati korporācijas eksistence. Sabiedrība nebija legalizēta, visu korporāciju raksturīgo ārējo pazīmi — krāsas — Fraternitas Moscoviensis locekļi nenēsāja, tā tad bija viegli apgalvot, ka korporācijas nemaz nav. Ja 1883. gada komersa rīkotāji bija pārlieci-

nāti, ka viņi dibina korporāciju, ja 1891. gadā, atbrīvojušies no svešu ideju domātājiem — jaunstrāvnikiem — atlikušiem sabiedrības turpinātājiem nebija ne mazāko šaubu, ka viņi ir korporācijas locekļi, kāds stāvoklis interni tika noformulēts 1901. un 1902. gadu filistru un aktīvo konventos, tad 1905. gada revolūcijas ietekmē pēcrevolūcijas gados sabiedrībā atrodas studenti, kas *Fraternitas Moscoviensis* korporācijas statusu mēģina apšaubīt, jeb vismaz runā par korporāciju bez krāsām, atšķirībā no korporācijām ar krāsām. Viņu argumentācija liekas tik acīmredzama, ka tai dažreiz notic arī pārliecināti korporācijas piekritēji (piem. fil! fil! N. Johansons, V. Jursons). Bet šajos statutu un legalizācijas meklējumos galu galā kristalizējas doma, ka vienīgais ceļš kā panākt vecās Maskavas latviešu studentu sabiedrības legalizāciju ir to arī ārēji pilnīgi pielīdzināt pārējām latviešu korporācijām pieņemot krāsas un panākot korporācijas apstiprināšanu visaugstākā instancē, kādu ceļu, kā jau to redzējām savā laikā gāja arī pie Rīgas Politehniskā Instituta dibinātās korporācijas. Šo domu izšķīrēja 1912. gada 17. februāra konventā vis-skaidrāk formulē fil! A. Ābeltiņš — “krāsas jāpieņem, ja ar to var panākt korporācijas legalizāciju.”

1907. gadā 11. jūlijā Tautas apgaismošanas ministrija izdeva apkārtrakstu kā pie universitātem reģistrējamu studentu organizācijas. Noteikumi paredzēja studentu organizēšanu uz novadniecību principa pamata. Ar šādi legalizētām studentu sabiedrībām universitātes vadība, protams, bija spiesta rēķināties, kas bija svarīgi, lai iegūtu tiesību lietot universitātes telpas. *Fraternitas Moscoviensis* konvents nolēma izmantot šo legalizācijas iespēju, formāli reģistrēt sabiedrību kā novadniecību, bet interni turpināt korporāciju uz veciem pamatiem. Lai pastrīpotu, ka sabiedrība kā novadniecība reģistrēta tikai pro forma, tai pašā laikā izstrādāja interno komānu, jeb kā to toreiz nosauca — kārtības rulli — un līdz ar 1906./07. akadēmiskā gada pārskatu 1907. gada oktobrī piesūtīja filistru konventa sekretāram Alf. Strausmanim. 1906./07. akadēmiskā gada pārskatā, ko parakstījis t/l sekretārs J. Šmits, par to teikts: “Attie-

cībā uz 1907. g. 11. jūlija no tautas apgaismošanas izdotā cirkulāra par studentu organizācijām, “*Frat. Mosc.*” izstrādāja jaunus statutus, kuŗi tika no universitātes apstiprināti. Šo statutu, kā arī viņu papildinājumu (“kārtības rullja”) kopijas līdz ar šo gada pārskatu nosūtām filistru sekretāram Strausmaņa kģm.”²⁰⁶

Nav šaubu, ka aktīvo konvents tiešām novadniecības statusus reģistrējis tikai formālu iemeslu dēļ un konventa nolūks nebija korporāciju arī faktiski pārvērst par novadniecību. Uz to norāda nevien ar novadniecības statutu reģistrēšanu vienlaicīgi izstrādātais “*Fraternitas Moscoviensis* kārtības rullis”, bet vēl vairāk drīz pēc tam (1908. g.) izstrādātie jaunie sabiedrības statuti. Tāpēc fil! F. Veinberga prasība filistru un aktīvo konventā 1908. gada 12. janvārī, skatot cauri viņa izslēgšanas lietu, vispirms noskaidrot “vai vēl pastāv studentu sabiedrība *Frat. Mosc.* un vai tagadējā novadniecība ir tā pati sabiedrība un tad tikai spriest par to, vai revidēt 1905. g. oktobra spriedumu (par viņa izslēgšanu), vai ne”, uzskatāma drīzāk kā advokāta formāls iebildums lietā, ne fakta apstrīdēšana būtībā. Tāpēc arī citi filistri šajā konventā, to starpā J. Purgals pastāvējuši, ka studentu konventa lēmums izlemjams pēc būtības, kam arī pievienojies konventa vairākums.²⁰⁷

Šo *Fraternitas Moscoviensis* reģistrēto novadniecību nedrīkst sajaukt ar apmērām tajā pat laikā Maskavā reģistrētu “Baltijas novadniecību”, par kuŗu Maskavas latviešu studējošo palīdzības biedrības 1914. gada kalendars sniedz šādas ziņas: “Otrs studentu pulciņš “Baltijas Novadniecība” nodibinājās 1906. gadā un, ar dažiem pārtraukumiem, pastāvēja līdz 1910. gada beigām. Pēc statutiem pulciņā varēja iestāties katrs, kas beidzis Baltijā vidusskolu, bez tautības izšķiršanas. Sākumā pulciņā bija 14 biedru, to starpā daži cittautieši — krievi un ebreji. Pēdējie drīz vien izstājās, tā kā palika vienīgi latvieši. Šāda tipa organizāciju pie Universitātes ir pārvs skaits: katras guberņas, pat katra lielāka apriņķa studentiem ir sava novadniecība (zemļāčestvo). Viņu galvenais un gandrīz vienīgais mērķis ir pabalstīt savus biedrus materiālā ziņā. Kas attiecas uz B. Novadniecību, tad jāsaka, ka tās nolūki

bija daudz plašāki, viņa tiecās sniegt saviem biedriem ne tik vien materialu, bet gan galvenā kārtā morālistu atbalstu, ierosināt biedrus uz pašdarbību, uzturēt viņus tuvās attiecībās ar dzimteni u.t.t. Biedru skaits svārstījās starp 14 — 26. Pulciņa darbība te uzliesmoja, te atkal spēji dzisa, bet vispār gāja diezgan lēnā gaitā.

Sajūsmas uzplūdums bija novērojams sevišķi 1909. g., kad pulciņa programma tika paplašināta starp citu ar šādiem mērķiem: 1) iepazīstināt cittautiešus, krievus ar latviešu kultureliem panākumiem, literatūru un t.t. un 2) sarīkot populārus priekšlasījumus Baltijā, sevišķi uz laukiem. Par nožēlošanu jāsaprot, ka neviens no šiem labiem nodomiem netika dzīvē izvests. Arī 1910. gads iesākās ļoti dzīvi. Biedru skaits stipri pacēlās; tika noturēti vairāki literāriiski vakari. Biedri uzcītīgi apmeklēja sapulces un ar interesi piedalījās debatēs. Radās daudz jautājumu, projektu un nodomu. Te uznāca zināmie novembra notikumi, sākās studentu nemieri, daļa profesoru bija spiesti atstāt

Universitāti. Visu uzmanība vērsās uz šiem notikumiem. Protams, ka mierīgs darbs šādos apstākļos nebija iespējams. Par novadniecībām iznāca jauni noteikumi: sapulces varēja noturēt vienīgi policijas ierēdņa klātbūtnē un viņās bija atļauts runāt un spriest tikai par studentu dzīves ekonomiskiem jautājumiem. Laba tiesa novadniecību no šāda goda atteicās un darbību likvidēja. Zināms, ka latviešiem neatlika nekas cits, jo izpildot jaunus noteikumus, viņu pulciņš zaudēja gandrīz visu nozīmi. Lielākā daļa biedru iestājās "Maskavas Latviešu Palīdzības Biedrībā".

Tā beidzās "B. Novadniecības" mūžs. Lai gan viņa nevar uzrādīt lielu panākumu, tomēr sava nozīme tai bija — kad "Fraternitas" sāka vērsties uz korporācijas pusi, "B. Novadniecība" bija vienīgā organizācija, kas apvienoja latviešu studentus nekorporālus." 208

Frāteru Maskavas universitātē reģistrētie novadniecības statuti latviešu tulkojumā ir šādi:

ĶEIZARISKĀS MASKAVAS UNIVERSITĀTES LATVIEŠU

NOVADNIECĪBAS STATUTI.

I. Novadniecības mērķi.

1. Apvienot latviešus, kas mācas Ķeizariskā Maskavas universitātē, latviešu tautas vēstures, valodas un dzīves pētīšanai.

2. Novadniecības locekļu savstarpēja materiālās palīdzības sniegšana.

II. Mērķu sasniegšanas līdzekļi.

Savu mērķu sasniegšanai novadniecība:

1. sarīko literāriskus vakarus, nodibina biblioteku,

2. izraksta laikrakstus un žurnālus un

3. nodibina savstarpējas palīdzības kasi.

III. Novadniecības līdzekļi.

Līdzekļi sastādas:

1. no biedru iemaksām,

2. ziedojumiem,

3. no koncertu, izrīkojumu, referātu u.t.t. ieņēmumiem.

IV. Novadniecības sastāvs.

1. Par novadniecības locekļiem var būt tie Maskavas universitātes studenti, kas atzīst novadniecības mērķus.

Piezīme. Novadniecība par biedru uzņem uz divu biedru ieteikšanas.

2. Biedrus, kuŗu darbība neatbilst novadniecības statutiem, vai runā pretim tās mērķiem, pilna sapulce var izslēgt 2/3 visu biedru balsīm.

V. Lietu kārtošana.

1. Visas novadniecības lietas pārzina kopējā sapulce.

2. Kopējās sapulces mēdz būt kārtējās — ne retāk kā reizi mēnesī — un ārkārtējās, kuŗas valde sasauc vajadzības gadījumos no savas iniciatīvas vai kad to prasa ne mazāk kā 5 novadniecības locekļi, iepriekš paskaidrojot sapulces sasaukšanas mērķi.

3. Sapulces ir pilntiesīgas, ja sanāk ne mazāk kā 3/5 no visa novadniecības biedru skaita.

4. Ja noliktā sapulcē nesanāk likumīgais biedru skaits, tad valde sasauc kopējo sapulci kādā tuvākā dienā un tā skaitas par likumīgu pie katra ieradušos biedru skaita.

5. Visus jautājumus izšķir ar klātesošo biedru vienkāršu balsu vairākumu, izņemot IV. p. 2. un V. p. 9.

6. Izpildu orgāns ir valde, kas sastāv no 5 novadniecības biedriem (priekšsēdētāja, sekretāra un tā palīga, kasiera un tā palīga).

7. Valdi izvēl pilna sapulce aizklātā balsošanā uz vienu gadu.

Piezīme. Ja ir vajadzīgs, pilna sapulce atceļ visu valdi. Tādā gadījumā nepieciešama 2/3 visu novadniecības locekļu klātbūtne.

8. Bez valdes pilna sapulce izvēl revī-

zijas komisiju no 3 personām.

9. Lūgumu par šā statuta grozīšanu var ierosināt, ja tam piekrīt ne mazāk kā 2/3 no visa novadniecības biedru skaita.

10. Novadniecībai ir zīmogs ar savu nosaukumu.

VI. Novadniecības likvidācija.

Novadniecības darbības pārtraukšanas gadījumā visa viņas manta ar pēdējās pilnas sapulces novadniecībā palikušo locekļu lēmumu nododama vienai no legalizētām biedrībām, kas nodarbojas ar latviešu tautas vēstures, valodas un dzīves pētīšanu.

Novadniecības dibinātāju paraksti: 1) Jānis Dambekalns — jur. fak., 2) Aleksandrs Bārda — filol. fak., 3) Viktors Lazdiņš — jur. fak. 4) Arturs Bēķis — fiz.-mat. fak. 5) Kārlis Bēķis — vēst.-fil. fak., 6) Andrejs Strazdiņš — jur. fak., 7) Juris Lerchs — fiz.-mat. fak., 8) Augusts Pētersons — med. fak., 9) Bērtulis Cīrulis — jur. fak.²⁰⁹

Kā jau minēju, līdz ar universitātes apstiprinātiem novadniecības statutiem, aktīvo konvents filistru konventam piesūtīja arī no jauna izstrādātus internus statutus, kas skan šādi:

“FRATERNITAS MOSCOVIENSIS” KĀRTĪBAS RULLIS.

Biedru pienākumi.

1) Katrs biedrs maksā biedra naudu, kuŗas lielumu noteic pilna sapulce katra semestra sākumā.

2) Biedrs, kas nav samaksājis biedra naudu par iepriekšējo semestri, kā arī biedrs, kas nav atlīdzinājis parādu par iepriekšējo gadu, var tikt uz sapulces lēmumu strīpots no biedru saraksta.

3) Ja biedrs pie savienības atstāšanas nespēj visas savas maksāšanas kasei nolīdzināt, viņam par nenomaksāto summu jāizraksta vekselis pēc noteiktas formas.

4) Katram biedram jāizstrādā pa visu studiju laiku vismaz viens darbs, kas jāno-

lasa kādā literāriskā sapulcē biedru klātbūtnē.

Priekšniecības pienākumi.

1) Raudzīties uz statutu un sapulces lēmumu izpildīšanu.

2) Gada pārskata izsūtīšanu.

Priekšnieka pienākumi.

1) Būt savienības priekšstāvim sakarā ar citām iestādēm un personām.

2) Gādāt telpas un izziņot sapulces vietu un laiku.

Sekretāra pienākumi.

- 1) Sekretārs ir priekšnieka vietnieks.
- 2) Sekretārs ved sapulču protokolus un ieraksta tos sevišķā protokola grāmatā.
- 3) Viņš ved savienības korespondenci, izņemot kases un bibliotēkas lietas.
- 4) Pārzina archivu.
- 5) Sastāda akadēmiskā gada sākumā pagājušā gada pārskata projektu.
- 6) Ved biedru grāmatas (adreses, curriculum vitae u.t.t.).
- 7) Ved mantas sarakstu.

Kasiera pienākumi.

- 1) Saņemt visas savienībai ieteikto summas un rūpēties par viņu kārtīgu ieteicēšanu.
- 2) Sastādīt katra akadēmiskā gada sākumā kases pārskatu par izgājušo gadu.
- 3) Izdot iz kases naudu pēc sapulces spriedumiem.
- 4) Vest kases grāmatas.

Bibliotekara pienākumi.

- 1) Gādāt par kārtību bibliotēkā.
- 2) Vest katalogu visām bibliotēkas grāmatām.
- 3) Vest sarakstu par izdotām no bibliotēkas grāmatām.
- 4) Iegādāt uz sapulces sprieduma laikrastus un grāmatas.
- 5) Nodot, amatu atstājot, visas grāmatas kartībā revīzijas komisijai.

Sapulču kārtība.

- 1) Sapulces vada vadītājs, ko ievēl sapulce.
- 2) Sapulces vadītājs var atņemt biedram vārdu, ja biedrs traucē sapulces kārtību.

Piezīme: par sapulces vadītāja rīkošanos biedrs var sūdzēt nākošā sapulcē.

- 3) Balsošanu izdara atklāti, izņemot gadījumus, ja kāds no klātesošiem atklātai balsošanai pretojas.

Naudas izdošanas un atmaksāšanas kārtība.

- 1) Nauda iz kases tiek izdota:
 - a) uz četrām nedēļām pret parādizīmi,
 - b) uz studiju laiku pret blanko vekseli.
- 2) Uz vekseļa jāraksta aizņemtā summa līdz ar 6% gadā par 4 gadiem, pie kam uz katra vekseļa jāraksta ne vairāk par 50 rubļiem. Vekseli atmaksājami 4 gadu laikā, skaitot no 1. augusta, kad biedrs atstājis augstskolu.

3) Kasē vienmēr jābūt 50 rubļiem kā pamata fondam, kas nav aizdodami biedriem.

4) Ja biedram, kam nauda aizdota uz 4 nedēļām, maksāšanas laiks notecējis, sapulce viņam var atlikt naudas maksāšanas laiku uz tālākām 4 nedēļām. Pēc tam par aizdoto summu tiek rēķināti 6% gadā.

5) Biedri nevar nekādus aizņēmumus iz kases dabūt, ja a) viņiem kaut kādi parādi kasei, kuŗu maksāšanas laiks jau notecējis (tā saucamie tekošie parādi), b) ja viņi aizņēmušies naudu uz 4 nedēļām.

6) Biedri, kas lūdz no kases aizņemties naudu, atstāj sapulci pa to laiku, kamēr tiek naudas jautājums par viņiem izspriests.

Piezīmes:

1. Par savienības mantu. Savienības manta sastāv: a) iz mantas, kas minēta statutos, b) iz bijušā "Maskakavas latviešu studentu vakara" mantas, c) iz biedru veicinātāju naudām, d) iz savienības kapitāla procentiem, e) iz bibliotēkas un inventāra.
2. Par biedrim veicinātājiem: a) Katrs biedrs, kas atstāj augstskolu, kur su beidzis vai nebeidzis, var tikt uzņemts biedros-veicinātājos (filistros) pēc sapulces lēmuma ar balsu vairumu. b) Katra persona, kas veicinājusi savienības uzplaukšanu, var tikt uzņemta par savienības biedru-veicinātāju, ja divi no biedriem liek to priekšā un sapulce ar 2/3 visu biedru balsu vairumu viņu uzņem. c) Biedri-veicinātāji (filistri) maksā biedru naudu, kuŗas lielumu nosa-

ka biedru veicinātāju sapulce. Norma 5 r. gadā. d) Ja biedrs-veicinātājs 3 gadu laikā nav samaksājis biedru naudas, viņš tiek biedru veicinātāju sapulcei priekšā likts strīķēšanai iz biedru veicinātāju skaita. f) Biedriem veicinātājiem katru gadu savienības valde piesūta kases un gada pārskatus.²¹⁰

Šos, korporācijas statūtiem tik pretējos noteikumu projektus lasot, nedrīkstam aizmirst, ka tie nekad netika nedz filistru un aktīvo konventā pieņemti, nedz kādā iestādē legalizēti, nedz tika arī aktīvo konventa praksē lietoti. Praksē "savienība" arī turpmāk tika saukta par korporāciju, "biedri-veicinātāji" par filistriem, "sapulces vadītājs" par senioru. Daudzie statutu projekti bija nekas cits kā tā saukto "progresīvo" studentu mēģinājumi pārvērst veco, uz korporācijas principiem dibināto slēgto studen-

tu organizāciju par "laika garam" atbilstošu atklātu studentu biedrību ar uzsvaru uz materiālo palīdzību. Šiem mēģinājumiem galu darīja tikai lēmums par krāsu pieņemšanu 1912. gadā un korporācijas legalizācija.

Ar 1907. gada "Kārtības ruļļa" izstrādāšanu aktīvo konventa neparastā aktivitāte dažādu statutu un noteikumu izstrādāšanā, pārstrādāšanā un papildināšanā nebeidzās. Nākošais, 1907./08. akadēmiskais gada pārskats piesaka atkal jaunu statutu projektu vārdiem: "Līdz šim pastāvošie "Fr. Mosc." statuti izrādījās par realai dzīvei nepiemērotiem, kādēļ uz konventa lēmumu viņi tika no jauna pārstrādāti. Jauno statutu noraksts līdz ar šo gada pārskatu tiek nosūtīts filistru sekretāram Strausmaņa kģm. "Filistru konvents Rīgā tos sāka apspriest 1909.g.14. novembrī."²¹¹

Šie visjaunākie aktīvo konventa izstrādātie statuti, kuŗi, tāpat kā visi iepriekšējie, nekad neguva legalitāti un nekad netika korporācijas praksē lietoti, ir šādi:

MASKAVAS LATVIEŠU STUDENTU SABIEDRĪBA "FRATERNITAS MOSCOVIENSIS."

Sabiedrības mērķi.

1. Sabiedrības mērķis ir: pulcināt Maskavas augstskolu latviešu audzēkņus un audzēknes, sniegt saviem biedriem materiālu palīdzību, pabalstīt viņus vispusīgā izglītībā un veicināt savā starpā sabiedrisku dzīvi.

2. Lai sasniegtu savu mērķi, sabiedrība: 1) notur sapulces, kuŗās, a) apspriež vispārīgas sabiedrības lietas un b) nolasa un apspriež no biedriem izstrādātos zinātniskus un literāriskus darbus, 2) uztur biblioteku, 3) uztur kasi, 4) aizdod biedriem naudu, 5) izrīko saviesīgus vakarus (literāriskus, muzikāliskus u.t.t.), 6) izdod populāri — zinātniskus rakstus.

Sabiedrības līdzekļi.

3. Sabiedrības līdzekļus sastāda: 1) biedru iemaksas, 2) dāvinājumi, 3) ienāku-

mi no izrīkotiem priekšlasījumiem, literārisķiem vakariem, teatra izrādēm u.t.t.

Sabiedrības sastāvs.

4. Sabiedrības locekļi dalās: 1) biedros balstiesīgos un nebalstiesīgos, 2) filistros un goda filistros.

5. Par nebalstiesīgiem biedriem var tikt uzņemti jeb kuŗas Maskavas augstskolas abēja dzimuma audzēkņi, brīvķlausītāji un brīvķlausītājas, ja viņus lieķ priekšā divi no balstiesīgiem biedriem un sapulce viņu uzņemšanai ar balsu vairākumu pieķrīt.

Piezīme: konzervātoristi var tikt uzņemti tikai iz speciālām ķlasēm.

6. Nebalstiesīgam biedram pēc divu mēnešu laika notecēšanas, rēķinot no viņa iestāšanās dienas Sabiedrībā, var tikt piešķirtas balstiesīga biedra tiesības, ja to

liek priekšā pilnā sapulcē 2 no balstiesīgiem biedriem.

7. Biedri, balstiesīgi un nebalstiesīgi, kas ar savu izturēšanos un darbiem diskreditē Sabiedrību var ar 2/3 visu balstiesīgu biedru balsu vairākumu tikt no sabiedrības izslēgti vai nu uz noteiktu laiku, vai arī pavisam.

8. Izstājies biedrs var tikt no jauna uzņemts kā nebalstiesīgs ar vienkāršu balstiesīgu biedru balsu vairākumu, ja to liek priekšā divi no balstiesīgiem biedriem.

Piezīme. Bijušam balstiesīgam biedram sapulce ar balsu vairākumu var piešķirt balss tiesības arī priekš 2 mēnešu laika no viņa uzņemšanas dienas, ja 2 no balstiesīgiem biedriem to liek priekšā.

Piezīme pie 6. p. Nebalstiesīgam biedram, kas bijis agrāk kādas citas latviešu studentu sabiedrības balstiesīgs biedrs, sapulce var dot balss tiesību arī pirms divu mēnešu notecēšanas pēc biedra iestāšanās.

9. Izslēgts nebalstiesīgs un balstiesīgs biedrs no jauna var tikt uzņemts ar visu balstiesīgu biedru 3/4 basu vairumu, ja viņu liek priekšā 2 no balstiesīgiem biedriem.

10. Katrs biedrs, kas atstāj augstskolu, kursu beidzis vai nebeidzis, līdz ar to atstāj arī sabiedrību.

11. Biedrs tiek uzskatīts par izstājušos no tās dienas, kad tas par savu izstāšanos ir paziņojis valdei.

Biedru pienākumi un tiesības.

12. Katrs biedrs maksā biedru naudu, kuŗas lielumu noteic pilna sapulce katra akadēmiskā gada sākumā.

13. Biedrs, kuŗš nav samaksājis biedru naudu par iepriekšējo semestri, kā arī biedrs, kuŗš nav atlīdzinājis parādus par iepriekšējo gadu, var tikt uz sapulces lēmuma striķēts iz biedru skaita.

14. Ja biedrs pie sabiedrības atstāšanas nespēj visas savas maksāšanas kasei nolīdzināt, viņam par nenomaksāto summu jāizraksta vekselis pēc noteiktas formas.

15. Biedrs, kas bez pietiekoša iemesla atraujas no kārtīgas sapulču apmeklēšanas,

var tikt pēc sapulces spriedumu sodīts.

16. Katram biedram ikkuŗā gadā jānolasa "Frat. Mosc." sabiedrības sapulcē pašizstrādāts darbs latviešu valodā. Kārtību, kādā biedriem jālasa, noteic sapulce katra akadēmiskā gada beigās uz nākošu gadu.

17. Biedram izstrādātais darbs, vismaz vienu nedēļu pirms nolasišanas sapulcē, jānodod pašizvēlētam oponentam iz sabiedrības locekļiem.

18. Nebalstiesīgiem biedriem ir sekojošas tiesības: 1) piedalīties ar balsstiesību pie literāriskām sapulcēm, 2) piedalīties pie sabiedrības kārtējām un ārkārtējām sapulcēm bez lemjošas balsstiesības, 3) izlietot sabiedrības biblioteku un izrakstītos laikrakstus, 4) piedalīties bez lemjošas balsstiesības filistru konventos.

19. Balstiesīgam biedram ir sekojošas tiesības: 1) piedalīties pie visām sapulcēm ar lemjošu balsstiesību, 2) dabūt iz kases aizdevumu uz 4 nedēļām un uz studiju laiku, 3) piedalīties pie filistru konventa bez lemjošas balsstiesības, 4) tikt ievēlētam visos sabiedrības amatos un komisijās, 5) sasaukt sapulci ar aizrādījumu uz sasaukšanas iemeslu.

20. Balstiesīgs un nebalstiesīgs biedrs literāriskās sapulcēs ņem viesus uz savu atbildību.

Filistri

un goda filistri.

21. Katrs balstiesīgs biedrs, kas atstāj augstskolu, kursu beidzis, vai nebeidzis, var tikt uzņemts filistros pēc studentu sapulces lēmuma ar balsu vairākumu.

22. Par goda filistriem var tikt uzņemtas: 1) personas, kas veicina kaut kādā ziņā sabiedrības uzplaukšanu un 2) darbinieki latviešu tautas labā, ja filistru un biedru sapulces priekš to uzņemšanas izteicas.

23. Ja filistrs iestājas par biedru, viņš zaudē savas filistra tiesības.

24. Goda filistriem un filistriem ir sekojošas tiesības: 1) Paragrāfa 18. zem 1. punkta, par. 19. zem 5. un par. 20. minētās tiesības, 2) piedalīties pie filistru konventa ar balsstiesību, 3) piedalīties pie sabiedrības kārtējām un ārkārtējām sapulcēm bez balsstiesības.

25. Filistri maksā biedru naudu, kuŗas

lielumu noteic filistru konvents. Norma — 5 rbļ. gadā.

26. Ja filistrs 3 gadu laikā nav samaksājis biedru naudu, viņš tiek filistru konventam likts priekšā strīķēšanai iz filistru skaita.

27. Filistriem un goda filistriem katru gadu piesūta kases un gada pārskatu.

28. Filistri izvēl prezesu, sekretāru un centrālkasieri iz filistru vai goda filistru skaita ar balsu vairākumu uz 3 gadiem.

29. Prezesa pienākumi un tiesības ir: 1) būt sabiedrības priekšstāvim attiecībā pret citām iestādēm un personām, 2) nosacīt filistru konventa laiku un vietu, 3) atcelt jau izziņotu konventu, 4) uzstādīt dienas kārtību noturamam filistru konventam, 5) paziņot noturamā konventa dienas kārtību, vietu un laiku sekretāram dēļ izziņošanas goda filistriem, filistriem un valdes priekšniekam.

30. Sekretāra pienākumi ir: 1) vest filistru konventa protokolus un ierakstīt tos sevišķā "protokolu grāmatā", 2) izziņot goda filistriem un valdes priekšniekam konventa vietu, laiku un dienas kārtību, 3) sarakstīt sevišķā grāmatā goda filistru, filistru un valdes priekšnieka adreses, 4) vesti izejošo korespondenci.

31. Centrālkasiera pienākumi ir: 1) pieņemt no revīzijas komisijas vekselus, izdot par viņu saņemšanu apliecību un ievest saņemtos vekselus sevišķā "vokseļu grāmatā", 2) paziņot vokseļa devējam vienu mēnesi priekš termiņa, ka vokselis notek, 3) protestēt vokseļus likumīgā laikā, 4) iesūdzēt neizpirktus vekselus.

32. Filistru konventos ar balsstiesību piedalās filistri un goda filistri. Konvents izvēl sev sapulces vadoni. Konventos apspriež uz filistriem attiecošas lietas.

33. Filistru konvents ir pilntiesīgs, ja 1/5 no filistriem ir klāt.

34. Visās sapulcēs jautājumus izšķir ar klātesošo vienkāršu balsu vairākumu. Pie līdzīgām balsīm izšķir sapulces vadoņa balss.

35. Balsošanu izdara atklāti, izņemot gadījumus, ja viens no klātesošiem atklātai balsošanai pretojas.

36. Filistrs var tikt strīķēts iz filistru skaita, ja pilna studentu sapulce, kuŗā jā-

būt klāt ne mazāk kā 3/4 no visa balsstiesīgu biedru skaita, par to izteicas. Par savu lēmumu sabiedrība paziņo filistru konventam.

37. Gadījumā, ja filistru konvents protestētu pret šādu sabiedrības rīkošanos, tad, lai tomēr sasniegtu abpusīgu vienošanos, tiek izvēlēta šķīrēju tiesa sekošā kārtībā: ik pa 2 locekļiem no abām pusēm, kuŗi tad izvēl bezpartejisko vai nu no filistru jeb studentu biedru puses.

S a b i e d r ī b a s d a r b ī b a s v a d ī š a n a.

38. Sabiedrības darbības vadīšana tiek uzticēta: 1) pilnām sapulcēm, 2) valdei kā izpildu orgānam, sastāvošam no priekšnieka, sekretāra un kasiera un 3) tiem orgāniem, kuŗus pēc vajadzības var izvēlēt pilna sapulce.

S a p u l c e s.

39. Sapulces ir: 1) kārtējas, kuŗas jānotur ne mazāk 1 reiz mēnesī, 2) ārkārtējas, kuŗas tiek sasauktas vai nu uz valdes iniciatīvi jeb uz ne mazāk kā 5 balsstiesīgu biedru vēlēšanos un 3) literāriskas.

40. Kārtējas un ārkārtējas sapulces tiek uzskatītas par likumīgām, ja tajās klāt ne mazāk kā 3/5 no visu balsstiesīgo biedru skaita. Literāriskas sapulces ir likumīgas pie 1/2 no visu balsstiesīgo un nebalstiesīgo biedru skaita.

41. Ja uz pirmo sapulci neierodas noteiktais biedru skaits, tad otra sapulce tiek uzskatīta par likumīgu, neskatoties uz sanākušo biedru skaitu.

42. Visās sapulcēs jautājumus izšķir ar klātesošo balsstiesīgo biedru vienkāršu balsu vairākumu, izņemot tos gadījumus, par kuŗiem noteikta sevišķa balsošanas kārtība.

Piezīme. pie līdzīgām balsīm izšķir sapulces vadoņa balss.

43. Balsošanu izdara atklāti, izņemot gadījumus, ja kāds no klātesošiem balsstiesīgiem biedriem atklātai balsošanai pretojas.

44. Sapulce izvēl sapulces vadoni no sava vidus.

45. Katrā sapulcē tiek vests protokols, kurš tiek pieņemts nākošās sapulces varkarā.

46. Sapulces vadītājs var atņemt biedram vārdu, ja biedrs traucē sapulces kārtību.

Piezīme. Par sapulces vadītāja rīkošanos biedrs var sūdzēt nākošai sapulcei.

47. Jebkuras sapulces vadītāja tiesības un pienākumi ir: 1) dot vārdu, un pie 2) aizrādījumiem turēties pie lietas, to atņemt, 2) pie līdzīgām balsīm izšķirt jautājumu ar savējo.

V a l d e.

48. Valde, kā arī bibliotēkars un viņa palīgs, sekretāra palīgs un kasiera palīgs tiek izvēlēti pilnā sapulcē uz 1 gadu katra akadēmiskā gada sākumā ar aizklātu balsošanu.

Piezīme. Valdi var pārvēlēt pilna sapulce, ja par to uzstājas 2/3 no visiem balsttiesīgiem biedriem.

49. Valde sastāv iz: 1) priekšnieka, 2) sekretāra un 3) kasiera.

50. Valdes pienākumi ir: 1) raudzīties uz statutu un sapulces sprieduma izpildīšanu, 2) gādāt par gada pārskata izstrādāšanu. Valde vada visu iekšējo sabiedrības dzīvi, apvieno savās rokās sabiedrības darbvedības centralvadību un, būdama pilnās sapulces galvenais izpildu orgāns, par savu darbību atbild biedru pilnai sapulcei.

V a l d e s p r i e k š n i e k s.

51. Valdes priekšnieka pienākumi ir: 1) būt sabiedrības priekšstāvim attiecībā pret citām iestādēm un personām, 2) raudzīties uz statutu un sapulces spriedumu izpildīšanu, 3) gādāt telpas un izziņot biedriem sapulces vietu un laiku.

S e k r e t ā r s.

52. Sekretārs: 1) ir priekšnieka vietnieks, 2) sekretārs ved sapulces protokolus un ieraksta tos sevišķā "protokolu grāmatā", 3) ved sabiedrības korespondenci, izņemot kases un bibliotēkas lietas, 4) pārziņo archivu, 5) sastāda akadēmiskā gada sākumā — vēlākais līdz 1. okt. pagājušā gada pārskata projektu, 6) ved biedru grāmatas (adreses u.t.t.), 7) ved mantas sarakstu.

K a s i e r i s.

53. Kasiera pienākumi ir: 1) saņemt sabiedrībai ieteikto summas un rūpēties par viņu kārtīgu ietecēšanu, 2) izdot iz kases naudu pēc sapulces spriedumiem, 3) sastādīt katra akadēmiskā gada sākumā ne vēlāk kā līdz 1. okt. kases pārskatu par pagājušo gadu, 4) vest kases grāmatas, 5) nodot, amatu atstājot, kases grāmatu kārtībā revīzijas komisijai, 6) saņemt vekselus un uzglabāt tos pēc sapulcē nospriestas kārtības.

B i b l i o t e k a r s.

54. Bibliotekara pienākumi ir: 1) gādāt par kārtību bibliotēkā, vest katalogu visām bibliotēkas grāmatām, 4) iegādāt uz sapulces sprieduma laikrakstus un grāmatas, 5) nodot, amatu atstājot, visas grāmatas kārtībā revīzijas komisijai.

Piezīme. Par bibliotēkas uzglabāšanas vietu apspriež sapulce.

P a l ī g u p i e n ā k u m i.

55. Palīgu pienākumi un tiesības ir: izpildīt amata vīru pienākumus pēdējiem klāt neesot, vai ja tie viņiem tos uzdod.

N a u d a s a i z d o š a n a s u n a t m a k s ā š a n a s k ā r t ī b a.

56. Nauda iz kases tiek izdota: 1) uz 4 nedēļām pret parāda zīmi un 2) uz studiju laiku pret blanko vekseli.

57. Uz vekseļa jāraksta aizņemtā summa līdz ar 6% gadā par 4 gadiem, pie kam uz katra vekseļa jāraksta ne vairāk kā 50 rbļ.

58. Vekseli atmaksājami 4 gadu laikā, skaitot no 1. aug. tā gada kad biedrs atstāj

augstskolu.

59. Kasē vienmēr jābūt 25 rbļ. kā pamata fondam, kuŗi nav biedriem aizdotami.

60. Ja biedram, kam nauda aizdota uz 4 nedēļām, maksāšanas laiks notecējis, sapulce viņam var atlikt naudas maksāšanas laiku uz tālākām 4 nedēļām. Pēc tam par aizņemto summu tiek rēķināti 6% gadā.

61. Aizdevumi uz 4 nedēļām var tikt pārvesti uz studiju laiku.

62. Biedri nevar nekādus aizņēmumus iz kases dabūt, ja 1) viņiem kautkādi parādi, kuŗu maksāšanas laiks jau notecējis, tā saucamie tekošie parādi, 2) ja viņi aizņēmušies naudu uz 4 nedēļām.

63. Biedri, kas lūdz no kases aizņemt naudu, atstāj sapulci, pa to laiku, kamēr tiek naudas jautājums par viņu izspriests.

64. Nebalstiesīgi biedri nekādus aizņēmumus no kases nevar dabūt.

R e v ī z i j a s k o m i s i j a .

65. Bez valdes, sapulce ievēl revīzijas komisiju, sastāvošu no 3 locekļiem uz 1 gadu un viņas uzdevums kontrolēt valdes un citu sabiedrības izpildu orgānu darbību.

66. Darbības gada beigās revīzijas komisijai jāaizdara visu sabiedrības iestāžu revīzija un par tās rezultātiem jāziņo pilnai sapulcei.

Piezīme: kase var tikt revidēta katrā laikā, ja to vēlētos 1/5 visu balstiesīgo biedru.

67. Pēc izdarītas revīzijas, revīzijas komisija nodod: 1) centrālkasierim pusi no visiem vekseliem, 2) jaunizvēlētam kasierim kasi un kases grāmatas, 3) jaunizvēlētam bibliotekaram biblioteku.

P a r s t a t u t i e m .

68. Sabiedrības statuti var tikt grozīti uz ne mazāk kā 2/3 no visu sabiedrības balstiesīgu biedru lēmuma.

69. Sabiedrībai ir savs zēģelis ar uzrakstu "Maskavas latviešu studentu sabiedrība "Fraternitas Moscoviensis"."

P a r s a b i e d r ī b a s m a n t u .

70. Sabiedrības manta sastāv no 1) paragrāfā 3 minētiem sabiedrības līdzekļiem, 2) iz bijušā "Maskavas latviešu studentu vakara" mantas, 3) iz filistru naudām, 4) iz sabiedrības kapitāla procentiem, 5) iz bibliotekas un inventara.

S a b i e d r ī b a s d a r b ī b a s p ā r t r a u k š a n a u n a t j a u n o š a n a .

71. Ja sabiedrībā mazāk par 3 balstiesīgiem biedriem, tad sabiedrības kase jānodod centrālkasierim un biblioteka vienam no Maskavā dzīvojošiem filistriem.

72. Līdz ko sabiedrībā ir atkal 3 balstiesīgi biedri, tie saņem atkal kasi un biblioteku.²¹²

Šie 1907./08. akadēmiskā gadā Fraternitas Moscoviensis aktīvo konventā pieņemtie statuti ievietoti kā fil! V. Lazdiņa konspektā Korporācijas Fraternitas Lettica Vēsturiskie Posmi, tā Austruma Vēsturē. Atskaitot acīmredzamas pārrakstīšanas kļūdas, starp abiem tekstiem nav gandrīz nekādas starpības. Lielākās atšķirības ir šādas: 1. pantā pēc vārda "audzēkņus", Austruma Vēsture iespraudusi vārdus "un audzēknes." 3. pantā Austruma Vēsture izlaidusi vārdu "aktīvu" pirms vārdiem "biedru maksas" un panta beigās vārdus "un filistru gada maksas." 6. pantā Austruma Vēstures statutu versija paredz balstiesību piešķiršanu 2, ne 5 mēnešu laikā, kā tas teikts V. Lazdiņa versijā. 13. pantā Austruma Vēsture paredz, ka parādnieks "var tikt uz sapulces lēmuma pamata strīķēts iz biedru skaita" (pie V. Lazdiņa — "tiek dzēsts no biedru skaita līdz parāda samaksai). "30. panta 3. punktā V. Lazdiņa versijā izlaists vāds "filistru" pēc vārdiem "goda filistru". Kā liekas, vārds "filistriem" izlaists šī panta 2. punktā abās versijās. Sīkākas atšķirības konstatējamas arī citos pantos.

Kā jau teikts, šos statutus filistru konvents sāka apspriest savā 1909. gada 14. novembra konventā. Austruma Vēsture par to ziņ stāstīt: "Filistri ar balsu vairākumu nolēmuši, piemēram, ka sabiedrībā "Fr. M."

par biedriem var būt tikai Maskavas universitātes studenti (sievietes tā tad izslēgtas. E.L.), ka balsstiesības piešķiramas nebalstiesīgiem ne agrāk par 4 mēnešiem studentu 2 mēnešu vietā, ja studenti bija izlēmuši, ka izslēgt var ar 2/3 balsu vairākumu, tad filistri šinī gadījumā pieņem 3/5 balsu vairākumu un t.t.”²¹³

1907./08. gada statuti izstrādāti acīmredzamā revolūcijas ideju iespaidā. Fil! A. Grīnups savās atmiņās par šo laiku raksta: “Ap 1907. gadu vēl stipri iespaidoja visu dzīvi piektā gada revolūcija. Daudz prāvas vēl nebija noslēgtas un daudz asaras vēl nebija izraudātas. Ir saprotams, ka starp studentiem, kuri Krievijas universitātēs arvien jau sen bija revolucionāri noskaņoti, bija izjūtama rūgšana un vilšanās un ka ir saprotama dažādu novirzienu grupēšanās.” Statutu projektā gandrīz pilnīgi atmesta 1901. gadā ievestā korporācijās lietotā terminoloģija. Tā uzglabājusies galvenā kārtā statutu noteikumos, kas kārtu filistru lietas. Gan nekur neparādās vēlāk studentu biedrībā Austrums ievestie “vecbiedri”, “darīšanu sapulces” un citi Rīgā pēcķa gados radītie samākslotie termini, ar kuriem Austrums gribēja atšķirties no korporācijām, bet vēlāko austrumnieku iespaids šajos statutos ir jūtams. Tāpat vērojama torēiz tā saukto “progresīvo” Fraternitas Moscoviensis aktīvā konventa locekļu vērsšanās pret filistriem, atņemot tiem ne tikai katru līdzrunāšanu aktīvo konventa lietās, bet pat dabīgo tiesību pašiem izslēgt no sava vidus filistrus (skat. 36. pantu), kāda tiesība nodota aktīvo konventam. Paredzot filistru protestu, statuti gan nosaka (37. pants), ka gadījumā, ja par šādu aktīvo konventa rīcību filistru konvents protestētu, strīdū izšķir šķīrējtiesa.

Nesamērīgi lielu vietu šajos statutos ieņem noteikumi par materialo palīdzību studentiem — Fraternitas Moscoviensis locekļiem. Korporācijas kasieris ir prezīdija, jeb kā statuti saka — valdes loceklis (49. pants). Tiesība saņemt naudas aizdevumu paredzēta pantā, kas deklarē balstiesīgo locekļu tiesības (19. p.), par “naudas aizdošanas un atmaksāšanas kārtību” runā veselā nodaļa (56.-64. panti). Viss tas norāda, ka šo statutu autoriem korporācijas gars bi-

jis svešs, jeb tie ar nolūku izmantojuši situāciju savu mērķu sasniegšanai — jau turpat 40 gadus pastāvošu, uz korporācijas principiem dibinātu studentu sabiedrību pārvērst par biedrību ar uzsvētu pekuniaru raksturu. Iespējams arī, ka šie statuti radušies kā korporācijas “progresīvā” spārna atbilde tiem korporācijas locekļiem, kas šajā laikā bija nākuši pie slēdziena, ka vienīgais ceļš kā panākt sabiedrības legalizāciju ir pieņemt krāsas un panākt apstiprināšanu ne vairs pie universitātes, kā tas gadiem bija bez sekmēm mēģināts, bet administratīvā ceļā. Fil! N. Johansons savā 1961. gada jūnija vēstulē autoram par to raksta: “Kā biedrības seniors biju nodarbināts visu 1908. gadu. Kārtojot savās sanāksmēs dažādas “Frat. Moscoviensis” lietas, jau 1907. gada rudens semestrī šad un tad sākām cīlāt jautājumu par biedrības pārvēršanu pilntiesīgā korporācijā pēc Rīgas Politehnikumu un Tērbatas Universitātes korporāciju parauga. Šī ideja atrada lielu piekrišanu pie biedrības dalībniekiem un jau 1908. gada pavasarī ievēlēja mani un stud. med. Rozentālu par krāsu jautājuma kārtotājiem, uzdeva arī griezties pie attiecīgām valdības iestādēm. Mēs abi drīz vien ķērāmies pie uzdevuma pildīšanas, satikāmies manā dzīvoklī un pēc ilgām debatēm vienojāmies par krāsām. Kādas tās bija, vairs neatceros, bet tagadējās tās nebija. Drīz pēc tam es aizgāju uz Maskavas ģenerālgubernatora kanceleju un informēju dežurējošo virsnieku par studentu biedrības “Fraternitas Moscoviensis” vēlēšanos pārveidoties korporācijā. Virsnieks likās būt ieinteresēts un, brītiņu padomājis, teica, lai iesniedzot ģenerālgubernatoram lūgumrakstu un korporācijas statutus. Pienāca 1908. gada pavasars un mācības gada beigas. Nākošā sanāksme notika 1908. gada rudenī pēc jauna mācības gada sākuma, lai varētu piedalīties arī jaunie latviešu studenti. Šinī sanāksmē galvenais dienas kārtības punkts bija pārveidošanās jautājums. Es pastāstīju, kas jau darīts un kas jādara turpmāk. Sanāksmē, cik atceros, bija ieradušies visi vecie augstāk minētie frāteri un prāvs skaits jauno studentu, to starpā arī nākošais iekšlietu ministrs Birznieks. Mēs vecie studenti visi kā viens balsojām par korporāciju un krāsām, bet jau-

nie, kas bija arī balstiesīgi un kuŗu skaits bija pārsvarā, izturējās visai negatīvi pret mūsu priekšlikumiem un balsoja pret. "Fraternitas Moscoviensis" nekas neatlika, ka pagaidām turpināt eksistenci uz veciem pamatiem". Šo pirmo mēģinājumu pieņemt krāsas nepiemin ne V. Lazdiņa konspekts, ne Austruma vēsture. Pēdējā tikai citē 1908./09. akadēmiskā gada pārskatā uzņemtu piezīmi: "Gada laikā sabiedrību atstāja, kursa nebeiguši N. Johansons J. Lerchs, E. Lejnicks, J. Matisons, A. Zariņš, A. Alksnis, J. Lukstiņš un H. Blumentāls."²¹⁴ Iespējams, kas tas noticis protestējot pret krāsu propozīcijas noraidīšanu. Pazīstot fil! N. Johansona augsti vērtējamo personību, viņa liecību apšaubīt nav ne mazākā pamata. Tā rāda arī toreizējā Fraternitas Moscoviensis saimē valdošo vienkāršo, naivo uzskatu par korporācijas būtību — ja ir krāsas, tad ir korporācija, ja nav krāsas, tad nav arī korporācijas. Šo uzskatu vēlāk veikli izmantoja neliela grupiņa Fraternitas Moscoviensis locekļu — korporācijas pretinieku, mēģinot noliegt visu gaŗo korporācijas vēsturi.

Ir saprotams, ka Fraternitas Moscoviensis filistri, auguši intīmas, tuvas draugu sabiedrības, uz korporācijas principiem dibinātas organizācijas atmosferā, nevarēja samierināties ar tiem "progresīviem" vējiem, kas korporācijas aktīvo konventā sāka pūst ap un pēc 1905. gada revolūcijas un centās slēgt sabiedrību pārvērst par atklātu "progresīvu" studentu biedrību. Tāpēc visos filistru pēcrevolūcijas konventos redzam mēģinājumus saglabāt veco korporācijas garu, vecās tradīcijas, tuvo draudzību. Kad šie mēģinājumi sāk likties bezcerīgi, filistri atraujas no aktīvas līdzdalības korporācijas dzīvē, norobežojas no aktīvā konventa, sākumā praktiski, vēlāk arī tīri formāli.

Šī tendence atklāti parādījās 1908. un 1909. gadu filistru konventos Rīgā.

"No 1908. gada 12. janvāra filistru konventa protokola redzams, ka dienas kārtībā bijuši nozīmēti šādi jautājumi: 1) aiztecējušie gadi "Frat. Mosc." dzīvē, 2) lieta par Fr. Veinberga izslēgšanu un 3) filistru palīdzības kases un sabiedrības dibināšana. Sanāksmē, iekams izspriesti divi pirmie jau-

tājumi, piedalījušies sekojoši filistri: Fr. Veinbergs, J. Purgals, F. Veiklevičs, A. Krastkalns, A. Gubens, A. Strausmanis, R. Ģēģeris, K. Hiršs (Gaigals) un J. Kēmanis (cītkārtējais 1905. g. seniors bija universitāti beidzis un pārskaitīts filistros) un studenti E. Rozentāls un A. Bēķis, bet vēlāk pienākuši vēl klāt: Dr. J. Liepiņš, Dr. A. Butulis un adv. K. Ozoliņš."²¹⁵

Par priekšlikumu atzīt aktīvo konventa 1905. gada oktobra lēmumu (par fil! Fr. Veinberga izslēgšanu) par nelikumīgu un to noraidīt, nodotas 7, pret 3 balsis. Konventu pēc tam atstājuši K. Hiršs, R. Ģēģeris un J. Kēmanis.

Parrunājuši jautājumu par nesaskaņām ar aktīvā konventa locekļiem, filistri nolēmuši dibināt paši savu filistru sabiedrību un palīdzības kasi. Attiecīga statutu projekta izstrādāšanas komisijā konvents ievēlēja fil! Dr. A. Butuli, A. Krastkalnu un A. Strausmani.

1909. gada 17. jūnijā Rīgas latviešu biedrībā uz konventu sanāk Rīgā dzīvojošie filistri Dr. A. Buttuls, F. Veiklevičs, A. Krastkalns, J. Purgals, A. Strausmanis, P. Dulbe, Dr. K. Barons un A. Gubens. Klāt ir arī aktīvo konventa t/l seniors, stud. iur. K. Puriņš. Parrunājuši aktīvo un filistru konventu nenormālās attiecības un neparedzot iespēju, ka tās tuvākā nākotnē varētu uzlaboties, klātesošie izšķīrušies par divu neatkarīgu organizāciju dibināšanu: "Parrunājot jautājumu par "Frat. Mosc." aktīvo un pasīvo biedru organizāciju, klātesošie izteicās, ka dibināmas divas organizācijas — filistru un studentu, katra atsevišķi" — tā teikts konventa protokola darba kārtības 2. pktā.²¹⁶ Fil! A. Krastkalns nolasījis "Korporācijas Letonijas studentu palīdzības un filistru savstarpējās pabalstīšanas biedrības statutus". Visi klātesošie, izņemot fil! Dr. K. Baronu, izteikušies, ka jaunā filistru biedrībā principā uzņemami galvenā kārtā "Frat. Mosc." bijušie locekļi. Dibināmās filistru biedrības statutus uzdots izstrādāt fil! fil! Dr. Buttulim, Krastkalnam, Purgalim un Strausmanim. Tie izstrādājami līdz augustam. Tāpat izstrādājami statuti arī studentu sabiedrībai.

1909. gada 14. novembrī Rīgā, filistra A. Krastkalna dzīvoklī atkal sanāk filistru

konvents. Šoreiz piedalīšanās plašāka. Klāt ir — fil! fil! F. Veinbergs, A. Buttuls, J. Lasis, F. Veiklevičs, A. Krastkalns, O. Zamuels, M. Gobiņš, P. Gobiņš, K. Pauļuks, A. Veidners, F. Keniņšvalds, A. Pētersons, A. Strausmanis, J. Purgals, A. Gubens. Piedalās arī aktīvo konventa t/l seniors K. Puriņš.

Šajā konventā apspriesti un pieņemti filistru biedrības statuti. Noteikts, ka filistru konvents ir pilntiesīgs, un tajā piedalās 2/3 no Rīgā dzīvojošiem filistriem. Šāds noteikums saprotams, ja ievēro, ka daļa Fraternitas Moscoviensis filistru dzīvoja un strādāja izkaisīti visā Latvijā un plašā Krievijā. Apspriesti arī aktīvo konventa 1908. gadā pārstrādātie statuti, bet vienošanās par tiem nav panākta.

Arī pēc šiem filistru konventiem attiecības starp korporācijas aktīvo un filistru saimi neuzlabojās. Gan filistri savā 1909. gada 14. novembra konventā, runājot par divām organizācijām, bija izteikuši vēlēšanos “ja iespējams, lai sakars starp abām būtu diezgan ciešs”, bet praksē šādas attiecības neizveidojās. Maskavā šajā laikā saplūda daudz latviešu studentu, kas bija vai nu izslēgti no Rīgas politehniskā institūta, jeb Latviju atstājuši bēgdami no vajāšanām pēc 1905. gada revolūcijas. To vidū minami vēlāk populārie rakstnieki, publicisti, sabiedriski darbinieki un politiķi Mārgers Skujenieks, Indriķis Rītiņš, Jānis Lapiņš, Jānis Bokalders, Pāvils Rozītis, Arveds Švābe, Voldemārs Bastjānis, Jūlijs Celms, Ansis un Andrejs Petrevici, kas visi toreiz bija vairāk vai mazāk radikāli noskaņoti. Viņi mācījās komercinstitūtā, daži iestājās universitātē, citi apmierinājās ar A. Šaņavska privāto tautas augstskolu. Bez tam Maskavā latvieši studēja visās tehniskās augstskolās, Tehnoloģiskā institūtā, Ceļu inženieru institūtā, Petrovskas-Razumovskas lauksaimniecības akadēmijā un citur. Šie vairāk vai mazāk kreisi noskaņotie studenti apvienojās Maskavas Latviešu Studējošo Palīdzības Biedrībā, kas savas sanāksmes noturēja Ņikitskajas ielā. Kāds gars šajā biedrībā valdīja, par to liecina biedrības 1914. gadā izdots kalendārs (Latviešu studentu gada grāmata I. 1914. Izdevusi Maskavas latviešu studējošo palīdzības

biedrība. Ģenerālkomijā pie O. Zeltiņa Rīgā, Tērbatas ielā 20), kurā viscaur valda neatkarīgās Latvijas socialdemokrātu oficioza “Socialdemokrāts” un trimdā (Zviedrijā) izdotās šīs partijas lapīnas — “Brīvība” žargons. Prof. A. Spekke, kurš toreiz studēja Maskavā, par šo biedrību raksta: “Studentu biedrības lielais vairums nāca no komercinstitūta, un tur nu studentu noskaņojums bija stipri kreiss. Kā vēlāk mans draugs Šmits mēdza teikt, es toreiz nemaz neesot interesējies par politiku un tos laikus visus prātus apņēmušo ekonomiku. Ja studentu sanāksmēs vai mītiņos, kā toreiz teica, kāds iedrošinājās teikt, ka viņš tā gluži nevarētu zvērēt pie Marksa tezēm, tad no auditorijas viņam pretim šņāca naidis un nicināšana.” (A. Spekke — Atmiņu brīži. 1967. 98. l.p.). Fil! V. Jursons par šo biedrību raksta: “Te pulcējās arī latviešu studenti, kas frāteros nesastāvēja. Šos kreisā virziena studentus nekorporēļus sauca par “mežoniem”, tie nāca no pretējā lēģera, kas taisa revolūcijas un gāj ķeizarus. Šie kreisie “mežoni” uzskatīja korporēļus par reakcionāri noskaņotiem un valdības atbalstītājiem pilsoņiem, ar kuriem tiem nav pa ceļam. Korporāciju locekļi arī valdības acīs tika ierindoti pilsoņu labā spārnā kā pastāvošas kārtības atbalstītāji un valdības uzticami pilsoņi, kur pretim kreiso aprindu studenti valkāja krievu kreklu pāri biksēm, tika uzskatīti par revolucionāriem, visa neapmierinātiem un katras kārtības gāzējiem — anarķistiem.”²¹⁷ Par latviešu studentu savstarpējām attiecībām šajā laikā Maskavā liecina arī A. Plensners (lett.): “Latviešu studējošo saime priekškaŗa Maskavā bija ļoti plaša. Marksistiskā daļa bija stipri aktīva un vienoja. Protams, ka tā nebija skaitliski pārākā, bet savas vienotības dēļ kopā ar krievu marksistiem parasti varēja dominēt studējošo pašvaldībā, no kā atleca arī savi materiāli labumi. Bija daudz asu cīņu studējošo pašvaldības orgānos un citur, ne reti arī auditorijās”. (Aleksandrs Plensners — 18. novembra vērtos. Atmiņu virtne. Laiks Nr. 61 1897., 31.VII.1968.).²¹⁸

Šis kreisās Maskavas latviešu studentu biedrības valdē šajā laikā darbojies arī Austruma Vēstures vēsturnieks. Par kreiso studentu attiecībām ar Fraternitas Mosco-

viensis viņš raksta: "Nav noslēpums, ka gadsimteņa pirmā desmita beigās sabiedrība "Fr.M." bija palikusi ļoti nepopulāra Maskavas latviešu studentu aprindās."²¹⁹ Un citā vietā: "Šo studentu acīs sabiedrība "Fr.M." populāra nekļuva. Mēs saprotam, ka ar "frāteriem" negribēja un nevarēja draudzēties tā latviešu jaunatnes daļa, kas atdzīvināja 1897. gadā policijas pārtraukto jaunstrāvnieku garu jau noteiktā socialdemokrātu partijas programmā."²²⁰ Tai pašā laikā viņš tomēr spiests atzīst: "Universitātes studentu vairākumam aprādītos gados universālās latviešu studentu sapulces, patiesību sakot, sevišķi nepatika. Cēlonis tam varēja būt gan īpatnējās studentu disciplīnas, kas vispusīgāki un plašāki ievadīja sociālās problēmās, gan psiholoģiskais moments, varbūt arī separātās nostāšanās tradīciju spēks. Tādēļ, lai gan nopietnu krīzi vēl arvien pārdzīvoja studentu sabiedrība Fraternitas Moscoviensis, viņas vēsturiskā loma tomēr nebija izbeigusies."²²¹

Ka kandidātu Frat. Moscoviensis arī šajos gados netrūka, liecina t/l seniora K. Puriņa 7. maijā 1910. gadā fil! Alf. Strausmanim rakstīta vēstule: "Neskatoties uz to, ka tagad "fukšus" stingri sijājam, jauni biedri nāk arvien klāt. Varbūt Jūs atminēsieties kādu N. — viņš tagad beidz kursu, jurists, kuŗš savā laikā bija viens no lielākiem "Fr. Mosc." putinātājiem? Ar vislie-

lāko gribu viņš cīnījās atkal iestāties "Fr. M." (pārlietu viņam gribējas tikt pie mūsu filistra goda), bet mēs viņu vairs neņēmām pretim — par daudz kompromitējies. Tamlīdzīgi gadījumi laikam nāks vēl priekšā."²²²

Varam tikai pateikties šai t/l seniora deklarētai stingrai izlasei, ka Fraternitas Moscoviensis šajos kritiskos gados izturēja apkārtējās kreisi noskaņotās latviešu studentu sabiedrības spiedienu un paturēja savu slēgto studentu sabiedrību, korporāciju raksturu.

Kā jau minēts augstāk, šajā laikā (1908.-1915). Maskavā studēja arī vēlākais profesors Arnolds Spekke. Grūtos materiālos apstākļos studēdams, Spekke korporācijā neiestājās, bet uzturēja ar frāteriem ciešu saskari. Savās atmiņās (Atmiņu brīži 76. l.p.) viņš pateicas par frāteru viņam sniegto atbalstu vārdiem: "Lai ar sirsnīgu pateicību pieminu viņu vārdus: J. Šmits, ar kuŗu vairākus gadus nodzīvoju vienā mazā studentu istabiņā, Viktors Lazdiņš, P. Strazdiņš (vēlākais tiesnesis), Kārlis Puriņš (pirmais Latvijas finansu ministrs) u.c. Piepalīdzēja viņi man tikt galā arī ar latīnu gramatiku, kuŗu mācījos kādā speciālā grupā. "Kādā citā vietā Spekke piemin arī Pulpi un Dambekalnu. Korporāciju saimei Spekke pievienojās neatkarīgās Latvijas laikā.

V.

9 gadus garais periods starp 1905. gada revolūciju un I. pasaules karu ir izšķirošs *Fraternitas Moscoviensis* garajā vēsturē. Pirmajos pēcrevolūcijas gados tas ir arī grūtākais laiks vecās Maskavas latviešu studentu sabiedrības dzīvē. Revolūcijas rezultātā Maskavā ir saplūduši simtiem vairāk vai mazāk "revolucionāru" latviešu studentu. Ar veco Maskavas studentu korporāciju, kas paliek uz nacionāliem pamatiem, tiem nav pa ceļam — viņi pulcējas Maskavas latviešu studējošo palīdzības biedrībā, kurā drīz skaitas 300 abēja dzimuma biedru. Šī biedrība bija atradusi telpas Mazā *Nikitas* (*Nikitskaja*) ielā netālu no universitātes kādā privātā realskolā. Sapulcēs dominēja sabiedriskas un politiskas temas. No vienas puses asi tika kritizēta valdība, pastāvošā kārtība un politika, no otras — daudz jūsmots par Krievijas plašumu, iespējamībām, visu krievisko. Latviešu tautas nacionālās problēmas šos internacionālistus neinteresēja — tās tiem likās pārāk sīkas, niecīgas. Fil! Dr. A. Grīnups (*Maskavas universitātē* iestājies 1911. g., *Fraternitas Moscoviensis* 1912. g.) par šiem studentiem 23. augusta 1961. gada vēstulē autoram raksta: "Daudziem dega asinīs cīņa, kā jau jaunībā tie bija salasījušies filozofus, teorijas par paradizes iespējamību zemes virsū — ar šādiem skaļiem lozungiem nebija grūti pulcināt jaunus, enerģijas pilnus un cīņas priecīgus jaunēklus. Reali skatoties viņi gan vairāk atgādināja Don Kichotus un viņu cīņa pret tā laika valdību bija cīņa ar vēja dzirnavām. Korporāciju ar tās slēgto raksturu un īpatnējo audzināšanu tie neatzina, pārmeta tai norobežošanos no tautas un kastas raksturu."²²³

Vēlākais Latvijas ministru prezidents *Mārgers Skujenieks*, kurš toreiz studēja Maskavā, 1913. gadā rakstīja: "Studentu vairums nelasa latviešu grāmatas un vēl mazāk latviešu laikrakstus, Viņu latviešu vārdu krājums ir visai niecīgs. Ikkatru neikdienišķu jēdzienu viņi apzīmē ar krievu vārdu, bet zinātniskus terminus parasti saprot vienīgi krievu valodā. Brīžiem pat grūti iz-

šķirt, vai latviešu studenti savās debatēs lieto latviešu vai krievu valodu. Abu valodu vārdu raibā jucekļi rodas savāds žargons." (*M. Skujenieks. Nacionālais jautājums Latvijā. Pēterb. 1913.*)²²⁴

Lai gan *Fraternitas Moscoviensis* kā tāda no šiem pārgudriem "pasaules lāpītājiem" norobežojās un frāteri *Nikitskajas* latviešu biedrību saukāja par "ķēkšu, komiju un šuvēju akadēmiju", daži korporācijas locekļi tomēr vairāk vai mazāk iesaistījās no *Nikitskajas* ielas propagandas saukļiem, sevišķi tiem, kas bija vērsti pret korporācijām un konventos sāka nostāties pret korporācijas principiem. Viņi izmantoja apstākli, ka *Fraternitas Moscoviensis* vēl vienmēr nebija legalizēta un tīri ārēji no citām latviešu korporācijām atšķīrās ar to, ka nenesāja krāsas. Konventos tie sāka aizstāvēt uzskatu, ka tā kā *Fraternitas Moscoviensis* locekļi nenēsā krāsas, pati studentu sabiedrība nemaz nav korporācija. Šis arguments likās tik vienkāršs un skaidrs, ka tam pa daļai noticēja arī korporācijas ideju un krāsu aizstāvji un konventos sākās cīņa par un pret krāsām. Cīņas karstumā tika aizmirsts, ka krāsas ir tikai ārēja un formāla korporācijas pazīme, ka korporācijas saturu nosaka draudzības, goda prāta, tēvu zemes mīlestības principi, kuriem vecā studentu organizācija bija palikusi uzticīga no savas dibināšanas dienas 1870. gada 20. oktobrī. Nevienam arī neienāca prātā palūkoties korporācijas vēsturē, kurā, it sevišķi 1883. un 1891. gada notikumos kristalizējās un tika pastrīpoti korporācijas ideāli, kuriem uzticīgi bija palikuši toreizējie studenti, tagadējie *Fraternitas Moscoviensis* filistri. Šī principiālā iemesla dēļ aktīvo konvents bija zaudējis kontaktu ar korporācijas filistriem un, kā jau redzējam, pirms I. pasaules kara jau tika cilāti projekti par divām patstāvīgām, vienu no otras neatkarīgām organizācijām — aktīvo konventu un filistru biedrību. Praktiski nesaskaņas starp aktīvo un filistru konventiem izteicās apstākļi, ka filistri, nebūdami apmierināti ar studentu rīcību, nelabprāt kārtoja maksājumus korpo-

rācijai, kas, savukārt, noveda aktīvā konventa kasi permanentā naudas trūkumā. Līdzekļu trūkums un apstākļi, ka korporācija nebija legalizēta noveda pie tā, ka korporācijai nebija iespējas pat īrēt savu konventa dzīvokli — katras korporācijas esenciālu nepieciešamību. Ar studentu satikšanās vietas izbeigšanos sāka atslābt saites, kas Fraternitas Moscoviensis locekļus saturēja kopā: frāteri satikās reti, galvenā kārtā universitātē, tuvāka iepazīšanās un draudzības saišu stiprināšana kļuva neiespējama, bija gadījumi, kad korporācijas locekļi pat personīgi nebija pazīstami. Šāds stāvoklis nevarēja ilgi turpināties.

Lai korporācija varētu pastāvēt, bija nepieciešams: 1) panākt tās legalizāciju un 2) saskaņot aktīvo un filistru konventu darbību, tādā ceļā nodrošinot korporācijas materiālo bazi.

To bija sapratis jau 1909./10. akadēmiskā gada Fraternitas Moscoviensis seniors K. Puriņš, kurš jau citētā 1910. gada 7. maija vēstulē filistru konventa sekretāram A. Strausmanim raksta: "Mūsu stāvoklis tagad ir tāds, ka nedrīkstam vairs lāgā konventus noturēt. Nezinām arī, kur atrast nākošajam gadam konventa korteli, jo kor-

Fraternitas Moscoviensis 1910. No kreisās sēd: E. Strautnieks iur., M. Kaulēns phil., K. Puriņš iur., E. Grīnbergs iur., A. Bēķis math., A. Ābeltiņš iur., E. Rozentāls med., K. Kalējiņš iur. Stāv — A. Lāčgalvs iur., M. Krūmiņš math., K. Bēķis phil., B. Čirulis iur.

tēļu saimnieki ļoti bīstas no studentu sapulcēm. Ņemot to vērā, filistru prezidijam vajadzētu gan izturēties drusciņ aktīvāki šīn lietā" un tālāk: "Kas ir darīts no Fr. Mosc. filistru prezidija puses mūsu statutu apstiprināšanas lietā? Bez filistru palīdzības mēs droši vien statutus tagad cauri nedabūsim. Ja būtu vajadzība, statutus varētu vēl grozīt lai tikai dabūtu viņus apstiprināt un tādā ceļā tiktu pie legāla korteļa." ²⁵⁵

Tā tad t/l seniors K. Puriņš korporācijas problēmas bija pilnīgi pareizi sapratis un formulējis. Viņš tikai nezināja, jeb negribēja zināt pareizo ceļu, kā šīs problēmas būtu atrisināmas. Šo uzdevumu veica kāds cits Fraternitas Moscoviensis seniors — vīrs apdāvināts lielu inteliģenci, darba spējām un zināšanām — Dr. Andrejs Peka.

Dr. Andrejs Peka ir visu laiku problemātiskākais, pretrunu pilnākais Frat. Moscoviensis loceklis. Reti kāds no viņa laika biedriem mēģinājis viņu raksturot objektīvi, visi viņa paziņas dalās divās daļās — vieni, kas to apbrīno un slavē un otri, kas viņu nicina un noliedz. No vienas puses Peka ir izdarījis korporācijai lielāko pakalpojumu, no otras metis uz to ēnu, kurš dēļ viņš no korporācijas bija jāizslēdz. Tāds ir šis frāteru seniors, kuram bija lemts 1911./13. gados atrisināt vecās studentu sabiedrības gadiem pastāvošās problēmas un nodrošināt korporācijas pastāvēšanu. Kā tas bieži gadas ar izcilām personībām, kā pateicību par savu veikumu Peka no korporācijas saņēma izstumšanu. Pie viņa mums vēl būs jāatgriežas.

Kā jau to savā vietā atzīmējām, 1907. gadā Fraternitas Moscoviensis bija legalizējiesies novadniecības formā. Šis novadniecības statuss frāteriem tomēr maz ko deva — uz to atsaucoties bija iespējams dabūt telpas konventiem un literāriem vakariem universitātē, bet korporācijas dzīve šajās telpās (auditorijās) nebija iespējama. Uz novadniecības statusu frāteri nelabprāt atsaucās, jo novadniecībām (zemlāčestvo) bija ārkārtīgi slikta slava — tajās iestājās krievu studentu apakšslānis. Laikmetā starp 1905. gada revolūciju un I. pasaules karu, krievu studentu novadniecības bija nonākušas dažādu novirzienu socialistu un marksisu iespaidā, kāpēc valsts iestādes un krie-

vu sabiedrības labākā daļa uz tām raudzījās neuzticīgi. Novadniecību studenti jau tīri ārēji atšķīrās ar savu nekopto, pat netīro ārieni un tradicionālo melno kreklu valkāšanu. Frāteriem ar viņiem nebija nekā kopēja, izņemot legālo novadniecības statusu.

Maskavas studentu sabiedrību 1911.-/13. gados fil! Dr. A. Grīnups 1961. gada 23. marta vēstulē autoram raksturo šādi: "Studenti Maskavā dalījās divās lielās grupās — tā sauktie "progresīvie" un konservatīvie kurus "progresīvie" sauca par reakcionāriem. Šīs studentu grupas atšķīrās viena no otras ne tikai savos politiskos uzskatos, bet pat tīri ārēji. Pirmie nēsāja krekļus, parasti melnus (lai neredzētu netīrumus) otrie dienā parasti ģērbās "tužurkā" ar spīdošām pogām, bet vakaros nēsāja studentu formas tērpu — sjurtuk ar divām pogu rindām. Svinīgos gadījumos uzvilka "mundie-ri" ar platu apkakli zeltā, diviem platiem zelta stabiņiem uz aprocēm, priekšā viena rinda zelta pogu. Formas tērpiem parasti bija balta zīda odere, tāpēc šo studentu grupu saukāja par "bielo-podkladčikiem", t.i. baltoderainiem.

"Bielo-podkladčiki" parasti sastāvēja akadēmisko studentu savienībā (sojuz akademičeskikh stuġentov), kas bija valdībai lojāla. Piederība pie šīs organizācijas jau nozīmēja attiecīgā studenta kvalifikāciju.

Kā pretstats akadēmisko studentu savienībai, pastāvēja rinda novadniecību — zemlāčestva, kuŗās studenti iestājās pēc savas dzimšanas vai pirmās skolas vietas. Gandrīz katrai gubernai bija sava "zemlāčestvo". Tajās parasti iestājās tā sauktie "progresīsti" un tikai reti tajās atradās students, kas nebija vismaz socialisti, vienmēr nemierā ar valdību un šo nemieru demonstrēja katrā izdevīgā gadījumā.

No daudzām vecām frāteru fotogrāfijām var redzēt, ka mēs jau ārēji 90% piederējām pie "bielo-podkladčikiem" — uzņēmumi rāda frāteru vairumu oficiālā formas tērpā. Nekad nesmu redzējis frāterus toreiz "progresīstu" tradicionālajā melnā studentu krekļā. Jau tas vien liecina, kaut arī tikai ārēji, ka mums bija cita stāja, cits raksturs un visa frāteru sabiedrība citā līmenī, kā parastie novadniecību stu-

denti."

Tā tad legalizācija novadniecības formā frāteriem nebija pieņemama, kāpēc nācās meklēt citāda veida apstiprinājumu. Kā jau redzējām, sākot ar 1901. gadu Frat. Moscoviensis centās reģistrēties pie augstskolas, kas ilgu laiku likās vienīgi dabīgais korporācijas legalizācijas ceļš. Maskavas universitātes vadībai turpretim studentu sabiedrības korporācijas formā nebija nedz pazīstamas, nedz pieņemamas, jo universitātes vadība atradās toreiz ļoti stiprā slavofilu iespaidā, kas korporācijas noraidīja kā krievu garam nepazīstamu, svešu, ārzemju, vācu institutu. Šī iemesla dēļ, kad Frat. Moscoviensis ar saviem statutiem griezās pie universitātes rektora, pēdējais, ja arī statutus tūlīt tieši nenoraidīja, tad izvairījās tos apstiprināt atrunājoties, ka "aizmirsis" tos virzīt tālāk, jeb pat "pazaudējis". Atceroties, ar kādām grūtībām savā laikā bija jācīnās Rīgas politehnikuma korporācijām, kuŗām taču bija pilnīgs augstskolas vadības atbalsts, arī maskavieši sāka domāt, ka jāiet cits ceļš — gaŗam universitātes vadībai (protams, formāli izprasot tās atbalstu) pie augstākām (Tautas apgaismošanas ministrija) un visaugstākām (Galma ministrija, ķeizars Nikolajs II.) instancēm. Šis ceļš solīja panākumus arī tāpēc, ka administratīvās sistēmas pirmajā instancē — pie Maskavas gradonačalņika (specials, tikai abām galvas pilsētām Maskavai un Pēterburgai pastāvošs instituts, padots tieši galma ministrijai un ķeizaram) kā tā palīgs jeb kanceļjas priekšnieks strādāja pārvācojies latvietis Kārlis Zaķītis. Fil! Dr. A. Grīnups viņu piemin rakstā Vita Fratrum Nr.21 vārdiem: "Tērbatas Livonijas filistrs Zaķīt gan nebija pilsētas galvas biedrs, kas bija pavisam cita persona, bet gradonačalņika biedrs. Šāds instituts pastāvēja tikai Pēterpilī un Maskavā tīri administratīvām un politiskām funkcijām. Viņš bija ļoti laipns un palīdzīgs korporācijai. "Kārlis Zaķītis bija pazaudējis savu latvisko uzvārdu un tautību, bet saglabājis burša sirdi un katrs korporants Maskavā varēja droši rēķināties ar viņa atbalstu. Latviešu tautas vēsturē viņš atstājis maz pēdu. E. Blanks min kādu J. Zaķīti (varētu būt K. Zaķīša tēvs) Rīgas latviešu biedrības pirmo biedru vidū: "Rī-

gas latviešu biedrība pulcēja ap sevi dažādu stāvokļu ļaudis. Tur iestājās pirmie latviešu advokāti — Fricis Veinbergs, J. Einbergs, vēlāk Krišjānis Kalniņš, J. Zaķītis un Aleksandrs Vebers.”²²⁰ Zaķīša priekšvārdu nezina arī vēsturnieks E. Andersons — “Bermonta padomnieku vidū bija Maskavas latvietis Zaķītis un liels skaits baltvāciešu.”²²⁷ Zaķīša priekšvārdu 1961. g. 10. maija vēstulē autoram min fil! V. Jursons (1913. g. coetus) — “Maskavas pilsētas priekšnieka palīgs Kārlis Zaķītis (Karl Zakkit — pomoščnik gradonačalņika) — frāteriem labvēlīgs.” Zaķīti pateicībā 23. marta 1961. g. vēstulē autoram min fil! A. Grīnups: “Par laimi tanī laikā gradonačalņika palīgs bija buršs (Livonus Zaķītis) un kad audiencē apliecināju, ka piederu pie korporācijas, man 1/2 stundas laikā restaurēja visas tiesības un alibi, ko citādi nebūtu tik ātri panācis.” Zaķīti savās atmiņās piemin arī A. Plensners: “Latviešu izcelsmes bija Maskavas policijmeistara palīgs Sakkit, bijis Zaķītis no Smiltenes, bet pieslēgts vāciešiem, Livonia’s filistrs. Latvijas valsts laikā viņš vararās bija redzams Jūrmalā, diezgan impozanta izskata kungs ar melnu bārdiņu. Viņš bija uzkalpojais līdz īstena valsts padomnieka “čīnai”.”²²⁸ Zaķīti atceras arī prof. A. Spekke (Atmiņu brīži 98 lp. p.) runādams par kreisās latviešu studentu biedrības mītiņu Maskavā: “Kādā no referātu vakariem ieradās vairāki policijas kungi, to vidū gaužam elegantais kungs Zakkit’s, lai noklausītos referātu. Runātājs, vairs neatceras, kas tas bija, varonīgi turpināja savu stāstu, arī no klausītājiem retais pamuka, un tā, cik atceros, vairāk par baidīšanu nekas liels nesānāca.”

Acīmredzot ar Zaķīša palīdzību Maskavā jau bija legalizēta kāda cita korporācija — Fraternitas Academica ar dažādu tautību, galvenā kārtā vāciešu sastāvu un laiks bija pienācis legalizēties arī vecai Maskavas latviešu studentu sabiedrībai. Vēl nenolicis amatu, seniors K. Puriņš 8. oktobra 1910. gada vēstulē bij. fil! A. Strausmanim par to raksta: “Statutu projekts ir jau nedēļu atpakaļ nosūtīts A. Krastkalna kģm. un ja no filistru puses nebūs nekādas piezīmes, tad šinīs dienās statutus nosūtīsim visaugstākai apstiprināšanai. Par šo lietu ir

jau personīgi runāts ar kuratoru un rektoru. Kavēkļu nav ne no viena, ne otra. Vācieši šeit ir jau apstiprināti, kādēļ ir cerības un vēl ļoti stipras, ka arī mēs nepaliksīm aiz borta. Statuti tika taisīti tādi, lai tik tiktu apstiprināti — īsi, caur un caur lojāli.”²²⁹

Šo otro Maskavas korporāciju savās atmiņās piemin arī fil! V. Jursons un A. Grīnups: “un tie latviešu burši, kas sastāvēja Maskavas otras korporācijas — Fraternitas Academica konventa (šī korporācija uzņēma savā vidū dažādu tautību studentus — vāciešus, krievus, latviešus, poļus etc.)” un tālāk: “Ar otru Maskavas korporāciju — Fraternitas Academica sadzīvojam draudzīgi — tikām bijuši vairākas reizes pie viņiem uz alus vakariem, tāpat viņi arī apmeklēja mūsu konventa dzīvokli. Kā burši viņi bija atzīstami un labi trenēti. Konfliktu un stingru raušanos manā laikā ar viņiem nebija.” (Fil! V. Jursons 10.V.1961. g. vēstulē autoram). “Es negribu runāt par krievu studentu biedrībām (zemļāčestvo) kādas bija gandrīz katrai guberņai, bet arī poļiem un vāciešiem, kuriem arī Maskavā bija kaut kas līdzīgs korporācijai, bet kad mēs tur viesojāmies, mūsu stāja un uzstāšanās arvien bija pārāka.”²³⁰ Vācieši Maskavā tā tad bija legalizējušies korporācijas formā.

Tā tad tiešām, pateicoties Zaķīša augstajam amatam un viņa labvēlībai pret korporācijām, beidzot bija pavēries legalizēšanās ceļš arī 40 gadus pastāvošai latviešu studentu sabiedrībai Maskavā. Atlika tikai formalitātes — pieņemt krāsas un iesniegt lūgumu “visaugstākai instancei”.

Sākumā likās, ka krāsu jautājums grūtības nesagādās: Frat. Moscoviensis locekļi krāsas lietoja jau daudzus gadus, gan ne lenšu un krāsu cepuru veidā, bet korporācijas sarīkojumos piespraustas pie uzvalka rozetes veidā. Austruma Vēsture par to raksta: “Zv. adv. V. Lazdiņš nepareizi apgalvo, itkā Fraternitas Moscoviensis krāsas tumši zils — sudrabs — zaļš pieņēmusi tikai 1911. g. rudenī. Kad tieši šīs krāsas pieņemtas, to apgalvot nevaram, bet iestājoties 1911. g. rudens semestrim, Fr. Mosc. jau bija šīs krāsas un cik mums zināms, viņas pastāvējušas jau daudzus gadus iepriekš, jo atklātās Fr. Mosc. studentu ballēs stu-

dentī vienmēr lietoja šīs krāsas piespraustas rozetas veida.”²³¹ Un kādā citā vietā: “No citiem iekšējās dzīves notikumiem pieņemams izrikojums ar balli 1910. gada beigās. Šinī gadījumā sabiedrības studenti bija nolēmuši, ka visiem jāierodas formas svārkos ar trīskrāsainu rozeti un lentu pie krūtīm, lai atšķirtos no citiem studentiem — viesiem. Krāsas bijušas zaļš — zils — sudrabs.”²³²

1910. gada 21./22. jūnijā Rīgā notika V. Vispārējie latviešu dziesmu svētki. Fraternitas Moscoviensis locekļi svētkos piedalījās kā goda kārtībnieki. Svētku noslēgumā — 1910. gada 22. jūnijā trīs latviešu korporācijas sarīkoja kopēju komersu Altonovas dārzā. Rīgas Avīze (Nr. 141. 1910. g. 23. VI.) par to otrā dienā rakstīja: “Kopīgs latviešu korporāciju “komerss”. Latviešu studentu korporācijām “Selonijai” “Lettonijai” un “Fraternitas Moscoviensis” vakar Altonavā bij kopīgs komerss, pie kura ņēma dalību arī filistri. “Talavija” ne-

piedalījās. Bija gluži imponants skats, kad komersa dalībnieki pievakarē apm. kādos 20 pasta ratos nobrauca no R.L.B. nama. Jauniešu starpā redzēja krāsās tērptu dažu labu pazīstamu sirmu galvu. “Ziņojumam bija pievienots komersa dalībnieku kopskats (Skat. pievienoto foto attēlu).”²³³ Dr. A. Peka savās studentu biedrībai Austrums uzticētās atmiņās par to raksta: “Redzējām, kas ir komerss un kāpēc seloņiem un letoņiem ir gluži citas un daudz tuvākas, sirsnīgākas attiecības kā mums ar saviem filistriem, no kuŗiem daži turpat komersā centās no mums separēties, it kā kautrēdamies. Turpat komersā uz rīta pusi norunājām ar Lāčgalvi, Blauņu, Krūmiņu un Valdmani, ka mums atgriežoties Maskavā, jācenšas likvidēt tās savas tradicionālās īpatnības, kas mūs arīģi šķir no pārējām studentu korporācijām un ka nākošā tautu komersā jābūt arī “Frat. Mosc.” krāsu karogam.”²³⁴ Svētku pirmās dienas vakarā korporāciju Selonijas un Talavijas locekļi uzņēma Maskavas

“Kopīgs latviešu korporāciju “komerss”. Latviešu studentu korporācijām “Selonijai”, “Lettonijai” un “Fraternitas Moscoviensis” vakar Altonavā bij kopīgs komerss pie kura ņēma dalību arī filistri. “Talavija” nepiedalījās. Bij gluži imponants skats, kad komersa dalībnieki pievakarē apm. kādos 20 pasta ratos nobrauca no R.L.B. nama. Jauniešu starpā redzēja krāsās tērptu dažu labu pazīstamu sirmu galvu.” (Rīgas Avīze Nr. 141. 1910. gada 23. jūnijā.).

frāterus savos konventa dzīvokļos. Dr. A. Peka savās atmiņās aprakstīdams šo uzņemšanu, saka, ka korporantu jaukā dzīve uz viņu un tā biedriem atstājusi lielu iespaidu. Varam tikai pievienoties fil! V. Lazdiņam, kad viņš savā konspektā par šo notikumu

rakstīdams lakoniski piezīmē: "Sakarā ar šo arī nobieda vajadzība pēc krāsām."²³⁵

1911. gada rudens semestrī Fraternitas Moscoviensis konvents vienprātīgi pieņem jaunus korporācijas statutus. Latviskā tulkumā tie skan šādi:

KORPORĀCIJAS STATUTI.

1. Korporācija "Fraternitas Moscoviensis" sastāv no brīvprātīgi tās sastāvā izejošiem Keizariskās Maskavas universitātes studentiem, kuŗu sākotnējais saraksts iesniegts rektoram, ierosinot tās apstiprināšanu.

2. Korporācijas mērķis — veicināt veselīgu, biedriskas kopības attīstību starp tās locekļiem, stiprināt viņos mīlestību uz zinātni, likumības cieņu, kārtības garu un goda prātu. Apvienojoties centībā sevi sagatavot garīgi un tikumīgi tēvu zemei derīgam darbam, korporācija nekādā ziņā necenšas pēc kāda politiska mērķa.

3. Jaunus korporācijas locekļus izvēlas tās katreizējais sastāvs. Tā sarakstu, kā arī locekļu kandidātus, tūlīt pēc uzņemšanas iesniedz universitātes rektoram. Locekļu skaits nevar pārsniegt 60.

Piezīme. Lai vēlēšanas atzītu par saistošām, nepieciešams, lai balsošanā piedalītos ne mazāk kā 2/3 no personām, kas minētas locekļu sarakstā.

4. Korporācijai ir savs dzīvoklis, ieeja tajā katrā laikā atļauta korporācijas locekļiem un locekļu kandidātiem, kā arī Keizariskās Maskavas universitātes profesoriem bez sevišķa ielūguma. Korporācijas sanāksmēm piemīt ģimenes raksturs.

5. Sevišķas korporācijas sapulces tiek sasauktas 1) amatpersonu, locekļu un kandidātu ievēlēšanai, 2) korporācijas tekošo lietu apspriešanai.

6. Pastāvīgai un tiešai korporācijas lietu pārzināšanai tiek ievēlēti trīs pilnvarotie, kuŗi noteiktā kārtībā vada korporācijas sanāksmes un ir tās pārstāvji. Viņu uzvārdi tūlīt pēc ievēlēšanas tiek paziņoti universitātes rektoram.

7. Pie korporācijas pastāv goda tiesa, kuŗas uzdevums ir miera ceļā nokārtot personīgas sadursmes starp pie korporācijas piederošiem studentiem. Šī tiesa sastāv no pieciem no korporācijas locekļu vidus izvēlētiem goda tiesnešiem, kuŗu vārdi pēc ievēlēšanas nekavējoties paziņojami universitātes rektoram.

8. Strīdu gadījumā starp korporantiem, katra no strīdīgām pusēm izvēlas pa vienam goda tiesnesim; abi izvēlētie vienojas par priekšsēdētāju no pārējo goda tiesnešu vidus. Šo triju personu lēmumi ir pusēm saistoši.

9. Lai izmeklētu un sodītu pārkāpumus pret korporācijas principiem, korporācija darbojas visu viņas locekļu pilnā sastāvā.

10. Atkarībā no caurskatāmā korporācijas principu pārkāpuma svarīguma, korporācija uzliek vienu no sekojošiem sodiem: rājienu, biedriskas kopdzīves atņemšanu, izslēgšanu no korporācijas.

11. Gadījumā, ja korporācija atkāpjas no šo statutu noteikumiem, universitātes rektoram ir tiesība tās darbību apturēt uz laiku. Tautas apgaismības ministram ir tiesība slēgt korporāciju galīgi.

12. Korporācijai ir karogs ar tās krāsām tumši zils — sudrabs — zaļš, sevišķs vāpenis un zīmogs: "Fraternitas Moscoviensis".

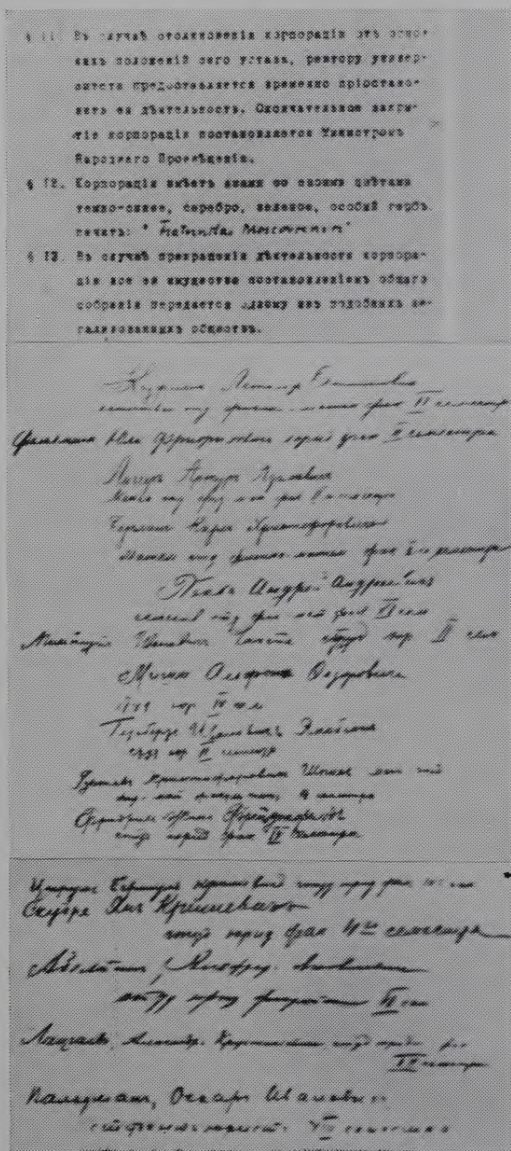
13. Gadījumā, ja korporācijas darbība izbeidzas, visa tās manta ar kopsapulces lēmumu nododama kādai no līdzīgām legalizētām sabiedrībām.

Statuti sastādīti krievu valodā un tos pēc toreizējās krievu parašas minot vārdu, tēva vārdu, uzvārdu, fakultāti un studiju ilgumu semestros, paraksta visi 15 konventa

locekļi vienprātīgi (L. Kaufmanis, J. Feldmanis, A. Ligers, K. Bergmanis, A. Peka, M. Čakste, A. Miške, H. Jākobsons, G. Špīss, J. Freidenfelds, B. Cīrulis, J. Skudra,

A. Ābeltiņš, A. Lāčgalvis un O. Valdmānis).²⁹⁶ Kā tas šo statutu 12. pantā lasāms (skat. zemāk ievietoto statutu fotokopiju), korporācija pieņēma frāteru jau ilgus gadus Maskavas latviešu sarīkojumos neoficiāli (rozetes veidā) lietotās krāsas — tumši zils, sudrabs, zaļš. Zem korporācijas statutiem redzami arī vēlāko "austrumieku" — M. Čakstes, J. Skudras un H. Jākobsona paraksti (tikai dažus mēnešus vēlāk — pēc krāsu galīgas pieņemšanas 1912. gada 17. februāra konventā viņi no Frat. Moscoviensis izstājās). Šo Austruma Vēsturei nepatīkamo fakti tā mēģina izskaidrot ļoti komplikētā, samākslotā veidā (skat. Austruma Vēsture 132. lp. p.), itkā statutu parakstītāji vēlākie austrumieši nebūtu zinājuši, ko tie dara, kas pie statutu vienkāršā, skaidrā teksta nemaz nav domājams, sevišķi ja ņem vērā parakstītāju akadēmisko izglītību un izvēlēto arodu — jurisprudenci.

Augstāk pievestie 1911. gada statuti tomēr netika reģistrēti: izrādījās, ka tādas pat krāsas jau nēsā kāda korporācija Tēr-

1911. gada korporācijas statutu beigu daļu ar statutu parakstītāju parakstiem.

Fraternitas Moscoviensis aktīvo konvents pēc 1911. gada korporācijas statutu (krāsu nēsāšanas iesnieguma universitātes rektoram) parakstīšanas. No kreisās apakšā — K. Bergmanis math., H. Jākobsons iur., Sēd — M. Čakste iur., A. Peka rer. nat., med., O. Valdmānis iur., fil! J. Krügers-Krodznieks, A. Lāčgalvis iur., A. Ābeltiņš iur., L. Kaufmanis med. Stāv — B. Cīrulis iur., J. Skudra iur., G. Špīss math., J. Feldmanis iur., J. Freidenfelds iur., A. Ligers, med.

batā.²⁸⁷ Zināmu apjukumu aktīvo konventā ienesa arī negaidīta dažu "progresīvu" filistru asa nostāšanās pret krāsām. To vidū pirmā kārtā jāmin vēlākais pirmais Latvijas valsts prezidents Jānis Čakste. Čakste šajā laikā bija ieguvis lielu popularitāti Jelgavā un Kurzemē. Ievēlēts l. Krievijas valsts domē, viņš bija izšķīries par politisku karjeru balstoties uz toreiz t.s. progresīvām un demokrātiskām aprindām. Korporācijas kā nacionālas un konservatīvas studentu organizācijas šajās aprindās nebija populāras un Čakstem, kuŗš 30 gadus bija skaitījies korporācijas filistru sarakstā, likās, ka piederība legalizētai korporācijai krāsās varētu apdraudēt viņa daudzsološi sāktu politisko karjeru. Savu lomu spēlēja arī citi tīri personīgi motīvi: kā jau minējām, J. Čaksti pret korporācijām noskaņoja viņa neveiksmīgais mēģinājums kļūt par Lettonia's goda filistru 1907. gadā, par ko Čakste bija ļoti sarūgtināts un apvainojies (arī toreiz viņam pārmeta pārāk lielu pieķeršanos politiķi.).

Grūtāk izskaidrojams tieši fanatiskais naidis pret korporācijām, kādu šajā laikā demonstrēja ilggadīgais filistru konventa sekretārs A. Strausmanis. Pasekojot Strausmaņa gaitām Frat. Moscoviensis konventā, mēs ilgu gadus redzam viņu kā par reakcionāru izdaudzinātā fil! A. Krastkalna uzticīgu atbalstītāju: 1902. gada 5. decembra filistru konventā Strausmanis balso kopā ar Krastkalnu par aktīvo konventa iesniegtā statutu grozījumu projekta noraidīšanu un kopā ar pēdējo un Dulbi ieiet sevišķā komisijā, kuŗai iesniegtais projekts jāskata cauri un jādod par to atsauksme nākošā filistru konventā. Par to viņš saņem asu vēstuli no stud. iur. K. Hirša: "Jābrīnas visvairāk par Tevi, kur Tu mūsu dzīvākais biedrs tik drīz esi aizmirsis mūsu maskaviešu dzīvi."²⁸⁸ 1905. gada 12. janvāra filistru konventā A. Strausmanis kopā ar pārejiem filistriem noraida aktīvo konventa ierosinājumu uzņemt korporācijā citu augstskolu audzēkņus un audzēknes. Arī 1908. gada 12. janvāra filistru konventā fil! F. Veinberga jautājumā, Strausmanis uzticīgi balso kopā ar A. Krastkalnu par aktīvo konventa ierosinājuma izslēgt fil! F. Veinbergu, noraidīšanu, lai gan frāteru savstarpējās attie-

cības šajā laikā ir tik sliktas, ka 3 filistri — K. Hiršs, R. Ģeģeris un J. Kēmanis pēc balsošanas demonstratīvi atstāj konventu.²⁸⁹ Kas licis šim uzticīgam korporācijas idejas piekritējam tik strauji mainīt savus uzskatus, ka viņš 1912. gadā ne tikai izstājās no Fraternitas Moscoviensis, ne tikai ir 1914. gada 3. janvāra studentu biedrības Oriens (Austrums) dibināšanas sapulces iniciatoru skaitā, bet savu amatu korporācijā atstājot, patvarīgi paņēms līdz gandrīz visu Frat. Moscoviensis filistru konventa arķīvu un saraksti, ko izmanto Austruma Vēstures vēsturnieks 1939. gadā, laikam paliks neatklāts noslēpums. Iespējams, ka A. Strausmaņa, tāpat kā J. Čakstes rīcībai ir tīri personīgi motīvi. Naidu pret korporācijām A. Strausmanis paturēja visu savu atlikušo mūžu — neatkarīgās Latvijas laikā viņš vada to studentu biedrības Austrums sapulci, kuŗas rezultātā no Austruma izstājās liela grupa studentu, kas 1926. gadā nodibināja korporāciju Fraternitas Livonica. Pēc sapulces dalībnieku liecībām, tas noticis galvenā kārtā sapulces vadītāja A. Strausmaņa neiecietības un pret korporācijas ideju atklāti demonstretā naida dēļ.

Pret krāsām bija nostājies arī bij. aktīvo konventa seniors, vēlākais neatkarīgās Latvijas nesekmīgais finansu ministrs K. Puriņš. Pēdējais pat bija speciāli šim gadījumam ieradies Maskavā no Rīgas un izlie-toja visu savu iespaidu, lai lēmumu par krāsu pieņemšanu atceltu. A. Peka savās atmiņās K. Puriņu raksturo kā "drusku pasausu, formālu cilvēku" no kuŗa visi baidījies, sevišķi brāļi Bēķi un M. Krūmiņš.²⁹⁰ Iebiedētie studenti savu vienprātīgo lēmumu par krāsu pieņemšanu atcēla.

Pēc krāsu noraidīšanas Frat. Moscoviensis konventā Maskavā, protams, valdījusi nepatīkama atmosfera. Cītēto korporācijas statutu parakstītais, vēlākais "austrumnieks" H. Jākobsons, daudzus gadus vēlāk par to rakstīja: "Man personīgi sabiedrība "Frat. Mosc." pirmā laikā nebija simpātiska, jo daži tās biedri, kas nāca no Rīgas, piem. Līģeris, Miške un daži citi centās attīstīt viņa korporācijas parašas un garu, kādēļ man bieži ar viņiem iznāca asas sadursmes. Jāpiezīmē, ka no korporācijas pretiniekiem nesaņēmu gandrīz nekādu, arī

ne morālu atbalstu, tā kā man izlikās, ka šāds gars un parašas saskan ar organizācijas tradīcijām.”²⁴¹ Citādi tas jau arī nevarēja būt!

Tā kā lēmums par krāsu pieņemšanu bija atcelts ar mākslīgi panāktu vairākumu pretēji konventa locekļu patiesai gribai, tad šāds stāvoklis dabīgi nevarēja ilgi turpināties. 1912. gada 17. februārī konvents ar 3/4 balsu vairākumu (A. Pekas liecība, citēta pēc Austruma Vēstures²⁴²) beidzot galīgi vienojās par krāsām tumši zils — zaļš — zelts un devīzi — Scientia pro patria.

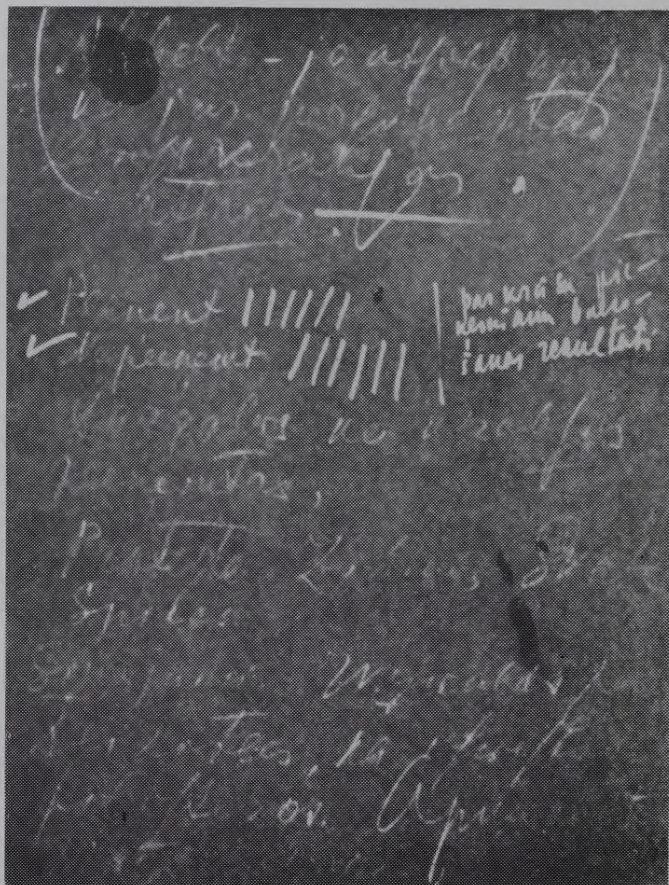
Austruma Vēsture mēģina apstrīdēt šī lēmuma legalitāti apgalvojot, ka Dr. A. Pekas liecībai nevarot ticēt (šim apgalvojumam nav ne mazākā pamata — atmiņu rakstīšanas laikā A. Peka bija no korporācijas izslēgts sakarā ar ko ir bijis tai drīzāk naidīgi noskaņots; arī pats atmiņu nodošanas fakts — studentu biedrībai Austrums, ne korporācijai Frat. Lettica pierāda viņa simpātijas šajā laikā, tāpēc viņa liecība pieņemama kā pilnīgi objektīva. Nevar arī iedomāties stāvokli, ka ja attiecīgais lēmums nebūtu pieņemts ar statutos paredzēto 3/4 balsu vairākumu, tam būtu padevušies toreiz tik aktīvie korporācijas locekļi — “progresisti”. E.L.) un attiecīgais balsojums 1912. gada 17. februāra konventā bijis 6 par, 6 pret krāsām. Šo apgalvojumu Austruma Vēsture mēģina pierādīt divējādi: 1) Austruma Vēsture apgalvo, ka no 15 konventa locekļiem šajā laikā 9 bijuši pret krāsām (K. Bēķis, A. Bēķis, E. Grīnbergs, J. Freidenfelds, J. Skudre, M. Čakste, H. Jākobsons, J. Feldmanis, L. Kaufmanis), bet divi bijuši “neitrāli” — E. Strautnieks un A. Ābeltiņš.²⁴³ Šī apgalvojuma nepareizību pierāda jau augstāk citētie statuti, kas satur pantu par krāsām — grūti ticēt, ka dažu nedēļu laikā veseli 11 statutu parakstītāji būtu tik radikāli mainījuši savus uzskatus! To pierāda arī fakts, ka 7 no Austruma Vēstures pretkrāsu grupā minētiem frāteriem jau 1913. gadā skaitījās Frat. Moscoviensis aktīvo, vēlāk filistru sarakstos — K. Bēķis, A. Bēķis, E. Grīnbergs, J. Freidenfelds, L. Kaufmanis, E. Strautnieks un A. Ābeltiņš. Zemāk ievietotā, tūlīt pēc krāsu uzlikšanas 26. martā 1913. gadā uzņemtā foto attēlā

krāsās redzami arī Austruma Vēstures “krāsu pretinieki” A. Ābeltiņš, J. Freidenfelds, L. Kaufmanis. Citi par krāsu pretiniekiem Austruma vēsturē apzīmētie frāteri redzami zemāk ievietotos 1913. un 1914. gadu komersu foto attēlos. Par Austruma Vēstures “neitrālajiem” 18. oktobra 1961. gada vēstulē autoram raksta fil! A. Grīnups: “nevaru piekrist, ka balsojot par krāsām it kā neitrāli palikuši Strautnieks un Ābeltiņš, jo kad un par cik es pazinu viņus, tie bija kars-ti krāsu piekritēji un atbalstītāji.” Fil! A. Ābeltiņa nostāja krāsu jautājumā lasāma Austruma Vēstures 137. lp. p. ievietotā 17. februāra 1912. gada konventa protokola uzmetuma foto kopijā (skatiet attiecīgo foto attēlu zemāk): “Ābelt. — ja atzīst korp. kā jurid. personu, tad lemt krāsas”. 2) Balsojumu 6 pret 6 Austruma Vēsture mēģina pierādīt ar augstāk pieminēto protokola uzmetumu. Par šo dokumentu Austruma Vēsture raksta: “Darba izdošanas pēdējā brīdī (t.i. 1940. gada pirmā pusē. E.L.), kad iepriekšējais teksts tipogrāfijā bija jau salikts, laimīgā kārtā mūsu rokās ir nācis 1912. g. 17. februāra protokols, ko tā rakstītājs, vecb. J. Skudre bija uzglabājis un pirms 1926. gada nodevis kā materialu Austruma vēsturei citkārtējam aktīvo valdes priekšsēdētājam. Pēdējais, no Austruma aizejot, šo vēsturisko dokumentu bija paturējis pie sevis un 1939. g. pavasarī fotografējot licis pavairot. Šis protokols rāda, ka sapulcē sākumā piedalījušies 15 “Frat. Mosc.” biedri, kas pieņēmuši gaŗu dienas kārtību ar 12 atsevišķiem jautājumiem, bet pēc sapulces pārtraukšanas un vēlāk atjaunošanas citā vietā (proti restorānā “Skala”) sapulces turpinātāji — 12 biedri apsprieduši šādus jautājumus: 1) kur noturēt konventus, 2) balles jautājums, 3) par 18. februāra vakaru, 4) balsošanas došana, 5) krāsu jautājums, 6) ziņojumi. Šinī vietā oriģinālā parādīsīm vecb. J. Skudres ierakstu toreizējā protokolā tikai attiecībā uz krāsu jautājumu. Īsās atzīmes še labi salasāmas. No balsošanas iznākuma ir redzams, ka par krāsu pieņemšanu bijuši 6 “Frat. M.” biedri, bet pretim balsojuši arī 6. Pie balsu skaita malā pierakstīto “par krāsu pieņemšanu balsošanas rezultāti” izdarījis augšā minētais dokumenta turpmākais glabātājs ar savu ro-

ku.”²⁴⁴ Tik tālu Austruma Vēsture.

Austruma vēstures 137. lp. pusē ievietotais foto attēls (skat.) rāda divejādus tekstus — vecāko, jau stipri izdzisušo, iespējams 1912. gada 17. februara konventa protokola uzmetumu un acīmredzot daudzus gadus vēlāk citā rokrakstā izdarīto uzrakstu “par krāsu pieņemšanu balsošanas rezultāti”.

Ko Austruma vēsturnieks attiecībā uz šo dokumentu “aizmirsis” pateikt, ir tas, ka, kā tas attēlā skaidri redzams, divi “ķekši” un 12 balsošanas strīpas pie vārdiem “Pieņemt” un “Nepieņemt” ir savilkts ar to pašu roku un tajā pat laikā, kad izdarīts uzraksts “par krāsu pieņemšanu balsošanas rezultāti”, resp. 20 — 30 gadus pēc

Fraternitas Moscoviensis 1912. gada 17. februara konventa protokola uzmetuma fragments. Foto attēlā skaidri redzami vēlāk (1939./40. g.) taisītie “papildinājumi” — teikums “par krāsu pieņemšanu balsošanas rezultāti” un tajā pat laikā un ar to pašu roku savilkts 6 strīpas un 2 “ķekši” pie 1912. gadā protokolā ierakstītiem vārdiem “Pieņemt”, “Nepieņemt”. (Pārfotogrāfēts no Austruma Vēstures 137. lp. p.).

pamatteksta ... Dokumenta viltojums ir tik acīmredzams un naivs, ka neatstāj nekādas šaubas. Tajā pat foto attēlā (vecajā tekstā) lasāms, ka konventa vadītājs A. Lāčgalvs pēc nobalsošanas konstatējis “ka krāsas pieņemtas”, ko viņš nekādā gadījumā nebūtu varējis, ja balsošanas rezultāts būtu bijis 6 pret 6.

Lai šo jautājumu atrisinātu galīgi, bija nepieciešams sameklēt to “citkārtējo aktīvo valdes priekšsēdētāju”, ko Austruma Vēsture min ka personu, kas 1926. gadā no Austruma aizejot, paņēmusi dokumentu līdz, 1939. gadā likusi to fotogrāfēt un izdarījusi uzrakstu “par krāsu pieņemšanu balsošanas rezultāti”. Tas izrādījās fil! A. Mālītis, frat. Liv., kuŗš 1965. gada 23. aprīlī Sidnejā šīs grāmatas autoram paskaidroja, ka viņš esot Austrumu Vēsturē vārdā neminētais bijušais Austruma valdes priekšsēdis, kas savā laikā dokumentu saņēmis no senatora Skudres. To saņemot ne viņam pašam, ne Skudrem dokuments nav licies nozīmīgs un svarīgs. Viņš neatceroties, kādi toreiz dokumentā bijuši atzīmējumi par balsošanu krāsu jautājumā, bet uzraksts “par krāsu pieņemšanu balsošanas rezultāti” neesot izdarīts ar viņa, Mālīša roku, kā to apgalvo Austruma vēsturnieks. A. Mālītis nevarēja atcerēties, vai šis uzraksts uz dokumenta bijis tad, kad viņš to nodevis atpakaļ austrumniekiem, bet domā, ka būtu to ievērojis, ja šis uzraksts toreiz jau būtu bijis. Viņš noteikti neesot licis dokumentu 1939. gada pavasarī fotogrāfiski pavairot — pēc tā viņam nav bijusi nekāda vajadzība. Šos mutiski dotos paskaidrojumus A. Mālītis apstiprināja 8. augusta 1965. gada vēstulē autoram.

Fil! A. Grīnups, kuŗš Frat. Moscoviensis iestājās tūlīt pēc krāsu pieņemšanas — 1912. gada rudenī, 18. oktobra 1961. gada vēstulē autoram šajā jautājumā vēl raksta: “Noteikti nepareizi, ka Kaufmanis, Freidenfelds, Abeltiņš itkā palikuši pret krāsu grupā, jo es tanī laikā jau biju iestājis Frat. Mosc. un šos noteikti redzēju”. Un citā vietā: “Arī Lāčgalvi atceros jau no savām pirmām dienām ļoti labi un biju ar viņu pat sadraudzējies un daudz atklāti runājis par aizgājušiem tautiešiem — studentiem, bet nekad neesmu no viņa dzirdējis par šādu kritisku balsošanu. Vairākkārt viņš nožēlo-

ja, ka atsevišķi studenti atkrita no latviešu studentu kodola un ka viņiem būs grūti noorganizēties, kas vēlāk arī apstiprinājās, jo Austrums tika tikai pēc diviem gadiem par organizāciju oficiāli apstiprināts.”

Austruma Vēstures mēģinājumu 1940. gadā “pierādīt”, ka 1912. gadā nevis pāris toreiz “progresīvi” studenti izstājušies no Frat. Moscoviensis, bet pati Fraternitas Moscoviensis izstājusies no Fraternitas Moscoviensis un veco studentu organizāciju turpinājusi 1914. gadā dibinātā studentu biedrība Orients (Austrums), galīgi iznīcina viņu draugu — Maskavas latviešu studējošo palīdzības biedrības 1914. gadā publicētais kalendars (Latviešu studentu gada grāmata I.1914. Izlevusi Maskavas latviešu studējošo palīdzības biedrība, Ģenerālkomisijā pie O. Zeltiņa Rīgā, Tērbatas ielā 20), kuŗa 126. lapas pusē parastajā “progresīvajā” žargonā starp citu lasām: “Tomēr pagājušā gadā “Fraternitas” pārvērtās par korporāciju šī vārda pilnīgā nozīmē, tika pie krāsām, oldermaniēm, fukšiem u.t.t. Pēc šīs pārmaiņas progresīvākie biedri un daļa fil-listru no biedrības izstājās”²⁴⁵ (skat. attiecīgo foto kopiju zemāk). Interesanti atzīmēt, ka kalendara iznākšanas laikā Austruma Vēstures autors pēc viņa paša liecības (Austruma Vēsture 124./125. lp. p.) darbojies kalendara izdevējas biedrības valdē Maskavā un tā tad viņam “progresīvo” studentu — vēlāko “austrumnieku” — izstāšanās fakts no Fraternitas Moscoviensis toreiz bija labi zināms. 1939./40. gadā, rakstot Austruma Vēsturi, viņš to acīm redzot bija aizmirsis...

Novērtējot šos viegli atšifrējamus vēstures sagrozījumus, jānāk pie slēdziena, ka Austruma Vēsture savā laikā domāta tikai internai lietošanai. Acīmredzot, lai celtu jaunās, 1914. gadā dibinātās studentu biedrības prestižu, ar tiem mēģināts jaunai biedrībai piesaistīt vecās Maskavas studentu sabiedrības vēsturi. Ar to pašu izskaidrojama arī latviešu enciklopēdiju un vēstures grāmatu autoru maldināšana, sniedzot faktiem neatbilstošas ziņas par studentu biedrības Austrums vēsturi (šo ziņu novērtēšanā prof. A. Švābe tomēr bijis uzmanīgs: ...“Austrums, kas par savu sākumu skaita J. Čakstes 31.10.1883. Maskavā pasāktos studentu “vakarus”. Šai studentu organizā-

windam ūaitas Maštawas Studejošo Latweešu Walihdšibas Beedribas beedru starpā. Weena daūa no latweetem teežas atpa-
 fak uš Baltiju, bet ir ari tahdas kaš strahdās weenalga kur. Ne-
 truhšt mums ari studentenu, kaš kaunas ja winaš kuršoš ušrund
 latwiški. Kreewijā dšihwodamas winaš stipri padotāš kreewu
 eešpaidam. Latweete.

Maštawas Uniwersitate.

Latweešu studentu ūaits Maštawas Uniwersitatē beidšamos
 gados stipri peeaug un ūhimbrihšam ūneedšas jau pee 90.

Studentu interešes un teekšmes wišlabati parahdas beedribu
 dšihwē, tamdehšt atstahstihšu ihšumā M. U. latweešu studentu
 organizaziju wehšturi un gaitu.

Birmā latweešu studentu beedriba „Fraternitas Moscovi-
 ensis“ ūahša darbotees 80-toš gados. Wina pamāšam attihštijās
 un išauga no tā ūauzameem „literarišfeem wafareem“. „Frater-
 nitas“ ilgu laiku, ap 20 gadu, bij weenigā organizazija, kaš pul-
 zeja ap ūewi latweešu studentuš, ūneedja ūaweem beedreem
 deešgan eewešrojamu materialu pābalstu, uštureja winoš interešt
 par Baltiju u. t. t. Šhai ūnā Fraternitas'ai peecriht leeli no-
 pelni.

Beidšamos gados „Fraternitas'ā“ žihnijās dūwi wušeeni:
 daūa beedru teežās pahrwehšt beedribu par korporaziju, ūamehr
 progresiwatais beedru wairatums ūhim teekšmeni pretojās un
 wehlejās turpinat darbibu uš lihdsšchinejeem pamateem. Somehr
 korporazijas peekriteju ūaits pamāšam ūahša nemt pahršwaru un
 pagahjušchā gadā „Fraternitas“ pahrwehrtās par korporaziju ūhl
 wahrda pilnigā nošimē, tika pee kraššam, olšdermaneem, ūuškheem
 u. t. t. Pehž ūhšis pahrmainas progresiwatee beedri un daūa
 filištru no beedribas ištahjās. Duhgumā dehšt jaunu statutu ap-
 ūtiptriņašanas starp žitu teiktš, ūa atjaunotā „Fraternitas“ dibi-
 najotees „ūa pretšwars kreišām studentu organizazijam“ („въ про-
 тивовѣсь лѣвѣмъ студенческимъ организациямъ“). No ta
 war ūpreest, ūa ūhai beedribai ir ari ūinama politiška notrašša,
 kaš winu tuwina studentu akademištu klubeem. Wašhlait „Fra-
 ternitas'ā“ ir 15 beedru.

*Maskawas studējošo latwiešu palīdzības biedribas 1914. gadā izdotā ka-
 lendarā 126. lapas puses foto kopija. Kalendarā vēlāko „austrumnieku“ iz-
 stāšanās no Fraternitas Moscoviensis atstāstīta no toreiz tā saukto „pro-
 gresīvo“ latviešu studentu viedokļa.*

cijā cīnījās 2 virzieni — par korporācijām un par nacionālām novadniecībām. 1. virziens 1901.-14. guva pārsvaru un šo studentu organizāciju izveidoja par Fr. Moscoviensis”. Latvju Enciklopedija 2373. lp.p. A. Švābem “austrumnieku” izstāšanās no Fraternitas Moscoviensis 1912. gadā un studentu biedrības Oriens reģistrēšana 1916. gadā Maskavā bija labi zināms fakts, jo šajā laikā viņš dzīvoja Maskavā un darbojās “progresīvajā” Maskavas latviešu studentu palīdzības biedrībā kopā ar Austruma Vēstures autoru).

Jānožēlo, ka šī vēstures faktiem neatbilstošā pašslavināšanās tiek turpināta arī mūsu dienās — 1968. gadā Austrumam rīkojot latviešu trimdas sabiedrībā un presē skaļi reklamētu biedrības “85 gadu jubileju”.

Kā jau augstāk atzīmēts, krāsu jautājuma pozitīvā atrisinājumā kā interni konventā, tā eksterni pie attiecīgām iestādēm lielākie nopelni Andrejam Pekam. Nav absolūti droši nodibināts, kādā iestādē iesniegts lūgums atļaut nēsāt krāsas, tikpat neskaidra ir instance, kas šo atļauju devusi un kur šis dokuments uzglabāts. V. Lazdiņa “Pos-

Fraternitas Moscoviensis 1913. No kreisās: pirmā rindā — A. Ābeltiņš iur., N. Johansons math., A. Peka med., K. Kalējiņš brīvkl., iur., E. Rozentāls med. Otrā rindā — A. Ligers med., J. Freidenfelds iur. A. Miške iur., M. Abuls iur., L. Kaufmanis med., G. Špīss math.

mi” arī šinī jautājumā ir lakoniski: “Oficiāla atbilde par krāsu apstiprināšanu no Pēterpils pienāca 1913.g. 26.martā.²⁴⁶ Austruma Vēsture runā par “lūgumrakstu ķeizaram” (138. lp. p.) un “ministrijas parakstīto korporācijas nosaukumu” (139. lp. p.). Fil! V. Jursons 10.V.1961. gada vēstulē autoram raksta: “Dzirdēju stāstam, ka lūgums piešķirt atļauju korporācijai Fraternitas Moscoviensis iesniegts ķeizara galma ministrijā (ministjerstvo dvora jevo veļičestva). Šo lūgumu uz Pēterburgu personīgi novedis atvaļināts poručīks (virsleitnants) Andrejs Peka, kas bijis visa šī uzņēmuma galva un dvēsele un arī pirmais seniors. Atļauja parakstīta personīgi no ķeizara Nikolaja II. un šis dokuments uzglabāts Maskavas pilsētas pārvaldnieka kanceļjā. Pārvaldnieka palīga Kārļa Zaķīša labvēlīga atsauksme spēlējusi šinī gājienā izšķirēju lomu. “Tas pats fil! V. Jursons rakstā “Atmiņas par frāteriem Maskavā”²⁴⁷ šajā jautājumā izsakas līdzīgi: “Palīdzēja varbūt arī tas, ka A. Pekkam braucot uz Pēterburgu kabatā atradās Maskavas pilsētas galvas biedra, īsta valsts padomnieka Karl Sakkit (Kārlis Zaķītis) ieteikšanas raksts.” Fil! Dr. A. Grīnups 23.III.1961. g. vēstulē autoram raksta:” Cik varu atcerēties, tad atļauju izsniedza Pēterburgā izglītības ministrs, tas tajā laikā bija Kasso. Labi atceros, ka Andrejs Peka lielījās, ka viņš kā rezerves krievu armijas virsnieks personīgi bijis Pēterburgā un izgādājis šādu atļauju, bet to jau tanī laikā kļuvis ciešot apšaubīja, bet atļauja nāca no Pēterburgas un ja nemaldos, tad šis oficiālais dokuments tika glabāts pie filistra Krastkalna. “Visbeidzot fil! K. Purgals 18.X.1960. gada vēstulē autoram, bez šaubām balstoties uz sava tēva, fil! J. Purgala stāstu, raksta īsi — “krāsu atļauju Maskavā piešķīra pilsētas galva Zaķītis (gradonačalņik).”

Nemot vērā Rīgas politehniskā institūta līdzīgu praksi un apstākli, ka A. Peka laikam tiešam kādreiz ir personīgi stādīts priekšā ķeizaram Nikolajam II., nav izslēgts, ka krāsu nešānas atļauju Fraternitas Moscoviensis tiešām saņēmusi no “visaugstākās instances”.

Kā tas arī nebūtu, 1913. gada 12. aprīlī Fraternitas Moscoviensis konvents ziņo

Lettonia'i, Selonijai un Talavijai par krāsu nsāšanas atļaujas saņemšanu. Par korporācijas tālākām gaitām fil! V. Lazdiņš grāmatā Korporācijas Fraternitas Lettica Vēsturiskie Posmi (30./31. lp. p.) raksta:

"1913. g. maijā filistru prezidijs sasauc filistru konventu, lai katrs varētu izšķirties, vai vēlas palikt par "Fraternitas Moscoviensis" biedru arī pēc krāsu pieņemšanas.

Jau aktīvo konventā bija bijuši daži pret krāsām, bet viena daļa padēvās konventa lēmuma, kurpretim citi lēmumu neatzina, ar ko arī šķīrās no "Fraternitas Moscoviensis".

Tas pats arī notika ar filistriem, proti krāsas neatzina J. Čakste, K. Kenigsvalds, K. Hiršs, A. Strausmanis, R. Ģēgers, J. Kēmanis, K. Puriņš.

1913. g. 15. jūnijā tiek svinēts Rīgā internais komeršs krāsās un tanī piedalas jau 27 filistri, bet vispār krāsas bija atzinuši 36 filistri un 14 aktīvie, kurpretim krāsu neatzinēji palika mazākumā, proti tikai 10 filistri, bet aktīvo tikai kādi 4.

Krāsu pretinieki un proti K. Puriņš, J. Kēmanis, K. Hiršs, A. Strausmanis, Fr. Kēningsvalds un J. Čakste izsūtīja uzaicinājumu arī tiem filistriem, kuŗi jau bija izšķīrušies par krāsām, lai ierodoties 1914.

Viktors Lazdiņš.

Zvērināts advokāts. Konspekta — Korporācijas Fraternitas Lettica Vēsturiskie Posmi autors.

g. 3. janvārī Latviešu biedrībā uz filistru pilno sapulci, kuŗā noskaidrošot attiecības pret "jaundibināto" studentu korporāciju "Fraternitas Moscoviensis".

Filistru konventu atsevišķi locekļi sasauc, protams, nevarēja, bet to varēja tikai saskaņā ar st. p. 28. un 29. filistru konventa prezidijs. Otrām kārtām prezidijs jau bija sasaucis filistru konventu 1913. g. maijā un krāsu neatzinējiem atlikās tikai vilkt konzekvences un izstāties, jeb paziņot, ka krāsas pieņem. Jau daudz vēlāk, proti 1914. g. februārī tika zināms, ka krāsu neatzinēji nodibinājuši studentu sabiedrību "Orientis", kuŗu valdība apstiprinājusi vēl tikai 1916. g. 9. martā un kuŗa, sākot ar 1920. g. saucas par "Austrumu".²⁴⁵

Tik tālu fili! V. Lazdiņa "Posmi". Tikko pievestie fakti un skaitļi bija ļoti labi zināmi arī Austruma vēsturniekam — no šīs 1934. gadā publicētās grāmatas viņš ņēmis ne tikai gandrīz visus foto attēlus, bet burtiski (ar visām kļūdām, kā jau tas savā vietā atzīmēts) norakstījis arī vecāko Maskavas latviešu studentu sabiedrības locekļu sarakstu. Pāris vietās Austruma vēsturnieks uz fili! V. Lazdiņa grāmatu atsaucas arī tieši.

Vēl viena latviešu studentu organizācija Maskavā, protams, bija pilnīgi lieka, vēl jo vairāk tāpēc, ka tās "progresīvās" idejas, kuŗu vārdā "austrumnieki" no Fraternitas Moscoviensis izstājās, jau pilnā mērā reprezentēja Maskavas latviešu studējošo palīdzības biedrība, pēc savas adreses īsāk saukta arī par "Nikitskajas" latviešu biedrību, atšķirībā no vecās Maskavas latviešu biedrības, kuŗas adrese bija Pokrovska 40. Par "Orientis" un "orientiešiem" Maskavā neviens nekā nedzirdēja un nezināja. Tos satikt nav bijis iespējams pat lielajās Nikitskajas ielas biedrības sapulcēs, kuŗās reizām sanāca vairāki simti latviešu. Fili! Dr. A. Grīnups par tiem jautāts raksta autoram: "vairums tur bija kreisāki noskaņoti studenti, kā arī tie, kuŗi bija principā pret korporācijas formu" (1960. g. novembrī). Un kādā citā (23.III.1961. g.) vēstulē: "Austrums bija studentu biedrība ar pavisam citu seju, viņi gāja pavisam citus ceļus un ne man personīgi, ne kādam citam no mums ar viņiem nebija nekāda kon-

takta. Es pat nevienu no viņiem neatceros redzējis pa studiju laiku, lai gan visi studenti kopīgi svinēja Tatjanas dienu — 12. janvāri. “Tāpat fil! V. Jursonam ar vēlākiem austrumniekiem Maskavā nav nācies tikties: “Man pārnākot no Pēterburgas uz Maskavu, šo divu studentu grupu ieskatu izveidošanās jau bija noticis fakts. Frāteru konventa sadzīves gaitas ritēja patīkamā nacionāli — latviskā savstarpējas saprašanās garā. Varu atzīmēt, ka manā laikā mums kā korporācijai ar austrumniekiem nekādu attiecību nebija. Tāpat nezinu arī neviena konflikta frāteru un austrumnieku starpā.” (10.V.61. g. vēstule autoram.).

Ir jau arī saprotams, ka jaunā, tikai 1916. gadā reģistrētā studentu biedrība Maskavā nekādu darbību nepaguva uzsākt, jo jau nākošā — 1917. gada revolūcijā sarguva pastāvošā kārtība Krievijā. Raksturīgi, ka tūlīt pēc lielinieku nākšanas pie varas 1917. gada oktobrī, tie slēdza savu draugu biedrību Nikitskajā. Vēlāk konfiscēta arī tās biblioteka.

Un tā “Orientā” īsā eksistence arī būtu beigusies uz visiem laikiem, ja neatkarīgā Latvijā nebūtu radušies labvēlīgi apstākļi visām studentu organizācijām sakarā ar nepiedzīvoti lielu latviešu studentu pieplūdumu Latvijas augstskolas pirmajos pastāvēšanas gados: ja Latvijas augstskolas darbību 1919. gada 28. septembrī atklāja ar 940 studentiem, tad 1919./20. akadēmiskā gadā matrikulējās 1354, 1920./21. — 3472, 1921./22. — 4777, 1922./23. — 5441, bet 1923./24. akadēmiskā gadā jau 6000 studentu. Šiem studentu tūkstošiem bija pieejamas tikai nedaudzas akadēmiskas organizācijas. Pastāvošās korporācijas jau savas struktūras dēļ vien varēja uzņemt tikai nelielu kandidātu daļu. Tiem studentiem, kuriem nebija pa ceļam ar internacionālu ideju sludinātājiem, savus pakalpojumus piedāvāja Orients, kas Latvijā bija pieņēmis nosaukumu Austrums. Austrums šajā laikā reklamējās kā nacionāla organizācija. No Maskavas laikiem šajā studentu biedrībā bija uzglabājušās parašas un tradīcijas, ko studentu vairums meklēja korporācijās. Šo faktoru rezultātā Austruma biedru skaits strauji pieauga. Tad nāca vilšanās — 1925. gadā no Austruma izstājās grupa studentu

un kopā ar citiem 1926. gadā dibināja korporāciju Fraternitas Livonica. Atlikušā biedrības daļā vienmēr vairāk sāka valdīt tīri materialas, oportunistiskas tendences. No svāra bija nevis principi un ideāli, bet praktiskais labums, ko šo ideālu vārdā runājot varēja panākt. Austruma ziedu laiki bija autoritārā režīma gadi Latvijā. Zemes saimniekam piemita tā pati vājība, kas visiem autokrātiem — viņam patika komplimenti, glaimošana. Viņš drīz ievēroja, ka kritiku viņam nācās dzirdēt vai vienīgi no korporāciju saimes locekļiem A. Berga, B. Einberga, ģen. J. Baloža, H. Celmiņa, G. Celmiņa, A. Valdmaņa un citiem. Tie runāja principu un ideālu vārdā, ja arī personīgi tas ne katru reizi bija izdevīgi. Austruma ļaužu acīs viņi bija fantasti un muļķi. Zemes saimnieka labvēlības iegūšanā viņi sacentās ar zemnieku savienības akadēmisko sekciju — Fraternitas Rusticana, par kuriem Rīgā smējās, ka tie katrs saņemot vismaz divas valsts ierēdņu algas... Šajā darbā aizrāvušies, austrumnieki to turpināja arī pēc zemes saimnieka deportācijas pie Latvijas okupantiem 1940. gadā piedāvājot tiem savus pakalpojumus, jo viņiem tak principā bija viena alga kam kalpot. Par to A.J. savā 1965. g. 14. septembra vēstulē autoram raksta: “Ko varu Tev šajā jautājumā apliecināt, ir sekojošais. Pagājušā kara laikā es strādāju Daugavpils apgabaltiesā kā izmeklēšanas tiesnesis un kad mani 1943. gadā ievēlēja par mirtiesnesi, tad manā vietā par izmeklēšanas tiesnesi tika ievēlēts Voldemārs Vīlīps, stud. biedrības Austrums vecbiedrs. Viņš bija jauns jurists, bet gados jau ap piecdesmit. Tā kā viņam nebija nekādas prakses, tad no apgabaltiesas tiku lūgts viņam būt izpalīdzīgam. Viņš bija arī diezgan priecīgs sabiedriskā ziņā, tā kā man ar viņu nodibinājās labas un draudzīgas attiecības. Es biju jau kaut ko iepriekš dzirdējis par Austruma pakalpojumu piedāvājumu komunistu valdībai un, izmantojot manus sakarus ar pieminēto Vīlīpu, pēdējam arī vaicāju par šo lietu. Vīlīps bija sautis par savas biedrības izrīcību un man pastāstīja, ka tiešām 1940. gada vasarā pēc komunistu iebrukuma ir tikusi sasaukta Austruma sapulce un tur kādi jaunāki biedri dikti iestājušies par to, ka

komunistu vara jāatzīst un ar viņiem jāstrādā un ka esot arī ievēlēta kāda delegācija, vai valde pilnvarota ar šādu priekšlikumu griezties pie komunistu varas vīriem, bet ka viņi tikuši noraidīti. Atminos ka viņam vēl tiku jāūtājis, vai tad tiešām viņa biedrība ir slēpusi tādus vīrus un vai nav bijusi opozīcija šādiem ierosinājumiem. Vīlps man paskaidroja ka daudzi vecie vecbiedri bijuši tam kategoriski pretm un sapulci atstājuši, bet vairākums nostājies uz šī nodevīgā oportunistiskā viedokļa. Par šiem jautājumiem man ar Vīlpu ir bijusi vairākkārtēja saruna, bet nožēlojamā kārtā sīkumus vairs neatceros. Katrā ziņā Vīlps man tika stāstījis par to notikumu, kuŗu Kurmis Austruma vēsturē aprakstījis par kādu nevainīgu vēlēšanos meklēt kādus sakarus vai līdzīnošu viedokli ar komunistiem. Pirms kādiem pieci gadiem man izdevās šo vēsturi sadabūt un izlasīt un tad mani tiešām

pārņēma dziļš riebums.”

Acīmredzot Austruma vēsturi nepārzinādams Selonijas filistrs A. Šmits (Ansis Sirmais) Austrālijas Latvieša 27. septembra 1968. gada Nr. 950. tomēr raksta: “šī ļoti cienījamā un vecā studentu organizācija šogad oktobrī svinēs 85. dzimšanas dienu...”

Kad 1912. gadā ar neveiksmi galīgi izbeidzās nelielas studentu grupas mēģinājumi veco Maskavas latviešu studentu brālību pārvērst “progresīvā” studentu biedrībā, Fraternitas Moscoviensis ātri atguva savu dabīgo strukturu un darbību saskaņoja ar realiem dzīves apstākļiem. Izzuda pretekības ar filistriem. Visa frāteru sabiedrība kļuva atkal vienota saime. Šajā korporācijas konsolidēšanas darbā lieli nopelni fil! A. Krastkalnam — filistru konventa senioram sākot ar 1902. gadu. Desmit gadu ilgajās aktīvo konventa un filistru nesaskaņās

Fraternitas Moscoviensis komerss Rīgā 1914. gada 14. jūnijā. Komersa dalībnieki — frāteri. No kreisās: apakšējā rindā com! com! B. Krieviņš, A. Lipsbergs, J. Kūlmanis, fil! O. Valters. II. rindā — fil! fil! J. Purgalis, J. Kreicbergs, A. Pētersons, K. Žigļevics, J. Lasis, K. Īgne, M. Gobiņš, A. Krastkalns, A. Meike. III. rindā — F. Veiklevičs, A. Ābeltiņš, A. Veidners, A. Lāčgalvs, P. Gobiņš, V. Beķeris, F. Gailītis, A. Zēbergs. IV. rindā — J. Freidenfelds, E. Grīnbergs, A. Gubens, V. Lazdiņš O. Valdmanis, com! com! M. Abuls (t/1 viceseniors), A. Ligers (t/1 oldermanis), fil! fil! E. Rozentāls, E. Strautnieks, A. Peka.

daudzi frāteri bija kļuvuši vēsi un vienaldzīgi pret savu mūža organizāciju. Tos atkal ciešāk piesaistīt korporācijai uzņēmās fil! A. Krastkalns. Tā kā korporācijā filistru bija nesalīdzināmi vairāk kā aktīvo studentu un šo filistru vairums dzīvoja dzimtenē, tad dabīgi korporācijas dzīves smaguma centrs nosvērās uz Latvijas pusi. Radās prakse, ka dibināšanas komersu gan atzīmēja katra gada oktobrī Maskavā, bet plašākus internus un eksternus komersus rīkoja Rīgā, parasti divas reizes gadā — Tatjanas komersu janvāra pirmā pusē un pavasara komersu maijā, jūnijā. Šāds komersu rīkošanas laiks bija izvēlēts, lai dotu iespēju komersos piedalīties aktīviem studentiem, jo abi tie iekrita universitātes brīvdienās. Kā jau minēju, pēc krāsu at-

Fraternalitas Moscoviensis komerss Rīgā, 1913. gada 15. jūnijā. Komersa dalībnieki — frāteri. No kreisās: apakšā — com! com! O. Valdmanis, L. Kaufmanis, Ā. Ābeltiņš. II. rindā fil! fil! F. Veiklvičs, J. Purgals, A. Buttuls, J. Lasis, K. Žiglevičs, A. Krastkalns, F. Veinbergs, J. Krodznieks, K. Īgne, A. Veidners. III. rindā fil! fil! A. Gubens, A. Meike, E. Strautnieks, E. Dreiberģs, R. Krimberģs, K. Pauļuks, A. Pētersons, K. Ozoliņš, R. Reinfelds, J. Kreicberģs, O. Zamuels. IV. rindā — fil. fil! E. Rozentāls, V. Beķers, M. Abuls, com! com! A. Peka, A. Miške, A. Ligers, Ž. Freidenfelds, fil! E. Grinberģs, com! A. Lāčgalvs, fil! B. Cīrulis.

segšanas pirmais šāds komerss notika Rīgā 1913. gada 15. jūnijā. Komersa dalībnieku — frāteru grupa redzama zemāk ievietotā foto attēlā. Par šo komersu fil! A. Grīnups atzēcas: “1913. gadā tika noturēts plašāks komerss Rīgā. Ar lielu prieku tika vests viss vajadzīgais “inventars” no Maskavas un komerss tika rīkots plaši ar citu latviešu korporāciju piedalīšanos. Cik zinu, tad viss noritējis ļoti svinīgi un tas bija viens no lielākiem notikumiem tajā laikā” (fil. A. Grīnupa atmiņas).

Ne mazāk plašs komerss Rīgā sarīkots arī 1914. gada 14. jūnijā (skat. foto attēlu).

Par dzīvi Fraternalitas Moscoviensis konventa dzīvoklī Maskavā pēc “progresīvo” studentu izstāšanās savās atmiņās, kas pa daļai ievietotas korporācijas internā biļetēnā trimdā — Vita Fratrum, pa daļai atstāstītas vēstulēs autoram, stāsta fil! fil! Dr. A. Grīnups (1912. g. coetus) un V. Jursons (1913. g. coetus).

Fil! A. Grīnups par savu iestāšanos Fraternalitas Moscoviensis raksta: “Kad 1911. g. augustā ieradās Maskavā, mans pirmais ceļš bija uz universitātes kanceleju. Te bija kārtojami iestāšanās dokumenti un es cerēju arī rast kādu informāciju par apmēšanās iespējām. Sarunās ar studentiem noskaidrojās, ka man jādodas uz “Bronnaju” — studentu ielu, kur dzīvojot vairums studentu, kas mācās universitātes vecajā ēkā (uz Machovoņas). Devos turp. Ceļš neilga pāri 10 minūtēm. Istabu atrast nebija grūti, jo gandrīz katrā mājā bija izīrējamas istabas studentiem. Te galvenā kārtā dzīvoja tie studenti, kas ieradās Maskavā no tālienes un kas vēl nebija nodibinājuši sakarus ar kādu sabiedrību vai ģimeņi. Vēlāk, kad es iepazinās ar vairākiem mūsu vēlākiem filistriem, mēs kopīgi irējām citā rajonā labākas istabas (pat divas).

Sākās studiju gaitas. Ejot pa galveno studentu ielu uz universitāti, netālu no manām mājām lasīju pusdienu galda izkārtņi ar īpašnieces vārdu — Ratniece. Nebija šaubu, ka tā ir latviete un ka šeit es sastapšu tautiešus. Jau pirmajā dienā es iegriezos šeit un ieturēju latviska parauga pusdienas. Drīz vien šeit iepazinās ar Jāni Kūlmani, Bruno Krieviņu, Arturu Līģeri, Alfonsu Miški

un citiem frāteriem. Te sākās manas saites un draudzība ar jo daudziem maniēm vēlākiem konfilistriem un tālāko gadu kopīgo dzīvokļu īrētājiem.

Tiku aicināts iestāties latviešu studentu sabiedrībā, ko arī nekavējoties darīju. Tajā laikā Fraternitas Moscoviensis dzīvoja gan ar korporācijas parašām, bet krāšas vēl nebija galīgi izlemtas un pieņemtas. Ap mani bija sirsnīgi un mīļi draugi, kas mani ieveda patīkamā studentu sabiedrībā. Ar pilnu krūti metos dzīvot līdzī tā laika buršu dzīvei, kas gan atšķīrās no vēlākām formām, kas soli pa solim tika audzinātas pēc krāsu pieņemšanas.

Vakaros konventa dzīvoklī tika noturētas dziedāšanas un paukošanas stundas; tika lasīti referāti, sarīkoti alus vakari u.t.t. Es jau vairākus gadus biju vingrināties paukošanā Rīgā, kādēļ tiku ievēlēts par magister paucandi. Saprotams, konventa dzīvoklis bija arī vieta, kur varēja satīties, pavadīt brīvu stundu, atnākt pēc padoma, vai vispār uzzināt, kas jauns, ko sola nākamā sestdiena un svētdiena — aicinājumi uz vakariem un viesībām, brīvbiļetes uz koncertiem un teatriem, arī pabalstu nauda bija saņemama konventa dzīvoklī. Tā ritēja dienas un nedēļas, studijas gāja pilnā sparā, studiju grāmatiņā vairojās atzīmes un man nebija ne jausmas, ka virs manas galvas saelvelkas tumši mākoņi.”²⁵⁰

Studentu nemieri Krievijas augstskolās bija palikuši par studentu dzīves neatņemamu sastāvdaļu. Ka tie nekad nebeidzās, par to gādāja nelegālās internacionālistu grupas, kas studentus izmantoja savu politisko mērķu sasniegšanai. Fil! A. Grīnupa studiju laikā nemieri Maskavas universitātē izcēlās arī studentiem un mācības spēkiem aizstāvēt universitātes autonomiju. Prof. A. Švābe par to raksta: “Lielu sašutumu sacēla izglītības ministra (1910.-1911.) L. Kaso mēģinājums pārkāpt augstskolas autonomiju, kas 1905. gadā bij atkal atjaunota. Kaso bij Besarabijas muižnieka dēls, pēc izcelšanās rumānis, kas savu karjeru sāka Tērbatā kā civiltiesību docents. Protestējot pret viņa rīcību, Maskavas universitātes rektors un turpat simts mācības spēku uzteica dienestu un pārgāja uz Brīvo universitāti, ko 1908. gadā atvēra Maskavas pil-

sēta un nosauca mecenāta Šaņavska vārdā. Tur mācījās diezgan daudz latviešu. Kaso represiju dēļ atkal sākās studentu nemieri, kas vispār iezīmēja jaunu revolucionārās kustības paisumu.”²⁵⁰

Fil! A. Grīnups turpina: “Bija gada diena Melnās jūras nemieros uz bruņu kuģa “Potjemkin” nošautam leitnantam Šmitam. Es strādāju anatomikumā, bet blakus kaulu muzeja zālē sāka pulcēties studentu bars — gan galvenā kārtā krievu kreklos. Tika turētas runas un dziedātas revolucionāru dziesmas. Es biju pret šādiem mītiņiem un, kopā ar dažiem citiem studentiem turpināju darbu savā telpā. Vēl nebija izskanējuši pēdējie dziesmas panti, kad universitātes sētā iejāja kazāki un telpās ieradās žandarmi. Mītiņa dalībnieki metās bēgt, lecot pa logiem blakus esošās baznīcas sētā. Daudzus tomēr noķēra un aizveda uz tuvējo manežu. Mēs blakus telpā ar tīrāko sirdsapziņu, ka nebijām piedalījušies mītiņā, turpinājām savu darbu, bet tomēr nokļuvām žandarmu nagos. Mums atņēma kartīņas un universitātes ieejas atļaujas, pašus gan atlaižot mājās.

Saprotams, tūlīņ devos pie tuviem draugiem — Jāņa Kūlmaņa un Brūno Krieviņa. Pēc īsas apspriedes mūsu pirmie soļi bija pie grāmatu tirgotāja, kur nopirkām

Dr. Aleksandrs Grīnups.

Korporācijas Maskavas laikmeta atmiņu autors.

ķeizara un ķeizarienes bildes un novietojām manas istabas redzamākā vietā — kratīšanas gadījumam. Tā bija mana tumšākā diena visā studiju laikā. Arī vēlāk likās, ka sabrukušas visas manas nākotnes cerības un lolojumi, jo auditoriju durvis man palika slēgtas un universitātes administrācijas ausis bija nedzirdīgas. Sāka arī pārceļt dažus notvertos studentus uz Sibīrijas universitāti Tomskā, daži pat tika izsūtīti nometinājumā ziemeļos.

Redzot manu lietu vēl vieņmēr neizlemtu, sanācām lielāks skaits frāteru un apspriedām, ko vēl varētu darīt, lai pierādītu, ka man nav bijis sakars ar minēto mītiņu. Uz Alfona Miškes priekšlikumu sastādījām delegāciju, kas lai grieztos pie pilsētas gubernatora palīga Zaķīša, kas esot studējis Tērbatā un Livonijas filistrs. Delegācijā bija Miške, Kaufmanis, Kūlmanis, Krieviņš un es. Nebija viegli izkārtot pieņemšanu, tomēr pieminot, ka to lūdz korporācijas locekļi, tā mums tika dota. Pagāja nejaukas dienas gaidīšanā un neziņā.

Šodien, kad pēc tām drūmajām dienām jau pagājis tik daudz gadu, man jāatzīstas, ka tādu sirsniņu un garīgu atbalstu, kādu toreiz deva man konfrāteri, man vēlākos gados reti nācies sastapt. Man radās pārliecība un ticība, ka mūsu kopējais apliecinājums dos gaidītos rezultātus un tumšie mākoņi izgaiss tik pat negaidīti, kā tie bija uzklīduši.

Pienāca gaidītais brīdis in mēs iesojām lielajā darbistabā pie Zaķīša. Pēc mana stāsta Miške apliecināja, ka esmu korporācijas loceklis un korporācija par mani galvo. Bez tālākiem jautājumiem Zaķītis telefonēja uz "ochranku" un pieteica piesūtīt viņam manu lietu, bet man paziņoja, ka rīt varu iet uz universitāti un saņemt savu studenta apliecību un ieejas karti un visā mierā turpināt studijas.

Šāds ātrs un labvēlīgs lietas noslēgums mums pierādīja, kādas saites un uzticība pastāv korporāciju locekļu starpā, ko nemazina gadi, ne krāsu atšķirība. Tā kā ap šo laiku vēl tika spriests un runāts par krāsu pieņemšanu, tad mēs, kas nu paši pārliecinājamies, kāds iespaids ir korporācijas vārdam, kļuvām par dedzīgiem krāsu piekritējiem.

Šis notikums bija stiprinājis arī mūsu draudzību un mācījis mūs "stāvēt un krist" vienam par otru. To likām par pamatu mūsu kopīgām gaitām un esam paturējuši līdz šai tālai dienai un vietai. Tāds bija un ir frāteru gars un lai Dievs dod tam mājot mūsos vēl neskaitāmus gadus."²⁶¹

Fil! V. Jursona pievienošanās frāteru saimei notikusi mazāk dramatiskos apstākļos. Studijas (dabas zinātnes) viņš bija sācis Pēterburgā, bet 1913. g. pārnācis uz Maskavu, kur viņam sākumā nav neviena pazīstama: "Man agrāk nebija ziņu par latviešiem, kas dzīvo Maskavā, tur studē, vai nodarbojas kādā profesijā. Ja jauns iebraucējs vēlējas savus tautiešus satikt un ar tiem iepazīties, tad sestdienas vakaros varēja aiziet uz "Nīkītskaju" — latviešu biedrības mītni. Te pulcējās arī latviešu studenti kas frāteros nesastāvēja. Šos kreisa virziena studentus sauca par "mežoniem", tie nāca no lēģera, kas taisa revolūcijas un gāž ķeizarus. Korporantus viņi uzskatīja par reakcionāri noskaņotiem un valdības atbalstītājiem, ar kuriem viņiem nav pa ceļam. Kreiso aprindu studenti valkāja krievu kreklu pāri biksām, tika uzskatīti par katras kārtības gāzējiem — anarķīstiem. Jautāti pēc korporācijas "Fraternitas Moscoviensis" daļa "liberālo"

Antons Ozols.

Zvērināts advokāts. Kara un tieslietu ministrs brīvajā Latvijā.

studentu izteicās smaidīgi un atturīgi. Skaitīties par jaunstrāvnieku — brīvdomātāju tajā laikā bija moderni.

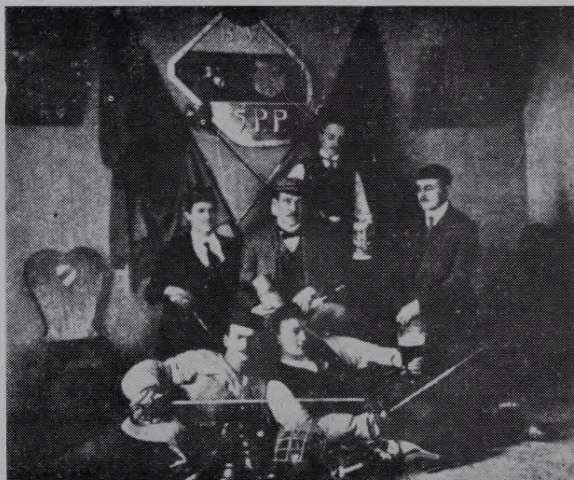
Es uz Pēterburgu un Maskavu nebiju braucis taisīt revolūciju, tāpēc kādu vakaru "Nikitskajas" biedrībā satīcis piebaldzēnu Antonu Ozolu nolēmām kopīgi doties uz frāteru konventa kortēli — Kosmodemjanovskij pereulok. Tā sākās mūsu frāteru laiki.

Piezvanījām, durvis atvēra un mūs abus laipni aicināja nākt iekšā. Šeit satikām t/l frāteru konventa vairākus aktīvus locekļus krāsu deķeļos ar senioru Andreju Pekku priekšgalā, arī oldermani Leopoldu Kaufmani (stud. med.), Arturu Liģeri (stud. med.), Mārtiņu Abulu (stud. iur.), Jāni Freidenfeldu (stud. iur.), Alfonu Miški (stud. iur.), Miķeli Krūmiņu (stud. math.) un pāris melnas cepurītes. Krūmiņu un Miški pazīnu jau no Rīgas Aleksandra ģimnāzijas laikiem. Mēs abi ar Ozolu paskaidrojām, ka esam nākuši ar nolūku iestāties korporācijā un pievienoties frāteru saimei. Mūs

lūdza turpmāk apmeklēt kārtējos viesu vakarus konventa dzīvoklī, lai vecie frāteri varētu ar mums tuvāk iepazīties, pēc kam konvents izlems jautājumu par mūsu uzņemšanu un ievēšanu kandidātu sarakstos. Mūs abus jaunos gaitiniekus pacienāja ar glāzi alus. Kopējās galda sarunas nu vairāk pievērsās mūsu abu jauno personām, nācās pastāstīt par sevi, kur, kas un kā. Pasēdējām kādu laiciņu un braucām mājās, lai ierastos konventa dzīvoklī nākošā viesu vakarā.

Pirmais vakars jaunos apstākļos buršu vidū bija pavadīts. Arī Antons Ozols vairs nebija pirmā semestra students, tamdēļ mums abiem bija tiesības tikt uzņemtiem korporācijā (ja vispār tiekam uzņemti) kā fechtbodistiem, bet mēs abi lūdzām oldermani, ka mēs nevēlamies izmantot savas privilēģijas tikt atbrīvotiem no fukšu pienākumiem un vēlamies lūgt konventu uzņemt mūs korporācijā kā fukšus.²⁵²

1912. gadā Maskavā studēja un frāteru saimei pievienojās Jānis Kūlmanis (iur.),

Fraternitas Moscoviensis konventa dzīvoklī 1913. gadā Maskavā. No kreisās apakšā — Arnolds Apmanis math., Valdis Jursons rer. nat. Vidū — Arvids Lipsbergs phil., t/l oldermanis L. Kaufmanis, Antons Ozols iur. Augšā — Vilis Hübners iur.

Aleksandrs Grīnups (med.), Brūno Krieviņš (iur.), Viktors Dāle (iur.), Mārtiņš Abuls (iur.).

1913. gadā — A. Lipsbergs (phil.), Vilis Hübners (iur.), Antons Ozols (iur.), Valdis Jursons (rer. nat.), Arnolds Apmanis (rer. nat.).

1914. gadā — A. Amans (math.), Kārlis Kūlmanis (iur.), Osvalds Bilkins (iur.), Edgars Rempe (iur.), Pēteris Pommers (iur.).

1915. gadā — E. Krieviņš (iur.), Jānis Krebss (iur.), Jānis Romanovs (ing.).

Korporācijas prezidijā 1913. un 1914. gados bija seniors Andrejs Pekka, viceseniors Jānis Freidenfelds, sekretārs Mārtiņš Abuls. Oldermanis 1913. g. — L. Kaufmanis, 1914. g. — A. Līģers. 1915. gada prezidijā — seniors A. Līģers, viceseniors P. Pommers, sekretārs E. Rempe, Oldermanis — O. Bilkins.

Senioru A. Peku fil! V. Jursons raksturo šādi: "Stingrs un pamatīgs bija seniors Andrejs Pekka (stud. med., cand. rer. nat.), labs orators, apdāvināts un spējīgs cilvēks. Viņš bija jau agrāk beidzis ķeizara laika virsnieku karaskolu un dažus gadus dienējis armijā. Tad nolēmis iziet virsnieku rezervē un uzsācis studijas Maskavas universitātes fiz.-mat. fakultātes dabas zinātņu nodaļā. To beidzis, turpināja studijas medicīnas fakultātē, lai kļūtu par ārstu. Andrejs Pekka medicīnas fakultāti arī nobeidza. Pēc kara, atgriezies neatkarīgajā Latvijā. Andrejs Pekka studēja mūsu universitātē tiesības un beidza arī juridisko fakultāti, kopā tā tad 3 fakultātes. Varbūt tikai pateicoties Andreja Pekkas uzņēmībai, viņa agrākam virsnieka stāvoklim, kas deva iespēju viņam klauvēt pie augstu vīru durvīm Pēterburgā, frāteriem izdevās dabūt atļauju savu tagadējo akadēmisko krāsu atsegšanai 1913. gada 26. martā."²⁵³

Apstākļi, ka Fraternitas Moscoviensis jau daudzus gadus bija dzīvojuši pēc korporācijas parašam, lietojusi korporācijas nomenklaturu un apzinājusies kā korporācija, gan nerādīja ne mazākās grūtības pēc krāsu pieņemšanas internā dzīvē — tā ritēja uz priekšu sirsnīgā frāteru garā tā pat, kā bija ritējusi jau vairākus gadu desmitus, bet problēmas radās tīri formālā plāksnē. Līdz

pat krāsu pieņemšanai 1912. gadā, Fraternitas Moscoviensis bija iztikusi bez sava vāpeņa. Tagad radās nepieciešamība tādu izgatavot. Fil! V. Dāle par to raksta: "Frāteru konvents Maskavā nolēma, ka jāgriežas pie kāda latviešu mākslinieka Rīgā, kas uzzīmētu mūsu vāpēni pēc konventa iecerējuma. Ievēlēja komisiju 3 vīru sastāvā, senioru Peku, mani un vēl trešo, kuŗa vārdu esmu piemirsis. Pa studiju brīvlaiku — laikam bija Ziemas svētku brīvdienas, komisija nolēma griezties vāpeņa lietā pie mūsu izcilā mākslinieka Jāņa Rozentāla. Kādā pievakārē ieradāties pie J. Rozentāla, kuŗš toreiz dzīvoja latviešu architektu seniora Konstantīna Pēkšēna namā — Antonijas un Alberta ielu stūrī. Mūs pieņēma Rozentāla kundze, jo mākslinieks nebija mājās.

Kad mākslinieks pārnāca, sākās saruna par vāpēni. Kaut mums bija ierobežoti līdzekļi (mēs varējām izdot līdz 25 rubļiem), mēs ar mākslinieku vienojāmies par mūsu vāpeņa radīšanu. Man nav prātā, ka mēs būtu palikuši bez panākumiem, jo tad izvēlēta komisija būtu meklējusi citu mākslinieku."²⁵⁴

Šis vecākais Maskavas laika korporācijas vāpēnis (skat. attiecīgo foto attēlu) bija vairoga veidā, kas sadalīts trīs laukumos, ar korporācijas devīzes trīs sākuma burtiem — S.P.P. (Scientia pro patria), Fraternitas Moscoviensis cirķeli, Juri — uzvarētāju uz balta zirga un vēsturisko datumu 19.X.1883. g. — acimredzot lai atzīmētu pirmo korporācijas garā sarīkoto, tīri akadēmisko Maskavas latviešu studentu sarīkojumu.

Ģeniali vienkārši tika atrisināts galvas segas (deķeļa) uzšuvuma zīmējums — to pieņēma lietuvēna krusta formā tā apvienojot nozīmīgu senlatviešu (un indo-eiropiešu) sakrālu zīmi ar modernu laiku prasību pēc zīmējuma vienkāršības. Teiciena — Vivat Crescat, Floreat Fraternitas Moscoviensis pirmos burtus savija korporācijās parastā "cirķeļa" formā. Mainot korporācijas nosaukumu 1920. gadā Rīgā vāpēnis tika pārstrādāts saskaņā ar jauniem apstākļiem un heraldikas likumiem. Maskavas laiku cirķelis tomēr saglabājies jaunā vāpeņa labās puses apakšējā daļā un korporācijas karoga kāta uzgalī.

Arī pēc krāsu atsegšanas Fraternitas

Moscoviensis sākumā bija grūtības konventa dzīvokļa sameklēšanā. Pirmie mēģinājumi beidzās vairāk vai mazāk nesekmīgi īpatnējo prasību dēļ, kādas no laba konventa dzīvokļa tika prasītas un sagaidītas. Par vienu tādu gadījumu savā īpatnējā, viegla humora cauraustā stilā pastāsta fil! A. Grīnups: "Atceros, ka man un Miškem tika uzdots noīrēt konventa dzīvokli. Tādu atradām centrālā vietā, sešu stāvu jaunceltņē Čistije prudī, kur garām gāja Maskavas tramvaja riņķa līnija (sadvij krug), kas deva iespēju konventa dzīvokli ērti sasniegt visiem. Noīrējām tur sešu istabu dzīvokli uz manu un Miškes vārdiem, kā mērķi uzdot studentu kopmītni. Tad gājām uz Maskavas slaveno krāmu tirgu — Sucharevku, kur nopirkām pāris gultas, galdus un krēslus konventa dzīvokļa vajadzībām. Es ar Abulu ierīkojām katrs pa privātai istabai, lai būtu ko uzrādīt kontroles gadījumā, jo toreiz

mums vēl nebija legāla statusa. Tāpat baidījāmies, ka mūsu paukošana, dziedāšana un naksnīgie alus vakari varētu radīt pārpratumus ar nama pārvaldi. Sākumā viss gāja labi, baudījām īstu konventa dzīvi. Drīz gan redzēju, ka no mācīšanās tur nekas neiznāks, kāpēc kopā ar V. Dāli noīrējām mazu istabiņu tuvumā un konventa dzīvokli turpmāk apmeklējām tikai vakaros, jo biju magisters paucandi. Likās jau, ka viss būs kārtībā, bet tad kādu nakti Miške ar kompāniju bija sadomājis jautri dziedot vizināties ar mājas liftu pa visiem sešiem stāviem. Mums jau agrāk bija vairākkārt uzteikts. Miškes nakts vizināšanās uzlika punktu uz i, mūs izlika un sākās atkal enerģiska meklēšana pēc jauna konventa dzīvokļa." ²⁵⁵

Par frāteru savstarpējām attiecībām, audzināšanu un dzīvi konventa dzīvoklī Maskavā raksta fil! V. Jursons: "Jaunā tauta tika diezgan stingri "apgaismota" asprā-

Fraternitas Moscoviensis vāpēnis ar Juri Uzvarētāju, cirķeli, devīzes Scientia pro patria pirmiem burtiem un datumu 19.X.1883.

tībā, intelligencē, komānu zināšanās, buršu ētikas un tradīciju izpratnē, paukošanā, dziedāšanā un nacionālā stājā, pieklājībā un uzvedībā vispār. Prasības tika uzstādītas stipri lielas un tās nāca tikai visiem par labu, āzēšana bija, bet ne pāri mēram.”²⁵⁶ Un 10.V.61. g. vēstulē autoram: “Paukošanas uz dziedāšanas stundas notika regulāri un visai labā vadībā. Arturs Līgeris bija teicams paukotājs, ļoti spēcīgs vīrs, dažreiz pat drusku nežēlīgs sitienos, tā kā jauniem bija ko turēt. Alfons Miške bija krietns muziķis un teicams pianists — dziesmas iedresēja pamatīgi un tās vajadzēja prast ne tikai pašam dziedāt, bet arī kārtīgi cantu novadīt. Leopolds Kaufmanis (dakteris), krietnais oldermanis nebija ass un bargs — drīzāk lēns un maigs, bet sekmes viņa darbam buršu dzīves izveidošanā un apzinīgā buršikozisma iepotēšanā bija nenoliedzamas.

Manā laikā Maskavas frāteru konventa skaitījās ap 15 buršu Maskavas laika frāteru konventa attiecības ar pārejo tur dzīvojošo latviešu grupu nebija plašas, mēs, frāteri, dzīvojām paši savu dzīvi un strādājām paši savu darbu; arī uz “Nikitskaju” tika vairs tikai reti staigāts. Varam teikt bez pārspīlējuma, ka mūsu pateicība pienākas gadījumam, frāteru tā laika vecāko buršu personīgām īpašībām un šo cilvēku neatlaidīgām pūlēm izveidot latviešu korporāciju tālu ārpus dzimtenes robežām svešas slāvu tautas vidū Maskavā. Viņiem pienākas mūsu pateicība par to nepārprotami īpatnējo, atturīgo inteligenta — džentlema stāju, kas likta mūsu korporācijas pamatos un arī šodien raksturo frāteri kā tādu.”

To pašu liecina arī fil! A. Grīnups: “Tauta toreiz bija ļoti saliedēta, sirsnīga un viengabalaina — uz to mūs, starp citu, spīda grūtie materialie apstākļi. Tā mums, piemēram, pa trim kopā bija viens parādes mundiers (ar zeltā šūtām aprocēm un apkakli), pa diviem viens gaŗš uniformas svārks (sjurtuk), pa pieciem kopā viens parādes zobenīts (špaga). Vairums arī dzīvojām kopā pa divi un trīs; pusdienas ēdām pie Ratnieces — latviešu saimnieces Bronnajas ielā. Kad makā vairs nevarējām saskaitīt rubļus, bet tikai kapeikas, no garšīgajām Ratnieces pusdienām bija jāatsa-

kas. Tad, skaļu smieklu un zobgalību pavadīti, gājām uz universitātes veco ēku, kuras studentu virtuvē (stolovka) varēja dabūt pusdienas “uz krīta”. Dzīvojām visi ļoti draudzīgi un organizēti. Latviešu studenti tajā laikā izcēlās ne tikai ar savu centību studijās un priekšzīmīgu uzvešanos, bet arī tīri ārēji mūs viegli varēja atšķirt no lielās Krievijas studentu masas pēc gērbšanās, jo arvien bijām tīrāk un kārtīgāk apģērbti par pārejiem dažādu tautību studentiem.”²⁵⁷

Neskatoties uz to, ka frāteri Maskavā nereti dzīvoja ļoti trūcīgos apstākļos un reizām trūka naudas, pat pusdienām, tie uzturēja savu džentlema stāju, zināja sabiedriskās uzvešanās likumus un nepieciešamības gadījumos prata spīdoši reprezentēties Maskavas krievu labākajā sabiedrībā: “Valkā t pareizā vietā, laikā un veidā mundieri, piederēja pie labā toņa. Tam bija liela nozīme sabiedrībā, kārtojot darīšanas iestādēs, vai oficiālās pieņemšanās. Šajā ziņā mēs trīs — J. Kūlmanis, B. Krieviņš un es bijām populāri. Nebija retums, ka universitātes “pedeļi” griezās pie mums vai nu tieši, vai caur Lāčgalvi (viņš vienmēr prata saostīt, kur kas labs bija paredzams) ar jautājumu, vai negribam papriecāties šāda vai tāda krievu bagātnieka kāzās. Ja augstsirdīgi devām savu piekrišanu, saņēmām ielūgumus. Tad bija jātērpjas nevainojamā uniformā un troikā devāmies uz kāzu namu. Lai gan bieži tur nevienu nepazinām, mūs uzņēma lieliski, dejojām un runas turējām, dažreiz jaunlaulāto vārdus no zīmītes lasot, bet no līgavas vecākiem parasti agrā rīta stundā tikām neskaitāmas reizas apkampti, skūpstīti, važoni sēdināti un bezgala aicināti ciemoties atkal.”²⁵⁸

Beidzot nokārtojās arī konventa dzīvokļa jautājums — frāteri Maskavā tika pie piemērotām pastāvīgām telpām par samērā lētu īres maksu. Tas arī bija pēdējais Fraternitas Moscoviensis konventa dzīvoklis Maskavā. Plaši to apraksta fil! A. Grīnups: “Tā pagāja 1912. un 1913. gads. Konventa dzīvoklis bija sameklēts, gan ne tik centrālā vietā kā pirmais — šoreiz tas bija aiz Maskavas upes (to vietu saucām par Pārdaugavu) un bija krietns gabaliņš ko braukt ar tramvaju. Bet tas mums grū-

tības nesagādāja — kādu nakti ar tramvaju mājās braucot Lāčgalvs mums visiem izdaliņa brīvbiļetes un pamācība kā pie tām tikt. Pamācību ņēmām vērā: jau nākošā dienā pulciņā devāmies uz tramvaja sabiedrības kantori. Tur bija jāizpilda lapiņa, ka mēs pasniedzam stundas nesekmīgiem krievu bērniem pilsētas tālās nomalēs un turpat kantorī katrs saņēmam 10 grāmatiņas ar 10 brīvbiļetēm katrā — brauc un vizinies kā tramvaja direktors vai sabiedrības akcionārs cik patīk. Tā nu uz konventa dzīvokli braucot zaudējam gan laiku, bet ne naudu, jo biļešu grāmatiņas drīz bija visiem centīgiem stundu pasniedzējiem. Nebija jau arī daudz melots, jo braucām tak uz dziedāšanas, paukošanas, komānu vai citām stundām, tās pasniegt un mācīties.

Mājīna bija lēta, veca, bet mūsu vajadzībām ļoti piemērota, nelielā, nolaistā dārziņā, uz kuŗu izgāja prāvs balkons — terasē. Viss mazliet atgādināja Turgeņeva rakstos lasīto. Mantiņieki nezināja, ko ar šādu mantojumu iesākt, jo turpat vēl dzīvoja kāds vecs kaukāzietis ar sievu, apkalpotāju. Mēs pārņēmām māju ar visu veco pāri, ko iesaucām par kņaziem, jo reiz Maskavā visus kaukāziešus tā sauca, kaut tie reizām staigāja pa sētām lupatas lasīdami. Mūsu vecīši bija tiešām jauki — ēdiens mums arvien palika pāri, devām tiem arī tabāciņu un dzeramnaudu. Tā jau no paša sākuma, kņazs bija mūsu pavalstnieks.

Dzīvot šeit varēja, kā patika, kam istabā palika par siltu, gāja uz balkonu vai dārzā, mazliet atstutēja veco, lielo ozolu un atpūties nāca atkal svaigs istabā. Major domus nebija vajadzīgs, jo kņazs visu nokārtoja un mūsu internā dzīve ritēja netraucēti tālāk.

Saprotams, pie vecās mājas šis un tas bija jāpielabo, šur, tur pa sienām jāpārvelk ar otu, grīdai jāpiesit dēļis, bet, pateicoties labai gribai un sajūsmai, drīz vien viss bija skaisti. Vienā istabā pie sienas bija rapieri ar visām "takelāžām", otrā lielāks galds konventa sēdēm (uz rīta pusi gan dažreiz to lietoja atpūtai un saldaī dusai tie, kam mājas bija pārāk tālu). Trešā istabiņā bija krēsli visdažādākos stilos ar noslēdzamu skapi protokoliem, glāzēm, krūzītēm un tamlīdzīgiem nepieciešamiem piederumiem buršu

dzīvei un saimniecībai." 259

Ar jauno "burgu" visi bijuši ļoti apmierināti, daudzi frāteri mainījuši savas irētās studentu istabas, lai dzīvotu tuvāk K!Dz! Frāteru saime Maskavā beidzot tiešām bija saliedējusies vienā lielā sirsnīgā ģimenē un tuvojusies korporācijas idealam. Vārds "frāters" vairs nebija tikai frāze. Konventa dzīvokļa lielo nozīmi šādu attiecību izveidošanā pastrīpo arī fil! V. Jursons: "Daudz jauku un sirsnīgu brīžu vecos Maskavas laikos ir pavadīti frāteru konventa dzīvoklī. Daudz skaistas vēlas stundas tur vadītas pie kopēja liela ozola alus istabas galda ar stipra "šartrez" liķiera pildītām, aptumšotā istabā bāli degošām glāzītēm, kas tādā veidā tika arī tukšotas. Dziedājām daudz un dažādas izjustas skaistas buršu dziesmas vecāko buršu vadībā, vācu, latviešu, krievu valodā. Nebijām mēs daudz, bet satiecība un sirsnība bija nedalāma, vienota ar teicamu burša stāju un disciplīnu" (10.V. 61. vēstulē autoram).

Ir tiešām ārkārtīga starpība, ja salīdzinām šos fil! fil! A. Grīnupa un V. Jursona Fratēnitas Moscoviensis dzīves tēlojumus, ar ainu, kāda radās lasot liecības par korporācijas dzīvi pirms "progresivo" izstāšanās 1912. gadā!

Valdis Jursons.

Korporācijas Maskavas laikmeta atmiņu
autors.

Netrūka arī tīri komisku gadījumu: "Reiz mūs apciemoja mājas saimnieks — mantinieks. Cik varēja nojaust, viņš mūs uzskatīja par kādu masonu vai klu-kluksklana biedrību, bet saņēmis vislabāko atsauksmi no kņaza, palika ļoti apmierināts. Man gan grūti nācās viņam iestāstīt un izskaidrot rapieru vajadzību. Uz visiem maniem paskaidrojumiem par sportu un tam līdzīgi, viņš tikai atbildēja, ka tagad jau šaujāmie ieroči visu to esot izspieduši no pasaules.

Kādreiz pie mums ieradās populārais lettonis Christofors, tieši no Urāliem, kur tas bija iemaldījies ceļā no Rīgas uz Tērbatu. Sprotams, Christofors atbrauca "tukšs" un pēc dažām skaisti pavadītām dienām mēs viņam nopirkām biļeti, gan trešā klasē un iesēdinājām vagonā. Kā pavadoņi viņam līdz aizbrauca Alfons Miške līdz Tērbatai, no kuņģenes viņš drīz atgriezās. Vēlāk šajā sakarībā saņēmām ne visai glaimojošus rakstus no Lettonia's." ²⁶⁰

Lai gan lielais vairums latviešu studentu Maskavā, kā fil! A. Grīnups raksta "dzīvoja pastāvīgā naudas badā", tomēr arī šajā ziņā Maskavas universitātes studentiem bija lielas priekšrocības. Pats viņš lekciju naudu esot samaksājis tikai par pirmo gadu. Jau nākošā gadā viņa uzmanība vērsta uz sludinājumiem universitātes kancelejā, ka ja kādam studentam ir grūtības ar lekciju naudas samaksu, lai atnāk pēc uzrādītās adreses. Viņš tā arī esot izdarījis un par otro gadu lekcijas naudu viņa vietā samaksājis kāds krievu "kupcis" — tirgotājs. "Vēlāk dabūjām zināt, ka arī tas nav jādara, jo krievu miljonārs Šachovs liekot sev ikgadu piesūtīt sarakstu par izslēdzamiem studentiem, kuri nav laikā samaksājuši studijas un ar čeku vairāku tūkstošu rubļu apmērā, studentu parādu samaksāja, pēdējiem par to pat nezinot." (1960. g. nov. vēstulē autoram). Universitātes "stolovkā" — virtuvē studentiem pusdienas tika izsniegtas par velti, ar noteikumu, ka par tām jāsamaksā 3 gadu laikā pēc augstskolas beigšanas. Lai gan šīs pusdienas latviešu studentiem nav garšojušas un tās ēstas tikai tad, kad nav bijis vairs naudas ko samaksāt par garšīgajām latvietes Ratnieces gatavotām pusdienām, tomēr viens nav

kautrējies universitātes apgādātās maltītes izlietot, jo "visi labi zinājām, ka pēc trim gadiem pēc universitātes beigšanas mēs visi šādu parādu samaksāsim bez grūtībām. Tā cilvēks domā, bet Dievs dara — neviens no tā laika studentiem neko nesamaksāja par šīm pusdienām, jo kaŗš un revolūcija iznīcināja kā devējus, tā parādniekus." (turpat.).

Cita Maskavas universitātes priekšrocība bija izdevīgi pavadīt vasaras brīvlaiku. "Kad nāca pavasars un eksameni bija tik pat kā aiz muguras, tad visur un vienmēr bija tikai viens sarunu temats — kur katrs brauks. Daudzi, to starpā arī es, pavadījām vasaru kaut kur plašajā Krievijā. Tam bija lielas priekšrocības. Varēja labi atpūsties, sagatavoties uz rudens eksameniem un vēl iekrāt 300 un vairāk rubļus dzīvojot labos dzīves apstākļos pasniedzot dienā dažas stundas vai nu sagatavojot kādu bagātu un slinku zēnu rudens pēceksameniem, vai repetēt viņu kādā viņam vājā priekšmetā. Dzīve tādās muižās bija burvīga — zirgi, peldēšanās, labi ēdieni, dzērieni. Reiz kādu vasaru pavadīju tālu aiz Krievijas Volinskas guberņā, kur man pat lauku puisi pielika par sulaini klāt." (23. III. 61. g. fil! A. Grīnupa vēstule autoram).

Maskavas universitāte vienmēr saņēma ziedojumus un novēlējumus no patriotiskiem pilsoņiem un organizācijām. Daļa no ienākušām summām tika sadalīta studentiem. Liela daļa no viņiem šos negaidītos "ienākumus" pieņēma ar studentiem raksturīgo optimismu, humoru, vieglprātību. Fil! A. Grīnups stāsta: "Pastāvīgi bijām naudas badā, bet tur varēja izlīdzēties, jo vienmēr kaut kur tika dalītas kādas ziedojumu, novēlējumu, pabalstu vai sarīkojumu atlikumu summas. Atlikās tikai laikā uzzināt, kas un kur naudu daļa. Mūs, protams, interesēja tikai neatmaksājami pabalsti.

Mūsu vidū bija students-jurists Lāčgalvs — tam piemita tieši brīnišķīgas dāvanas uzzināt, kur nauda tiek dalīta. Bieži naudu sadalīja prorektors; to uzzinājis, Lāčgalvs organizēja studentu pulciņu, visi devāmies uz universitāti un stājāmies rindā. Protams, šajā gadījumā negājām parādes mundierā. Prorektoram naudas sadale bija

lieka nasta, visi rindā stāvētāji stāstīja vienu un to pašu stāstu, ka nauda vajadzīga grāmatām, dzīvoklim, vai drēbēm un students vēl nebija savu trafarēto teikumu lāgā pabeidzis, kad prorektors, pametis skatu uz prasītāju, jau zīmēja ciparu ar biezu zīmuli. Naudu dalīja pa 10 — 20 rubļiem katram, to turpat uz vietas izsniedzot. To saņēmuši un no universitātes iznākuši, ar lielu sajūsmu saucām “izvoščiku” un braucām uz Trehgornaja alus brūža veikālu Tverskajā, ko bijām iesaukuši par “Auerbachu”, kur pie apaļa galda, jokojoties un smeļoties pārrunājām grūto gājienu. Lāčgalvs zināja gandrīz ik pa pāris nedēļām “saostīt” kaut kādu dalīšanu, kas arvien beidzās ar “Auerbachu”.²⁶¹

Fraternitas Moscoviensis tāpat kā agrāk saņēma zināmas pabalstu summas no Rīgas latviešu biedrības Izglītības komisijas, bet tās bija samērā niecīgas. Tās sadalīja t/l seniors. To fil! A. Grīnups atceras šādi: “Naudu, kas tika sūtīta no Rīgas latviešu biedrības Izglītības komisijas studentu pabalstiem, saņēma arvien Andrejs Pekka un tās sadalīja pēc sava ieskata. Es un Viktors Dāle gan cēlām iebildumus un prasījām kādu vairāk demokrātiskāku pieeju, bet tā kā mūsu materialais stāvoklis toreiz bija, salīdzinot ar daudzām citiem, ļoti labs, tad Pekka bija un palika visuvarenais finanču ministrs.” (23.III.61. g. vēstulē autoram.)

Studentiem bija arī citāda veida atvieglojumi: “Lāčgalvs zināja arī dienu, stundu un vietu, kur tiks dalītas brīvbiļetes uz operu, baletu, teatriem un koncertiem. Kas par šādiem sarīkojumiem interesējās, tās arvien varēja saņemt.”²⁶²

Aizņemti ar korporācijas internās dzīves konsolidēšanu, frāteri šajā laikā samērā maz satiekas ar toreiz itin prāvo latviešu koloniju Maskavā. Nekā, protams, viņiem nav ko meklēt “progresīvajā” Maskavas latviešu Nīkitskajas ielas biedrībā, kur dominē latviešu tautai svešas, internacionālas idejas. Fil! A. Grīnups bieži apmeklēto Maskavas latviešu vidū min Aļeksejevskā liceja ārstu, fil! Dr. Melbārdi un fabrikantu K. Lapovicu, kurš labprāt redzējis frāterus ciemos pie savām divām meitām. Fil! V. Jursons augstāk minētiem pieskaita fil! Dartavu

un būvuzņēmēju, inženieri Lindi. Labprāt frāteri viesojušies vecajā Maskavas latviešu biedrībā: “Nevaru paiet arī gažām neminējis Maskavas latviešu biedrību Pokrovkā 40, kur mūs arvien aicināja kā goda viesus (es parasti biju deju vadītājs). Tur mums arvien bija klāts “brīvgalds” ar labām vakariņām, karafiti un labu alu. Nebija jau arī noslēpums, kādēļ biedrība mūs tā gribēja redzēt — tas pievilka sarīkojumiem ģimenes ar meitām, piedeva tiem “labu toni” un rādīja pārējiem, kā jāuzvedas.”²⁶³

Pirmā pasaules kara pirmajos gados latviešu dzīve Maskavā strauji aktivizējās. Par to rakstā Latvijas valsts ideja (Daugavas Vanagu mēnešraksts Nr. 2 (118.) 1968. g.) saka Ernests Blanks: “Ne mazāku rosmi radīja latviešu bēgļi Krievijas pilsētās, sevišķi Maskavā. Tur Krišjāņa Valdemāra gars vēl dzīvoja vecajos tautiešos. Bēgļu pulks papildināja veco latviešu koloniju Maskavā. Materialā ziņā vecie tautieši bija labi situēti, viņi pavēra devīgu roku trūcīgiem tautiešiem un arī kulturas pasākumiem. Nacionāldemokrātu nodibinātajam 1917. gada fondam, kas lielus līdzekļus savāca latviešu nacionālās politikas propagandai Šveicē, vecie Maskavas tautieši deva lauvas tiesu, bēgļiem tādu iespēju nebija. Arī vēlāk slaveno laikrakstu “Dzimtenes Atbalss” izdeva naudīgie tautieši, kaut arī tas, labi izplatīts varēja iznākt bez zaudējumiem. Latviešu bēgļu palīdzības komiteja, studentu un skolēnu pulciņi, kulturas birojs un latviešu intelliģences vakari bija galvenie centri, kuŗos risinājās latviešu nacionālā, kulturālā un politiskā darbība.”

“Vistālāk nacionālajās prasībās gāja latviešu nacionāldemokrātiskā partija (LN-DP), ko nodibināja Maskavā tās aprindas, kas pulcējās ap laikrakstu Dzimtenes Atbalss. 1917. gada 7. un 8. jūlijā Maskavā sanāca LNDP pirmā konference.”

Mēs nevaram šo rakstu beigt, nepieņemdami Šaņavska universitāti, kur pulcējās latviešu jaunatne, lai smeltos zināšanas. Grūti atcerēties visus plašā pulciņa latviešu jauniešus, kas tur pulcējās līdz 1917. gada oktobris visam pārvilka svītru.”²⁶⁴

Līdzīgu liecību nodod fil! A. Plensners (iet.): “Maskavā biju dzīvojis un mācījies gadus trīs, līdz aizbraukšanai uz fronti pie

strēlniekiem. Turpat biju beidzis arī karaskolu, bet visvairāk manam mūžam bija devusi vienreizējā Maskavas pilsētas Šaņavska vārdā nosauktā brīvā universitāte, kas bija pulcējusi lielu pulku visizcilāko profesoru un docentu. Universitāte bija apgādāta arī ar modernākiem mācības līdzekļiem un laboratorijām. Mācības spēki varēja darboties netraucēti, nekādu priekšrakstu nesaisītī, pašu izvēlētās programmās.”

“Tā mums nevar būt vairs priekšstata par to, kāds plašas uz dziļas kultūras centrs priekškaŗa gados bija Maskava.”

“Tērbata, Berlīne (Kronvalds), Pēterpils, Maskava, paverot plašākus garīgus apvārsņus nekā savā laikā tas bija pa spēkam vāciski birģeliskai Rīģai, ir devusi daudz ierosmes mūsu nacionālai apziņai un drosmei.”²⁹⁵

Šī lielā latviešu aktivitāte I. pasaules kaŗa laikā Maskavā, tikai pa daļai iespaidoja Fraternitas Moscoviensis interno dzīvi. Korporācijai kā tādai nebija iespējams ņemt daļību tā laika latviešu sabiedriskos un politiskos strāvojumos. To liedza korporācijas kā latviešu akadēmiskas brālības struktura un krievu administrācijas neuzticība. Tāpēc I. pasaules kaŗa laikā korporācijas dzīve Maskavā tā pat kā Tērbatā un Rīģā, bija stipri jāierobežo. Krievi nekad nebija sapratuši tiem garīgi svešo, krievu tautas mentalitātei nepieņemamo korporācijas ideju. Organizācija ar stipru iekšēju disciplīnu, kur katrs loceklis vienmēr varēja rēķināties ar pārejo solidaritāti, bija tik nekrieviska, ka tās ideja varēja nākt tikai no ārzemēm, šinī gadījumā no Vācijas. Bet Vācija tagad bija galvenais Krievijas ienaidnieks. Jau pēc pirmām neveiksmēm frontē, krievi visur meklēja vainīgos, visur tika atrasti un saskatīti spieģi. Plaši runāja par vācu iespaidu cara galmā. Latviešu studenti Maskavā visi runāja krieviski ar akcentu. Tagad tas kļuva aizdomīgi. Vēl jo aizdomīgāk bija šiem sveštautiešiem piederēt pie krieviem nesaprotamas, gandrīz vai slepenas organizācijas. Krāsu nēsāšanu noliedza Tērbatā un Rīģā.

Frāteri Maskavā tomēr turpināja darboties. Vēl vairāk — kad 1915. gadā tika evakuēts Rīģas Politehniskais Instituts un daļa no tā nonāca Maskavā, frāteri savu

konventa dzīvokli brīvajās dienās atdeva Maskavā nonākušiem Selonijas kommilitoņiem konventu, oficiālo vakaru un citu sanāksmju noturēšanai. 1915. gada novembrī Fraternitas Moscoviensis konventa dzīvokli Maskavā notika arī Selonijas 35 gadu jubilejas komerss (skat. foto attēlu). Tajā bija lūģts arī frāteru prezidijs — A. Liģers, P. Pommers, E. Rempe. Selonijas fil! H. Lāsums, kuŗš pats šajā komersā ņēmis daļību, par to savā 17.VII. 1968. gada vēstulē autoram raksta: “Jau I. pasaules kaŗa sākumā krievu armija cieta smagus zaudējumus un 1915. gada pavasarī vācieši tuvojās Rīģai. Drīz pēc tam vietējais kaŗa apgabala priekšnieks ģenerālis Kurlovs pasludināja Rīģas evakuāciju. Kļuva zināms, ka Rīģas Politehnisko Institutu evakuēs uz Maskavu. Selonijas pēdējais kārtējais konvents notika Rīģā, 1915. gada maija mēneša sākumā Berga bazārā; aktīvā dzīve Rīģā drīz pēc tam izbeidzās. Pēdējās dienās uz C!Q! daudzi filistri un kommilitoņi bija redzami uniformās. Studentiem bija aizliegts parādīties Rīģas ielās deģeļos. Viss Selonijas inventārs palika uz vietas, bet Selonijas locekļi izklīda katrs uz savu pusi. Tā paša gada rudenī daudzi vēl neiesauktie seloņi devās uz Maskavu, lai turpinātu studijas. Istabas īrēšanai varēja dabūt bez grūtībām, jo krievu ģimenes, kur tēvi un dēli bija iesaukti, labprāt izdeva istabas, tādā veidā gūstot blakus jenākumus. Komercnodaļas lekcijas notika Šaņavska universitātes telpās. Sākoties lekcijām, spriedām par buršu dzīves atjaunošanu. Bija nodibināts kontakts ar Frat. Moscoviensis locekļiem un pēdējie bija piedāvājuši savu C!Q! mūsu konventa vajadzībām. Tas izsauca lielu sajūsmu seloņu starpā un šo laipno piedāvājumu uzņēmām ar lielu prieku, jo sevišķi tamdēļ, ka liela daļa no mums bija prom no mājām pirmo reizi savā mūžā. Tagad mēs sajūtām, ka nu ir pamats zem kājām, ka nebūsim te miljonu pilsētā kā svešinieki, bet ka arī te ir latvju studenti, tādi pat kā mēs.

Konventi notika kā parasts, bet atmiņā ir palicis Selonijas dibināšanas komerss 1915. gada novembra mēneša beigās, jo sevišķi tāpēc, ka mūsu vidū bija arī Frat. Moscoviensis pārstāvji Edg. Rempe, P. Pommers un A. Ligģers. Foto bilde liecina,

ka toreiz esam bijuši kopā 37 dalībnieki. No bildē redzamiem komersa dalībniekiem vēl ir dzīvi 8 seloņi, divi no tiem Latvijā, bet visi trīs Frat. Moscoviensis locekļi ir miruši.

1916. gada beigās internā buršu dzīve sāka pamazām apsīkt, sakarā ar jaunām iesaukšanām kara dienestā.

Frat Moscoviensis viesmīlību un sirsnību 1915. un 1916. gadā Maskavā, Seloņija nekad neaizmirsīs.”

Par frāteru dzīvi Maskavā kara laikā fil! A. Grīnups raksta: “Kara laikā dzīve konventa dzīvoklī tika stipri notušēta, jo krievi visur meklēja spieģus un mums visiem vairāk vai mazāk bija “vācu” akcents. Mūsu grūtības atrisināt palīdzēja laimīgs nelaimes gadījums. Kara sākumā visā Krievijā valdīja liela patriotiska sajūsma. Visi

gribēja darīt visu, lai palīdzētu uzvarēt. Kad nu pēc pirmām kaujām Austrumprūsijā Maskavā sāka plūst ievainotie un drīz vien visas slimnīcas bija pārpildītas, krievu bagātnieki sāka atvērt privātas slimnīcas. Tajā laikā, ap 1915. gadu no Prūsijas kaujām uz Maskavu tika atsūtīts arī mans brālis Oskars Grīnups, kas bija ievainots kaujās. Man izdevās viņu pārvest uz mūsu konventa dzīvokli, oficiāli atverot tur “privātu lazareti”. Izlikām izkārtni — “Častnij lazaret” un saņēmām visu nepieciešamo kā priekš ievainotā, tā “slimnīcas” (gultas veļu, uzтуру, medikamentus). Vairāk gan ievainotos mums nesūtīja un bija vien jāiztiek ar brāli, ko pats ārstēju (ievainojums bija rokā — sašauts nervs un asins vads) bet no visām aizdomām bijām pasargāti. Tas nu bija mūsu ievainotais — naš rāņeniņ kā viņu iesau-

Seloņijas 35 gadu dibināšanas komerss Fraternitas Moscoviensis konventa dzīvoklī 1915. gada novembrī Maskavā. No kreisās I. rindā — A. Dinsbergs, K. Hochfelds, A. Dzinējs, Krogers, Rozentāls un A. Rode. II. rindā — E. Rempe frat. Mosc., A. Bulle, Skadaacs, Zaggars, H. Līvens, R. Muške, J. Irbe, M. Bīmanis, E. Laube un A. Ligers frat. Mosc. III. rindā — P. Puķītis (noliecies uz priekšu), Kļaviņš, A. Galindoms, Grīnbergs, F. Zutte, Staltmanis, A. Kalniņš, Širons, B. Pavasars, N. Lejiņš, Grosmanis. IV. rindā — P. Ikšelis, L. Grosbergs, Jākobsons, Zariņš, H. Lasums, J. Leimanis, V. Kalējs, H. Rozītis, A. Launags, P. Pommers frat. Mosc.

cām. Viņš ņēma dzīvu dalību mūsu vakaros un bija mūsu reprezentācija uz ārieni. Galvenā aizsardzība, protams, bija izkārtne — “Častnij lazaret”²⁶⁶.

Zaudētā kara un revolūcijas jukās 50 gadus ilgusī latviešu studentu aktivitāte Maskavā izbeidzās. Katrs domā kā glābt dzīvību un atgriezties dzimtenē. Par dzīvi Maskavā 1919. gadā Dr. Edg. Krieviņš (lett.) raksta: “Dvīve ar katru dienu kļuva nepanesamāka. Ar pāris draugiem no Frat. Moscoviensis es regulāri apspriedos par iespējām atgriezties Latvijā. Sanāksmēm mēs bijām izraudzījuši drošu vietu — policijas pārvaldes ambulanci, kur Frat. Moscoviensis fil! Dr. Arturs Liģers pieņēma savus slimniekus. Sekoja baigi mēneši. Tc, 1920. gada agrā pavasarī atspīdēja cerību stars — pienāca ziņa, ka drīzumā ieradīsies Latvijas valdības delegācija ar Frat. Moscoviensis fil! Aurēliju Zēbergu, vēlāko ārlietu ministra biedru priekšgalā, lai vestu ar lieliniekiem sarunas par ķīlnieku apmaiņu. Pateicoties Dr. A. Liģera un A. Zēberga gādībai, mani uzņēma apmaināmo sarakstā, es aizstāju kādu ķīlnieku no provinces, kas nevarēja ierasties. Kopā ar mani brauca arī prof. Endzelins.”²⁶⁷

Par apstākļiem šinī laikā Maskavā liecina arī A. Plensners (lett.): “No tās Maskavas, kas bija agrāk, tagad nebija vairs nekā. Pat no tās, kas bija vēl 1917. gada sākumā, kad biju komandēts turp pēc savāktām dāvanām strēlniekiem. Tas vairs nebija agrākās kultūras, bet zemiska terora un neparredzama chaosa centrs. Agrāko latviešu studentu te vairs bija visai maz, kaŗš tos bija aizvācis.”²⁶⁸

Gandrīz precīzi pēc 50 gadiem frāteri Maskavu bija atstājuši uz visiem laikiem, bet ne lai bēgtu — uzticīgi savam solījumam kalpot tēvu zemei un komersos atkārtotam zvērastam, tie bija steigušies uz dzimteni, lai stātos tās aizstāvju rindās: pēc savienības “Plkv. Kalpaka bataljons” arķīva ziņām Kalpaka bataljona studentu rotai piecas vecākās latviešu korporācijas deva sekojošu kaŗavīru skaitu: Selonija — 47, Talavija — 44, Frat. Moscoviensis — 9, Lettonia — 5 un Lettgallia — 1.²⁶⁹

Cik arī glaimojoši šie skaitļi nebūtu mazajai frāteru saime, vēsturiskās patiesi-

bas labā tie koriģējami šādi:

Kalpaka bataljonā dienējuši 6 Fraternitas Moscoviensis locekļi: Viktors Dāle, Jānis Kūlmanis, Pēteris Pommers, Edgars Rempe, Jānis Krebs un Jānis Romānovs.

Bez šiem Kalpaka bataljonā dienējuši vēl citi 9 kaŗavīri, kas kļuvuši Fraternitas Lettica locekļi pēc Brīvības cīņām — Nikolajs Linde, Otto Cielēns, Kristaps, Butuls, Vilhelms Knope, Arturs Butuls, Alberts Leitis, Ādolfs Ziediņš, Gustavs Mārtinsons un Fricis Kociņš.

Pieci no auestāk minētiem — Pēteris Pommers, Jānis Krebs, Otto Cielēns, Gustavs Mārtinsons un Fricis Kociņš ir Lāčplēša kara ordeņa kavalieri. Tiem pievienojami vēl citi četri frāteri — lāčplēši, kas atbrīvošanas cīņās ņēmuši dalību citās Latvijas armijas vienībās — Nikolajs Gudže, Rūdolfs Krievs, Edvins Šneiders un Kārlis Nicmanis.

Frāteru — Brīvības cīņu dalībnieku skaits, sniedz vairākos desmitos.

Arī Frat. Moscoviensis pēdējā posma spējīgākā seniors — Andreja Pekas ceļš I. pasaules kara laikā veda uz armiju. Šo ceļu viņš izvēlējās tik komplicētu un noslēpumainas mistikas pilnu, ka pilnīri atšifrēts tas nav vēl šodien, lai gan par viņu daudz runāts frāteru sabiedrībā pirmajos pēc ka-

Andrejs Peka.

Pirmais frāteru seniors krāsās.

ra gados Rīgā, kad viņam bija no korporācijas jāšķiras. Par Peku grāmatas autors vedis plašāku saraksti, izvilkami no kuņas pievesti zemāk.

Fil! L. Žagars (1920. g. coetus) savā 1962. gada 7. novembra vēstulē autoram raksta: "Savā vēstulē Tu mini, ka Pekkas lieta iegrimusi vēstures mijkrēslī. Jā, tiešām, tā ar katru brīdi vairāk sliktst aizmirstības ēnā un tā arī izbālēs. Šī lieta aizvienam mani ir interesējusi un es vēl tagad nevaru atbrīvoties no sajūtas, ka Pekkam ir nodarīta pārestība. Es nekad neesmu piedalījies nevienā konventā, kuņa dienas kārtībā būtu bijusi Pekkas lieta. Es arī neesmu bijis klāt, kad par tādu lietu būtu debatēts. Es tikai atceros, ka "lietai" pamatā būtu bijusi sakarība ar pulkveža Brieža nāvi."

Fil! T. Liepiņš (1922. g. coetus) 17.II. 62. g. vēstulē autoram Peku piemin šādi: "Tāpat neko nezinu par Peku. Vienreiz nesu tam citāciju, bet viņš mani pat neielaida iekšā. Bija mistiska persona. Pat Krastkalns par Peku runāja klusinātā balsī un arī tad tikai šaurā asbiedrībā. Domāju, ka viņš varēja būt augsta ranga masons."

Fil! V. Jursons (1913. g. coetus, 10.V. 61. g. vēstulē) par Peku atkārtoti izsakas ļoti atzinīgi: "Kā jau agrāk minēju, filistrs un seniors Adrejs Peka bija mūsu korporācijas krāsu lietas izkārtošanas galva un dvēsele un manā laikā arī konventa un korporācijas dzīves izšķirīgais vadītājs. Andrejs Peka bija izcili apdāvināts un spējīgs sabiedrības vadītājs, gan diezgan stūrainas un asas dabas, bij. cara virsnieks, augstas klases orators, ar gaišu galvu, kuŗš savā portfelī nesa universitātes diplomus no trīs fakultātēm: dabas zinātņu, medicīnas, tiesību. To sapratīs tikai tas, kam pašam tik daudz kabatā un galvā. Lai vērtētu Peku, ir jābūt uzmanīgam. Tajā laikā Andrejam Pekam bija Maskava un korporācija jāatstāj, jo bija jādodas kuņas gaitās kā bij. cara virsniekam un viņam pašam no konventa proļām esot nācās grūti sevi aizstāvēt ja pret viņu tika celti kādi uzrādījumi un prasīta viņa izslēgšana no konventa. Es tajā laikā Maskavu biju atstājis un konventā vairs nepiedalījies, man lietas tuvākie apstākļi nav zināmi, par ko un kamdēļ viņš izslēgts." Un kādā ctiā (14.VIII.61. g.) vēstulē:

"Peka bija arī diplomāts, i administrators ar gaužam gaišu galvu. Arī man visa tā Andreja Pekas lieta pēckaŗa laikā ir pilnīgi neskaidra un nesaprotama, Cilvēku sabiedrībā bieži nākas piedzīvot, ka spējīgi un izdarīgi cilvēki par visu varu tiek zākāti un nomelnoti un nobīdīti pie malas, pat izslēgti no sabiedrības, lai tie netraucētu mazo garīņu tumšos nolūkus. Peka nevilcinājās pateikt taisnību acīs un mūsu pašu konventa vecākā paaudzē bija vīri, kam tādas lietas nepatika."

Daudz atturīgāki šajā lietā ir citi vecie maskavieši: "Andrejs Peka iestājās Maskavas universitātē pēc 1910. g. un sākumā studēja dabas zinības, Es ar viņu iepazinos Maskavā, kad Frat. Mosc. jau bija krāsās. Pekka uzstājās kā krāsu izcīnītājs un korporācijas seniors. Pirmā pasaules kuņas Peka dienēja krievu armijā kapteiņa dienesta pakāpē un bija nodarbināts pretizlūkošanā (kontrazvedka). Peka bija ļoti uzņēmīgs un veikls cilvēks, kad atgriezās Latvijā 1922. gada beigās, atradu sev priekšā dakteri Peku kā liela sešstāvu nama īpašnieku un kā izslēgtu no korporācijas. Kad un par ko izslēgts, neesmu prasījis ne viņam pašam, ne kādam citam" (fil! N. Johansons (1906. g. coetus) 1961. gada jūnija vēstulē autoram).

Fil! E. Krieviņš (1915. g. coetus) 1968. g. 26. I. vēstulē fil! A. Zemītim Pekas lietā ir īss: "Maskavā viņu netiku redzējis, viņš tajā laikā dienēja armijā, Rīgas frontē. Kad korporācija pārcēlās uz Rīgu, A. Peku konventā netiku satīcis. Par viņa darbību armijā Rīgā klīda dažādas viņu kompromitējošas baumas, kuņas nebija iespējams pārbaudīt. Ar konventa lēmumu viņš tika izslēgts no korporācijas, bet, cik atceros, izslēgšanas iemesls nav ticis sīkāk formulēts."

Pekas lietu savās vēstulēs autoram sīkāk apraksta fil! A. Grīnups (1912. g. coetus). Tā kā viņa liecība izceļas ar savu skaidrību, faktu restaurāciju un objektivitāti, citēju abas šīs vēstules, lai gan dažos punktos tās dabīgi atkārtojas.

23. marta 1961. gada vēstulē fil! A. Grīnups raksta: "Peka bija rezerves virsnieks, nobeidzis jau dabas zinātņu fakultāti, studēja medicīnu un jau kā virsnieks strādāja izlūku (kontrazvedka) nodaļā. No viņa

vajadzēja ļoti sargāties, jo viņa izturēšanās nekad neliecināja viņa īstos nodomus vai nolūkus. 1914. gadā, kad sākās karš, viņš atkal tika iesaukts tādā darbā. Zinu, ka 1917. gadā pēc revolūcijas viņš Rīgā vadīja komisiju, kuŗa pārmeklēja dažādas kara organizācijas pēc personām, kuŗas tur patvērās no frontes darbiem. Daudzus, vai dažus, bet mūsu vecus filistrus viņš tad izcēla bez žēlastības no tādām vietām. Tad zinu, ka viņš ieradās Maskavā un atkal strādāja kādā slepenā kara nodaļā. Ap šo laiku arestēja pulkv. Briedi un nošāva. Nezinu, vai tur Pekam pirksts bija klāt, bet kad (ap 1920. gadu) Peka iebruca Rīgā, V. Dale lika viņu apcietināt (V. Dāle bija kara tiesas priekšs.). Tad Peka nosēdēja centrālcietumā 6 mēnešus, pa kuŗu laiku viņam bija jāinkriminē vaina, bet tā kā nevarēja sadzīt pēdas par viņa vainu pie Br. nāves, tad viņu izlaida. Mēs, pārejējie frāteri, gan ļoti no viņa vairījāmies un daudzās sēdēs jautājums par Peku tika pārrunāts. Bet tad viņš bija ielaidies kādās darīšanās ar O. Valdmani. Sīkāk nezinu, bet dzirdēju, ka viņi par kādu māju (Dzirnavu un Antonijas ielu stūrī), kuŗa bija nopirkta no kādas ministrijas, tiesājās un ļoti labi atceros, ka konventa dzīvoklī Strēlnieku ielā piedalījās sēdē, kuŗu vadīja vecais Gubens, tika vienprātīgi nolemts izstumt Peku uz 99 gadiem. Vieni no veciem filistriem gan prasīja vēl iepriekšēju noklausīšanās un Pekas pratināšanu, bet Gubens un arī daži citi teica ka "zutī ar plikām rokām nenoturēs" un izlēma bez kādas pratināšanas Peku izslēgt, gadu neatceros, bet tas notika pirmā K! Dz! Strēlnieku ielā, ne otrā."

Pāris mēnešus vēlāk — 1961. gada 18. oktobra vēstulē autoram fil! A. Grīnups atkārtoti apm. to pašu: "Tika minēts Viktors Dāle, kuŗš tanī laikā bija Latvijas kara tiesā vadošā vietā un Peka tika apvainots itkā par plkv. Brieža nodošanu. Patš piedalījās vairākos konventos Rīgā, kur tika pārrunāts jautājums par Peku un labi atceros, ka sen. Gubens pieveda dažas ļoti apvainojošas lietas pret Peku un man liekas, ka Pekas apcietināšana, tikko viņš pārbrauca, bija vairāk kā vienas personas lēmums, jo tanī konventā, kur es piedalījos, tika arī runāts par Pekas izturēšanos pret mūsu da-

žiem veciem filistriem Kerenska laikā, kad viņš ļoti bezkaunīgi un pat rupji bija vienu, otru "iegāzis", ka aizmugurē itkā ierakušies. Katrā ziņā ir neapšaubāmi, ka Peka strādāja slepena spiega darbu kā pie cara režīma, tā vēlāk pie Kerenska, zinu noteikti arī, ka viņš tādā pat vietā strādāja vācu laikā un beidzot Maskavā pie lieliniekiem, no kuŗienes viņš atbraucot uz Latviju tika arestēts."

Fil! V. Dāles rīcību, liekot apcietināt savu confil!, var izskaidrot tikai ar viņa noteiktu pārliecību par Pekas vainu. Viņa rīcībā varēja būt Peku kompromitējoša informācija, jo fil! V. Dāle tajā laikā ieņēma vadošu vietu Latviešu kareivju nacionālā savienībā: "Nav pareizi, ka L.K.N.S. Maskavas nodaļa itkā būtu nodibināta plkv. Brieža iniciatīvē kad viņš 1918. gada pavasarī ieradies Maskavā. Savienības Maskavas nodaļa pastāvēja jau no 1917. g. rudens, dažus mēnešus pirms lielinieku apvērsuma. Cik atceros, nodaļas pirmais priekšnieks bija v-ltn. V. Dāle. Vēlāk laikam A. Bļodnieks," liecina A. Plensners.²⁷⁰

Arī bij. Rīgas apgabaltiesas tiesnesis K. Strīķis piemin A. Pekas lietu savās atmiņās: "1921. gadā mani pārcēla par svarīgu lietu izmeklēšanas tiesnesi Rīgā. Pārņemu tur dažas izcilus lietas. Vienai no tām varēja būt nozīme Latvijas nesenās vēstures dokumentēšanā — tā bija par pulkveža Brieža apcietināšanu un nāvi Maskavā. Bet iepazīšanās ar jau samērā biezo akti sagādāja vilšanos. Lai gan lietā bija vērsta apsūdzība pret noteiktu personu — Rīgas ārstu Peku un apsūdzības autors bija pazīstams zvēr. adv. Rīgā, faktiskais apsūdzības materiāls aktī tomēr nebija atrodams, vienīgi tālejoši, nepārliecinoši loģiski secinājumi. Cerībā, ka apsūdzības ierosinātāja rīcībā ir nepieciešamie papildus dati, atkārtoti nopratināju viņu — ar tiem pašiem rezultātiem. Dr. Peka no savas puses iesniedza paskaidrojumu uz apm. 60 lapām ar interesantu vēsturisku materialu par latviešu sabiedrību Maskavā tai laikā, kad tur apcietināts pulkv. Briedis. Nekādu savu vainu Brieža apcietināšanā neatzina un viņa vārda ievilkšanu šinī lietā izskaidroja ar personīgām attiecībām starp viņu un apsūdzības ierosinātāju. Lietu izbeidza vainīgo neat-

rašanas dēļ".²⁷¹

11. novembra 1961. gada vēstulē autoram K. Strīķa kungs papildus paskaidro, ka apsūdzības ierosinātājs pret A. Peku bijis "zvēr. adv. B.", ka Peku pazinis jau Maskavā, kur viņš — Strīķis darbojies "progressīvajā" Nīkitskajas ielas latviešu biedrībā. Neko sīkāk par Pekas lietu neatceroties.

A. Kroders savās atmiņās (Arturs Kroders. Atmiņas. Kopenhagenā 1968., 209. lp. p.) raksta: "...jo ir noteikti zināms, ka Briēža atbrīvošanai bija savākta ļoti prāva naudas summa, kas nodota zināmu latviešu politisko darbinieku rokās, tika noteikti runāts, ka ir panākta vienošanās ar Butirku cietuma priekšnieka palīgu, kas savas dežuras laikā pazustu kopā ar Briēdi, bet Briēdis tika cietumā nogalināts un par prāvo naudas summu "vēsture kļusē"..."

A. Peku savā 1967. gadā publicētā Latvijas vēsturē piemin arī vēsturnieks E. Andersons — runādams par Baltijas vāciešu stāvokli I. pasaules kara laikā. Viņš raksta: "Baltijas vāciešu stāvokli pavisam jaunu padarīja krievu atklātā grāfa Kronhēlma un latviešu praporščika A. Pekas spiegu organizācija, kas bija palīdzējusi vācu žandarmiņiem Kurzemē likvidēt daudzus latviešu izlūkus. Ar Peku bija sadarbojies arī vēlāk pazīstamais dubultaģents A. Erdmanis-Birze."²⁷²

Interesanti atzīmēt, ka E. Andersons, kurš nekad neskopojas ar atsauksmēm uz avotiem, šinī gadījumā kļusē.

Interesantu rakstu par A. Peku Ņujorkas krievu emigrantu laikrakstā *Novoe Russkoe Slovo* (Nr. 19516.15.VIII.1966. g.) ar virsrakstu *Cariskais spiegs (Carskij špion) ievietojis Ivans Eberšteins, frat. Arct.* Rakstā viņš pastāsta par iepazīšanos ar A. Peku (Frat. *Arctica's K! Dz! Rīgā*), par gadījumu, kad A. Peka sava nama logā Rīgā valsts svētkos 18. novembrī izlīcis pēdējā krievu cara Nikolaja II. un carienes Aleksandras portretus, par baumām Rīgā, ka krievu emigrantu vadītāja ģenerāļa Kutjopova nolaupīšanu Parīzē un nogādāšanu Krievijā vadījis A. Peka, par Pekas stāstu, ka viņš cara uzdevumā veicis vairākus svarīgus uzdevumus (piem. kara laikā nogādā-

jis carienes personīgu vēstuli vācu ķeizaram Vilhelmam II.), par ko saņēmis kā cara pateicību zelta pulksteni ar briljantiem un divgalvaino ērgli — krievu caru vapeni. Pulksteni Peka Eberšteina rādījis. Peka arī apgalvojis, ka pazinis caru personīgi un pieņemts no tā audiencē. Eberšteins no Pekas atvadījies pēc krievu ienākšanas Latvijā 1940. gada vasarā Rīgas Jūrmalā. Pekas acīs bijušas asaras. Raksta noslēgumā Eberšteins apgalvo, ka par Pekas darbību bijis zināms arī angļu slepenam dienestam, kas par viņu atsaucies ar atzinību un uzslavu.

Cits krievu emigrantu autors — S. Rožģestvenskis rakstā — *Operācija Daugava* (*Novoe Russkoe Slovo* — 18. augusta 1968. gada numurā) raksta: "Kapteinis Andrejs Peka, pēc tautības latvietis, pirmā pasaules kara laikā bija krievu armijas ziemeļu frontes Daugavas iecirkņa kara izlūkošanas dienesta priekšnieks. Kādu laiku viņa štabs atradās Rēzeknē. Viņa pretspēlētāja, vācu izlūku dienesta priekšnieka Šaulos, majora fon Šramma aktīs par Peku teikts: dzimis Jelgavā, turīga tirgotāja ģimenē. Peka beidzis ģimnāziju un kara skolu. Kā jauns virsnieks sācis dienestu kādā no Rīgas garnizona kājnieku pulkiem, Peka pret priekšniecības gribu salaulājies ar lauku policista meitu Zīnu, kāpēc bijis spiests pulku atstāt. Peka sācis studēt medicīnu, bet karam sākoties iesaukts armijā, augstskolu nebeidzis. Tā kā viņš runājis vairākas valodas, ieskaitot vācu, Peka atstāts pie pulka, vēlāk divīzijas štāba gūstekņu nopratināšanai. Pārliecināts krievu patriots un vāciešu nīdēis, viņš bijis krieviem vērtīgs kā propagandists latviešu sabiedrībā.

Strādājot armijas štāba propagandas nodaļā un izpildot tulka pienākumus pie kara gūstekņu nopratināšanas, Pekam nācies sadurties arī ar krievu aizmugurē iesūtītiem vācu spiegiem un viņš ticis pieņemts armijas izlūkošanas nodaļā. 1915. gadā Peka jau paaugstināts kapteiņa dienesta pakāpē. Zinas fon Šramms nobeidz ar šādu atsauksmi par Peku: "pārliecināts rusofils, labs ģimenes cilvēks, bez kādiem netikumiem".

Tālāt Rožģestvenskis raksta, ka Peka

darbu armijas izlūkošanas štābā sācis kā tulks, bet pakāpeniski pildījis atbildīgākus uzdevumus, virzoties pa dienesta kāpnēm uz augšu. Viņam esot lieli nopelni krievu izlūkošanas dienesta noorganizēšanā un fon Šramma apm. 80 krievu aizmugurē iesūtītu vācu spiegu — latviešu atklāšanā. Raksts vispār Pekam atzinīgs, pat slavējošs.

Latvijas neatkarības laikā Peka interesējās par korporāciju un mēģināja kontaktēt tās atsevišķus locekļus. Zaudējis cerību kādreiz atgriezties frāteru saimē, Peka savas atmiņas par korporācijas Maskavas laikmetu, nodeva Austruma Vēstures autoram.

Jautājot pēc A. Pekas komplicētās personības atslēgas, tā, liekas, meklējama viņa fanatiskā monarchismā, resp. uzticībā pēdējam krievu caram Nikolajam II. Tā varēja rasties personīgā kontaktā ar "Dieva izredzēto". Ir pazīstami gadījumi, kad lielākas personības kā A. Peka fanatiskā uzticībā monarcham ziedojuši ne tikai savu dzimteni, savu tautu, bet visu kas tām svēts, tuvākos ģimenes locekļus ieskaitot. A. Pekas lieta bija pēdējā Fraternitas Moscoviensis problēma, kas bija radusies Maskavā.

Noslēdzot 1870. gada 20. oktobrī (pēc v. stila) Maskavā dibinātās latviešu organizācijas pirmo 50 gadu darbības posma aprakstu, konstatējam, ka šī sabiedrība jau pašā sākumā pastāvējusi kā slēgta, pa daļai pat konspiratīva organizācija, kuŗā uzņemti tikai zināma virziena un sabiedriskā stāvokļa latvieši pēc rūpīgas pārbaudes. Slēgtas sabiedrības raksturu Maskavas latviešu vakariem piešķīra pirmkārt tās dibinātāji, kas paši bija mācījušies saprast un cienīt slēgtu sabiedrību priekšrocības un šādu organizācijas veidu atrada par piemērotāko saviem mērķiem, un, otrkārt, ārējie apstākļi toreizējā Krievijā un Maskavā, kuŗu dēļ ilgu gadus nebija iespējams panākt sabiedrības legalizāciju. Maskavas latviešu vakaru dibinātāji — tautas atmodas laikmeta vadotie darbinieki — Kr. Valdemārs, Fr. Brīvzemnieks, Kr. Barons un citi sabiedrībai piešķīra latviešu cīņas centra raksturu, kuŗa dalībniekus vienoja karsta tēvu zemes mīlestība. Organizācijas sanākmēs tika debatēti jautājumi, kas skāra visu latviešu tau-

tu, tika veikti liela stila darbi, kam paliekoša nozīme mūsu tautas vēsturē — latviešu -krievu-vācu vārdnīcas sastādīšana, tautas gara mantu, pasaku, teiku, daiņu krāšana, kārtošana, publicēšana, pirmā lielākā latviešu mēnešraksta Austrums izdošana, prēmiju nodibināšana rakstiem latviešu vēsturē un dabas zinātnēs — tie visi ir vairāk vai mazāk kolektīvi darbi, kas veikti Maskavā. Sabiedrības locekļu vienoja cieša personīga draudzība kā tas slēgtās sabiedrības mēdz būt. Gadiem ejot, sabiedrības struktūra mainas. Ja sākumā tajā uzņēma katru latvieti, kas gribēja strādāt tautai un tēvu zemei, tad drīz vien radās virziens, kas organizācijai tiecās piedot tīri akadēmiskas korporācijas raksturu un, sākot ar 1880. gadu mēs sabiedrības aktīvo locekļu sarakstā redzam vairs tikai studentu vārdus. Tie ir galvenā kārtā toreiz slavenās Ķeizariņskās Maskavas universitātes studenti, kas veido šīs Maskavas latviešu organizācijas kodolu.

Laika tecējumā pārveidojas arī organizācijas raksturs. Blakus zinātniskai, literārai darbībai, tiek pieņemta arī sabiedriskā dzīve. Vēsturē ieiet tautas atmodas laikmets. Jauni strāvojumi skar arī veco Maskavas latviešu organizāciju, bet tā nemaina savu nacionālo stāju — nelatvisku, internacionālu ideju un domu domātāji atkārtoti spiesti sabiedrību atstāt. Palicēji deklarē, ka viņi nenovērsīsies no dibinātāju liktiem korporācijas pamatiem un uztur ciešus sakarus ar pārējām toreizējām latviešu korporācijām. Lai pastrīpotu sabiedrības korporācijas raksturu, tiek izstrādāti attiecīgi statuti un pieņemts latinisks nosaukums — Fraternitas Moscoviensis. Savstarpējā sadzīvē korporācijas locekļi pilnā mērā attaisno latviešu sabiedrības tiem doto vārdu — frāteri — ja kādam no korporācijas jāšķiras, viņš to dara asarām acīs. Arvien gaŗāks aug korporācijas filistru saraksts — studijas beigušie negrib saraut saites ar savu mūža sabiedrību. Bet korporācija vēl vienmēr nav legalizēta — Krievijas un Maskavas apstākļos tas ilgu laiku liekas pilnīgi neiespējami. 1905. gada revolūcija skar arī frāteru saimi. Populārie saukļi aizrauj jaunatni un ārēji skaitām maldu idejām meslus maksā arī maskavieši. Tomēr arī šoreiz uzvar kor-

porācijas pamatos liktie savstarpējās solidaritātes, draudzības, goda prāta un tēvu zemes mīlestības principi, arī šoreiz svešu domu domātājiem korporācija jāatstāj. Beidzot rodas iespēja korporāciju legalizēt, pieņemt un atklāti nēsāt krāsas — katras korporācijas ārējo simbolu. Sākas I. pasaules karš un frāteri, uzticīgi saviem ideāliem, stājas tēvu zemes aizstāvju rindās. Kad izcīnīta latviešu valsts, tie atstāj Maskavu maskaviešiem un atgriežas dīmtenē. Baudījuši izglītību un sabiedrisko slīpējumu vecajā Krievijas metropolē, tie dzimte-

nē izceļas ar savu sabiedrisko stāju, goda prātu, kavaliera un džentlemeņa izturēšano vārda labākā nozīmē, Frāteri drīz iekaņo izcilus vietu jaunās valsts darbā un sabiedrībā.

Pārnesot savu darbību uz Rīgu, pusgadusimteni pēc pirmiem Maskavas latviešu vakariem — 27. septembrī 1920. gadā, saskaņā ar Latvijas Augstskolas pieprasījumu, uz fili! prof. P. Šmita priekšlikumu vecā Maskavas latviešu akadēmiskā organizācija pieņēma nosaukumu Fraternitas Lettica. —

**MASKAVAS LATVIEŠU VAKARU, FRATERNITAS
MOSKOVIENSIS LOCEKĻU - FILISTRU SARAKSTS.
ĪSAS BIOGRĀFISKAS ZINAS.**

Sastādīt precīzu vecās Maskavas latviešu organizācijas locekļu sarakstu nav viegli. Pirmais šādu sarakstu mēģinājis sastādīt fil! V. Lazdiņš savā 1934. gadā publicētā konspektā "Korporācijas Fraternitas Lettica vēsturiskie posmi." No sabiedrības dibināšanas 1870. gadā, tad jau bija pagājuši 64 gadi.

Fil! V. Lazdiņš sistemātisku sabiedrības locekļu uzskatīti sāk ar 1880. gadu, kad Maskavas latviešu vakari jau atradās latviešu studentu vadībā. Par sabiedrības dalībniekiem pirms tam, laikā no 1870. — 1880. gadam viņš liek runāt vakaru līdzdibinātājam, fil! J. Krodzniekam.

Otru maskaviešu sarakstu atrodam izkaisītu Austruma Vēstures attiecīgā tekstā. Austruma vēstures mūs interesējošais posms sarakstīts 1939./40. gados. Sekojot fil! V. Lazdiņam, arī Austruma Vēsture sistemātisku dalībnieku uzskaiti sāk ar 1880. gadu un uzticīgi seko fil! V. Lazdiņam līdz 1893. gadam. Lai gan Austruma Vēstures autors nemin avotu, salīdzinot abus tekstus, nav šaubu, ka Austruma vēsturnieks šo sava saraksta daļu burtiski norakstījis no fil! V. Lazdiņa konspekta (piem. Austruma vēsturnieks kā Maskavas universitātē un studentu sabiedrībā 1890. gadā iestājušos min arī fil! A. Haritonovski, kuŗš Maskavā nekad nav studējis, uzņēmts, Frat. Letticā kā filistrs 1923. gada 26. oktobra konventā un fil! V. Lazdiņa sarakstā kopā ar citiem 1890. gadā iestājušajiem minēts tikai tāpēc, ka Haritonovskis savas studijas gan tiešām sācis 1890. gadā, bet — Pēterburgā, par ko fil! V. Lazdiņa sarakstā īsi atzīmēts — "Aleksandrs Haritonovskis, iur. 1890.-94. P. fil! ar 26.X.23." Šī īsā atzīme — V. Lazdiņa konspekta 16. lp. p. Austruma vēsturniekam acīmredzot paslīdējusi garām nemanīta. Tādu pat kļūdu Austruma Vēsture atkārtoti attie-

cībā un fil! Jāni Kalaci (43. lp. p.), kuŗš studējis Tērbatā un Pēterburgā, Frat. Letticā uzņemts tikai 9.IV.23. un fil! V. Lazdiņa sarakstā kā 1888. gadā iestājies minēts tikai tāpēc, ka šīnī gadā studijas tiešām sācis, tikai ne Maskavas, kā to nepareizi atzīmē Austruma Vēsture, bet Tērbatas universitātē!). Tāpat, sekojot fil! V. Lazdiņam, par sabiedrības pirmo 10 gadu (1870.-1880.) dalībniekiem Austruma vēsturnieks sniedz tikai vispārīgas ziņas. Neminot frāterus, kas sabiedrībā iestājušies laikā no 1894.-97. gadam, bet aprobežojoties ar frāzi — "Nakošajos gados līdz 1897. g. caurmērā nāk klāt pa 3 studentiem" (A.V. 59. lp. p.), Austruma Vēsture sāk patstāvīgu, sistemātisku dalībnieku sarakstu ar 1897. gadu un turpina to 10 gadus, balstoties uz autora rīcībā esošiem oficiāliem Fraternitas Moscoviensis gada pārskatiem. Šī Austruma vēstures sniegtā saraksta daļa ir vērtīgākā, kas papildina fil! V. Lazdiņa sarakstu ar apm. pus duci dalībnieku. Pēc tam Austruma Vēstures saraksts kļūts atkal neprecīzs: "1909./10. akad. gadā sabiedrībā iestājās daži studenti kā Andrejs Peka med., Alfreds Ābeltiņš — jur. un daži citi." (A.V. 126. lp. p.).

Saraksta sastādīšanā grūtības rada apstākļi, ka bez formāliem Fraternitas Moscoviensis locekļiem Maskavas latviešu sanāksmēs reizām piedalās arī Maskavas latvieši, kas nav šīs sabiedrības locekļi (piem. Jānis Kriškāns, Jēkabs Skolmeistars, Matīss Siliņš, Jēkabs Rempēteris), kuŗus daži avoti (Ž. Unams, T. Zeiferts) pieskaita vakarniekiem. Tāpat pēc 1880. gada Maskavā notiek latviešu sanāksmes privātās mājās (pie Kr. Valdemāra, J. Velmes, J. Krodznieka), kuŗās dalību ņem kā formālie sabiedrības locekļi, tā arī tādi, kas pie organizācijas nepieder. Par vienu šādu sanāksmi Kr. Valdemārs 1889. g. 22. februārī raksta

Brīvēzniekam: “vakar sapulcē Velme nebija. Bija kopā kādi 25 vīri, no vecajiem Barons, Skolmeistars, Rempēters, Krastkalns. Par Jums arī diezgan runājām, laikam Jūs Rīgā varat mazāk priekš tautiešiem darīt, nekā papriekš Kuldīgā un Liepājā. Vakar bija arī 3 leiši klāt, ar tiem īpaši spriedelēja Skolmeistars dūšīgi pret poļiem un es, lēnāki, Visi Jūs sveicina.” (Cit. pēc Ž. Unams — Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros, *Burtnieks* Nr. 7 — 547. lp. p.). Vēstulē minētie Skolmeistars un Rempēters nav atrodamā nekādos organizācijas sarakstos un acīmredzot par sabiedrības locekļiem nekad nav skaitījušies. Vēstulē, pareizāk sākot, to citējot, ieviesusies acīmredzama kļūda arī attiecībā uz fil! A. Krastkalnu, kurš Maskavas universitātē un korporācijā iestājās tikai 1891. gadā un 1889. gadā Maskavā nevarēja būt. Vēl mazāk pamata Kr. Valdemāram bija pieskaitīt viņu “vecajiem”.

Šo sarakstu sastādot esmu galvenā kārtā mēģinājis balstīties uz neapstrīdamiem dokumentiem. Tādi pirmā kārtā ir fil! V. Lazdiņa konspēktā ievietotie 16 maskaviešu grupu foto attēli, sākot ar 1876. gadu, kas rāda 150 frāterus un ir šī konspēkta vērtīgākā daļa. Nedaudzās kļūdas uzrakstos zem tiem ir viegli labojamas. Austruma Vēsture šeit neko jaunu nedod — tajā ievietotie 10 foto attēli, izņemot vienu (1902./03. gadā Pfeiferes kundzes dzīvoklī uzņemta frāteru grupa) ir pār fotogrāfēti no fil! V. Lazdiņa konspēkta, mainot (reizām kļūdaini) tikai uzrakstus zem tiem. Vienīgais labojums redzams 1891. gada foto attēlā, kurā fil! V. Lazdiņš kādu dalībnieku apzīmējis vārdiem “kāds farmaceits”, bet Austruma Vēstures autors to papildinājis: “farmaceits Punka.”

Nākošie svarīgākie dokumentāriskie pierādījumi ir Austruma Vēsturē ievietotie divi filistru saraksti (pievienoti 1897./98. un 1908./09. akadēmisko gadu pārskatiem.) Vecākais no tiem satur 41, jaunākais 64 filistru vārdus, dzīves vietu, nodarbošanos. Saraksti, kā jau tas korporācijās parasts, sastādīti semestru vecākuma kārtībā. Arī E. Pulpes 1902. gadā par 11 gadiem (1891.-1902.) sastādītais kases pārskats satur daudzus frāteru vārdus (Austruma Vēsture

76./78. lp. p.).

Zemāk pievestā sarakstā pēc iespējas semestru vecākuma kārtībā ievietoti maskavieši, par kuŗu piederību Maskavas latviešu vakariem, resp. Frat. Moscoviensis ir vai nu dokumentāriski pierādījumi, jeb par to liecina vismaz divi patstāvīgi avoti. Filistra vārdam un uzvārdam pēc iespējas pievienotas īsas biogrāfiskas ziņas. Saraksta beigās sniegti motīvi, kuŗu dēļ autors izšķīries attiecīgu maskaviešu filistru sarakstā neievietot. —

KRIŠJĀNIS VALDEMĀRS, viena no visu laiku dināmiskākajām personībām mūsu tautā, dzimis 1925. gada 27. novembrī Kurzemē kā Ārlavas pagasta Vecjunkuru saimnieka Mārtiņa un viņa sievas Marijas dēls. Zēna un skolēna gadus pavadījis Šasmakā, ko neatkarīgās Latvijas laikā, viņu godinot, pārdēvēja par Valdemārpili, Valdemārs mācās Pūņu pagasta skolā, beidz draudzes skolu Lubezerē, pēc tam strādā kā pagasta rakstvedis Rundālē un Ēdolē. Ar Baltijas ģenerālgubernatora, kņaza A. Suvorova specialu gādību, Valdemārs 24 gadus vecs tika uzņemts Liepājas ģimnāzijā un to beidzis no 1854. līdz 1858. gadam studēja Tērbatas universitātē kamerālzinātnēs. Studiju laika sākumā, Valdemārs ir vecākās vācu korporācijas — Curonia fechtbodists, vēlāk (1857. g.) dibina pirmo latviešu studentu korporāciju — Dorpatensis Fraternitas Academia un kopā ar Krišjāni Baronu, Juri Allunānu un citiem latviešu studentiem attīsta ļoti rosīgu publicistisku darbību, tā ierosinot tautas atmodas kustību. Ar rakstiem par jūrniecību vācu un krievu presē Valdemārs griež uz sevi krievu valdības uzmanību. Beidzis studijas, Valdemārs sāk strādāt Finanču ministrijā Pēterburgā un ieguvis cara brāļa, lielkņaza Konstantīna (1824.-1892.) labvēlību, sāk izdot Pēterburgas Avīzes (1862.-65.). 1859. gadā Valdemārs salaulājās ar dižciltīgu vācieti — Luīzi fon Rammu. Kāzās starp cietiem bijis klāt arī viņa konfilistrs Kr. Barons. Tai pašā gadā Valdemārs publicē rakstus par Vidzemes un Kurzemes agrārjautājumu Krievijas zinātņu akadēmijas izdotā laikrakstā *St. Petersburger Zeitung*. Rakstu pamatdoma — latviešu zemniekiem

jāklūst par sīkgruntniekiem. Šo rakstu ietekmē Pēterburgā radās Baltijas vācu muižniecībai nelabvēlīgs noskaņojums un Baltijas vācieši sāka Valdemāru vajāt. 1864. gadā Valdemārs dibina pirmo Krievijas jūrskolu — Ainažos. 1865. gadā Valdemārs, gribēdams palīdzēt latviešu bezzemniekiem tikt pie zemes, uz kredīta nopirka lielu muižu Novgorodas guberņā. Šī akcija beidzās ar finansiālu krachu un sagādāja Valdemāram 7000 rubļus lielu parādu — priekš tiem laikiem milzīgu summu. To viņam nācās maksāt visu mūžu. Kopš 1867. gada Valdemārs dzīvoja Maskavā un strādāja slavofilu presē. Izmantodams savus sakarus Pēterburgā, Valdemārs 1868. gadā panāca valdības iestāžu atļauju Rīgas latviešu biedrības dibināšanai. Valdemārs ieņēma izcilus vietu Maskavas sabiedrībā un Maskavas latviešu vakaros, kurus ņēma dalību no to dibināšanas 1870. gada 20. oktobrī (fil! J. Krodznieks viņu piemin šādi: “Valdemārs, jebšu gan skaitījās par biedru, bet bija īstēni goda persona, kas nebija pakļauts mūsu tuvākiem noteikumiem, bet ieņēma izcilu stāvokli.”). Valdemārs ierosināja latviešu folkloras vākšanu, ko iesāka un pabeidza divi citi vakarnieki — Fricis Brīvzemnieks un Krišjānis Barons. Valdemāra ietekmē J. Krodznieks pievērsās Latvijas vēstures pētniecībai. 1872. - 1891. g. Valdemārs bija Maskavas jūrniecības biedrības sekretārs un tika uzskatīts par autoritāti jūrniecības lietās, par ko publicēja daudzus rakstus. “Daudzie Valdemāra raksti dažādos preses orgānos un atsevišķās grāmatās savā laikā atstāja ievērojamu iespaidu krievu intelligences aprindās un tādā kārtā Valdemārs Krievijas politikā spēlēja tādu lomu. kādu neviens latvietis līdz tam un arī vēlāk nav guvis”, saka A. Vičs. Šo savu iespaidu Valdemārs ļoti diplomātiski izmantoja latviešu tautas labā, reizēm nepelnīti iegūdamas krievu drauga slavu. No Valdemāra lielākiem Maskavas laika darbiem, latviešiem nozīmīgākais ir publicistisku rakstu krājums Vaterländisches und Gemeinnütziges (1871.), kur asā skatījumā tēlota latviešu dzīve Eiropas politisko notikumu ietvarā, baltvācu centieni, latviešu nacionālisma pamati u.t.t. Maskavā 1891. gada 7. decembrī plaušu karsonī arī noslēd-

zās Valdemāra mūžs, kuŗa devīzi viņš pats izteicis vārdos: “ai cik jauki būtu, ja man divu roku vietā būtu četras, sešas vai pat astoņas rokas un diena 96 stundu gara. Tad varētu drošāk un ātrāk izvest visus tūkstošus plānu.” Maskavas studentu pavadītu, Valdemāru apbedīja Ģertrudes kapos Rīgā; blakus viņam vēlāk guldīja konfilistrus Baronu un Brīvzemnieku.

KRIŠJĀNIS BARONS dzimis 1835. gada 31. oktobrī Kurzemē, Strutelē kā bandinieka, vēlāk muižas vagara Jura Barona dēls. Māte — Enģele Barons, dzim. Biške. Krišjānis Barons mācījies Dundagas Kubeles skoiā pie E. Dīnsberga un Fr. Mālberga, Ventspils aprinķa skolā un Jelgavas ģimnāzijā (1852.-55.). 1856. gadā Barons iestājās Tērbatas universitātē, kur studēja matemātiku un astronomiju. Studiju laikā viņš darbojās latviešu studentu korporācijā Dorpatensis Fraternalitas Academica, kur rediģē korporācijas biļetēnu un saraksta rindu populāri zinātniskus rakstus. Kad universitātē nenolikti palikuši vairs tikai beigu eksameni, konfilistrs Kr. Valdemārs Baronu aicina uz Pēterburgu, kur viņš ir faktiskais Pēterburgas Avīžu redaktors (1862.-65.). Valdemāra ģimenē Pēterburgā Barons iepazīstas un vēlāk salaulājas ar vienkāršu latviešu meiteni, kuŗu pats iemāca rakstīt — vēlāk tik populāro Barona māti — Dārtu Rudzīti. No 1867. līdz 1893. gadam Barons strādā kā mājskolotājs krievu muižnieka I. Stankeviča ģimenē Maskavā un Uderevkas muižā, Voronežas guberņā. Maskavas latviešu vakaros Barons ņem dalību jau no to dibināšanas dienas — 1870. gada 20. oktobra. 1878. gadā, sekojot vakarnieku lēmumam, viņš pārņem no Brīvzemnieka latviešu tautas dziesmu krāšanas un kārtotošanas darbu, kuŗam pats mūža 37 gadus, maizes darbu strādādams kā vācu valodas skolotājs Maskavā. Viņa mājā bieži rotiek vakarnieku sanāksmes. 1893. gadā Barons atgriežas Bīgā uz dzīvo pie sava dēla Suvorova ielā, ko Latvijas neatkarības laikā nosauca viņa vārdā. No 1909. līdz 19. gadam Barons dzīvo filantropa A. Dombrovska celtā Burtnieku mājā Vecmīlgrāvī, bet pēc I. pasaules kara atgriežas pie dēla Rīgā, kur mirst 8. martā 1923. gadā.

Saskaņā ar kopīgi izteiktu vēlēšanos, Barons apglabāts Rīgas Ģertrudes kapos blakus Kr. Valdemāram un Fr. Brīvzemniekam. Barona mūža darba — Latvju Daiņu 1. burtnīca iznāca 1894. gadā. Tā kā sabiedrības atsaucība bija niecīga (tikai 200 abonentu), tad pēc 1. sējuma iznākšanas 1898. gadā nebija nekādu izredžu darbu pabeigt. H. Visendorfam tomēr izdevās panākt, ka 1900. gadā monumentālo pasākumu pārņēma krievu Zinātņu akadēmija Pēterburgā un 1915. gadā iznāca daiņu pēdējais, 8. sējums. Viss izdevums aptver 35789 pamatdziesmas un 182.000 variantus. Tas ir tautas atmodas laika ievērojamākais literārais piemineklis.

FRICIS TREULANDS (BRĪVZEMNIEKS). Fil! J. Krodnieks Brīvzemnieku min kā vienu no astoņiem Maskavas latviešu lasāmā vakara dibinātājiem 1870. gada 20. oktobrī. Viņš dzimis 1. novembrī 1846. gadā Rokaižos pie Aizputes. Tēvs Jēkabs Treulands, pēc amata seglinieks šajā laikā nomāja Rokaižu krogu, vēlāk dzīvoja un strādāja savā namā Aizputē. Brīvzemnieka māte — vāciete (dzim. Julie Haak) nomira, kad Brīvzemniekam bija 9 gadi un viņa īstā audzinātāja bija tēva māte, liela latviešu tautas dziesmu mīlotāja un pratēja. Jaunais Brīvzemnieks mācās muižas skolā, 1857.-62. g. Aizputes apriņķa skolā un pēc tās beigšanas dažus gadus strādāja pie tēva seglinieka darbu, bet 1864. gada augustā iestājās Gorku mērniecības skolā. To nobeidzis, bet Pēterburgas kalnu institūtā neieticis, Brīvzemnieks 1867. gadā ieradās Maskavā un stājās sakaros ar Krišjāni Valdemāru. Jau no pašas Maskavas latviešu vakaru dibināšanas dienas Brīvzemnieks ir šo vakaru aktīvākais dalībnieks. Viņam ir tikai viena interese, tikai viens temats, par kuŗu viņš nekad nenogurst runāt — latviešu tautas liktenis. Fanatisks patriots būdams, Brīvzemnieks latvisko savu vācisko uzvārdu un padara to par vienu no populārākiem latviešu tautā. 1872. gadā iznāk Brīvzemnieka sastādītā, Maskavas latviešu vakaros izdebatētā krievu-latviešu-vācu vārdnīca. Valdemārs Brīvzemnieku iepazīstina ar krievu slavofiliem Katkovu, Leontjevu, Aksākovu. Brīvzemniekam atveras

plašs darba lauks krievu avīžniecībā, kur viņš apgaismo latviešu apstākļus, pašķirdams ceļu latviešu nacionāliem centieniem. Viņš ir arī viens no uzcītīgākiem toreizējo latviešu avīžu līdzstrādniekiem. Maskavas dabas zinātņu, antropoloģijas un etnogrāfijas draugu biedrības uzdevumā un latviešu vakarnieku atbalstā, Brīvzemnieks sāk latviešu folkloras krāšanas darbu. 1872. gadā viņš ir māj skolotājs Ivanovo-Voznesenskā, 1873. gadā noliek ģimnāzijas abiturijas, pēc tam vācu valodas ģimnāzijas skolotāja eksamenu. Īsu laiku bijis progimnāzijas skolotājs Rjazaņā, Brīvzemnieks 1874. gadā atgriežas Maskavā un 10 gadus strādā kā vācu valodas skolotājs Maskavas 2. progimnāzijā un 1. ģimnāzijā reizā klausīdamies vēstures un tautsaimniecības lekcijas Maskavas universitātē kā brīvklausītājs. 1887. gada vasarā Brīvzemnieks pārnāk par tautskolu inspektoru Lejas Kurzemē ar dzīves vietu Kuldīgā, vēlāk Liepājā. 1889. gadā viņš ir skolu inspektors Rīgā un šajā darbā nostrādā 15 gadus. Grūto, materiāli neizdevīgo skolu inspektora darbu Brīvzemnieks pieņem Valdemāra skubināts, lai mēģinātu bremsēt pārkrievošanas politiku Latvijā. Brīvzemnieks seko, lai skolās kārtīgi māca latviešu valodu un atbalsta nacionālus skolotājus. Šis darbs ir grūts un nepateicīgs. Sabojātu veselību Brīvzemnieks ilgāku laiku uzturas Krievijas dienvidos un ārzemēs. Vasaras viņš pavada Rīgas apriņķa Ropažos, kur mirst 20. septembrī 1907. gadā. Guldīts Rīgas Ģertrudes kapos blakus Kr. Valdemāram. Likteņa ironija bija lēmusi, ka gandrīz pilnīgais atturībnieks Brīvzemnieks dzima un mira krogā.

FRIDRICHS VEINBERGS ilgus gadus skaitījās Maskavas latviešu vakaru, Fraternitas Moscoviensis un Fraternitas Lettica semestros vecākais filistrs, lai gan savos studenta gados korporācijas dzīvē daļību nav ņēmis (tieslietu zinātņu kandidāta grāds Maskavas universitātē viņam piešķirts 9. jūnijā 1867. gadā). Fil! F. Veinbergs bija arī Lettonia's goda filistrs. Veinbergs dzimis 24. janvārī 1844. gadā Lielsvētes muižā kā skolotāja Jāņa Veinberga dēls. Beidzis Jelgavas ģimnāziju, Veinbergs strādāja par māj skolotāju, sāka studēt Pēter-

burgas un beidza Maskavas universitātes tiesību zinātņu fakultāti. 1867. gadā, studijas beidzis, Veinbergs strādā Kurzemes guberņas valdē un oberhoftiesā. No 1869. gada viņš dzīvo Rīgā strādādams sākumā kā Vidzemes hoftiesas un Rīgas rātes advokāts, vēlāk (1873. g.) arī Vidzemes guberņas valdē, 1871./72. gadā Veinbergs ir Rīgas latviešu biedrības priekšnieks, pēc tam vairākkārt biedrības runas vīrs un dažādu tās komisiju loceklis. Latviešu viedokļa aizstāvēšanai Veinbergs 1873. gadā izdod laikrakstu *Baltische Zeitung*, 1877. līdz 80. gadam viņš ir pirmās latviešu dienas avīzes — Rīgas *Lāpas* redaktors. Savos rakstos viņš māca latviešus nevien politiski domāt, bet mudina tos arī uz aktīvu politisku darbu cenšoties izkarot zemes iekšējā pārvaldē vietu blakus vāciešiem. Būdam ass, bet noteikti konservatīvs politisks domātājs, Veinbergs vēlāk sāka kaislīgi apkarot toreiz populāros dažāda novirziena socialistus un 1905. gada revolūciju, šiem nolūkam izmantodams savu Rīgas Avīzi (1902.-15.). 1917./18. g. viņš mēģināja sadarboties ar vācu okupantiem un rediģēja Rīgas Latviešu Avīzi, gan noraidīdams domu par Latvijas pievienošānu Vācijai; mūža beidzamās gados Veinbergs atbalstīja kristīgi-nacionālo partiju. Veinbergs nodarbojās arī ar baltu vēstures jautājumiem — 1885. gadā viņš publicēja rakstu sēriju *Iz latviešu — leišu vēstures*. F. Veinbergs bija sava laika spīdošākais latviešu advokāts un publicists. Fil! F. Veinberga vārds saistīts ar internām cīņām *Frat. Moscovienis* konventā šī gadu simteņa sākumā. Viņš mira Rīgā 1924. gada 24. maijā.

JĀNIS KRÜGERS - KRODZNIIEKS ar pilnu tiesību ieiet frāteru vēsturē kā korporācijas dibinātājs un tās uzticamākais dalībnieks. Fil! J. Krodznieks dzimis 10. aprīlī 1851. gadā Valmieras pagasta Jēros kā drēbnieka dēls. Mācījies Valmieras elementārskolā, apriņķa skolā un Rīgas guberņas ģimnāzijā, Krodznieks 1869. gadā nonāk Maskavā un piedalās Maskavas latviešu lasāmā vakara dibināšanā 1870. gada 20. oktobrī. 1878. gadā Krodznieks beidz Maskavas universitātes filoloģijas fakultāti ar *cand. phil. et hist.* grādu kā pirmais aka-

dēmiski izglītotais latviešu tautības vēsturnieks. Laikā no 1879. līdz 1885. gadam Krodznieks ir krievu valodas skolotājs Rēveles ģimnāzijā, bet no 1885. līdz 1918. gadam valodu un vēstures skolotājs Maskavas ģimnāzijās. Fil! Krodznieks visu laiku ņēmis aktīvu dalību Maskavas latviešu vakaros un *Frat. Moscovienis* konsekventi aizstāvēdams korporācijas principus pret latviešu tautai svešu, internacionālu ideju sludinātājiem. Kr. Valdemāra un Brīvzemnieka ierosināts, Krodznieks pēta Latvijas vēsturi un kopš 1885. gada publicējis ap 60 garākus un īsākus vēsturiskus rakstus periodikā. 1919. gadā Krodznieks atgriezās dzimtenē un tiek iecelts par Valsts vēsturiskā archīva direktoru. No 1920. gada Krodznieks ir Latvijas Augstskolas privātdocents Latvijas vēsturē. 1924. gada 13. septembrī Latvijas Augstskola Krodznieku ievēl par savu goda doktoru. Drīz pēc tam — 1924. gada 1. oktobrī Krodznieks mirst. Fil! J. Krodzniekam arī izcili nopelni korporācijas vēstures fiksēšanā.

DĀVIS JURJĀNS pēc fil! J. Krodznieks liecības piedalās Maskavas latviešu lasāmā vakara dibināšanas sanāksmē 1870. gada 20. oktobrī. Maskavā Jurjāns bija ieradies gadu iepriekš, dzīvoja kopā ar Brīvzemnieku, ar kuŗu bija pazīstams kopš kopējām skolas gaitām Gorku mērniecības skolā un strādāja Maskavas mērniecības kancelejā. D. Jurjāns ir arī J. Krodznieka skolas biedrs no Valmieras apriņķa skolas. T. Zeiferts viņu raksturo kā cilvēku ar vāju fizisku veselību, bet lielu interesi par literatūru un gara zinātnēm. Maskavā D. Jurjāns pārtulkoja Pomjalovska stāstu *Zemu ļaužu laime*, ko ar Brīvzemnieka ievadu 1878. gadā izdeva Zislaka grāmatu apgāds. Dāvis Jurjāns mira Maskavā 1876. gada jūlijā.

KRIŠJĀNIS KALNIŅŠ — viens no spožākiem Maskavas latviešu vakaru dibinātājiem un tautiskās kustības vadītājiem. K. Kalniņš dzimis 26. jūlijā 1847. gadā Derpeļu Mēmeles Kalniņos pie Bauskas kā saimnieka Jāņa Kalniņa dēls, izglītojies Bauskas apriņķa skolā un Jelgavas ģimnāzijā, kur dibina latviešu skolnieku nelegālu

pulciņu. No 1868. līdz 72. gadam K. Kalniņš studēja tieslietas Maskavas universitātē un ņēma aktīvu dalību Maskavas latviešu vakaros, cīnīdamies par šo vakaru tīri akadēmisko raksturu. Kr. Kalniņš palīdz Brīvēzniekam latviešu-krievu-vācu vārdnīcas darbā un publicēja Baltijas Vēstnesī Vēstules iz Maskavas — rakstus galvenā kārtā Krievijas likumdošanas jautājumos. Maskavas latviešu vakaros K. Kalniņš ir opozīcijā Brīvēzniekam, pārmetot viņam akadēmiska statusa trūkumu. Studijas beidzis, K. Kalniņš no 1872. gada praktizēja kā advokāts Rīgā, drīz ieņēmdams izcilus vietu latviešu sabiedrībā. 1875. gadā K. Kalniņu ievēlēja par Rīgas latviešu biedrības priekšnieku. Šajā amatā viņš paliek 10 gadus, līdz savai pāragrai nāvei 1885. gada 25. decembrī. Viņa vadībā Rīgas latviešu biedrība sasniedza savu lielāko uzplaukumu. 1880. gadā, K. Kalniņa iniciatīvā, Rīgas latviešu biedrība sarīkoja II. Vispārīgos latviešu dziesmu svētkus. K. Kalniņš vadīja latviešu delegācijas pie krievu ķeizāriem Aleksandra II. (1880.) un Aleksandra III. (1882.), kam bija liela politiska nozīme — ar to tika pieņemta latviešu tautas eksistence līdz tam par vāciskām turētās Baltijas provincēs. Kr. Kalniņš vadīja arī latviešu cīņu divās Rīgas pilsētas pašvaldības vēlēšanās iegūdamas lielu popularitāti visā tautā ar savu personību un izcilus runas dāvanām. Bija Lettonia's goda filistrs. , Apglabāts Rīgas Jēkaba kapos.

KANNINGS — vakarnieks ar 1870. gadu. T. Zeiferts viņu piemin vārdiem: "Gorkos viņš (Brīvēznieks) bija sadraudzējies ar somu zviedru Kanningu. Lai gan latviski neprastdams, viņš stipri par latviešiem interesējās un ar tiem sagājās. Viņš dzīvoja Maskavā ar māti un māsu un ļoti viesmīlīgi uzņēma pie savas latviešus. Brīvēznieks pie viņa ilgāku laiku pastāvīgi dzīvoja." (T. Zeiferts — Brīvēznieks I. 140. lpp.). Kanningu kā Maskavas latviešu lasāmā vakara dalībnieku piemin arī fil. J. Krodznieks (V. Lazdiņš — Korporācijas Fraternalitas Lettica vēsturiskie posmi. 7. lpp.).

ANDREJS ŠLĒZIŅŠ (SCHLÖSINGS)

arī piedalās Maskavas latviešu lasāmā vakara dibināšanas sanāksmē 1870. gada 20. oktobrī. Viņš dzimis 28. oktobrī 1945. gadā Bauskas pagastā kā saimnieka dēls. Apmeklējis Bauskas vācu elementārskolu, Bauskas apriņķa skolu un Jelgavas ģimnāziju. Pēdējo nepabeidzis, Šlēziņš 1869. gadā aizbrauca uz Maskavu, kur ieguva latīņu un grieķu valodas mājskolotāja tiesības. 1871. gadā Šlēziņš izturēja abiturienta eksāmenu Maskavas ģimnāzijā un iestājās Lazareva valodu institūtā, bet no 1872. gada studēja filoloģiju Maskavas universitātē, ko beidza 1876. g. Tā paša gada jūlijā Šlēziņš pieņēma krievu valodas un literatūras virskolotāja vietu Rēveles guberņas ģimnāzijā, no kurienes 1885. gadā pārnāca uz Rīgu par iekšzemes preses cenzoru, bez tam mācot krievu valodu Rīgas politehniskā institūtā un dažās privātās skolās. Šlēziņš dedzīgi aizstāvēja latviešus, cieši sadarbojās ar Kr. Valdemāru, Kr. Kalniņu un citiem tautas atmodas laika darbiniekiem. Jau ģimnāzijas laikā Šlēziņš kopā ar Kr. Kalniņu, A. Vēberu un J. Grīnbergu nodibināja ģimnāzijas skolēnu pulciņu, kurā pievērsās tēvu valodai un latviešu tautas vēsturei. Studiju laikā rakstīja Baltijas Vēstnesī par latviešu mitoloģiju (Paurimas svētnīcas izcelšanās, Kara dievs Jods 1872. g.). Bija ļoti aktīvs Maskavas latviešu lasāmā vakara dalībnieks, aizstāvēja nepieciešamību "vakarus" pārvērst par tīri akadēmisku organizāciju, rakstīja latviešu laikrakstos, aicināja izdot mācības grāmatas latviešu valodā fizikā un ģeogrāfijā (maskaviešu 1873. gada dabas zinātņu rakstu prēmijas aicinājumu parakstīja A. Šlēziņš), 1888. gadā Šlēziņš no senkrievu valodas pārtulkoja latviski Stāstu par Igora kaŗā eju. 1891. gadā viņš izdeva Patriotisku dziesmu vācēlīti. Rokkrastā nepabeigts palicis lielāks darbs — Dzimtbūšanas atcelšana Baltijas guberņās. Šlēziņš strādāja arī pie raksta par putnu balsīm tautas dziesmās un savāca lielāku krājumu latviešu bērnu dziesmu. Bija Lettonia's goda filistrs. Miris 13. jūlijā 1892. gadā Rēvelē.

JĒKABS VINKLERS dzimis 1850. gada 7. februārī Aizputes pagasta Vangas Jaunarājos kā lauksaimnieka dēls. Mācījies Kazdangas pagasta, Aizputes apriņķa un Gorku mērniecības skolā, pēc kuŗas beigša-

nas 1871. gadā ieradās Maskavā, nolika ģimnāzijas beigu eksāmenu un studēja Maskavas universitātē matemātiku (līdz 1875. g.), reizā iestājoties Maskavas latviešu lasāmā vakarā, kur aizstāvēja nepieciešamību uzturēt sabiedrības akadēmisko raksturu. Jau studiju laikā (sākot ar 1872. gadu) un vēlāk Vinklers raksta latviešu laikrakstos par fizikas, meteoroloģijas, matemātiskās ģeogrāfijas un tīrās, teorētiskās matemātikas jautājumiem. 1889. gadā viņš publicē plašāku darbu dabas zinātnēs — Par laiku. 1879. gadā — Zeme kā zvaigzne pasaules plašumā. Atstājis ģimnāzijas skolotāja vietu Nežinā un izkalpojies pensiju, Vinklers 1907. gadā Aizputē nopērk Brīvēznieka tēva namu, kur pavada savas vecuma dienas.

ANSIM BANDREVIČAM, kurš Maskavas latviešu lasāmā vakarā iestājās 1871. gadā, bija lemts pārdzīvot visus citus pirmos vakarniekus — sirmā vecumā viņš mira 19. septembrī 1935. gadā Rīgā. Ansis Bandrevičs dzimis 18. februārī 1850. gadā Jaunsvīrlauku Bandēnos kā saimnieka dēls. Pirmo izglītību ieguvis pašmācības ceļā mājās, vecākam brālim palīdzot, viņš 1864. gadā iestājās Jelgavas realskolā, bet līdzekļu trūkumā to nebeidza. Ar 1869. gadu Bandrevičs sāka strādāt valsts dienestā — telegrāfā, sākumā Rīgā, tad Liepājā, bet no 1871. līdz 1887. gadam bija Kremļa telegrāfa nodaļas priekšnieks Maskavā. Tur Bandrevičs sadraudzējās ar vakarniekiem Kr. Baronu, Fr. Brīvēznieku, Kr. Kalniņu un nonāk lielā Kr. Valdemāra iespaidā. Valdemāra ietekmē Bandrevičs pievēršas jūrniecības jautājumiem un ziedo tiem visu savu mūžu. Sevišķs nopelns viņam kā Valdemāra jūrniecības rakstu tulkotājam un sakopotājam. 1887. gadā Bandrevičs izstājas no valsts dienesta, apmetas uz dzīvi Rīgā un strādā latviešu laikrakstos popularizēdams jūrniecību. 1889. gadā Bandreviča redakcijā sāka iznākt Baltijas jūrniecības kalendārs, kas ar plašu jūrniecības literatūras pielikumu iznāca līdz 1910. gadam. No 1891. gada Bandrevičs vada Baltijas Vēstneša jūrniecības nodaļu, kas iegūst lielu popularitāti latviešu jūrniekos un tautā. No 1897. līdz 1906. gadam Bandrevičs

redīgē tirdzniecības un kuģniecības pielikumu pie laikraksta Balss. Laikā no 1906. līdz 1911. gadam Bandrevičs izdod nedēļas laikrakstu Jūrnieks. Bez rakstiem jūrniecībā Bandrevičs izdevis jūrniecības vārdnīcu (Anglo-Russian-Lettish Marine Dictionary), sarakstījis J. Sproģa biogrāfiju, atmiņas par tautas atmodas laikmetu u.c.

JĀNIS SIETINŠONS kā vakarnieks pieminēts fil! J. Krodznieka atmiņās, T. Zeiferta monogrāfijā Brīvēznieks un redzams 1876. gadā uzņemtā vakarnieku foto attēlā. Sietiņšons ir Fr. Brīvēznieka skolas biedrs no mērniecības skolas Gorkos, Maskavā viņš strādājis kā ierēdnis un skolotājs, latviešu lasāmā vakarā iestājies 1871. gadā. Rakstījis par praktiskiem lauksaimniecības jautājumiem maskaviešu izdotajā mēnešrakstā Austrums.

ALEKSANDRS VĒBERS ir viena no interesantākajām personībām tautas atmodas kustībā. Dzimis vācu ģimenē ar radniecību aristokrātijas aprindās (mātes brālis fon Vite — Varšavas mācības apgabala kurators, tuvs radnieks arī pazīstamais Krievijas ministru padomes prezidents (1905. — 1906.) grāfs Sergejs Vite Pēterburgā), Vēbers jau agrā jaunībā kļuvis latviskāks par daudziem tā laika latviešiem. A. Vēbers dzimis 18. novembrī 1848. gadā Rucavas draudzēs Kakišķu muižā, kur viņa tēvs tajā laikā strādāja kā valsts mērnieks. Vecākiem vairākkārt mainot dzīves vietu, Vēbers jaunību pavada Liepājā, Viļņā, Jelgavā, kur 1869. gadā beidz Jelgavas ģimnāziju. Jelgavā viņš nāk tuvā sakarā ar Alunānu dzimtu, iemācas latviešu valodu, viņu aizrauj latviešu tautas vēsture, zemgaļu varonīgās brīvības cīņas un latviešu tautas liktenis. Vēbers piedalās Jelgavas latviešu ģimnāzistu pulciņā, studē Tērbatā, Pēterburgā, Maskavā sākumā filoloģiju, vēlāk tieslietas. Maskavā viņš nonāk 1872. gadā kā Rīgas latviešu biedrības reprezentants politehniskā izstādē, kurā biedrība piedalās ar 139 ekspanātiem, iestājas Maskavas universitātē un latviešu studentu sabiedrībā, kurās filistru sarakstā skaitas līdz pat savai nāvei 1910. gadā. Augstskolu beidzīs Pēterburgā, Vēbers 1876. gadā sāk prakti-

zēt kā advokāts Jelgavā un Rīgā ņemdams tik dzīvu dalību latviešu sabiedriskā darbā un publicistikā, ka tautā viņu uzskatīja ne vien par pilnīgu latvieti, bet arī par vienu no galveniem nacionālās kustības vadoņiem, saredzot viņā, kā to atzīmējis M. Kaudzīte, pat Kronvalda cienīgu pēcteci. Vēberam lieli nopelni Rīgas latviešu biedrības zinību komisijas darbā, ko viņš ar nelielu pārtraukumu vadīja no 1879. līdz 1894. gadam. Vēbers noorganizēja šīs komisijas populārās "vasaras sapulces", gādāja par komisijas rakstu krājumiem un to iespiešanu jaunajā ortogrāfijā (atmetot dubultniekus), sekmēja tautas tradīciju krāšanu. Pretēji fil! F. Veinbergam, kurš sludināja sadarbību ar vāciešiem reformējot pastāvošo administratīvo iekārtu Baltijā, papildinot landtagus ar latviešu pārstāvjiem, Vēbers, pats vācietis būdams, vairāk orientējās uz krieviem, piem. ieteikdams Baltijā ievest zemstes pēc Iekškrievijas parauga (Kr. Valdemāra iespaids). Vēbers nodibināja un līdz 1903. gadam rediģēja toreiz nozīmīgāko latviešu laikrakstu Balss (1878. — 1907.), kurā izveidoja teicamu literāro nodaļu. Līdzīgi Veinbergam, arī Vēbers savā laikrakstā pagājušā gadu simteņa 90 — os gados asi vērsās pret jauno strāvu. Ar vārdu Varaidošu Sanders, Vēbers rakstīja dzejoļus un vēsturiskus apcerējumus. 1903. gadā Vēbers apmetās uz dzīvi savās lauku mājās pie Skrīveriem un pēc 1905. gada revolūcijas, vīlies jaunības ideālos, pārcēlās uz dzīvi Vācijā, kur mira 16. aprīlī 1910. gadā. Aplabāts Rīgā.

ANDERSONS un BUŠS — pēc fil! J. Krodznieka (V.L. Korp. Frat. Lettica vēst. posmi 8. lp. p.) un T. Zeiferta (Brīvēznieks 140. lp. p.) liecībām — Maskavā dzīvojoši telegrāfa ierēdņi vakarnieki (Ž. Unams Andersonu apzīmē par juristu, Bušu par studentu — Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros 554, un 543. lp. p.) 1870.-o gadu pirmā pusē.

GROTS — farmaceits pēc fil! J. Krodznieka un T. Zeiferta liecībām ("Grots, provizors un vēlāk uguns apdrošināšanas biedrības ierēdnis, kas mirdams atstāja 10.000 rubļu lielu stipendiju Pētera —

Pāvila skolai par labu latviešu bērniem" — Brīvēznieks 140. lp. p.), jurists pēc Ž. Unama domām — vakarnieks 1870. gadu pirmā pusē.

TEODORS LESNIKOVS (Lesnieks) studēja Maskavā matemātiku 1875.-79. g. Redzams 1876. gada Maskavas latviešu vakarnieku grupas foto attēlā.

KĀRLIS ĀDAMS — tiesību zinātņu students Maskavas universitātē 1880.-84. g.

RŪDOLFS MAURINŠ — stud. iur. 1880.-84.

K. ŠŅACE, stud. phil. 1880.-84.

ĀDAMS ALLAŽS, stud. phil. 1880.-84.

ĀDAMS BUTULS, ārsts un sabiedriska darbinieks dzimis 5. decembrī 1860. gadā Mazsalacā kā strādnieka Viļuma Butula un viņa sievas Lienes, dzim. Nuke, dēls. Trīs gadu vecumā zaudējis tēvu, viņš ar māti pārcēlās uz dzīvi Rīgā — Ilguciemā. Pirmo izglītību ieguvis Pētera Pāvila brālības skolā, muižas īpašniekam Popovam palīdzot, Butuls iekļūst Rīgas Aleksandra ģimnāzijā, kur kā skolotāji tajā laikā darbojas Kaspars Biezbārdis un mācītāja un dzejnieka Kārļa Hugenbergera dēls. Pēc ģimnāzijas beigšanas un 1 gada studijām Freiburgā (Dienvidvācijā), Butuls 1880. gadā dodas uz Maskavu, kur iestājas Maskavas universitātes medicīnas fakultātē un latviešu studentu sabiedrībā. Te viņš nonāk tā laika latviskās cīņas vadības centrā un tā pat kā daudzi citi latviešu studenti — stiprā Brīvēznieka un jo sevišķi Valdemāra ietekmē. Sekojot viņu priekšzīmei, Butuls jau studentu gados raksta latviešu un krievu presē par kuģniecības, skolu, izglītības jautājumiem. 1885. gadā Butuls ļoti sekmīgi beidz augstskolu, saņem stipendiju un aicinājumu gatavoties profesurāi. Valdemārs tomēr pierunā viņu doties atpakaļ uz Rīgu, jo dzimtenē mācīti spēki vairāk vajadzīgi kā svešumā. 1885. gadā Butuls apmetas uz dzīvi Āgenskalnā kā pirmais un toreiz vienīgais latviešu tautības ārsts Rīgā. Blakus

ārsta praksei, Butuls drīz attīsta plašu sabiedrisku darbību. Kopš pagājušā gadu simteņa 90-tiem gadiem nav gandrīz neviena plašāka latviešu sabiedriskā pasākuma, kurā nebūtu aktīvi piedalīties nekad nenogurstošais Butuls. 1886. gadā viņš iestājas pirmā latviešu kuģniecības sabiedrībā Austra un ir tās revīzijas komisijas, vēlāk valdes priekšsēdis. No 1886. līdz 1889. gadam Butuls, kopā ar P. Bisenieku ir Dienas Lapas izdevējs un vadītājs. Ilgus gadus viņš ir Rīgas latviešu biedrības runas vīrs, 6 gadus (1889.-95.) tās Derīgu grāmatu nodaļas priekšnieks. 1889. gadā Butuls kļūst Vidzemes guberņas valdes gubernatora nama un Filantropiskās biedrības uzturēto nespējnieku patversmju ārsts, kas tam dod iespēju klīnikās ievietot trūcīgus latviešus. Butuls ir aktīvs arī savā mūža organizācijā — korporācijā, piedalās konventos un ir rīcības komitejā, kas 1902. gadā sarīko lielo korporācijas balli Rīgā. Pirmā pasaules kara laikā Butuls ir Baltijas bēgļu komitejas sanitārās nodaļas priekšnieks un ierīko veselu lazarešu tīklu. 1917. gadā Butuls organizē latviešu skolu un augstskolas sekciju pie viņa 1908. gadā dibinātās Latviešu izglītības biedrības, kuŗas priekšnieks viņš bija 30 gadus. Šī biedrība savā laikā uzturēja pirmo vidusskolu ar latviešu mācības valodu. Pēc Latvijas augstskolas nodibināšanas Butuls tiek ievēlēts par L.A. organizācijas padomes locekli. Bija priekšnieks Krišjāņa Valdemāra un Jāņa Poruka piemiņas komitejās un Andreja Pumpura biedrībā. Butulam lieli nopelni ka filantrops K. Morbergs (miris 8.IV.1928.) savā 1925. gada testamentā visu savu mantu novēlēja Latvijas universitātei. Atzīstot Dr. Butula lielos nopelnus, Latviešu izglītības biedrība un Latviešu ārstu biedrība ievēlēja viņu par savu goda biedri, bet universitātes medicīnas fakultāte par savu goda doktoru. Dr. A. Butuls mira Rīgā 1938. gada 14. decembrī, apglabāts 16. decembrī Meža kapos. Pie viņa kapa dzejnieks Viktors Eglītis nolasiņa savu Butulam veltītu dzejoli, kuŗa pirmās 4 rindas skan šādi:

Doktoram h. c. Ādamam Butulam.

Ir kritis pēdējais no lieliem maskaviešiem,

Kas nebij vairs ne vergs, ne kalps,

kam tautai strādāt

Bij lemts bez atmaksas; šķirt pelavas
no kviešiem,

Par visiem bāreņiem un nelaimīgiem
gādāt.

JĀNIS LASIS, stud. med. 1880.-88.
Miris 1919. g.

KRISTAPS PREISBERGS, stud. phil.
1880.-86.

AUGUSTS ZANDBERGS, ārsts un literāts, dzimis 26. aprīlī 1857. gadā, beidzis ģimnāziju Tambovā, studējis medicīnu Maskavas universitātē no 1880. līdz 1885. gadam, kad arī pievienojies Maskavas latviešu studentu vakaram. 1882. gadā Zandbergs publicēja bibliogrāfisku pārskatu par Kr. Valdemāra rakstiem jūrniecības lietās krievu valodā. Pēc studiju beigšanas uzsāka ārsta praksi, līdztekus daudz rakstīja par Baltijas jautājumiem krievu presē. 1923. gadā atgriežas Latvijā un 1925. gadā publicē atmiņas par Kr. Valdemāru (otrais izdevums 1928. g.). Miris 3. oktobrī 1935. gadā.

JĀNIS REINBERGS — pirmais latviešu tautības Latvijas vēsturnieks dzimis 16. augustā 1859. gadā Tukuma apriņķa Kandavas (Daigones) pagasta Reiņu mājās kā kļaušu saimnieka vienīgais dēls. Mācījies Kandavas pagasta un Tukuma apriņķa skolā, pēc kuŗas beigšanas 1875. gadā iestājās Jelgavas ģimnāzijas — Academia Petrina 5. klasē. Jāņa Reinberga mīļākais priekšmets Jelgavas ģimnāzijā bijis vēsture, sevišķi raksti par Baltijas senatni. To Reinbergs arī tik pamatīgi pārzinājis, ka ļoti stingrais akadēmijas vēstures skolotājs Diderichs viņu iesaucis par "oraculum", jo nebijis jautājuma, kuŗu Reinbergs nav pratis atbildēt. Jelgavas ģimnāziju Reinbergs beidz 1880. gadā decembrī un 1881. gadā iestājas Maskavas universitātes tieslietu zinātņu fakultātē, reizā pievienodamies arī Maskavas latviešu studentu vakaram. Reinberga sirds arī Maskavā pieder vēsturei un viņš katru brīvu brīdi pavada ieracies grāmatās Rumjanceva bibliotēkā. Šī darba rezultātā jau 1882. gada sā-

kumā Liepājā iznākošā laikrakstā Latvietis (Nr. Nr. 3-5) parādas viņa raksts — Kurzemes lielkungs Johans Ernests Birons, ko uzskata par pirmo paša latvieša publicētu vēsturisku apcerējumu mūsu tautas vēsturē. Daudz plašāks ir Reinberga nākošais darbs, 1883. gadā Liepājā atsevišķā grāmatā publicētais Kurzemes pirmais lielkungs Gothards Ketlers, kas iznāk rakstu krājumā Mūsu senatne I. Trešais, ar Academia Petrina archiva materialiem pamatots Reinberga darbs palika rokrakstā. Tas ir apcerējums par Kurzemes hercogu Vilhelmu — Gotharda Ketlera jaunāko dēlu, populārā hercoga Jēkaba tēvu, kas valdīja Kurzēmē laikā no 1587. līdz 1617. gadam un rezidēja Kuldīgā. Studiju laikā Maskavā Reinbergs ved klusu, īsta grāmatu tārpā dzīvi un mirst 25 gadus vecs — 1884. gada 4. oktobrī, tikko ieradies Maskavā, lai beigtu universitāti. Studiju biedri viņu pārveda no svešuma tēva mājās un paglabāja Daigones Krātiņu kapos. Par Jāņa Reinberga nāvi ievietoti nekroloģi 1884. gada latviešu laikrakstos Balss (Nr. 40.), Baltijas Vēstnesis (Nr. 225.) un Baltijas Zemkopis (Nr. 40./42.). 1885. gadā Maskavas latviešu vakarnieki izsludināja godalgas par vēsturiskiem rakstiem un, godinot mirušo kommitoni, nosauca to par Reinberga prēmiju.

JĀNIS ČAKSTE, pirmais Latvijas valsts prezidents dzimis 14. septembrī 1859. gadā Zemgales Lielsaviesas pagasta Čakstēs kā saimnieka Krišjāņa Čakstes (Zirnis) trešais bērns. Jāņa Čakstes vecāki ir turīgi — tie rentē Bērsteles muižu, viņiem pieder vējdzirnavas, ķieģeļu ceplis. Pirmo izglītību Čakste iegūst mājskolotāja vadībā, tad mācās Jelgavas Sv. Annas elementārskolā un Jelgavas ģimnāzijā, kur skolēnu vakaros aizstāvēja jaunlatviešu idejas. 1882. gadā Čakste uzsāk tiesību studijas Maskavas universitātē un pievienoja sMaskavas latviešu vakarniekiem, bet pēc A. Bandreviča liecības visai dzīvu dalību sanāksmēs nav ņēmis. Kā Čakste pats raksta savās atmiņās, viņš bijis “drusku izlaists un nemierīgs”. Neskatoties uz to, Čakste 30 gadus skatījās vakaru, vēlāk Fraternitas Moscoviensis filistru sarakstā un no korporācijas izstājās personīgu un politisku iemeslu dēļ 1914.

gadā nodibinot studentu biedrību Oriens, vēlāk Austrums (reģistrēta Maskavā 1916. gada 9. martā). Beidzis studijas, Čakste atgriezās Jelgavā, kur strādāja kā tiesamatu kandidāts, bet kopš 1888. gada advokaturā. Ievēlēts par Jelgavas latviešu biedrības priekšnieku, viņš panāca, ka 4. Dziesmu svētkus 1895. gadā sarīkoja Jelgavā, tos pa daļai pats financēdams. Kopš 1889. gada Čakste bija laikraksta Tēvija redaktors, kur apkaņoja muižniecības privilēģijas. 1905. gadā Čakste piedalījās Latvijas autonomijas projekta izstrādāšanā, bet 1906. gadā tika ievēlēts I. Krievijas valsts domē, vēlēšanās pārspējot vācu pilsoņu kandidātu. Valsts domes agrārlietu komisijā Čakste uzstājās ar plašu referātu par Baltijas baznīcu un pastorāta zemēm. I. Valsts domi atlaižot, Čakste parakstīja tā saukto Vīborgas deklarāciju, par ko viņam 1908. gadā piesprieda 3 mēnešus cietuma soda. 1907. gadā Lettonia noraidīja priekšlikumu J. Čaksti uzņemt par Lettonia's goda filistri, kas Čaksti noskaņoja pret korporācijām. 1915. gadā Čakste tiek ievēlēts par latviešu bēgļu Centrālās komitejas priekšnieka biedri, bet pēc V. Olava nāves 1917. gadā, par tās priekšnieku. 11. novembrī 1918. gadā Čakste atgriezās Latvijā un apmetās vecāku mājās Salgales pagasta Aučos, kur viņam paziņoja, ka Tautas padome to ievēlējusi par savu priekšsēdi. Ievēlēts par Satversmes sapulces prezidentu, Čakste izpildīja arī valsts prezidenta un armijas augstākā vadoņa amatus. 7. novembrī 1922. gadā Čakste atklāja Latvijas pārlamenta, I. Saeimas pirmo sēdi, kas viņu nākošā sēdē — 14. novembrī ievēlēja uz 3 gadiem par Latvijas pirmo valsts prezidentu. II. Saeima 6. novembrī 1925. gadā Čaksti šajā amatā ievēlēja no jauna. Kā valsts galva, Čakste izturējās pret visiem vienādi, objektīvi, nekad neizmantojams savu augsto amatu partijas nolūkiem. Ar savu politisko taktu un smalkjūtību Čakste kā vecākais latviešu pārlamentārietis bija ļoti iecienīts visās aprindās, nodibinādams valsts prezidenta autoritāti un tradīcijas. Sava amata laikā (14.XI.1922. — 14.III.1927. g.) Čakste publicēja 402 likumus un apžēloja 549 notiesātos. Viņa laikā mainījās 8 valdības. Kā Latvijas valsts galva

Čakste 1925. gadā viesojās Somijā un 1926. g. Igaunijā. Kopš Latvijas universitātes dibināšanas Čakste bija starptautisko tiesību docents, 14. novembrī ievēlēts par profesoru. 1924. gadā Latvijas universitātē viņam piešķīra Dr. iur. h. c. gradu. Valsts prezidenta amatu pildot, J. Čakste arī mira 1927. gada 14. martā. Apglabāts Rīgas Meža kapos.

TENIS ORE, stud. iur. 1882.-86. g.

ANSIS KALNIŅŠ, stud. math. 1882.-87. g.

JĀNIS KALNIŅŠ, stud. iur. 1883.-87. g.

ANDŽS SUMBERGS, stud. iur. Maskavā no 1883. līdz 1887. gadam. Pēc augstskolas beigšanas praktizēja kā advokāts Rīgā. Neatkarīgās Latvijas laikā Tiesu palatas civildepartamenta priekšsēdis.

EDUARDS VENIŅŠ, stud. iur. 1884.-89. g.

FRIDRICHS VEIKLEVIČS, stud. iur. Maskavas universitātes tieslietu fakultātē un korporācijā iestājās 1884. gadā. Viens no aktīvākiem korporācijas vecākās paaudzes locekļiem. Tūlīt pēc studiju beigšanas 1887. gadā, Veiklevičs uzņemts korporācijas filistru saimē. Viņa vārds lasāms 1897. gada filistru sarakstā. Veiklēvičs ņem dalību 1902. gada janvāra korporācijas sarīkojumos Rīgā, 1902. gada 5. decembra filistru konventā, kurā pirmo reizi tiek noraidīti mēģinājumi grozīt korporācijas statutus "laikmetīgā" garā, tāpat svarīgajos 1905. gada 12. janvāra, 1908. gada 12. janvāra, 1909. gada 17. jūnija un 14. novembra filistru un aktīvo konventos Rīgā. Pēc studiju beigšanas Veiklēvičs strādāja kā notārs Jelgavā un Rīgā.

ZAĶIS — HĀZE, stud. phil. 1884.-88. g.

JĀNIS ŠVANBERGS - GULBIS, stud. phil. 1884.-84. g.

J. ŠAMILS, stud. math. 1884.-87. g.

KĀRLIS BARONS, Krišjāņa Barona, dēls, dzimis 12. oktobrī 1865. gadā Pēterburgā. Beidzis Pēterburgas I. ģimnāziju, Barons 1884. gadā iestājas Maskavas universitātes medicīnas fakultātē un Maskavas latviešu studentu sabiedrībā. 1891. gadā Barons no korporācijas izstājas reizē ar jaunstrāvnieku grupu, tai pašā gadā beidz universitāti un laikā no 1895. līdz 1914. gadam strādā kā dzelzsceļnieku ārsts. 1902. gada 13. janvāra filistru un aktīvo konventā Barons tiek uzņemts atpakaļ korporācijā, bet 1913. gadā atsakas deklarēt savu viedokli krāsu jautājumā un no filistru saraksta tiek strīpots. Barons nepievienojās arī 1914. gadā dibinātai studentu biedrībai Orients (Austrums). 1917. gadā Barons strādā kā ārsts latvju strēlnieku II. brigādē. Laikā no 1921. līdz 1926. gadam Barons ir Latvijas dzelzceļu ārsts, veselības departamenta direktors, no 1921. gada arī Latvijas universitātes docents un zobārstniecības nodaļas vadītājs, vēlāk profesors un Dr. med. h. c. Laikā no 1930. līdz 1940. gadam Barons ir Latvijas sarkanā krusta priekšnieks. Bez ārsta prakses un administratīviem pienākumiem Barons daudz laika ziedojis pētījumiem par tuberkulozes baciļiem noteku ūdeņos un to iznīcināšanas problēmām. Viņa raksti par rentgenoloģiju, zobārstniecību, sanitārām problēmām ievietoti krievu, vācu, latviešu periodikā. Miris 1944. gada 20. oktobrī Turaidā.

JĀNIS HARTMANIS, stud. med. 1885.-90.

JĀNIS LEIMANIS, stud. med. 1885.-88. (1888. g. "cirkularu" parakstītājs kā K.B. Leimanis).

JĀNIS KREICBERGS dzimis 24. jūlijā 1864. gadā Kurzemē Elejas Maņķos kā saimnieka Kristapa un viņa sievas Annas dēls. Beidzis Sesavas draudzes skolu, Kreicbergs iestājas Jelgavas ģimnāzijā un ņem aktīvu dalību tur pastāvošā nelegālā latviešu skolnieku pulciņā, ir čaklākais šī pulciņa bibliotekas lietotājs. Lasa arī vācu, franču, angļu, itāļu klasiskus oriģinālā, tāpat Garliba Merķeļa, Krišjāņa Valdemāra, An-

dreja Spāga grāmatas. No ģimnāzijas priekšpēdējās klases Kreicbergam ir jāizstājas sadursmes dēļ ar vācu skolotājiem. Ģimnāzijas abiturijas eksamenu viņš noliek Tērbatā 1885. gadā un tā paša gada rudenī iestājas Maskavas universitātes tiesību zinātņu fakultātē. Maskavā viņš pievienojas Maskavas latviešu studentu vakaram un paliek korporācijai uzticīgs līdz pat savai nāvei 1948. gadā. Studiju laikā Kreicbergs nonāk stiprā Kr. Valdemāra ietekmē. 1888. gadā viņš korporācijas uzdevumā sagatavo un paraksta apkārtrakstu ("cirkularu") pārējām tā laika latviešu studentu sabiedrībām, kurā uzaicina tās uz studentu kongresu III. vispārējo dziesmu svētku laikā jūnijā Rīgā un ir šī kongresa vadītājs. 1890. gadā Kreicbergs beidz universitāti un uzsāk advokāta praksi Liepājā, aktīvi piedalīdamies vietējā latviešu sabiedriskā dzīvē — dibina pirmo latviešu krāj-aizdevu kasi, grāmatu izdevēju biedrību, divus gadus izdod un rediģē rakstniecības almanachu Tautas pagalmis. Šajā laikā Kreicbergs nodibina arī ģimenes dzīvi — salaulājas ar Elizabeti Bernhardi. Laikā no 1901. līdz 1915. gadam Kreicbergs praktizē Rīgā. 1904. gadā viņš kopā ar citiem nodibina pie Rīgas latviešu biedrības Kr. Valdemāra jūrniecības nodaļu, kādu laiku vada laikrakstu Vārds, ir Rīgas latviešu biedrības zinību komisijas un tās literatūras fonda priekšnieks. 1906. gadā Kreicbergs kopā ar rakstnieku Janševski izdod dienas laikrakstu Dzimtene, rediģē mēnešrakstu Jūrnieks un aktīvi darbojas Latvijas izglītības biedrībā. 1906. gadā, ievēlēts no Kurzemes Krievijas valsts I. domē, piesaka tur latviešu tautas tiesības runā, kas, pateicoties krievu rakstnieka I. Tolstoja atferējumam, atbalsojās visā Eiropā. Pirmā pasaules kara laikā Kreicbergs ir latviešu bēgļu Centrālās komitejas pilnvarnieks Pēterburgā un Ķījevā. Laikā no 1921. līdz 1933. gadam Kreicbergs ir notars Rīgā, Latvijas Nacionālās padomes un Rīgas pilsētas domes loceklis, vēlāk notars Jēkabpilī. Kopš studenta gadiem Kreicbergs daudz rakstījis latviešu un krievu presē par tautsaimniecību, vēsturi, tiesībām un literatūru, atmiņas par A. Baumanī, Kr. Valdemāru, A. Dombrovski. Kreicbergs pārvaldīja 11 valodas, interesējās par lite-

raturas jautājumiem un bieži piedalījās korporācijas literāros vakaros ar referātiem. Otrā pasaules kara beigās Kreicbergs devās trimdā uz Zviedriju, kur mira 1848. gada 13. aprīlī Stokholmā.

FRICIS (FRIDRICHS) GAĶAIS dzimis 21. jūlijā 1865. gadā Bauskas apriņķa Vecmuižas pagastā kā saimnieka dēls. Pēc Jelgavas ģimnāzijas beigšanas 1886. gadā Gaŗais iestājas Maskavas universitātē, kur studēja filoloģiju. 1891. gadā, augstskolu beidzis, Gaŗais strādā kā vācu valodas skolotājs Pēterburgas II. realskolā. Jaunstrāvnīeku pulciņam no Maskavas latviešu studentu vakara aizejot 1891. gadā, Gaŗais, jau būdams sabiedrības filistrs, tiem pievienojas, bet vilies jaunības ideālos, 1902. gadā atgriežas korporācijā. Krāsu deklarāciju 1913. gadā Gaŗais tomēr neiesniedza. Pārcietis tīfu, viņš strādā laikraksta Tēvija redakcijā Jelgavā, vēlāk kļūst valsts ierēdnis — 1895. gadā Gaŗais ir ierēdnis akcīzes valdē Kurzemē, 1899. gadā — nodokļu inspektors Jaunjelgavas, 1903. g. — Vīlandes, pēc tam Cēsu apriņķī. 1911. gadā Gaŗais atstāj valsts dienestu un nodarbojas ar rakstniecību. Pirmā pasaules kara laikā viņš strādā bēgļu apgādāšanas komitejā Rīgā, vācu okupācijas laikā vadīja grieķu un latīņu valodu kursus latviešu vidusskolā Tērbatas ielā, 1918. gadā galīgi pārcēlās uz dzīvi dzimtā pagastā Vecmuižā. Labi pazīdams latviešu zemnieku stāvokli, Gaŗais sarakstījis vairākus darbus krievu valodā ar pseudonimu V. Zemcevs. Rakstos viņš vērsa krievu sabiedrības uzmanību uz bezzemnieku un rentnieku nenodrošināto stāvokli Baltijā. Rakstus viņš piesūtīja Krievijas valsts domes locekļiem. Gaŗais tulkojis latviski Platona darbus — Sokrāta aizstāvēšanās runa, Kritons, Protagors, Tukidida Peleponesas karš un kritisku apcerējumu — Daži latviešu valodas jautājumi. F. Gaŗais mira pašnāvībā (metoties zem vilciena) 1936. gada 2. jūnijā. Apglabāts Vecmuižas kapos. Jānis Grīns (grāmatā — Redaktora atmiņas 1968. g. 173. lp. p.) atceras: "1930. gadā Aspāzija atmiņu rakstā bija atcerējusies, ka viņu ar Raini vedinājis iepazīties filologs Fr. Gaŗais 1893. gadā un bija veltījusi viņam šo teikumu: "“Nevaru paiet ga-

rām nesacījusi, ka tas bija visideālākais cilvēks, kādu savā mūžā esmu pazinusi un žēl man, ka viņš no mana redzes aploka pazudis, varbūt jau miris.””

ALEKSANDRS ZORGENFREIJS Maskavas universitātē studēja filoloģiju no 1886. līdz 1890. gadam.

KĀRLIS OZOLIŅŠ dzimis 21. oktobrī 1866. gadā Veselavas pagastā. 1886. — 90. gadam viņš Maskavas universitātē studēja tieslietas un ļoti aktīvi darbojās Maskavas latviešu studentu vakarā. 1888. gadā viņš kopā ar J. Kreicbergu un J. Leimani paraksta apkārtrakstu, “cirkulāru” visām latviešu studentu organizācijām aicinot tās piedalīties latviešu studentu kongresā 1888. gadā Rīgā. Beidzis studijas, Ozoliņš strādāja kā advokāts Rīgā, bet Latvijas brīvvalsts laikā, sākot ar 1918. gada 19. decembri bija Latvijas Senāta loceklis — sākumā Civilā kasācijas departamenta priekšsēdis, bet no 1931. gada Senāta apvienotās sapulces priekšsēdis. Visu mūžu senators palika uzticīgs savai mūža organizācijai un bija aktīvs korporācijā. K. Ozoliņš mira Rīgā, 23. novembrī 1933. gadā.

PĒTERIS KALNIŅŠ dzimis 18. jūlijā 1865. gadā Susejas pagasta Kundrašu sādžā. Mācījies Subates vācu elementārskolā, Rīgas Katrīnas I. pilsētas skolā un Aleksandra ģimnāzijā (1881.-86.). 1886. gadā viņš sāk studēt medicīnu Maskavas universitātē un pievienojas vakarniekiem, bet 1891. gadā šķiras no korporācijas kopā ar t.s. jaunstrāvnikiem. P. Kalniņš ir ārkārtīgi jūtīgs, mēģina vienmēr palīdzēt līdzcīvēkiem, raksta populāri zinātniskus rakstus par medicīnu latviešu laikrakstos. T. Zeiferts (Latv. Rakstn. Vēsture III. 28. lp. p.) par viņu raksta: “Nemitīgi strādā-dams, par augstiem ideāliem degtin deg-dams, viņš sabojāja veselību, nodzīvoja gandrīz gadu mājās un nobraucis uz Maskavu pašā eksamenu laikā, atkal saslima. Tomēr viņš 1893. gadā beidza kursu un noietās par ārstu Dignājas mežsarga Debesnieku mājās. Še nu viss viņa laiks un spēks bija veltīts cietējam cilvēkam. Viņš strādāja gandrīz bez pārtraukuma no plkst.

9 rītā līdz 10, 11, 12 vakarā. Viņam bija 1000 — 2000 slimnieku apmeklējumu gadā, kam nevien ārsta padoms, bet arī zāles un pat slimnīca bija par velti. Spēki neizturēja, viņš mira 19. jūlijā 1899. gadā Rīgā, viesnīcā. Apglabāts Slatē.”

KĀRLIS ŽIGLEVICS — populārs Rīgas tiesu ārsts studēja medicīnu Maskavas universitātē 1887.-91. g. Ļoti aktīvs un iemīlēts filistrs korporācijas Rīgas laikmetā, mira 1933. gada pirmajos mēnešos. Viņa meita Elza apbalvota ar Lāčplēša kara ordeni krita Bermonta uzbrūkuma laikā Rīgā 1919. gada 29. oktobrī.

GUSTAVS SAULĪTIS Maskavas universitātē un studentu sabiedrībā iestājās 1887. gadā un līdz 1890. gadam studēja filoloģiju.

ERNESTS FRICSONS, Maskavas latviešu studentu vakara dalībnieks studēja medicīnu Maskavas universitātē 1887.-90. gadam.

MĀRTIŅŠ BRUŅENIEKS dzimis 23. novembrī 1866. gadā Saukas pagasta Cau-nānos. 1888.-92. g. viņš studēja Maskavas universitātē slāvu filoloģiju un pievienojās Maskavas latviešu studentu vakaram, no kuŗa izstājās kopā ar citiem jaunstrāvnikiem 1891. gadā. Beidzis augstskolu, Bru-nenieks ir skolotājs Aleksandra ģimnāzijā Rīgā un Cinka privātskolā. 1893. gada au-gustā Bruņenieks kopā ar J. Jansonu pie-dalās Jelgavas latviešu biedrības rīkotos Kurzemes brīvlaišanas svētkos un nolasa referātu par sievieti drāmā (Ibsena Nora). Bruņenieks piedalās ar rakstiem Tērbatas jaunstrāvnieku izdevumā Pūrs, no 1894. — 1922. gadam ir vidusskolu skolotājs un vā-cu valodas lektors Ķījevas universitātē, bet Latvijas brīvvalsts laikā skolotājs Jēkab-pilī. Sieva Liliņa, dzim. Freimane. Rakstos par latviešu mitoloģiju Bruņenieks aizstāv animismu pret naturalismu. Vairāku mācī-bas grāmatu autors. Pēc II. pasaules kara vācu valodas profesors Latvijas valsts uni-versitātē Rīgā. Miris Rīgā 1950. gada 27. jūlijā, paglabāts Meža kapos.

ALEKSANDS PĒTERSONS (19.III.1867. — 17.XII.1931.) studēja tieslietas Maskavas universitātē no 1888. līdz 1894. gadam. Pēc tam advokāts Jelgavā, Latvijas brīvvalsts laikā — senators. 1891. gadā Maskavā Pētersons nostājās pret latviešiem svešu ideju sludinātājiem jaunstrāvnikiem, paliekot uzticīgs korporācijas ideāliem. Aktīvs un populārs filistrs korporācijas Rīgas laikmetā.

VOLDEMARS GRANDENBERGS, stud. iur. studēja Maskavā laikā no 1888.-94. gadam, vēlāk strādāja kā vecākais akcizes kontroliers Subatē. Laika biedri Grandenbergu atceras kā izcilus personību, kas vienmēr augsti vērtējis korporācijas principus. Gāja bojā vasaras brīvlaikā peldoties Melnā jūrā.

MIKELIS GOBIŅŠ (30.X.1866. — 27.I.1931.) viens no aktīvākiem korporācijas locekļiem kā studiju laikā, tā pēc tam. Studēja tieslietas Maskavas universitātē no 1888. līdz 1892. gadam. Gobiņa nenokārtotais studentu laika parāds ir ārējais iemesls, kāpēc no korporācijas aiziet jaunstrāvnieki 1891. gadā. Pēc studiju beigšanas Gobiņš strādāja Jelgavā kā advokāts, vēlāk zemes grāmatu nodaļas priekšnieks un senators. Līdz pat savai nāvei M. Gobiņš uztur ciešu kontaktu ar korporāciju un savā jovialā rakstura dēļ ir populārs arī frāteru jaunākā paaudzē.

KĀRLIS ĪGNE studēja matemātiku Maskavas universitātē no 1888.-92. gadam, pēc tam skolotājs Talsos. Aktīvs korporācijas loceklis studiju laikā un pēc tam. Miris ap 1921. g.

JĒKABS REINFELDS, stud. iur. Studēja Maskavā 1888.-93. Vēlāk zvērināts advokāts Rīgā. Viens no pirmiem latviešiem — muižas īpašniekiem.

HUGO PĒTERSONS, stud. med. Maskavā 1888.-95. Pēc tam armijas ārsts dažādās vietās Krievijā (1909. g. — N-Usuriskā).

OTTO ZAMUELIS — stud. iur. Mas-

kavā 1888.-93. g. Pēc tam advokāts Valkā.

JĀNIS STRADIŅŠ, stud. iur. Redzams 1888. gada Maskavas latviešu studentu vakara grupas foto attēlā.

A. REIMANIS, stud. phil. Studijas sācis 1888. gadā Maskavas universitātē. 1891. gadā atstāj korporāciju kopā ar pārējiem jaunstrāvnikiem, vēlāk uzņemts atpakaļ. Ilgus gadus bijis ģimnāzijas skolotājs Krievijas dienvidos, neatkarīgās Latvijas laikā Limbažu ģimnāzijas direktors.

V. ŠTROMANIS, stud. phil. Studijas Maskavas universitātē sācis 1888. gadā. Redzams 1891. g. "jaunstrāvnieku" grupas foto attēlā. Pēc Austruma Vēstures ziņām — "V. Štromanis cēlies no Vecdubultiem, strādājis kā skolotājs Mazkrievijā, Latvijas laikā Subatē, kur arī miris." (57. l.p.).

KRISTAPS SUMBERGS dzimis 1868. gada 14. decembrī Kurzemē kā saimnieka Indriķa Sumberga dēls. Beidzis Aizputes apriņķa skolu un Nikolaja ģimnāziju Liepājā. Studēja Maskavas universitātē, tā pat kā viņa vecākais brālis Andžs — tieslietas laikā no 1889.-93. gadam. Pēc augstskolas beigšanas K. Sumbergs ir advokāts Tukumā un kļūst populārs kā 1905. gada revolucionāru aizstāvis Tukuma, Jelgavas un Rīgas krievu kaŗa tiesās. Neatkarīgās Latvijas laikā Sumbergs bija pirmais Liepajas apgabaltiesas priekšsēdētājs, pēc tam Tiesu Palatas civildepartamenta priekšsēdis Rīgā, bet, sasniedzis valsts ierēdņa pensijas gadus, kļūst notārs Rīgā. Apbalvots ar Triju zvaiģņu ordeni. Sumbergs ņem aktīvu dalību korporācijas dzīvē. Viņa kundze ir ilggadīga korporācijas dāmu komitejas priekšniece. Otram pasaules kaŗam beidzoties, Sumbergs paliek dzimtenē un mirst Rīgā 1954. gada 16. jūnijā 85 gadu vecumā.

KRISTAPS VALTERS dzimis 18. decembrī 1861. gadā Kuldīgas pagastā kā saimnieka dēls. Tēvs Kristaps, māte Anna, dzim. Vidiņa. Apmeklējis vietējās skolas Kuldīgā, Valters 1889. gadā iestājas Maskavas universitātes tieslietu fakultātē un pie-

vienojas Maskavas latviešu studentu vakara jaunstrāvnīku grupai, kopā ar to arī korporāciju atstājot 1891. gadā. Kā students Valters rakstīja jaunstrāvnīku laikrakstā Dienas Lapa un divas vasaras vāca materiālus laikraksta etnogrāfiskam pielikumam Kursā un Zemgalē. 1894. gadā, beidzis Maskavas universitāti viņš ir zvērināta advokāta palīgs Kuldīgā, pēc tam Rīgā, kur 1897. gadā apcietināts kopā ar J. Raini un P. Stučku. Kopš 1904. gada zvērināts advokāts Rīgā, 1904.-05. g. Dienas Lapas redaktors un līdzizdevējs. Salaulājies ar Emmu Valters, dzim. Galviņa. 18. decembra 1918. gada latviešu juristu sanāsmē izraudzīts par Senāta organizētāju un līdz 1934. g. bija Senāta apvienotās sapulces priekšsēdis. Darbodamies Latvijas Senāta administratīvā departamentā, lika pamatus agrarās reformas sūdzību izspriešanas kārtībai. Par atteikšanos atzīt 15. maija 1934. gada apvērsuma legalitāti, Valters bija spiests aiziet pensijā. Otrā pasaules kara krievu un vācu okupācijas laikā bija izraidīts uz Kuldīgu, kur arī mira 4. novembrī 1944. gadā.

ALEKSANDRS VEIDNERS dzimis 1867. g. Zemītes pagastā kā lauksaimnieku Indriķa un Grietas dēls. Beidzis Kuldīgas ģimnāziju no 1889.-93. gadam studēja Maskavas universitātē tieslietas. A. Veidners bija aktīvs un noteikts korporācijas principu aizstāvis 1891. gada krīzē un vēlāk. 1908. gadā akcīzes pārvaldes darbvedis. Kundze Valija dzim. Šneidere. Neatkarīgās Latvijas laikā A. Veidners bija Rīgas apgabaltiesas vicepriekšsēdis un Latvijas akciju bankas padomes priekšsēdis. Vēlāk goda tiesnesis Rīgā. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni. Miris 1942. gadā Kandavā.

EVALDS BRANCIS studēja Maskavas universitātē tieslietas no 1889.-93. gadam. Aktīvs korporācijas principu aizstāvis 1891. gada krīzē (E. Brancis paraksta rakstu Lettonia'i, kuŗai maskavieši ziņo par jaunstrāvnīku atšķelšanos — V. Lazd. Korp. Frat. Lett. vēst. posmi 16. lp. p.).

ANDREJS SĪMANIS dzimis 3 janvārī 1867. gadā Jaunvāles pagastā Sie-

ceniekos. Studē tieslietas Maskavas universitātē 1889.-93. g. 1891. gadā pievienojas jaunstrāvnīkiem, bet vēlāk atgriežas korporācijā. 1896.-1915. g. zvērināts advokāts Liepājā. 1915.-17. g. Latviešu bēgļu centrālās komitejas juridiskā biroja vadītājs Petrogradā. 1918. gadā Sīmanis ir Liepājas apgabaltiesas loceklis, kopš 1919. gada — senators. Sīmanis ir arī Satversmes sapulces un I. Saeimas loceklis zemnieku savienības frakcijā. Miris Rīgā 1927. gadā.

ALEKSANDRS BIRKS studē tieslietas Maskavā 1889.-94. g., pēc tam advokāts Liepājā. Studiju laikā Birks ņem aktīvu dalību korporācijas dzīvē — norobežojas no jaunstrāvnīkiem, korporācijas vārdā noliek vaiņagu Kr. Valdemāra bērēs 1891. gadā. Neatkarīgās Latvijas laikā Birks strādā maģistratūrā, ir Daugavpils apgabaltiesas priekšsēdis, miris Kurzemē 1944./45. g.

ANDREJS MEIKE studē tieslietas Maskavas universitātē 1889.-94. g. Vēlāk populārs notārs Rīgā. Miris 1928./29. g.

MIKELIS KĪRAJEVSKIS, stud. iur. redzams 1891. gada Maskavas latviešu studentu jaunstrāvnīku grupas foto attēlā. Maskavas universitātē iestājies 1889. g. Pēc augstskolas atstāšanas saslimis ar tuberkulozi un miris. Paglabāts Neretas kapsos.

PĒTERIS ŠMITS - SMITERS — viens no lielākiem latviešu valodniekiem un folkloristiem dzimis 25. decembrī 1869. gadā Raunas pagasta Lisas Pekšos kā saimnieka dēls. Mācījies Raunas pagasta, draudzes, Cēsu apriņķa skolās un beidzis Rīgas guberņas ģimnāziju, Šmits 1890. gadā iestājas Maskavas universitātes filoloģijas fakultātē un pievienojas frāteru saimei, kuŗai viņš paliek uzticīgs visu mūžu. Studiju laikā Šmits latvisko vairākas studentu dziesmas, kuŗas korporāciju saime dzied vēl šodien. 1896. gadā Šmits beidz Pēterburgas universitātes austrumu valodu nodaļu un leišu valodas kursu. Pēc augstskolas beigšanas Šmits tiek komandēts uz Ķīnu, kur darbojas krievu sūtniecībā un Peķinas universitātē. Pēc "bokseru sacelšanās" Šmits pārceļas uz Vladivostoku un darbojas Austru-

mu valodu institūtā par ķīniešu, pa daļai arī mandžuru un mongoļu valodu lektoru un profesoru. 1902. gadā Šmits Pēterburgas universitātē iegūst maģistra grādu par ķīniešu (mandarinu) valodas gramatiku (500 lp. p.). Viņa pirmais iespiestais zinātniskais darbs ir Pēterburgā krievu valodā izdotā grāmata — Trejāds patskaņu gaņums latviešu valodā. Vladivostokā Šmits saraksta rindu rakstu par tālo austrumu valodām un sāk piegriezties latviešu folklorai (rakstā Latviešu mitoloģija 1918. g.). I. pasaules kara noslēgumā Šmits vada Tālo austrumu latviešu nacionālo padomi. Pirmā pasaules kara beigās, noraidījis materiāli ļoti izdevīgo darba piedāvājuma Kolumbijas universitātē Ņujorkā, Šmits, kopā ar Imantas pulku 1920. gadā atgriežas dzimtenē un stājas jaunās Latvijas augstskolas, vēlāk universitātes rīcībā. 1920.-1938. g. Šmits ir Latvijas universitātes profesors salīdzināmā valodniecībā, 1923.-25. g. Šmits ir Filologu biedrības, 1920.-38. g. Rīgas latviešu biedrības zinību komisijas priekšnieks, 1927. gadā — Upsalas universitātes goda doktors, 1938. gadā Tēvuzemes balvas laureāts zinātnē. Latvijas universitātes izdevumā — Acta Universitatis Latviensis publicēti Šmita darbi par oļču, negidalu, oroču un samogiru valodām salīdzinājumā ar tunguzu un mongoļu valodām, 1928. gadā Šmits kļūst Latvijas universitātes baltu filoloģijas nodaļas goda doktors un pievēršas latviešu folklorai. Iznāk viņa Etnogrāfisko rakstu krājumi (I.-IV.1912.-37.), Latviešu pasakas un teikas (15. sējumos, 1925.-37. g.), Latviešu tautas ticējumi (I.-IV.1940. g.). Šmits rediģēja arī Folkloras krātuves izdevumu — Latviešu tautas dziesmas (I.-II.1936.-38. g.). Prof. P. Šmita tiešām apbrīnojami darbīgā dzīve nobeidzās Rīgā, 1938. gada 5. jūnijā.

PAULS VIGNERS, stud. rer. nat., med. Maskavas universitātē studēja no 1890. līdz 1895. gadam. No korporācijas aiziet kopā ar citiem jaunstrāvniekiem 1891. gadā. Pēc augstskolas beigšanas strādā kā ārsts Viesītē, 1905. gadā emigrē uz Ameriku, kur turpina ārsta praksi. Mīris no ievainojumiem viņa mājā ielaužoties laupītājiem.

KĀRLIS PAUĻUKS dzimis 24. martā 1870. gadā Lielēsavas Gavēnos kā saimnieka Jēkaba un viņa sievas Grietas, dzim. Mežvilkas dēls. Mācījies Švitenes pagastskolā, pēc tam (1882.-86.) Jelgavas reālskolā un (1886.-89.) Jelgavas klasiskā ģimnāzijā. 1890. gadā Kārlis Pauļuks iestājas Maskavas universitātes tieslietu fakultātē un pievienojas Maskavas latviešu studentu brālībai. Maskavas latviešu studentu vakaram 1891. gadā sašķeloties, Pauļuks līdz ar M. Gobiņu, A. Pētersonu, A. Veidneru, P. Šmitu, A. Krastkalnu un citiem, paliek korporācijas idejas piekritēju grupā un korporācijai uzticīgs paliek visu mūžu: Pauļuks ir svarīgo 1902. gada 5. decembra, 1905. g. 12. janvāra un 1909. g. 5. novembra filistru un aktīvo konventu dalībnieks, figurē 1897. un 1908. gadu filistru sarakstos. 1894. gadā beidzis universitāti ar tiesību zinātņu kandidāta grādu, Kārlis Pauļuks strādā kā advokāts Jelgavā, nodibinājis ģimenes dzīvi apprecot Alisi Veideli, Pauļuks ņem ļoti aktīvu dalību latviešu sabiedriskā dzīvē un darbā. Pirmā pasaules kara laikā viņš ir Latviešu bēgļu komitejas priekšsēdis Tērbatā. 1917. gadā — Kurzemes zemes padomes izpildu komitejas priekšsēdis un Latviešu nacionālās padomes valdes priekšsēdētāja biedrs. 1919. gadā Kārlis Pauļuks ir Tiesu palatas priekšsēdētājs un līdz 1920. gada jūnijam tieslietu ministrs. 1920. gadā viņš ir Latvijas delegācijas loceklis miera konferencē ar Krieviju, pēc tam atkal advokāts Jelgavā. Bijis Satversmes sapulces un visu četru Saeimu loceklis, Saeimas prezidija loceklis 3. un 4. Saeimā. Kārlis Pauļuks darbojās arī Triju zvaigžņu ordeņa domē no tās dibināšanas dienas, bijis Latvijas bankas juriskonsults, Latvijas tirdzniecības kameras loceklis un aktīvi darbojies daudzās biedrībās, sevišķi Jelgavā. Korporācijā viņš bija aktīvs līdz pat savai nāvei 1945. gada 21. janvārī Bauskas pagastā.

BERNHARDS NOLLE, stud. math., med. Studē Maskavas universitātē laikā no 1890 — 97. g. No Maskavas latviešu studentu vakariem izstājies 1891. gadā reizā ar citiem jaunstrāvniekiem. Latvijas neatkarības laikā iekārtoja pazīstamo klīniku Rīgā.

Miris 1930-os gados.

OTTO ŠTOLCS, stud. iur. Maskavas universitātē 1890.-96. g. No korporācijas izstājies 1891. gadā.

KRIŠJĀNIS GOLDMANIS, stud. med. Maskavas universitātē 1890.-93. Izstājies 1991. g.

JĀNIS JANSONS (BRAUNS) — viens no jaunstrāvnieku vadoņiem, dzimis 19. martā 1872. gadā Aizputes apriņķa Rāvas pagasta Kangaros kā saimnieka dēls. Mācījies Rāvas pagasta skolā, Liepājas apriņķa skolā (1885.-57.) un Liepājas Nikolaja ģimnāzijā. 1890. gadā Jansons sāka studēt filoloģiju Maskavas universitātē un pievienojās vakarniekiem, lai jau pēc gada — 1891. gadā no tiem atšķeltu tā sauktos jaunstrāvniekus. 1894. gadā Jansons sāka tieslietu studijas Tērbatas universitātē, bet studijas nepabeidzis drīz izvirzījās latviešu socialistiskās kustības priekšgalā. 1897. gadā Jansons tika noņemts Smoļenskā, 1902. gadā notiesāts uz 6 mēnešiem cietumā. 1904. gadā Jansons pārceļas uz Rīgu, kur rediģē Dienas Lapu un pārvērš to par latviešu socialdemokrātu partijas orgānu. Kā students, Jansons 1893. gadā Jelgavā nolasīja kritisku referātu par tā laika latviešu literatūru. Būdams izcils runātājs, Jansons izvirzījās 1905. gada revolūcijas vadītāju priekšgalā. Pēc revolūcijas emigrēja uz Šveici, 1907.-10. g. dzīvoja Somijā, 1910.-15. g. — Briselē, pēc tam Anglijā. Pēc 1917. gada marta revolūcijas Krievijā, steidzās atgriezties dzimtenē ar krievu kuģi, ko 13. aprīlī nogremdēja vācu zemūdene.

VILHELMS ETMANIS, stud. iur. Maskavas universitātē 1890.-96. Izstājies kopā ar citiem jaunstrāvniekiem 1891. g.

JŪLIJS VOLFS, stud. iur. Maskavas universitātē 1890.-96. g.

A. VĪSTUCIS, stud. rer. nat., med. Redzams 1891. gada jaunstrāvnieku grupas foto attēlā.

J. DZENĪTIS, stud. rer. nat. Re-

dzams 1891. gada jaunstrāvnieku grupas foto attēlā.

PUNKA, farmaceits. Figurē 1891. gada jaunstrāvnieku grupas foto attēlā.

E. VEIDENBERGS — konservatorists. Redzams 1888. un 1891. gadu grupu foto attēlos. Izstājies 1891. gadā kopā ar pārejiem jaunstrāvniekiem. Austruma Vēsturē (57. lp. p.) pieminēts vārdiem: "Pulciņa uzņēmumā atzīmētais konservatorists Veidenbergs no Jelgavas ģimnāzijas iestāties Maskavas konservatorijā; to beidzis un darbojies Maskavas Lielajā operā; pazīstams arī kā komponists, miris."

ANDREJS KRASKALNS (1868.25. XII. — 1939.14.II.) dzimis Talsu apriņķa Nurmuižas Lejaslāčos kā saimnieka dēls. Pirmo izglītību ieguvis filologa K. Mīlenbacha 5 — klasīgā privātskolā Talsos, Krastkalns 1891. gadā beidz Rīgas guberņas ģimnāziju un iestājas Maskavas universitātes tiesību zinātņu fakultātē reizā pievienodamies Maskavas latviešu studentu vakaram. A. Krastkalnam lieli nopelni korporācijas izveidošanā kā studenta gados, tā jo sevišķi ilgus gadus darbojoties Frat. Moscoviensis filistru konventa prezidijā. 1901. gadā Krastkalns panāk 30 gadus vecās Maskavas latviešu studentu organizācijas piedzināšanos citām korporācijām. Ievēlēts 1902. gada balles komisijā (kopā ar fil! fil! A. Butuli un J. Purgali), Krastkalns nežēlo laiku, darbu un līdzekļus, lai šī pirmā plašākā Fraternitas Moscoviensis reprezentēšanās dzimtenē — Rīgā izdotos iespējami spoži. A. Krastkalnam arī lieli nopelni korporācijas darbības atjaunošanā Rīgā pēc I. pasaules kara. Nepiekusis viņš kopo korporācijas filistrus un atgādina tiem neaizmirst savu mūža organizāciju. Pēdējais Frat. Lettica konventa dzīvoklis Rīgā, Lāčplēša ielā 5 atradās fil! A. Krastkalna dāvatā namā.

1895. gadā, beidzis studijas, Krastkalns uzsāk advokāta praksi Rīgā un aktīvi piedalās Rīgas sabiedriskā dzīvē. Laikā no 1898. līdz 1904. gadam viņš ir Rīgas latviešu biedrības sekretārs, 1904.-19. g. — priekšnieka biedrs, pēc tam priekšnieks.

1928. gadā biedrība ievēl Krastkalnu par savu goda biedri. 1907. gadā Krastkalnu kā pirmo latvieti ievēl Rīgas pilsētas valdē. 1910. gadā viņu ieceļ par goda miertiesnesi. Pirmā pasaules kara laikā Krastkalns ir Rīgas pilsētas galvas biedrs, faktiski izpildot pilsētas galvas amatu. Krastkalns Rīgā, kā pirmā vietā Baltijā, ievēd pārtikas produktu racionēšanu, kartiņu sistēmu. 1917. gadā Krievijas pagaidu valdība ieceļ Krastkalnu par Vidzemes guberņas komisaru. Vācu okupācijas laikā Krastkalns uzstājās pret dažiem nevajadzīgiem, liekiem okupācijas varas rīkojumiem, piem. viņš panāca, ka miertiesās atļāva lietot latviešu valodu. Tā kā ar krievu-vācu noslēgto miera līgumu Brestļitovskā Latvijai draudēja briesmas tikt sadalītai, A. Krastkalns, kopā ar Fr. Veinbergu Rīgas pilsētas domes 1918. gada 20. marta sēdē iestājās par Baltijas valsts dibināšanu, personalunijā ar Vāciju. Krastkalnu ievēlēja Vidzemes landtagā un Baltijas valsts pavaldonībā (Regentschäftrat). Lieliniekiem iebrūkot Latvijā, Krastkalns emigrēja uz Vāciju, bet 1919. gadā atgriezās Rīgā un kopā ar notāru J. Purgali noslēdza privātu līgumu ar amerikāņu firmām par pārtikas piegādi un sadali Rīgas iedzīvotājiem. A. Krastkalns bija III. Saeimas un tās juridiskās komisijas loceklis. 1932. gadā ar Krastkalna atbalstu pie Rīgas latviešu biedrības nodibināja zinātņu komiteju ar privātas zinātņu akadēmijas raksturu. A. Krastkalns mira Rīgā, 1939. gada 14. februārī. Mirušo izvadīja no archibiskapa katedrāles. Ziedus starp citiem nolika arī valsts prezidents K. Ulmanis un kara ministrs ģenerālis J. Balodis. Apbedīšanas ceremoniju Meža kapos vadīja archibiskaps T. Grinbergs.

JĀNIS KRŪMIŅŠ studēja tieslietas Maskavas universitātē no 1891. līdz 1896. gadam.

JĀNIS SKRĒĢIS (pseudonims Latvju Jānis), stud. iur. Maskavā 1891. — 95. g. Miris 20. oktobrī 1900. gadā.

Dr. PEBARTS — Maskavā ap 1892. gadu. Ievests kā jaunākais filistrs 1897./98. akadēmiskā gada filistru sarakstā. 1908.

/09. akad. gada filistru sarakstā minēts, ka viņš dzīvo un strādā Maskavā. Dr. Pebarts konsekvēnti aizstāv studentu sabiedrības korporācijas raksturu un parašas.

JĀNIS PURGALIS dzimis 6. jūnijā 1869. gadā Plāņu pagasta Ķīšos kā saimnieka dēls. 1880.-83. gadam mācījās Plāņu pagasta, 1883.-87. g. — Valkas apriņķa skolā, bet laikā no 1888. līdz 1892. gadam Rīgas guberņas ģimnāzijā. To beidzis J. Purgalis studēja tiesības Maskavas universitātē no 1892. līdz 1896. gadam. Jānis Purgalis ir viens no aktīvākiem korporācijas locekļiem. Viņš ir 1902. gada balles komisijas loceklis un ilggadīgs Fratēnitas Moscoviensis filistru konventa prezidija loceklis un kasieris. J. Purgalis aktīvi atbalstīja fil! A. Krastkalnu viņa cīņā par korporācijas integritāti pirms un pēc 1905. gada revolūcijas. Beidzis studijas, Purgalis no 1896. gada strādā advokaturā Rīgā. 1901. gadā viņš ir zvērināts advokāts, bet sākot ar 1898. gadu dažādos amatos Rīgas latviešu biedrībā, 1919. gadā — biedrības priekšnieka biedrs. 1915.-18. g. Purgalis strādāja Valdhofa likvidācijas komisijā Petrogradā. 1918. gadā viņš atgriezās Latvijā, bet zemē iebrūkot lieliniekiem, emigrē uz Vāciju. 1919. gadā Purgalis ir atkal Rīgā un kopā ar A. Krastkalnu rūpējas par pārtikas sagādi Rīgas iedzīvotājiem. No 1919. gada J. Purgalis strādā kā notārs Rīgā. 1920. gadā viņš ir kristīgo nacionālistu partijas deputāts Satversmes Sapulcē, 1922. gadā — deputāts I. Saeimā. Laikā no 1920. līdz 1932. gadam Purgalis ir Rīgas pilsētas domes loceklis, 1925. gadā domes priekšsēdētāja biedrs. 1922. gadā J. Purgalis dibina Latvijas namsaimnieku biedrību savienību un ir tās priekšnieks, darbojās Latvijas juristu biedrībā, piedalījās namsaimnieku kongresos 1927. gada Holandē, 1928. gadā Austrijā, 1929. gadā Vācijā un 1933. gadā Itālijā. J. Purgalis mira 7. novembrī 1934. gadā.

L. LAPINSKIS, farmaceits Maskavā ap 1892. gadu. Redzams 1896. gada vakarnieku grupas foto attēlā. Figurē 1898. un 1909. gadu filistru sarakstos. Beidzamā ar piezīmi — “provizors Irkutskā”.

N. DARTAUS. Maskavas universitātē un korporācijā iestājies ap 1893. gadu. Strādājis mēru un svaru palātā Maskavā. Minēts 1898. un 1909. gadu filistru sarakstos, 1902. gada kases pārskatā un vairāku filistru atmiņās.

ANSIS VITENBERGS, stud. med., iur. Maskavā 1893. g. Redzams 1896. gada vakarnieku grupas foto attēlā. Minēts (divkārši) 1902. gada kases pārskatā.

JĀNIS FRANCMANIS studējis matematiku Maskavā laikā no 1894. līdz 98. gadam.

OSKARS VALTERS studē medicīnu Maskavas universitātē 1894.-1900. g. Figurē 1902. gada kases pārskatā, redzams 1896. un 1914. gadu frāteru grupu foto attēlos.

ROBERTS KRIMBERGS dzimis 22. janvārī 1874. gadā Iecavas Kračos. Mācījies Aleksandra un Nikolaja ģimnāzijās, Krimbergs 1894. gadā ierodas Maskavā, sāk studijas Maskavas universitātes medicīnās fakultātē un pievienojas latviešu studentu sabiedrībai. Interesanti atzīmēt, ka nākošais lielais fiziologs 1897./98. akad. gadā lasījis referātu par tematu — Iz filozofijas. Krimbergs medicīnas fakultāti beidz 1899. gadā un turpina studijas dabas zinātnēs, kur fakultāti beidz 1904. gadā. Pēc studiju beigšanas Krimbergs papildinājis Vīnē, Nicā, Berlīnē, Heidelbergā, Parīzē. 1907. gadā Maskavas universitāte Krimbergam piešķir Dr. med. grādu. 1908. gadā Krimbergs sāk strādāt Maskavas universitātē kā privātdocents pie bioloģiskās ķīmijas katedras. 1909. līdz 1920. gadam Krimbergs ir profesors Charkovas universitātē, bet laikā no 1920. līdz 1941. gadam Latvijas universitātes fizioloģijas un fizioloģiskās ķīmijas profesors. R. Krimbergs bija arī pirmais Latvijas universitātes medicīnas fakultātes dekāns un ieņēmis arī citus amatus augstskolā. Pētījis muskuļu hormonu iespaidu uz sirdi un pierādījis, ka vairāki muskuļos sastopami slāpekļa savienojumi ir fizioloģiski aktīvi hormoni. Izstrādājis jaunu teoriju par gremošanas dziedzeru sekrecijas mehānismu. Krim-

bergs publicējis ap 30 dažādus zinātniskus rakstus savā specialitātē krievu un vācu valodās. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni. Intensīvi strādādam universitātē, fil! R. Krimbergs tomēr neaizmirsā arī korporāciju un bieži bija redzams korporācijas sarīkojumos. Krimbergs mira Rīgā 1941. gadā. Apbedīts 4. maijā.

ARTURS ZADE studēja tieslietas Maskavas universitātē laikā no 1894. līdz 1899. gadam.

PĒTERIS DULBE, stud. iur. Maskavā 1894. — 1899. g. Studiju laikā ieņēmis vadošus amatus korporācijā. 1898. gadā nolāstījis obligāto referātu par tematu — Ieradums. Pēc augstskolas beigšanas strādāja kā advokāts Rīgā.

KĀRLIS PĒTERSONS, stud. rer. nat. Maskavā 1895. — 1898. g. Vēlāk strādājis kā mājskolotājs Krievijā.

FRICIS ZILBERS dzimis 22. decembrī 1875. gadā Menģeles pagastā kā saimnieka Friča un viņa sievas Mades Zilbers, dzim. Rozenkopfes dēls. Beidzis Aleksandra ģimnāziju Rīgā, Zilbers studēja tieslietas Maskavas universitātē no 1896. līdz 1901. gadam. Studiju laikā (1898. g.) Zilbers pievienojās frāteriem Maskavā un paliek korporācijai uzticīgs visu mūžu. 1901. gadā Zilbers beidz studijas un strādā kā miertiesnesis un svarīgu lietu izmeklēšanas tiesnesis Sibīrijā. 1917.-19. g. viņš ir Omskas apgabaltiesas loceklis. Atgriezies Latvijā, Zilbers bija Jelgavas (1921. g.) un Rīgas (1922. g.) apgabaltiesu prokurors, 1922.-25. g. Latgales apgabaltiesas priekšsēdis, 1925.-36. g. — Senāta krimināldepartamenta senators, 1936.-40. g. — Latvijas Senāta virsprokurors, ģimenes dzīvi Zilbers bija nodibinājis ar Matildi Zilbers, dzim. Ozoliņu. 1941. gadā deportēts uz Krieviju.

FRICIS KENINGSVALDS, stud. iur. Maskavā 1896.-1901. g. 1898. gadā literārā vakarā lasījis referātu par tematu — Dabas iespaids uz darba ražīgumu. No korporācijas izstājies 1914. g. Studentu biedrī-

bas Oriens dibināšanas sapulces 3. janvārī 1914. gadā iniciators.

ERNESTS DREIBERGS, stud. med. Maskavā 1896. — 1901. g. Obligātais referāts par tematu — Iz meteoroloģijas. Pēc studiju beigšanas praktizē kā ārsts Liepājā un Lielezerē.

PĒTERIS KAULS, stud. iur. Maskavā 1896.-1900. Obligātais referāts 1897./98. akad. gadā par tematu Sods un viņa nozīme. Pēc studiju beigšanas zvērināts advokāts Maskavā.

RŪDOLFS MILLERS dzimis 1875. g. 24. septembrī Dobeles apriņķa Bites muižā. Tēvs Heinrichs, zemkopis, māte Otilija, dzim. Bechmane, Beidzis Jelgavas ģimnāziju, studēja tieslietas Maskavas universitātē no 1896. līdz 1900. gadam un pievienojās frāteru saimei. Bijis Kurzemes guberņas valdes padomnieks, no 1920. gada Jelgavas apgabaltiesas loceklis, no 1933. gada — tās vicepriekšsēdis. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni.

EDGARS FRANCMANIS (1878.6. VI. — 1954.23.XI.), stud. med. studēja Maskavas universitātes medicīnas fakultātē no 1896. līdz 1903. gadam. Beidzis studijas, strādāja kā ārsts Maskavas apkaimē, 1905.-14. g. Dobeļē, no 1914. gada par kaŗa ārstu. 1919. g. Dobeļē noorganizēja slimnīcu un nodibināja Latvijas Sarkanā Krusta Dobeles nodaļu — vienu no pirmajām Latvijā. Būdams talantīgs ārsts organizators, Francmanis visu mūžu veltīja lauku iedzīvotāju veselības aizsardzībai Dobeles rajonā — vadīja Dobeles rajona slimnīcu līdz 1950. g. strādāja turpat par ķirurgu un rentgenologu (līdz 1954. g.). 1946. gadā Francmanis apbalvots ar Nopelniem bagātā ārsta titulu. (Latvijas P.S.R. Mazā Enciklopēdija I. 545. lp. p.).

GUSTAVS ŅEMPELIS, atturības darbinieks, dzimis 1874. gada 7. maijā Lietuvā. Tēvs Indriķis, māte Grieta, lauksaimnieki. Beidzis Aleksandra ģimnāziju Rīgā, Ņempeļs no 1896. līdz 1900. gadam studēja tiesības Maskavas universitātē un pievienojās latviešu studentu sabiedrībai. Bijis

korporācijas bibliotekars un biblioteku glabājis pie sevis. Nelaiemes gadījumā tā gājusi bojā (sadegusi) un Ņempeļs 1898. gadā no sabiedrības izstājies. Neskatoties uz to, viņa vārds figurē korporācijas 1902. gada kases pārskata pārādnieku sarakstā. Pēc studiju beigšanas Ņempeļs praktizēja kā advokāts Rīgā. Viņa kundze Milda, dzim. Blumberga bija atturības biedrības Baltā Lenta priekšiece. Kopš 1905. gada Ņempeļs ir aktīvs atturības kustības darbinieks un kā tāds piedalījās vairākos starptautiskos kongresos. 1923.-28. g. viņš ir laikraksta Jaunā Bals redaktors, kādu laiku Centrālās pretalkochola biedrības priekšnieks. 1915.-17. g. Ņempeļs ir Strēlnieku bataljonu organizācijas komitejas priekšnieka biedrs. Pētījis zviedru laikus Vidzemē un par tiem rakstījis periodikā. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni. Miris Rīgā 1939. g.

JĀNIS GRAUDIŅŠ dzimis 1871. gada 12. septembrī Salgales pagastā. Tēvs Juris — lauksaimnieks, māte Lībe, dzim. Berzinska. Jānis Graudiņš beidzis Jelgavas ģimnāziju studēja Maskavas universitātē tieslietas. Kā korporācijas loceklis minēts 1897.-98. akad. gada pārskatā. 1898. gadā J. Graudiņš lasījis referātu — Sabiedrības vēsture. Pēc tam nezināmu iemeslu dēļ no korporācijas izstājies. Pēc studiju beigšanas bijis zvērināts advokāts, Latvijas Senāta senators un notārs Rīgā. Piedalījies 1933. gada Sodu likuma izstrādāšanā. Kundze Olga, dzim. Verba. Miris Rīgā, 1838. gada 5. maijā.

VILIIS GRAUDIŅŠ, stud. med. Studējis Maskavā 1897.-1902. g. Lai gan skaitas 1898. gadā no sabiedrības izstājies, viņa vārds figurē korporācijas 1902. gada kases pārskata pārādnieku sarakstā.

J. MELBĀRDIS, stud. pharm. korporācijā iestājies 1897. gadā. 1897./98. akad. gadā nolasijs referātu — Muzikas audzinājoša un tikumiska spēja. Rudzams 1899. gada sabiedrības studentu grupas foto attēlā. 1908. gada filistru sarakstā pie viņa vārda atzīmets — “provizors Tulā”.

VILIS ALTBERGS Maskavas universitātē iestājās 1897. gadā un studēja matematiku līdz 1903. g. Frāteru saimei viņš, kā liekas, pievienojies dažus gadus pēc iestāšanās augstskolā. Pēc universitātes beigšanas Altbergs tika atstāts pie Maskavas universitātes (tā tas atzīmēts 1908. gada filistru sarakstā) un strādāja kā slavenā Maskavas universitātes profesora Ļebeģeva asistents. Pēc tam fizikas profesors Odesā un Pēterburgā.

KĀRLIS KVĒLBERGS — viens no sava laika raksturā stiprākiem frāteriem, dzimis 1876. gada 10. septembrī Kandavas pagastā, studēja tieslietas Maskavas universitātē no 1898. līdz 1902. gadam un tūlīt pēc iestāšanās universitātē tika uzņemts korporācijā. 1901. gadā Kvēlbergs ir Frat. Moscoviensis kasieris, 1901./02. akadēmiskā gadā viņš nolasa obligāto referātu par tematu — Iekšējās cīņas latviešu laikrakstos. Kvēlbergu kā cilvēku un buršu raksturo viņa rīcība 1902. gadā, kad no korporācijas izslēdz R. Vītolu, kuŗš ziņkārības dēļ bija aizgājis uz nelegālu studentu sapulci un ticis tur aizturēts (izslēgšanas motīvi bija tīri formāli — lai viņa apcietināšana nekavētu ievadīto korporācijas legalizāciju). Protestēdams pret šādu konventa lēmumu, Kvēlbergs uz laiku no korporācijas izstājās. Pēc studiju beigšanas Kvēlbergs strādāja kā izmeklēšanas tiesnesis un prokurora biedrs Liepājā un Ventspilī. No 1918. līdz 1922. gadam viņš ir Tiesu palatas prokurors, pēc tam apgabaltiesas loceklis Daugavpilī. Pirmos Latvijas patstāvības gados Kvēlbergs ņem dalību arī politikā — ir Tautas padomes un Saeimas deputāts nacionālās zemnieku savienības frakcijā, bet tajā vīlies, atstāj ne tikai politiku, bet arī jurista karjeru un noietas uz dzīvi savās lauku mājās Kandavas pagastā, kur arī miris.

PORFIRIJS GOBIŅŠ Maskavas universitātē un Fraternitas Moscoviensis iestājās 1898. gadā un studēja tieslietas līdz 1902. gadam. I. pasaules kara laikā iesaukts armijā un pazudis bez vēsts.

JĀNIS LIEPIŅŠ dzimis 1875. gada 29. aprīlī kā lauksaimnieku Pētera un An-

nas Liepiņu dēls. Beidzis Aleksandra ģimnāziju Rīgā, Liepiņš 1898. gadā sāk studijas Maskavas universitātes medicīnas fakultātē un pievienojas frāteru saimei. 1901./02. akad. gadā viņš nolasa savam nākošam arodam atbilstošu referātu — Lues. Pēc studiju beigšanas 1903. gadā Liepiņš darbojies kā ārsts Tirzas un Jaunpiebalgas pagastos. Kundze Marija, dzim. Mazkalniņa. Sarakstījis brošuru — Kā nodrošināt mūsu tautas nākotni u.c. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni.

ROBERTS BĒRZIŅŠ — Konstantīna mērniecības Instituta students Maskavā 1898. — 1903. g. 1908. gada filistru sarakstā atzīmēts, ka Bērziņš ir filistrs no 1903. gada.

VIKTORS ŠLĒZIŅŠ — korporācijas dibinātāja Andreja Šlēziņa brāļa dēls Maskavas universitātē un korporācijā iestājās 1898. g. Kādā studentu biedrībai Austrums nodotā autobiogrāfijā, V. Šlēziņš par 1898. gadu minējis, ka tad studentu pulciņa dvēsele un ceļa rādītājs esot bijis stud. iur. Pēteris Dulbe, kas labi pratis uzturēt vajadzīgo disciplīnu un sajūsmināt jaunos studentus uz auglīgu darbu, bet ar viņa aiziešanu pēc kursa beigšanas sākuši pūst citi vēji (Austruma Vēsture 62. lp. p.) V. Šlēziņa vārds nav atrodams 1908. gada filistru sarakstā, bet viņš minēts 1902. gada kases pārskatā kā palicis parādā sabiedrībainiecīgu summu — 56 kapeikas.

KĀRLIS KALNIŅŠ studēja tieslietas Maskavas universitātē no 1898. — 1902. g. 1908. g. filistru sarakstā apzīmēts kā izmeklēšanas tiesnesis.

JĀNIS BLUMBERGS un
KRIŠJĀNIS BLUMBERGS. Avotu sniegtās ziņas par fil! fil! Jāni un Krišjāni Blumbergiem tik pretrunīgas un kļūdainas, ka grūti atšifrēt patiesos apstākļus. Fil! Lazdiņa sarakstā Jānis Blumbergs nemaz nefigurē, bet konspekta 18. lp. p. minēts, ka 1896. g. 6. oktobrī ielūgumu Lettonia'i uz maskavišu gada svētkiem parakstījis "stud. iur. J. Blumbergs". Sarakstā gan minēts, ka Maskavas universitā-

tē 1898. gadā iestājies "Krišjānis Blumbergs, med. 98.-01." (V. Lazdiņš — Korporācijas Frat. Lettica vēst. posmi 22. lp. p.). Turpretim spekta 19 lp. p. ievietotā 1896. gada studentu grupas foto attēlā kāds dalībnieks apzīmēts kā "K. Blumbergs, med.", kas nebija iespējams, ja K. Blumbergs bija korporācijā iestājies tikai 1898. gadā. Domājams, ka notikusi kļūda un 1896. gada foto attēlā redzamais kommitonīs ir nevis K. Blumbergs, bet Jānis Blumbergs. 1897. gada filistru sarakstā J. Blumbergs figurē kā 38., K. Blumberga vārds šajā sarakstā nav. 1908. gada filistru sarakstā minēti abi Blumbergi — Jānis Blumbergs kā 36. un Krišjānis Blumbergs kā 44. Jānis apzīmēts kā provizors Saratovā, Krišjānis kā Dr. 1902. gada kases pārskatā figurē abi Blumbergi vairākkārt, pie tam Jānis Blumbergs vienmēr pirms Krišjāņa, no kā var slēgt, ka Jānis bijis semestros vecākais. Austruma Vēstures sniegtās ziņas šajā lietā nav precīzākas: 59. lp. p. lasām, ka pēc 1897./98. ak. gada pārskata šī akadēmiskā gada pirmā pusgadā organizācijā skaitījās "K. Blumbergs, pharm." un nākošā (60. lp. p.) ka pavasarī (tā tad 1898. g.) "par filistri kļuva K. Blumbergs", bet dažas lapas puses tālāk (64.), atsaucoties uz 1900./01. akad. gada pārskatu, lasām. "organizācijā skaitījās K. Blumbergs, med." Kāds Blumbergs vēl minēts Austruma Vēstures 73. lp. p. starp 7 studentiem, kas no Maskavas nebija ieradusies 1902. gada ballē Rīgā. Liekas, nebūsim tālu no patiesības, ja pieņemsim, ka *Jānis Blumbergs* Maskavā studējis farmāciju laikā no apm. 1894.-98. g. un pēc tam strādājis kā provizors Saratovā. *Krišjānis Blumbergs* būs studējis Maskavā medicīnu apm. no 1897.-1902. gadam un pēc tam praktizējis kā ārsts. Abi savā laikā skaitījušies korporācijas filistru sarakstā.

ALFREDS STRAUSMANIS, Fraternitas Moscoviensis filistrs līdz 1914. gadam spēlējis ievērojamu lomu korporācijas dzīvē. Viņš dzimis 1877. gada 4. martā Ilguciemā pie Rīgas kā koku šķirotāja dēls. Studējis tiesības Maskavas universitātē 1899. — 1902. g. Obligāto referātu par tematu — Pilsētu uzņēmumi lasījis 1901./02.

akad. gadā. Tūlīt pēc filistrēšanās, Strausmanis tiek ievēlēts filistru konventa prezidijā un tur ļoti saskanīgi sadarbojas ar filistru senioru A. Krastkalnu un kasieri J. Purgali. 1914. gadā notiek lūzums — A. Strausmanis no korporācijas izstājas un līdz ar pusduci citu bij. Frat, Moscoviensis filistru, dibina studentu biedrību Orients. Arī šajā biedrībā Strausmanis spēlē vadošu lomu — viņa fanātiskam naidam pret studentu korporācijām jāpateicas, ka 1925. g. no Austruma izstājas lielāka grupa studentu, kas 1926. gadā dibina korporāciju Fraternitas Livonica. Pēc augstskolas beigšanas Strausmanis strādāja kā advokāts Rīgā un ņēma rosīgu dalību sabiedriskā dzīvē — bija Rīgas latviešu biedrības runas vīrs, V. Vispārējo dziesmu svētku rīcības komitejas sekretārs, II. Rīgas riteņbraucēju biedrības priekšnieks, Latviešu strēlnieku pulku organizācijas komitejas loceklis. I. Pasaules kara laikā Strausmanis darbojās Latviešu bēgļu komitejā Tērbatā. Neatkarīgās Latvijas laikā (1919.-1935. g.) Latvijas advokātu padomes loceklis. A. Strausmanis mira Rīgā, 1935. gada 19. aprīlī.

KONSTANTINS HIRŠS (GAIGALS) dzimis 1875. gada 15. novembrī Vecpiebalgā. 1899.-1903. g. studēja tieslietas Maskavas universitātē un bija ļoti aktīvs korporācijā. Vairākkārt lasījis referātus tās literāros vakaros (Tautsaimniecības attīstīšanās, Tiesību celšanās un to aizstāvēšana). 1901. gada rudenī K. Hiršs, kopā ar kommitonijiem R. Krastiņu (med.) un E. Pulpi (math.) izstrādāja jaunus statutus 30 gadus vecajai studentu organizācijai, pieņemot nosaukumu Fraternitas Moscoviensis un arī citādi pielīdzinot to pārejām latviešu korporācijām. Pēc šo statutu apstiprināšanas filistru un aktīvo konventā 1902. gadā, konvents K. Hiršu ievēl par korporācijas senioru. Pēc augstskolas beigšanas K. Hiršs strādāja kā zvēr. advokāta palīgs pie fil! J. Čakstes Jelgavā, bet pēdējam 1914. gadā no korporācijas izstājoties, seko savam patronam un kopā ar pārejiem iniciatoriem, dibina studentu biedrību Orients (Austrums). I. Pasaules kara laikā Hiršs ir Latviešu bēgļu centrālkomitejas loceklis Petrogradā, Latvijas neatkarības laikā 1919.-21. g. Rī-

gas apgabaltiesas priekšsēdētāja biedrs, pēc tam Tiesu palātas loceklis. Izstrādājis latvisku Sodū likuma terminoloģiju. 1905. gadā Hiršs izdeva laikrakstu Spēks, 1918. gadā viņš ir Jaunās Latvijas līdzizdevējs. Pēc tam daudzu preses orgānu un Tieslietu Ministrijas Vēstneša redakcijas loceklis. Miris 17. martā 1923. gadā Rīgā.

EDUARDS PULPE dzimis 1886. gada 22. jūlijā. 1899. gadā Pulpe sāk studijas Maskavas universitātes matemātikas fakultātē un pievienojas frāteru saimei. Studiju laikā Pulpe ir sava laika darbīgākais, populārākais un sirsnīgākais konventa loceklis. Kopā ar com! com! K. Hiršu un R. Krastiņu, viņš 1901. gada rudenī izstrādā jaunus korporācijas statutus un ir tās kasieris, pēc tam seniors. 1902. gadā viņš saved kārtībā korporācijas saimniecību un sastāda kases pārskatu par 11 gadiem. Pulpe ņem dzīvu dalību arī korporācijas literāros vakaros, nolasot tajos vairākus referātus (Matemātika pie seniem ēģiptiešiem, Par Gribas trūkumu, kādiem viņas novēršanas līdzekļiem). Viņš piedalās arī Maskavas latviešu sabiedriskā dzīvē. 1903. gadā Pulpe pēc Rīgas latviešu biedrības parauga izstrādā statutus Maskavas latviešu palīdzības biedrībai. Sabiedrībā Pulpe vienmēr bijis elegants kavaliers. Prof. A. Spekke (Atmiņu brīži, 1967. g. — 99. lpp.) viņu atceras vārdiem: "Labi atceros kādu vakaru, kad priecīgi dejojām valsi ar tūrēm, kuŗas lepnī vadīja staltais, vienmēr gaŗā studentu uniformā tērpies, matemātiķis Pulpe. "1904. gada 10. oktobrī Pulpe no korporācijas izstājās personīga konflikta dēļ. Pēc augstskolas beigšanas Pulpe strādā kā skolotājs L. Bērziņa privātskolā Dubultos un A. Ķeniņa gimnāzijā Rīgā. 1912. gadā Pulpe beidz aviācijas akadēmiju Parīzē. I. Pasaules kara sākumā Pulpe ir kara lidotājs franču armijā. Par nopelniem kaujās viņš apbalvots ar Medaille militaire un ordeni — Croix de guerre ar palmu. 1916. gadā Pulpe tiek pārkomandēts uz Krieviju un krīt gaisa kaujā pie Stīras tā paša gada 2. augustā. Apglabāts Rīgā.

RICHARDS KRASTIŅŠ ir trešais no

Fraternitas Moscoviensis lielajiem senioriem gadu simteņu maiņā, pirms 1905. gada revolūcijas. Maskavas universitātē viņš studēja medicīnu no 1899. līdz 1906. gadam. Piedalījies korporācijas 1902. gada statutu izstrādāšanā, darbojies korporācijas revīzijas komisijā un prezidijā. Savu obligāto referātu Krastiņš lasījis 1900./01. akadēm. gadā par tematu — Cilvēces kulturālās attīstīšanās galvenais dzinēklis, sakarā ar pirmiem kultūras panākumiem. Studentu nemieru laikā, kad darbs augstskolā pārtraukts un korporācijas dzīve reizām faktiski izbeigusies, R. Krastiņš uztur kontaktu un ved saraksti ar konventa locekļiem un filistriem. 1908. gada filistru sarakstā pie R. Krastiņa vārda piezīmēts: "Dr. Vidzemē."

ALEKSANDRS GUBENS — neatkarīgās Latvijas augstākais tiesnesis, dzimis 1879. gada 13. martā Vidzemē, Kraukļu pagasta Nikolaja skolā kā skolotāja Jāņa Gubena dēls. 1900. gadā beidzis Nikolaja ģimnāziju Rīgā, Gubens iestājas Maskavas universitātes tieslietu fakultātē un beidz to 1904. gadā. Studiju gados pievienojies frāteru saimei, viņš paliek tai uzticīgs visu mūžu, aktīvi līdzdarbojoties korporācijas Maskavas un Rīgas laikmetos (bieži pavadīdams mirušos frāterus viņu pēdējā gaitā) un kontaktu ar to nezaudēdams arī trimdā (populārs viņa apsveikums frāteriem 1949. gada komersā Eslingenā, Vācijā). Obligāto referātu (tam sekoja daudzi citi) Gubens nolasa 1901./02. akad. gadā par tematu Sabiedrības mehanika. 1902./03. gadā Gubens ir korporācijas kasieris. Pēc augstskolas beigšanas viņš strādā Rīgā kā advokāts bet neatkarīgās Latvijas laikā iestājas maģistraturā un taisa spīdošu tiesas karjeru — 1918. g. 19. decembrī Gubens tiek iecelts par Latvijas Tiesu palātas locekli, 1920. gadā — senatoru. 1931. gadā Gubens ir Senāta kriminālā kasācijas departamenta priekšsēdis, 1934. g. — Senāta apvienotās sapulces priekšsēdis. Gubens piedalījies Latvijas tiesu praksēs izveidošanā, sevišķi kriminālās jurisdikcijas laukā. Viņam pieder daudzi spriedumu formulējumi, kas palikuši paraugs Senātam un pārejām Latvijas tiesu iestādēm. Kā augstākais tiesnesis vals-

tī, Gubens devis apvienotai juristu saimei vērtīgus kompetentus norādījumus tiesu darbā — uzsvēris, ka ikkatras lietas izšķiršanai jānotiek zem tiesneša garīgās enerģijas pilna koncentrācijas aspekta, nedalot lietas svarīgās un nesvarīgās. Pasvītrojis, ka tiesnešu atbildības kritērijs ir vienīgi likums un sirdsapziņa. Prasījis izveidot labas tradīcijas un augstvērtīgas sadzīves formas. Pēc viņa ierosmes nodibināta Latvijas krimināltiesību biedrība, kas 1937. gadā sarīkoja kongresu. Līdztekus darbam tiesā, Gubens bija vairāku ministriju konsultants, Baznīcas virsvaldes loceklis, Rīgas latviešu biedrības priekšniecības loceklis, darbojās valsts prezidenta uzdevumā notiesāto apzēlošanas lūgumu komisijā, 1937. gadā tika iecelts par Ordeņu kapitula kancleru. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni, Atzinības krustu, Igaunijas Ērgļa ordeni. A. Gubenam par godu izdots rakstu krājums Darbam un tiesībām. 1944. gadā Gubens dodas trimdā un mirst Vācijā — Pasavā 1952. gada 21. novembrī.

JĀNIS LAZDIŅŠ fil! V. Lazdiņa konspektā atzīmēts kā studējis Maskavas universitātē phil., iur. 1900.-1902. g. Austruma Vēsture zin stāstīt, ka J. Lazdiņš (philol.) Fraternitas Moscoviensis iestājis 1901./02. akadēmiskā gadā (68. lp. p.), ka Lazdiņš piedalījies 1902. gada 13. janvāra filistru un sktīvo konventā (72. lp. p.). Students J. Lazdiņš redzams arī 1902. gada balles dalībnieku — frāteru foto attēlā, kā pēc acīmredzami nepareizs ir Austruma Vēstures apgalvojums, ka J. Lazdiņš kopā ar 6 citiem studentiem uz sarīkojumu no Maskavas nav ieradies (73. lp. p.). 1902. gada kases pārskatā atzīmēts, ka Jānis Lazdiņš korporācijai palicis parādā 4 kontos kopā 70 rubļus (10 plus 45 plus 3.72 plus 1.28). 1902./03. akad. gada pārskatā J. Lazdiņš minēts kā jurisprudences students. Tā ir arī beidzamā reiza, kad viņa vārds figurē korporācijas sarakstos.

GUSTAVS NEIMANIS Maskavas universitātē studējis matematiku 1900.-03. g. Jau drīz pēc iestāšanās korporācijā, viņš no tās atkal izstājis, jo nebija spējis uzrakstīt un nolasīt obligāto referātu. 1902.

gada kases pārskatā minēts, ka Gustavs Neimanis palicis parādā korporācijai 4 rubļus.

ARVĪDS BĒRZIŅŠ studijas Maskavas universitātes medicīnas fakultātē bija sācis 1898. gadā, bet korporācijā iestājās tikai pēc 2 gadiem — 1900. gadā. 1901./02. akad. gadā Arvīds Bērziņš no korporācijas izstājās.

RICHARDS ĢĒĢERIS Maskavas universitātē un korporācijā iestājās 1901. gadā un studēja filoloģiju līdz 1906. g. Obligāto referātu lasījis 1902. gadā par tematu — Etnogrāfija. Korporācijas vēsturē atzīmējams sakarā ar viņa nozēlojamo strīdu ar Ed. Pulpī, kuņa rezultātā Pulpe korporāciju atstāja. Nav piedalījies 1902. gada sarīkojumos Rīgā, bet bijis klāt filistru un aktīvo konventos 1905. gada 12. janvārī un 1908. gada 12. janvārī, kad, neapmierināts ar konventa lēmumu fil! F. Veinberga lietā, konventu demonstratīvi atstājis. 1904. gada literārā vakarā lasījis referātu par tematu — 16. gadsimta reformācija viņas principos un viņas gala vārdā. Plašāku darbu — Priekšsimts gadiem Vidzemē nolasījis vienīgajā literārā vakarā 1905. gada II. semestrī. Pēc augstskolas beigšanas strādājis kā skolotājs.

JĀNIS KOCIŅŠ dzimis 1878. gada 7. februārī Īslīces Strautiņos kā lauksaimnieku Jāņa un Grietas Kocinu dēls. Mācījies Bornsmindes pagasta skolā, beidzis Bauskas pilsētas un Kurskas mērniecības skolas. No 1901. līdz 1906. gadam studējis Konstantina mērniecības institūtā Maskavā un pievienojies frāteru saimei. Korporācijas literāros vakaros lasījis referātus — 1903. gadā par tematu — Francijas mērnieki, 1904. g. — Saules plankumi un viņu sakars ar dažādām dabas parādībām. Pēc studiju beigšanas strādājis kā mērnieks dažādās darba vietās Krievijā. Kundze Ludmila Kocina, dzim. Bērziņa. Neatkarīgās Latvijas laikā bijis zemkopības ministrijas zemes ierīcības departamenta mērniecības daļas vecākais inženiers un pilsētu uzmērīšanas darbu nozares pārzinis. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni.

OSVALDS BERKHOLDS Maksavas universitātē studējis dabas zinātnes laikā no 1901. līdz 1905. gadam. Obligāto referātu lasījis korporācijas literārā vakarā 1902. gadā par tematu — Dzīvnieku sabiedrības. Studiju laikā darbojies korporācijas revīzijas komisijā. Piedalījies 1902. gada ballē Rīgā, Pulpes-Ģēģera konfliktā nostājies Ģēģera pusē (sakarā ar to kopā ar pēdējo uz laiku no korporācijas izstājies, neapmierināts ar konventa lēmumu). Universitāti Maskavā nebeidzis, Berkholds aizbrauca uz Berlīni un ilgus gadus nodzīvoja ārzemēs. Atgriezies Latvijā, Berkholds pievienojās 1914. gadā dibinātai studentu biedrībai Orients (Austrums). Austruma Vēsturē ievietotas viņa acīmredzami tendenciozas atmiņas.

Roberts VĪTOLS Maskavas universitātē un korporācijā iestājās 1902. gadā un studēja filoloģiju un medicīnu. Jau fukša laikā — 1902. gada februārī Vītols piedalījās kādā nelegālā studentu sapulcē, tika arestēts un izslēgts no universitātes un korporācijas. Par to uzglabājusies sarakste aktīvo un filistru konventu starpā.

ERNESTS RATERMANIS, Maskavas tehniskā instituta students studijas Maskavā sāka 1902. gada rudenī. Obligāto referātu lasījis 1903./04. akadem. gadā par tematu — Kāds vārds par zvaigžņu pasaules apdzīvošanu. 1908. gada filistru sarakstā atzīmēts, ka Ratermanis strādā "Max Kormik amerikāņu lauksaimniecības mašīnu firmā Maskavā."

JĀNIS DAMBEKALNS, viens no aktīvākiem korporācijas Rīgas laikmeta filistriem, dzimis 1883. gada 17. aprīlī Vandzenes pagastā kā kuģu kapteiņa Indriķa un viņa sievas Emmas, dzim. Rozentāls, dēls. Beidzis apriņķu skolu Talsos un Nikolaja ģimnāziju Rīgā, Dambekalns studē tieslietas Maskavas universitātē ar pārtraukumiem no 1902. līdz 1909. gadam. Piedalījies filistru un aktīvo konventā 1905. gada 12. janvārī, 1907. gada rudenī kā pirmais parakstījis Ķeizariskās Maskavas universitātes latviešu novadniecības statusus, ko korporācija iesniedza universitātes vadībai,

lai panāktu kaut netiešu korporācijas legalizāciju. Piedalījies I. pasaules karā un Latvijas brīvības cīņās. J. Dambekalns ir pirmais neatkarīgās Latvijas laika Rīgas pilsētas prefekts (līdz 1924. gadam) un Rīgas militārās policijas priekšnieks. Vēlāk Dambekalns strādāja advokaturā. Precējies ar valodnieka Dravnieka audžu meitu Olgu. Dambekalns bija Latvijas bankas juriskonsults, apbalvots ar Triju zvaigžņu un Viesura ordeniem. 1941. gadā deportēts uz Krieviju, kur miris.

JURIS KĒMANIS, vēlāk **ĶĒMANIS** — viens no studentu biedrības Orients (Austrums) 1914. gada 3. janvāra dibināšanas sapulces Rīgas latviešu biedrībā iniciatoriem, dzimis 1883. gada 14. martā Biržos, studējis tieslietas Maskavas universitātē 1902.-07. gadam. Studiju laikā pievienojies frāteru saimei, bijis Fraternitas Moscoviensis sekretārs un seniors 1905./06. g. Kā tāds parakstījis aktīvo konventa 1905. gada oktobra rakstu, kurā proponē "pārtraukt ar fil! F. Veinberga kgu katru satiksmi Frat. Mosc. lietās" — politisku motīvu dēļ. Kad 1908. g. 12. janvāra filistru un aktīvo konvents šo rakstu noraida, Kēmanis demonstratīvi konventu atstāj. Obligāto referātu nolasījis 1903. gadā par tematu — Tēvu tēvi — skati iz latviešu maleniešu dzīves XIX. g. s. vidū, 1904. gadā — Alkohols, viņa cienītāji un apkarotāji, 1907. gadā — Pareizticība Baltijā. 1914. gadā no korporācijas izstājies, Kēmanis strādā Rīgā kā advokāts. I. pasaules kara laikā viņš ir Latviešu bēgļu centrālās komitejas darbvedis, no 1917. gada vicepriekšsēdis Petrogradā. 1922./23. g. Kēmanis ir Satversmes sapulces loceklis un iekšlietu ministra biedrs, pēc tam Tiesu palātas loceklis un sūtniecības padomnieks Londonā. Rakstījis presē par sabiedriskiem un juridiskiem jautājumiem. Miris 7. augustā 1937. gadā Rīgā.

RŪDOLFS GANGNUSS, pēc uzvārda spriežot Iršu vācu kolonistu pēcnācējs, Maskavas universitātē un Fraternitas Moscoviensis iestājās 1902. gada II. semestrī un studēja matematiku. 1907. gada oktobrī Gangnuss no korporācijas izstājās acīmredzot kreisu uzskatu dēļ. Viņu vārdā neminot, 1907./08. akadem. gada pārskatā

teikts: "Pateicoties pēdējā laika notikumiem biedru starpā bija radusies sevišķa grupa, kuŗas mērķis bija uzspiest "Frat. Mosc." radikāli partejisku nokrāsu. Šis viņu nodoms neizdevās, kam sekoja kupla izstāšanās no uzvarēto lēģera" (Austruma Vēsture 110. lp. p.). Pēc augstskolas beigšanas Gangnuss acimredzot palicis Krievijā, pievienojies komunistu partijai, kļuvis vēlāk slavenā krievu rakstnieka Jevgeņija Jevtušenko vectēvs un piedzīvojis visu sarkano latviešu-ideālistu likteni — nolikvidēts 1938. gada tīrīšanas akcijā. Jevtušenko viņu piemin savā autobiogrāfijā šādi: "Vēlāk es arī dabūju zināt, kas noticis ar manu otru vectēvu, kuŗš arī pazuda (1938.) — Rūdolfis Gangnuss, pēc izcelsmes latvietis, vecs matemātiķis, saliektiem pleciem un pelēku bārdi, kuŗa geometrijas mācības grāmatas tika lietotas padomju skolās — bija arestēts apsūdzot spiegošanā par labu Latvijai."¹⁰⁰

JĀNIS BALODIS dzimis 1878. gada 10. oktobrī Trikātas pagasta Vēžniekos kā saimnieka Jāņa un viņa sievas Lienas dēls. Mācījies Trikātas draudzes skolā, beidzis Pliskavas mērniecības skolu 1903. gadā, Balodis sāka tai pašā gadā studēt Konstantīna ģeodezijas un mērniecības institūtā Maskavā un pievienojās frāteru saimei. Pēc instituta beigšanas 1907. gadā Balodis vada mērniecības un triangulācijas darbus Akmolinas apgabalā vidus Azijā, pēc tam praktiskos darbus Omskas teknikumā — vismazāko kvadrātu metodē. 1921. gadā Balodis ir Zemkopības ministrijas inženieris Rīgā, 1923.-38. g. — lektors un docents Latvijas universitātes inženierzinātņu fakultātē. 1938. gadā J. Balodis iegūst Dr. ing. grādu Latvijas universitātē par disertāciju — Zemju norobežošanas tehnika Livonijā 1200. — 1561. g. Laikā no 1938. līdz 1944. gadam Balodis ir Latvijas univers. ģeodezijas profesors, 1946.-49. g. profesors Baltijas universitātē Pinebergā. Sastādījis Alūksnes triģonometrisko tīklu un apbūves plānu, izdevis topogrāfijas kursu un kartogrāfijas rokas grāmatu. Kundze Emīlija Balodis, dzim. Bērziņa. Prof. Jānis Balodis bija populārā ģenerāļa Jāņa Baloža brālēns.

HUGO BLUMENTALS Maskavas universitātē un Fraternitas Moscoviensis iestājās 1903. gadā un studēja matematiku. Nekādu sevišķu iniciatīvu korporācijas dzīvē neparādījis, Blumentāls 1909. gadā no tās atkal izstājās.

REINHOLDS LAMSTERS dzimis 1883. gada 13. februārī Barkavas pagastā kā saimnieka Jāņa Lamstera dēls. Beidzis ministrijas skolu un Nikolaja ģimnāziju Rīgā, Lamsters no 1903. līdz 1909. gadam studēja matematiku un tieslietas Maskavas universitātē un pievienojās frāteru saimei. Piedalījies svarīgajā filistru un aktīvo konventā 1905. gada 12. janvārī Rīgā. Pēc augstskolas beigšanas Lamsters praktizēja kā advokāts Rīgā. Ilgus gadus viņš bija Ļaudonas Ev. lut. draudzes priekšnieks un Baznīcas virsvaldes loceklis. Darbojās lauksaimniecībā, sevišķi zirgkopībā. Lamsters bija izcilus sugas zirgu plašākās audzētavas īpašnieks ar centru Ļaudonas Tocē, nodalām Praulienā un Viļānos. Lamsters bija arī Latvijas sugas zirgkopības veicināšanas biedrības priekšnieks. 1941. gadā deportēts un Krievijā.

VIKTORS LAZDIŅŠ — viens no aktīvākajiem Maskavas laika filistriem korporācijas Rīgas laikmetā. Viņš dzimis 1881. gada 14. jūlijā Rīgā, tirgotāja ģimenē. Tēvs Jānis Lazdiņš, māte Amālija, dzim. Grīnberga. Beidzis Aleksandra ģimnāziju Rīgā, Viktors Lazdiņš studēja matematiku un tieslietas Maskavas universitātē no 1903. līdz 1910. gadam. Frāteru saimei Lazdiņš pievienojas savu studiju pirmā semestrī un ņem korporācijas dzīvē aktīvu dalību. 1907. gada rudenī V. Lazdiņš kā dibinātājs paraksta "Ķeizariskās Maskavas universitātes latviešu novadniecības statusus". Pēc studiju beigšanas Lazdiņš praktizē kā advokāts Rīgā un aktīvi piedalās korporācijas un latviešu sabiedrības dzīvē. V. Lazdiņš ir klāt Latvijas valsts proklamēšanas aktā 1918. gada 18. novembrī, ir Tautas padomes loceklis republikāņu partijas frakcijā un ilgus gadus Rīgas Jūrmalas pilsētas domes priekšsēdis. V. Lazdiņš darbojas arī kā Rīgas latviešu biedrības runas vīrs un Rīgas Jūrmalas pilsētas Bāriņtiesas priekšsēdis. 1934.

gadā V. Lazdiņš publicē konspektu — Korporācijas Fraternitas Lettica Vēsturiskie Posmi — pirmo sistemātisko pētījumu korporācijas vēsturē. Ir norādījumi, ka viņš par to sarakstījis arī plašāku darbu. 1941. gadā deportēts uz Krieviju.

FRIDRICHS SILIŅŠ Maskavas universitātē un korporācijā iestājās 1903. gadā un studēja matematiku.

ANDREJS STRAZDIŅŠ studēja tieslietas Maskavas universitātē no 1903. līdz 1909. gadam. 1907. gadā viņš kā dibinātājs paraksta "Keizarkās Maskavas universitātes latviešu novadniecības statusus", bet drīz pēc tam no korporācijas izstājas. 1907./08. akad. gada pārskatā par izstājušajiem teikts, ka tie nesekmīgi mēģinājuši korporācijai uzspiest "radikāli partejisku nokrāsu". Latvijas patstāvības gados Strazdiņš bija Daugavpils apgabaltiesas vicepriekšsēdis. Miris 1943. gadā Vācijā 63 gadus vecs.

ALEKSANDRS KAMBERGS studēja tieslietas Maskavas universitātē laikā no 1903.-08. gadam un Frat. Moscoviensis iestājās 1903. gada rudenī. Viņš dzimis latviešu Luru kolonijā Igaunijā 1881. gada 2. augustā zemkopja Oto un Līzes Kambergu ģimenē. Pēc studiju beigšanas strādāja cariskās Krievijas valsts kontrolē. Neatkarīgās Latvijas laikā Kambergs bija Rīgas apgabaltiesas loceklis. Kundze Alīde Kambergs, dzim. Pētersons. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni.

ALEKSANDRS BĀRDA, viens no aktīvākiem sava laika frāteriem Maskavas universitātē iestājās 1904. gadā un studēja filoloģiju un tieslietas līdz 1910. gadam. Bijis korporācijas seniors, piedalījies filistru un aktīvo konventā 1905. gada 12. janvārī Rīgā, bet 1907. gadā kopā ar citiem parakstījis novadniecības statusus. Bij. fill J. Šmits Austruma Vēsturē (123. lp. p.) A. Bārdū raksturo kā kristaltīru, maigas dabas cilvēku ar noteikti nacionāliem ideāliem, kuram tomēr trūcis spēka organizēt un aizraut sev līdz pārejos. Brīvās Latvijas

laikā Bārda bija Cesvaines vidusskolas vadītājs.

KĀRLIS BĒĶIS Maskavas universitātē un Fraternitas Moscoviensis iestājās 1904. gadā un studēja filoloģiju un vēsturi līdz 1910. g. Studiju laikā Kārlis Bēķis bija aktīvs konventā — viņš parakstījis 1907. gada novadniecības statusus, piedalījies 1905. gada 12. janvāra filistru un aktīvo konventā, kopā ar brāli Arturu nēmis dalību korporācijas krāsu izkarošanas cīņās. Studijas pārtraucis, Kārlis Bēķis neatkarīgās Latvijas laikā dzīvoja savās lauku mājās Odzienes pagasta Augustos un bija ilgu gadus sava pagasta vecākais.

ALEKSANDRS BIRZNIEKS dzimis 1882. gada 19. novembrī Rīgā. Viņa tēvs Krišs Birznieks un māte Marija dzim. Kuļikovska bija lauksaimnieki. A. Birznieks 1904. gadā beidza Nikolaja ģimnāziju Rīgā un studēja filoloģiju Maskavas universitātē no 1904. līdz 1910. g. Studiju laikā Birznieks ņēma aktīvu dalību korporācijas dzīvē, starp citu, viņa vārds minēts 1905. gada 12. janvāra filistru un aktīvo konventa protokolā. Pēc augstskolas beigšanas, Latvijas neatkarības laikā, Birznieks strādāja ārlietu ministrijā kā nodaļas vadītājs, departamenta direktora vietas izpildītājs, Latvijas sūtniecības padomnieks Maskavā un ģenerālkonsuls Leņingradā. Birznieka kundze Helena, dzimusi Tangijeva bija ievērojama baletdejojāja Latvijas nacionālā operā Rīgā un bieži uzstājās arī korporācijas sarīkojumos. Īsi pirms II. pasaules kara sākšanās, Birznieks bija Latvijas ģenerālkonsuls Dancigā. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni, Atzinības krustu un vairākiem ārzemju ordeņiem. Pēc kara Birznieks palika Vācijā, bet mira Francijā 1951. gada 26. martā.

FRIDRICHS GAILĪTIS dzimis 1883. gada 25. jūlijā Nītaures pagastā Vidzemē. Tēvs bija pagasta rakstvedis un lauksaimnieks, māte Emīlija Gailītis. Beidzis Rīgas pilsētas ģimnāziju, Gailītis uzsāka tieslietu studijas Tērbatā un iestājās Lettoniā. 1904. gadā Gailītis studijas turpina Maskavā un pievienojas frāteru saimei. Piederību abām

latviešu korporācijām, Gailītis uzturēja visu mūžu. Viņa vārds minēts 1908. gada Frat. Moscoviensis filistru sarakstā. Neatkarīgās Latvijas laikā Gailītis īsu laiku bija Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētājs un Nītaures piensaimniecības sabiedrības priekšsēdis, strādāja kā zvērināts advokāts Rīgā, bija Latvijas bankas juriskonsults. Kundze Renate Gailītis, dzim. Marzillgese.

AUGUSTS PĒTERSONS dzimis 1878. gada 20. oktobrī Lādes pagastā, kur viņa tēvs Adams un māte Liene, dzim. Landava, nodarbojās ar lauksaimniecību. Beidzis Pēterburgas 6. ģimnāziju, Pētersons studēja medicīnu Tērbatā un Bernē. No 1904. gada Pētersons studē Maskavā un ņem dzīvu daļību frāteru dzīvē. Tā kā savā Tērbatas studiju laikā viņš bija iestājies Lettoniā, tad pirmā laikā Pētersons Maskavā skatījās kā Fratērnitas Moscoviensis permanents viesis, jo neatrada par iespējamu vienā un tai pašā laikā sastāvēt divās korporācijās. Vēlāk viņš tomēr savus uzskatus maina — kā Frat. Moscoviensis loceklis viņš 1907. gada rudenī paraksta novadniecības statusus bet drīz pēc tam no korporācijas izstājas. 1912. gadā Pētersons Maskavas universitātē iegūst Dr. med. grādu. 1914.-17. g. Pētersons bija kara ārsts Krievijā, ordinators Maskavas universitātes klīnikā, Nižņijnovgorodas sarkanā krusta slimnīcas priekšnieks. Neatkarīgā Latvijā Pētersons bija Rīgas kara slimnīcas priekšnieks (1919.-23.), Rīgas bērnu slimnīcas direktors (1923.-25.), Tautas labklājības ministrijas veselības departamenta direktors (1925.-35.). Līdztekus Pētersons darbojās kā 1. Rīgas pilsētas slimnīcas chirurgiskās nodaļas vadītājs un Latvijas sarkanā krusta galvenās valdes loceklis. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni; kundze Anna Pētersons, dzim. Šavecka. 1944. gadā Pētersons devās trimdā uz Vāciju, no kurienes 1948. gadā pārcēlās uz dzīvi Zviedrijā.

KĀRLIS PURIŅŠ dzimis 1883. gada 5. oktobrī Smiltenes pagasta Liepiņās kā lauksaimnieku Jēkaba un Marijas Puriņu dēls. Studēja tieslietas Maskavas universitātē no 1904. līdz 1911. gadam. Pēc augstskolas beigšanas atstāts pie tautsaimniecī-

bas katedras gatavoties profesurai. Studiju laikā Puriņš iestājās korporācijā, bija Frat. Moscoviensis seniors 1909./10. akadēmiskā gadā, bet pēc krāsu pieņemšanas 1912. gadā no tās izstājās un kā pirmais parakstīja aicinājumu uz studentu biedrības Oriens (Austrums) dibināšanas sapulci 1914. gada 3. janvārī Rīgas latviešu biedrībā. Pēc augstskolas beigšanas, Puriņš darbojās kā advokāts Maskavā, bet neatkarīgās Latvijas pirmajos gados mēģināja darboties politikā — bija Tautas padomes un Satversmes sapulces loceklis, finanču ministrs divos īsos periodos 1918./19. un 1920./21. g., kad nesekmīgi mēģināja stabilizēt jaunās valsts valutu. No 1919. gada Puriņš darbojās kā Latvijas universitātes mācības spēks, ir universitātes organizācijas komisijas loceklis, finanču zinātnes docents un Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes palīgu dekāns. 1925. gadā Puriņš kļūst Latvijas senāta administratīvā departamenta senators. 1937. g. Puriņš iegūst Dr. oec. grādu, kundze Lidija Puriņa, dzim. Lazdiņa. Publicējis darbus par nodokļu tiesībām, it sevišķi par ienākuma nodokli un valsts kredīta jautājumiem. 1944. gadā Puriņš dodas trimdā uz Vāciju, kur mirst 1947. gada 25. jūnijā D.P. nometnē Grēvenē.

EMILS SKADIŅŠ studēja medicīnu Maskavas universitātē laikā no 1904. līdz 1910. gadam. Pēc augstskolas beigšanas strādāja kā ārsts Rīgā.

HERMANIS ALBATS dzimis 1879. g. 23. augustā Veļķu pagasta saimnieku Pētera un Līzes Albatu ģimenē. Studēja Maskavā 1904.-11. g. tautsaimniecību un tiesību zinātnes. Maskavā Albats iepazinās ar savu nākošo dzīves draugu — kommitoņu Bēķu māsu Bertu Bēķi, kas kādu laiku kā vienīgā sieviete skatījās frāteru sarakstos. Pēc studiju beigšanas Albats ilgāku laiku uzturējās ārzemēs — Parīzē un Heidelbergā gatavodamies profesurai. Pirmā pasaules kara laikā Albats strādāja pie krievu laikraksta Russkija Vedomosti, kur 1915./16. g. bija ārlietu nodaļas vadītājs un darbojās zemstu savienībā. Rakstījis krievu un latviešu presē par politiskiem un tiesiskiem jautājumiem, jaunībā arī dzejojis ar pseu-

donimu Helgi. Neatkarīgās Latvijas laikā Albats strādāja ārlietu ministrijā un Latvijas universitātē, kur lasīja lekcijas starptautiskās, starptautiskās privātās un baznīcu tiesībās, eksaminēdams frāterus stingrāk kā pārejos studentus ("frāteriem vairāk jāzin"). Ārlietu ministrijā Albats bija juriskonsults, ārlietu ministra biedrs (1920.-23), ārlietu ministrijas ģenerālsēkretārs (1925.-1933.), ārlietu ministrijas pārvaldnieks. H. Albata darbība Latvijas ārlietu resorā ļoti plaša un vispusīga: viņš ir Latvijas delegāts Barselonas konferencē (1921.); trešā Tautu savienības asamblejā (1922.), Briseles jūras tiesību konferencē (1922.), Haagas intrnacionālo civiltiesību konferencē (1925.), Baltijas valstu konferencēs (Bulduros 1920., Tallinā 1922. un 1923., Helsinkos 1925.), vadīja līgumu sarunas ar Vāciju 1920. un 1922., Vatikānu 1921., tirdzniecības līgumu sarunas ar Čehoslovākiju 1922., Holandi, Norvēģiju, Zviedriju, Somiju, Dāniju, Šveici 1924., Beļģiju 1925., Vāciju 1926., Grieķiju 1927. H. Albats noslēdzis juridiskas konvencijas ar 7 valstīm un izlīgšanas konvenciju ar Zviedriju 1925. g. Tajā pat gadā H. Albats tika akreditēts kā Latvijas sūtnis pie Vatikāna. Sarakstījis darbus par starptautiskām tiesībām — represālijām kara laikā, kara gūstekņu juridisko stāvokli, Ženevas konvencijas interpretāciju u. c. 1928. gadā Albats publicēja Latvijas starptautisko līgumu krājumu — *Recueil des principaux traites de Lettonie* 1918. — 1928. Latviešu konvencijas vārdnīcā (1927. — 1940.) H. Albats piedalījies ar apm. 200 rakstiem. H. Albats bija aktīvs arī korporācijā — vairākkārt lasīja referātus literāros vakaros, bija *Fraternitas Lettica's* Filistru biedrības valdes loceklis (1938.). Apbalvots ar Triju zvaigžņu un vairākiem ārzemju ordeņiem, Deportēts uz Krieviju 1941. gada 13./14. jūnija naktī, kur drīz pēc tam miris.

ALEKSANDRS GRAPS (GRAFS) studēja medicīnu Maskavā 1904.-07. g. Miris 1961. gada maijā Vašingtonā — Z.A. Savienotās Valstīs.

JŪLIJS ŠMITS dzimis 1885. gada 27. jūnijā Rendā kā vietējā dzirnavnieka Au-

gusta Šmita dēls. 1905. gadā, beidzis Jelgavas ģimnāziju, Šmits studēja tieslietas Maskavas universitātē un pievienojās frāteru saimei. 1907. gada oktobrī Šmits no korporācijas izstājās (skat. Austruma Vēsture 110./111. lp. p.), neatkarīgās Latvijas laikā skaitījās studentu biedrības Austrums vecbiedrs, kādā kapacitātē sniedzis Austruma Vēstures autoram subjektīvas ziņas par korporācijas dzīvi Maskavā. Bijis Rīgas pilsētas valdes juriskonsults, Zvērinātu advokātu padomes loceklis un sekretars. Rakstījis žurnālā *Jurists*. 1944. gadā devās trimdā uz Vāciju, no kurienes 1949. gadā izceļoja uz Z.A. Savienotām Valstīm, kur mira 1965. gada 17. novembrī Franklinā, Mass.

KĀRLIS EGLĪTIS studēja tieslietas Tērbatā (1902.-05.) un Maskavā (1905.-09.). Neatkarīgās Latvijas laikā darbojās kā apgabaltiesas loceklis Rīgā un Daugavpilī. Miris Rīgā ap 1930. g., apglabāts Cēsīs.

VALDEMĀRS MĀLKALNS dzimis 1882. gada 31. decembrī kā Vietalvas pagasta lauksaimnieku Jāņa un Maijas Mālkalnu dēls. Beidzis Sausnejas draudzes skolu, Rīgas garīgo semināru un Maskavas universitātes ķīmijas fakultāti. Kā korporācijas loceklis minēts 1906./07. akad. gada pārskatā (*Austruma Vēsture* 105. lp. p.). Kundze Sofija Mālkalns, dzim. Gorčakova. 1939. gadā Mālkalns strādāja kā Kuldīgas ģimnāzijas un arodskolas direktors. Publikācijas — Pētījumi par formalina iedarbību uz anilīnu skābā vidē, mācības grāmatas — Ķīmija ģimnāzijām, Neorgāniskā ķīmija arodskolām (2 izdevumi). Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni.

ARTURS BĒĶIS studēja matematiku Maskavas universitātē no 1906.-11. gadam. Studijas nebeidzis atgriezās Latvijā un dzīvoja tēva mājās Odzianas pagasta Augustos. Kādu laiku bija Madonas apriņķa iecirkņa mežzinis.

NIKOLĀJS JOHANSONS dzimis 1885. gada 13. decembrī Cēsīs kā amatnieka (kurpnieka) Aleksandra un Mīnnas Jo-

hansonu otrais dēls. Pavadījis grūtu bērnību un jaunību, Johansons beidz apriņķa skolu Cēsīs un iestājas Aleksandra ģimnāzijā Rīgā. Kad 1905. gada revolūcijas jūkās skolas darbs Rīgā kļūst neiespējams, viņš beidz ģimnāziju Helzinkos ar zelta medāli. Laikā no 1906. līdz 1910. gadam Johansons studē matemātiku Maskavas universitātē un ņem aktīvu dalību korporācijā. 1908. gadā viņš ir Fraternitas Moscoviensis seniors. 1910. gadā, beidzis universitāti, Johansons strādā kā skolotājs Maskavā un citās Krievijas pilsētās. Šajā laikā viņš nodibina ģimenes dzīvi ar Aleksandru Kameņevu. 1923. gadā atgriezies Latvijā, Johansons ir matemātikas skolotājs Rīgas pilsētas III. ģimnāzijā un Franču licejā, Matemātikas zinātņu darbinieku biedrības priekšnieks. Populāras bija Johansona mācības grāmatas — Ievads diferencial un integralrēķinos, Algebra, Ģeometrija, Trigonometrija. 1944. gadā Johansons dodas trimdā uz Vāciju, kur strādāja Rebdorfā latviešu bēgļu ģimnāzijā. 1950. gadā viņš pārceļas uz Stokholmu un strādā Techniskā augstskolā. Johansona dzīves beigu gadi, tā pat kā dzīves sākums, ir smagi, viņš stipri slimo, kļūst gandrīz pilnīgi akls un mirst Stokholmā 1966. gada 21. februārī. Frāteru saime viņu atceras kā kristālskaidru, viengabalainu personību, idealistu, kam netrūka cietas gribas iet nodomāto dzīves ceļu un sasniegt jaunībā praustos mērķus.

JURIS LERCHS Maskavas universitātes matemātikas fakultātē un Fraternitas Moscoviensis iestājās 1906. gadā. 1907. gada oktobrī viņš paraksta Keizariskās Maskavas universitātes latviešu novadniecības statusus. Pēc Austruma vēstures zinām, Lerchs no korporācijas izstājies 1909. g. (118. lp. p.).

KĀRLIS KALĒJIŅŠ sāka studijas Maskavas universitātes tieslietu zinātņu fakultātē 1907. gadā kā brīvklaušītājs. Obligāto referātu nolasījis 1908./09. akadēmiskā gadā par tematu — Ceļojums uz Romu un viņa iespaidi. 1912. gadā Kālējiņš beidz augstskolu un tiek pārskaitīts filistros.

EDUARDS ROZENTĀLS (1885.13.

X. — 1939.24.IV.) — Maskavas universitātē studēja medicīnu no 1907.-13. gadam, bija ļoti aktīvs korporācijas dzīvē, darbojās vairākos korporācijas amatos, arī kā seniors. Neatkarīgās Latvijas laikā praktizēja kā ārsts Rīgā.

EDUARDS STRAUTNIEKS dzimis 1885. gadā Mežotnes pagastā kā saimnieka dēls. Beidzis vietējo pagastskolu un Jelgavas ģimnāziju, Strautnieks 1907. gadā iestājās Maskavas universitātes tieslietu fakultātē, kuŗu beidza 1912. gadā. Studiju laikā un pēc tam bija aktīvs korporācijas dalībnieks. Brīvās Latvijas laikā Strautnieks strādāja kā zvērināts advokāts Rīgā un Latvijas kredītbankas juriskonsults. Strautnieks piedalījās Latvijas valsts proklamēšanas aktā, bija Tautas padomes un Satversmes sapulces loceklis (republikāņu partijā), Latvijas pagaidu valdības tieslietu ministra biedrs, vēlāk tieslietu ministrs, laikraksta Latvijas Sargs līdzizdevējs, kādu laiku arī redaktors.

BĒRTULIS CĪRULIS dzimis 1880. gada 6. maijā Saukas pagasta Akilānu mājās kā lauksaimnieku Kriša un Māras Cīruļu jaunākais dēls (ģimenē bez Bērtuļa vēl 6 dēli un 2 meitas.) Bērtulis Cīrulis agri sāk darba gaitas — kā kanceļijas ierēdnis Saukas mežniecībā. Ģimnāzijas gatavības apliecību viņš iegūst kā eksterns Pēterburgā. Maskavas universitātes tiesību zinātņu nodaļā Cīrulis iestājās 1907. gadā un pievienojas frāteru saimei. B. Cīruļa vārdu atrodam navadniecības statutu parakstītāju vidū 1907. gada oktobrī. Obligāto referātu Cīrulis lasījis par tematu — Socialisms savā vēsturiskā attīstībā — 1908./09. akad. gadā. Pēc augstskolas beigšanas Cīrulis strādā kā zvērināta advokāta palīgs Liepājā. I. pasaules kara laikā viņš ir karavīrs un karu beidz leitnanta (praporščik) dienesta pakāpē, Cīruļa kundze Ksenija, dzim. Vītoliņa, pēc profesijas skolotāja. Atgriezies no Krievijas neatkarīgajā Latvijā, Cīrulis strādā kā tiesnesis, vēlāk nodaļas vadītājs Daugavpils apgabaltiesā un ņem dzīvu dalību vietējā sabiedriskā dzīvē — organizē latviešu vidusskolu un latviešu biedrību Daugavpilī. 1930. gadā Cīrulis ir

III. kriminālodaļas vadītājs Rīgas apgabaltiesā. Savu jurista karjeru viņš beidz kā Liepajās apgabaltiesas priekšsēdētājs. Cīruļis miris 1937. gada 30. jūnijā. Apglabāts Rīgā.

ERNESTS GRĪNBERGS dzimis 1882. gada 16. maijā Tukuma pagasta lauksaimnieku Ernesta un Annas Grīnbergu ģimenē. Pirmo izglītību baudījis Tuku-
ma pilsētas skolā, Grīnbergs kā eksterns beidz Aleksandra ģimnāziju Rīgā, 1907. gadā iestājas Maskavas universitātes tieslietu fakultātē un pievienojas frāteru saimei. 1911. gadā ar izcilus sekmēm beidzis universitāti, Grīnbergs praktizē Rīgā kā advokāts, darbu sākot pie fil! Kārļa Ozoliņa, toreiz zvērināta advokāta, vēlākā senatora. Bijis Kurzemes zemes padomes (1907. g.) loceklis un sekretārs, Zemkopības ministrijas juriskonsults, Rīgas apgabaltiesas prokurors, zvērinātu advokātu padomes loceklis (1920.-23.). 1944. gadā, krieviem okupējot Latviju, Grīnbergs saimnieko savās lauku mājās un pēc to ieskaitīšanas kolchozā strādā tur kā rēķinvedis līdz 1954. gadam, kad pārceļas uz dzīvi pie dēla Cēsīs, kur arī mirst 1965. gada 11. augustā.

KAĶĪTIS kā korporācijas loceklis minēts 1906./07. akadēmiskā gada pārskatā (Austruma Vēsture 105. lp. p.).

EDGARS LEJNIEKS dzimis 1889. gada 19. maijā Rīgā. Mācījies apvienotā Pārdaugavas pamatskolā un Pētera realskolā Rīgā (1901.-07.). 1907. gadā Lejnietis ir brīvklauzītājs Maskavas universitātes matemātikas fakultātē, bet pēc latīņu valodas pārbaudījuma izturēšanas, pilntiesīgs students. Pievienojies frāteru saimei, viņš tomēr korporācijas dzīvē dalību neņem, visu savu laiku ziedodams zinātniskam darbam. 1911. gadā Lejnietis beidz universitāti ar I. šķiras diplomu un tiek atstāts pie matemātikas fakultātes sagatavoties zinātniskai karjerai. 1912. gadā, nolīcis tīrās matemātikas maģistra pārbaudījumu, Lejnietis strādā kā skolotājs Maskavas VII. valsts ģimnāzijā, Maskavas glezniecības un celtniecības augstskolā un sieviešu Marijas

institūtā. 1914. gadā Lejnietis tiek komandēts uz Vāciju — Gettingenu, papildināties pie profesoriem Kōlberta un Karateodoci. 1914.-19. g. Lejnietis strādā Maskavas ceļu inženieru institūtā un augstskolā. 1919. gadā, pārbraucis Latvijā, Lejnietis organizē Latvijas universitātes matemātikas fakultāti, bija L.U. organizācijas komitejas loceklis. 1920. gadā Lejnietu ievēl par profesoru un pirmo matemātikas un dabaszinātņu fakultātes dekānu, kādā amatā ievēlēts vēl 3 reizes. Kopš L.U. dibināšanas, Lejnietis visu laiku, līdz savai nāvei bija tās centrālās bibliotēkas pārzinis. Lejnietis darbojās arī sabiedriski — organizēja I. matemātikas skolotāju kongresu Rīgā 1923. g. un Matemātikas zinātņu darbinieku biedrību. Lejnietis bija arī Izglītības ministrijas matemātikas mācību grāmatu vērtēšanas un terminoloģijas komitejas loceklis. Sarakstījis rindu rakstu latviešu, krievu, vācu valodās par algebras, geometrijas, skaitļu teorijas problēmām, arī vairākas mācību grāmatas. 1934. gadā Lejnietim piešķirts Latvijas universitātes matemātikas zinātņu Dr.h.c. grāds. Grūtas slimības spiests, Lejnietis 1934. gada 1. decembrī aiziet pensijā un mirst 1937. gada 11. februārī Rīgā.

ALEKSANDRS ZARIŅŠ, stud. phil., hist. Maskavas universitātē un korporācijā iestājies 1907. gadā. Pēc Austruma Vēstures informācijas, Zariņš no sabiedrības izstājies 1909. gadā, augstskolu nebeidzis.

ALFREDS ALKSNIS, stud. iur. Maskavas universitātē un korporācijā iestājies 1907. jeb 1908. gadā un no tās atkal izstājies augstskolu nebeidzis 1909. gadā (Austruma Vēsture 118.lp.p.).

JĀNIS MATISONS, stud. iur. Maskavas universitātē un korporācijā iestājies 1907./8.g. No korporācijas izstājies augstskolu nebeidzis 1909.g. (Austruma Vēsture 118.lp.p.).

MAKSIMILIANS KAULĒNS — Austruma Vēsturē minēts kā korporācijā 1907. gadā iestājies matemātikas students. Redzams fil! V. Lazdiņa "Posmos" ievieto-

tā 1910. gada frāteru grupas foto attēlā ar piezīmi "phil." M. Kaulēns dzimis 1886. gada 12. martā Inčukalna pagasta lauksaimnieka Laura un Elizabetes Kaulēnu ģimenē. Pēc studijām Maskavas universitātē bijis Cēsaines ģimnāzijas inspektors un Siguldas ģimnāzijas direktors (1939. g.).

J. LUKSTIŅŠ, stud. iur. minēts 1907./08. akadēmiskā gada pārskatā kā iestāties un 1908./09. pārskatā kā izstāties no korporācijas. (Austruma Vēsture 111. un 118.lp.p.).

PĒTERIS BLAUS Lazareva valodu instituta students minēts fil! V. Lazdiņa "Posmos" (26.lp.p.) un Austruma Vēsturē (121.lp.p.) kā korporācijā iestāties 1908. gadā.

ALFREDS BIRZNIĒKS dzimis 1889. g.25. februārī Bērzmuižas pagasta lauksaimnieku Jāņa un Alīnes, dzim. Bergs ģimenē, Beidzis Līvberzes pagastskolu un Jelgavas realskolu, Birznieks no 1908. līdz 1912. gadam studēja Maskavas universitātē tieslietas un iestājās korporācijā. Pēc studiju beigšanas Birznieks darbojās kā advokāts Jelgavā, kopš 1918. gada iekšlietu ministra biedrs K. Ulmaņa ministru kabinetos. No 28. jūnija 1923. g. līdz 8. maijam 1924. g. iekšlietu ministrs Meierovica un Zāmuēļa valdībās. Precējies ar Natāliju Birznieks, dzim. Pilke. Vēlāk strādāja kā zvērīnāts advokāts Rīgā, Latvijas sarkanā krusta galvenās valdes loceklis, apdrošināšanas akciju sabiedrības Daugava valdes priekšsēdis. 1941. gadā deportēts uz Krieviju.

OSKARS VALDMANIS dzimis 1. septembrī 1888. gadā Neretas pagasta Rītes mājās lauksaimnieku Jāņa un Annas (dzim. Biernans) Valdmaņu ģimenē. Jānis Valdmanis bija arī ilggadīgs sava pagasta rakstvedis. Beidzis Aleksandra ģimnāziju Rīgā, Valdmanis studēja tieslietas Maskavas universitātē laikā no 1908. — 1912. gadam un ņēma aktīvu daļību korporācijas dzīvē. 1911. gadā viņš parakstīja iesniegumu par krāsu nēsāšanu un aizstāvēja krāsu nepieciešamību. 1919. gadā Valdmanis bija se-

viķi svarīgu lietu izmeklēšanas tiesnesis pie Tiesu palatas Liepājā un kā tāds izmeklēja Heinricha fon Strīka sazvērestības lietu. Latvijas neatkarības gados Valdmanis praktizēja kā zvērīnāts adokāts Rīgā. Korporācijas Rīgas laikmeta pirmajos gados viņa namā Strēlnieku ielā Nr. 9 atradās korporācijas konventa dzīvoklis, 1941. gadā Valdmanis deportēts uz Sibīriju, kur nākošā — 1942. gadā miris.

ALEKSANDRS LĀČGALVS Maskavas universitātes tieslietu fakultātē iestājās 1907. (skat. V. Lazdiņa Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi 26. lp. p.) jeb 1908. gadā (Austruma Vēsture 121. lp. p.). Studiju laikā Lāčgalvs bija ļoti aktīvs korporācijā, konsekventi iestādāmieš par krāsu pieņemšanas neieciešamību. Parakstījis 1911. gada iesniegumu par krāsu nēsāšanu, vadījis vēsturisko 1912. gada 17. februāra konventu, kurā krāsu jautājums tika izšķirts galīgi un pozitīvi. Pēc studiju beigšanas Lāčgalvs darbojās advokaturā.

O. ČIRMANIS, stud. iur. kā korporācijā iestāties minēts sabiedrības 1908./09. akadēmiskā gada pārskatā (Austruma Vēsture 121. lp. p.).

ANDREJS PEKA — korporācijas Maskavas laikmeta beigu posma pretrunu pilnākā personība, korporācijā iestājās 1909. gadā. Beidzis trīs fakultātes — dabas zinātņu, medicīnas (Maskavā), tieslietu (Latvijā), cariskās Krievijas armijas virsnieks, Peka I. pasaules karā darbojās armijas pretizlūkošanas dienestā. A. Pekam lieli nopelni krāsu nēsāšanas atļaujas sagādāšanā korporācijai, kas Krievijā, Maskavā bija ārkārtīgi grūti. A. Peka arī iznesa interno cīņu smagumu ar korporācijas "progresīviem" studentiem, kas 1905. gada revolūcijas ietekmē, internacionālu ideju vārdā mēģināja korporāciju pārvērst par studentu biedrību un 1912. gadā pretojās krāsu pieņemšanai. A. Peka bija pirmais Frat. Moscoviensis seniors krāsās. Izslēgts no korporācijas 1920. gadā Rīgā aizdomās par līdzdalību pulkveža F. Brieža nogalināšanā Maskavā 1918. gadā. Pēc krievu ienākšanas 1944. gadā Rīgā, palicis dzimtenē.

ALFREDS ĀBELTIŅŠ dzimis 1890. gada 2. februārī Vecgulbenē, kur viņa tēvs Jēkabs rentēja muižas dzirnavas. Beidzis vietējo pagāstskolu un Aleksandra ģimnāziju Rīgā, Ābeltiņš 1909. gada rudenī iestājās Maskavas universitātes tieslietu fakultātē un 1910. gadā pievienojās frāteru saimei. 1911. gadā viņš parakstīja iesniegumu par krāsu nēsāšanu. 1913. gadā, beidzis universitāti, Ābeltiņš sāk obligāto kara dienestu armijā un I. pasaules kara laikā kā krievu armijas virsnieks krīt vācu gūstā. Pēc kara Ābeltiņš strādā kā Latvijas armijas virspavēlnieka štāba adjutants un tikai 1921. gadā uzsāk advokāta praksi Rīgā. Bija centrālās savienības Konzums (vēlāk Turība) juriskonsults. Ieguvis sabiedrības un kolēģu uzticību un cieņu, Ābeltiņš ilgu gadus bija Latvijas zvērinātu advokātu padomes loceklis un Frat. Lettica's Filistru biedrības valdes loceklis (1938. g.). II. pasaules kara beigu posmā Ābeltiņš dodas trimdā uz Vāciju, vēlāk Austrāliju, kur mirst 1968. gada 22. jūnijā Sidnejā.

MIKELIS KRŪMIŅŠ Maskavas universitātes dabas zinātņu fakultātē un korporācijā iestājās 1909. gadā. Pēc A. Pekas Austruma Vēstures autoram sniegtas informācijas (A.V. 139. lp. p.), M. Krūmiņš no korporācijas izstumts 1912. gada otrā pusē.

JĀNIS PRINCIS dzimis 1890. gada 3. augustā Udzes pagasta Jaunzemjos, lauksaimnieku Kārļa un Emīlijas Princis, dzim. Peize, ģimenē. Pēc Bērzes pagastskolas un Jelgavas ģimnāzijas beigšanas, Princis 1909. gadā uzsāk medicīnas studijas Maskavas universitātē un iestājās Frat. Moscoviensis. I. pasaules kara laikā Princis darbojās kā armijas ārsts, ņēma dalību Latvijas brīvības cīņās un arī 1939. gadā bija aktīvā kara dienesta ārsts — pulkvedis-leitnants. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni.

JĀNIS (FRIDRICHS, ŽANIS) FREIDENFELDS dzimis 1883. gada 16. novembrī Mežmuižas pagasta Anselos lauksaimnieku Jāņa un Anlizes Freidenfeldu ģimenē. Pēc Jelgavas ģimnāzijas beigšanas Freidenfelds studēja tieslietas Maskavas

universitātē laikā no 1910. līdz 1914. gadam. Parakstījis 1911. gada iesniegumu par krāsu nēsāšanu. Kundze Zelma Freidenfelde-Cēsniene — Satversmes sapulces locekle. Pēc studiju beigšanas strādāja kā zvērināts advokāts Rīgā, bija Rīgas latviešu biedrības runas vīrs, Namīpašnieku krājaizdevu sabiedrības padomes loceklis, Miris Rīgā II. pasaules kara vācu okupācijas laikā.

VISVALDIS ČAKSTE — bij. filistra un pirmā Latvijas valsts prezidenta Jāņa Čakstes dēls, studijas Maskavas universitātes tieslietu zinātņu fakultātē uzsāka 1910. gadā un tūlīt iestājās tēva korporācijā, 1914. gadā V. Čakste kopā ar tēvu un brāli Mintautu Čaksti no Frat. Moscoviensis izstājās un dibināja studentu biedrību Oriens (Austrums).

JĀNIS SKUDRE dzimis 1889. gada 3. maijā kā Saukas pagasta lauksaimnieku Kriša un Karlīnes Skudru dēls. Mācījies Jēkabpils tautskolā, Belajas ģimnāzijā, komercinstitūtā Ķījevā un laikā no 1910. līdz 1914. gadam studēja Maskavas universitātē tieslietas. Studiju laikā Skudre piederēja Fraternitas Moscoviensis saimei, bija korporācijas prezidija loceklis (sekretārs) un 1911. gadā parakstīja korporācijas statusus, kuŗos bija paredzēta krāsu atklāta nēsāšana. 1914. gadā Skudre tomēr no korporācijas izstājās un kopā ar citiem dibināja studentu biedrību Oriens (Austrums). Pēc studiju beigšanas Skudre strādāja kā zvērināta advokāta palīgs Daugavpilī, bija precējies ar Veltu Skudri, dzim. Blūms, vēlāk bija Jelgavas apgabaltiesas loceklis, no 1925. gada Daugavpils apgabaltiesas priekšsēdis, no 1934. gada — senators. 1941. gadā deportēts uz Krieviju.

ARTURS LIĢERS dzimis Rīgā, 1891. gada 3. augustā tirgotāja ģimenē. Beidzis Rīgas pilsētas klasisko ģimnāziju, Liģers 1911. gadā sāka studijas Maskavas universitātes medicīnas fakultātē un pievienojās frāteru saimei. Studiju laikā Liģers bija ļoti aktīvs korporācijā un vairākkārt izpildīja dažādus amatus, starp citu, parakstīja arī 1911. gada iesniegumu par

krāsu nēsāšanu. I. pasaules kara laikā Liģers darbojas kā armijas ārsts, kādu laiku arī latviešu strēlnieku pulkos. I. pasaules kara beigās Liģers ir atkal Maskavā, pieņem slimniekus policijas pārvaldes ambulancē un tikai 1920. gadā viņam izdodas atgriezties Latvijā, kur viņš praktizēja kā ārsts Rīgā. II. pasaules kara laikā, krieviem okupējot Latviju, Liģers dodas trimdā uz Vāciju, pēc tam Amerikas Savienotām Valstīm, kur mirst 1957. gada 11. februārī Troyā (N.Y. pavalstī).

LEOPOLDS KAUFMANIS dzimis 14. aprīlī 1885. gadā, studējis medicīnu Maskavas universitātē. Fraternitas Moscoviensis iestājies 1911. gadā, parakstījis tā gada krāsu iesniegumu, studiju laikā korporācijā ieņēmis dažādus amatus. Neatkarīgās Latvijas laikā strādāja kā ārsts Pļaviņās. 1944. gadā Kaufmanis devās trimdā uz Vāciju, vēlāk Kanādu, kur mira 1949. gada 19. jūnijā.

JŪLIJS FELDMANIS dzimis 1889. gada 21. jūlijā Nīgrandā. Tēvs Fridrihs, māte Doroteja Feldmanis, dzim. Adamoviča. Pēc Kuldīgas skolotāju semināra beigšanas, Feldmanis 1911. gadā sāka studijas Maskavas universitātes tieslietu fakultātē un iestājās Frat. Moscoviensis, 1911. gadā Feldmanis kopā ar citiem korporācijas aktīviem studentiem paraksta jaunus statutus, kuŗos paredzēta krāsu nēsāšana, bet pēc I. pasaules kara sakarus ar korporāciju neatjauno. 1918. gadā Feldmanis ir Omskas latviešu nacionālās komitejas priekšsēdis, bet kopš 1919. gada darbojas dažādos Latvijas ārlietu ministrijas amatos Latvijā un ārzemēs. Bijis Latvijas sūtnis Šveicē un pastāvīgais delegāts pie Tautu savienības. Rakstījis periodikā apcerējumus un ārpolitiskus pārskatus. II. pasaules kara laikā Feldmanis izdeva Žeņēvā informācijas biļetēnu par notikumiem okupētā Latvijā. Kundze Marianna, dzim. Robiņa. Pēc II pasaules kara Feldmanis, kopā ar bij. Latvijas sarkanā krusta valdes locekli Robertu Liepiņu organizēja palīdzības akciju bēgļiem Vācijā (par Z.A. Savienotās Valstīs atbrīvotiem 100.000 bij. Latvijas valdības dolāriem), kas izsauca sašutumu D.P. no-

metnēs. 1949. gadā, ar Z.A.S. valstu valdības piekrišanu, Latvijas valdības ārkārtējo pilnvaru nesējs, sūtnis K. Zariņš iecēla Feldmani par Latvijas pilvaroto pārstāvi Vašingtonā, kādā postenī viņš mira 1953. gada 16. augustā.

HERBERTS JĀKOBSONS dzimis 1892. gada 10. jūnijā Jelgavas tirgotāju Žaņa un Minnas Jākobsonu ģimenē. Pēc Jelgavas ģimnāzijas beigšanas, Jākobsons 1911. gadā iestājās Maskavas universitātes tieslietu zinātņu fakultātē un korporācijā. 1911. gadā viņš paraksta iesniegumu par krāsu nēsāšanu, bet pēc I. pasaules kara no korporācijas izstājas un pievienojas 1914. gadā dibinātai studentu biedrībai Orients. Precējies ar Ceciliju Jākobsoni, dzim. Rozenu. I. pasaules kara laikā Jākobsons beidz Aleksandra kara skolu, piedalās Latvijas brīvības cīņās un neatkarīgā Latvijā strādā kā tiesību lektors kara mācību iestādēs. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni.

MINTAUTS ČAKSTE, korporācijas bij. filistra un Latvijas pirmā valsts prezidenta Jāņa Čakstes dēls, dzimis 1893. gada 11. aprīlī Jelgavā. Māte — Justine Čakste, dzim. Vesere — latviešu sabiedriskā darbiniece. Maskavas universitātes tiesību zinātņu nodaļā un korporācijā Mintauts Čakste iestājās 1911. gadā un kopā ar citiem aktīvā konventa locekļiem paraksta iesniegumu (statutus) universitātes rektoram par krāsu nēsāšanu. 1914. gadā M. Čakste seko tēva aicinājumam dibināt studentu biedrību Orients (Austrums). Beidzis kara skolu Maskavā, precējies ar Mariju Čaksti, dzim. Benjamiņš. Bijis virsnieks Krievijas armijā un Imantas pulkā, Latvijas kara virsietas sekretārs, kara prokurora palīgs, no 1821. gada — kara tiesas prokurors. 1922. gadā Mintauts Čakste ir Rīgas apgabaltiesas loceklis, 1926. gadā — Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja biedrs, no 1934. gada — Latvijas senāta civilā departamenta senators. Kopš 1944. gada dzīvo trimdā — Zviedrijā.

ALFONS MIŠKE Maskavas universitātes tiesību zinātņu fakultātē un korporācijā iestājās 1911. gadā, kad arī parakstīja

iesniegumu (statutus) universitātes rektoram par krāsu nēsāšanu. Vairākkārt pieminēts korporācijas Maskavas laikmeta filistru atmiņās kā korporācijas principu dežigs aizstāvis.

GUSTAVS ŠPISS Maskavas universitātes matematikas fakultātē un korporācijā iestājās 1911. gadā. Parakstījis krāsu nēsāšanas iesniegumu universitātes rektoram. Redzams 1913. gada korporācijas locekļu grupas foto attēlā Maskavā.

KĀRLIS BERGMANIS, stud. math. Maskavas universitātē un korporācijā iestājās 1911. gadā. Parakstījis 1911. gada statutus par krāsu nēsāšanu.

JĀNIS KŪLMANIS — populārs korporācijas Maskavas laikmeta kommlitonis un filistrs, dzimis 1889. gada 17. jūnijā Rīgā. Maskavas universitātes juridiskā fakultātē un korporācijā iestājies 1912. gadā. Ņēmis dalību I. pasaules karā un Latvijas brīvības cīņās — Kalpaka baltaljona atsevišķā studentu rotā kā leitnants, neatkarīgās Latvijas laikā — pulkvedis — kara tiesas prokurors. 1941. gadā deportēts uz Krieviju.

ALEKSANDRS GRĪNUPS dzimis Rīgā 1890. gada 8. jūlijā kā alus darītavas īpašnieka Jāņa Grīnupa trešais dēls. Māte Anna Grīnups, dzim. Priede. Beidzis Rīgas pilsētas ģimnāziju, Grīnups 1911. gadā iestājās Maskavas universitātes medicīnas fakultātē un 1912. gadā pievienojas frāteru saimei, ņemot aktīvu dalību korporācijas dzīvē. 1917. gadā Grīnups ļoti sekmīgi beidz studijas, iegūstot ārsta grādu un kā viens no pēdējiem studentiem — Keizarišķās Maskavas universitātes diplomu. Latvijā Grīnups atgriežas 1918. gada beigās un sāk strādāt Rīgas pilsētas I. slimnīcā. 1919. gadā Grīnups saistas darbā Dzelzceļu virsvaldē, 1927. viņu ieceļ par Dzelzceļu virsvaldes galveno ārstu, kādu amatu viņš pilda līdz pat krievu iebrukumam Latvijā 1940. gadā. Grīnups bija zēģelēšanas sporta entuziasts, 1924. gadā viņš piedalās Latvijas jachtkluba dibināšanā un ar savu jachtu Laimdotu, piedalās daudzās

sacīkstēs. Pēc krievu iebrukuma Latvijā, Grīnups dodas trimdā, strādā kā ārsts Berlīnē, Varšavā, Gettingenā. 1947. gadā Grīnups izceļoja uz Angliju, pēc tam no Zviedrijas uz Z.A.S. Valstīm, kur 1949. gada vasarā sāk strādāt Bostonā, piedalās vietējās korporāciju kopas dibināšanā un ir tās pirmais seniors. 1961. gadā Grīnups aiziet pensijā. Grīnups daudz rakstījis par studiju gadiem Maskavā un sniedzis šīs grāmatas autoram vērtīgas ziņas par korporācijas Maskavas laikmetu. Viņš mira 1966. gada 16. septembrī Bostonā.

BRŪNO KRIEVIŅŠ dzimis 1894. gada 8. aprīlī Brenguļu pagasta lauksaimnieku Pētera un Minnas Krievīņu ģimenē. Maskavas universitātes tiesību zinātņu nodaļā un korporācijā Krievīņš iestājās 1912. gadā. Pēc studiju beigšanas, neatkarīgās Latvijas laikā Krievīņš bija Latvijas sūtniecības sekretārs Maskavā, vēlāk nodibināja plašu praksi kā zvērināts advokāts Rīgā. Latvijas profesiju kameras un medību sporta savienības vicepriekšsēdis. Kundze Taisa, dzim. Kamenska. 1941. gadā deportēts uz Krieviju.

VIKTORS DĀLE dzimis 1888. gada 10. martā Rīgā namsaimnieku Kārļa un Karlīnes Dāle ģimenē, Beidzis Rīgas pilsētas klasisko ģimnāziju, V. Dāle 1911. gadā sāka studēt tieslietas Maskavas universitātē un 1912. gadā pievienojās frāteru saimei. Beidzis studijas 1915. gadā, Dāle iestājās Konstantīna kaņaskolā Maskavā un kā virsnieks piedalījās I. pasaules karā. Krievu armijai 1917. gadā sabrūkot, Dāle ir atkal Maskavā — viņš ir pirmais Latvijai nacionālās savienības Maskavas nodaļas priekšnieks. Atgriezies dzimtenē, Dāle piedalās Latvijas brīvības cīņās kā virsleitnants Kalpakā bataljona neatkarības (virsnieku) rotā. 1919. gadā Liepāja viņš ir arī viens no pirmiem latviešu nacionālā laikraksta Latvijas Sargs līdzstrādniekiem. 1919. gadā Dāle ir kara tiesas prokurors, pēc tam šīs tiesas priekšsēdis. Demobilizēties pulkveža-leitnanta dienesta pakāpē, Dāle darbojās kā zvērināts advokāts Rīgā, bija Finanču ministrijas vecākais juriskonsults bet vācu okupācijas laikā (1941.-44.

risprudenci Pēterburgā (1901.-08.) un Maskavā 1913. g. kad arī kļuva Fraternitas Moscoviensis filistrs. Pirmos Latvijas neatkarības gados Beķeris strādāja kā armijas izlūkošanas daļas priekšnieks vēlāk pārgāja advokaturā. Krievu nogalināts 1940.-41. gadā Rīgā.

KĀRLIS KŪLMANIS Maskavas universitātes tiesību zinātņu fakultātē un korporācijā iestājās 1914. gadā. Latvijas neatkarības laikā strādāja kā Politiskās pārvaldes izmeklēšanas ierēdnis. Krievu apcietināts 1940./41. g.

OSVALDS BILKINS Maskavas universitātes tiesību zinātņu nodaļā un korporācijā iestājās 1914. gadā.

EDGARS REMPE dzimis 1896. gada 27. oktobrī Rīgā. Maskavas universitātes tiesību zinātņu fakultātē un korporācijā Rempe iestājās 1914. gadā. I. pasaules karā Rempe kā virsnieks cīnās krievu armijā un latviešu strēlnieku pulkos. Vēsturiskajā 1917. gada 23. jūlija strēlnieku sanāksmē Rīgas Interimteatrī, Rempe, kopā ar citiem nacionāli domājošiem latviešu virsniekiem — Gopperi, Plensneru, Ramatu, nesekmīgi mēģinā pārliecināt strēlniekus nesekot boļševiku aģitācijai. Rempe ņem aktīvu daļību arī Latvju kareivju nacionālā savienībā Valkā. Latvijas brīvības cīņās Rempe piedalās leitnanta dienesta pakāpē Kalpaka bataljona Atsevišķā studentu rotā. Neatkarīgā Latvijā Rempe atjaunoja tiesību zinātņu studijas Latvijas universitātē, bija ļoti aktīvs studentu pašvaldības darbā — bija korporācijas seniors, Studentu padomes priekšsēdis, darbojās starptautiskās studentorganizācijās — SELL, 1928./29. gadā Starptautiskās studentu konfederācijas (C.I.E.) vicepriekšsēdis. Blakus studijām augstskolā Rempe kapteiņa dienesta pakāpē strādāja kara ministrijā, bet vēlāk, pārgājis privātā dzīvē, bija tirdzniecības firmas "J. Martinsons" prokurists un līdzīpašnieks. Pēc II. pasaules kara atstājis dzimteni, Rempe dzīvoja Vācijā, Ziemeļu Āfrikā, Francijā, Kanādā, kur 1956. gada 27. septembrī mira Toronto. Aplabāts Toronto North York kapsētas latviešu nodaļā.

PĒTERIS POMMERS dzimis 1894. gada 6. oktobrī Valmierā, kā Straupes pagasta lauksaimnieku Pētera un Annas Pomeru dēls. Beidzis Nikolaja ģimnāziju Rīgā. Pommers 1914. gadā uzsāk tieslietu zinātņu studijas Maskavas universitātē un iestājas korporācijā, kur ieņem dažādus amatus. Izceļoties I. pasaules karā, Pommers iestājas kara skolā Odesā un pēc tās beigšanas tiek ieskaitīts 1. latviešu strēlnieku pulkā. I. pasaules kara beigās (1918. g.) Pommers darbojās pulkv. Briēža organizācijā Maskavā. Sākoties Latvijas brīvības cīņām, Pommers 20. decembrī 1918. g. brīvprātīgi iestājas Kalpaka bataljona studentu rotā. Kā vada, vēlāk pēdējais šīs vēsturiskās kaujas vienības komandieris, Pommers piedalās visās vienības kaujās. Pēc atbrīvošanas kara Pommers bija 1. bataljona komandieris 3. Jelgavas kājnieku pulkā. Vēlāk viņš tiek piekomandēts kara tiesai. Armiju Pommers atstāj pulkvežleitnanta dienesta pakāpē 1923. gadā un ieņem atbildīgus amatus iekšlietu ministrijā — viņš ir Bauskas apriņķa priekšnieks un Cēsu aizsargu pulka komandiera palīgs, 1934. gadā Rīgas pilsētas prefekta vecākais palīgs, 1935. gadā — Rīgas pilsētas prefekts, 1939. gadā — sevišķu uzdevumu policijas inspektors. Vācu okupācijas laikā II. pasaules karā, Pommers bija latviešu policijas galvenais direktors. II. pasaules kara beigās emigrēja uz Vāciju, vēlāk Z.A. S. Valstīm, kur mira 1957. gada 4. maijā. Apbedīts 10. maijā Acacia Cemetery kapos Čikagā. Atstāja kundzi Veru Pommers, dzim. Pauliņa. P. Pommers bija apbalvots ar Lāčplēša kara ordeni (par 1919. gada 22. maija cīņām pie Piņķu baznīcas), Triju zvaigžņu ordeni, Viestura ordeni un vairākiem ārzemju ordeņiem.

AURĒLIJS ZĒBERGS dzimis 1879. gada 20. februārī Valgundes pagasta Mastiņos lauksaimnieku un rūpnieku Gustava un Katrīnas Zēbergu ģimenē. Beidzis Jelgavas ģimnāziju, Zēbergs no 1898. līdz 1902. gadam studēja tieslietas Charkovā. Fraternitas Moscoviensis filistrs no 11. jan. vāra 1914. g. Neatkarīgās Latvijas laikā Zēbergs bija Tautas padomes loceklis (republikāņu partijā), Latvijas delegācijas

priekšsēdis miera sarunām ar Krieviju, ārlietu ministra biedrs 1928. gadā. Pēc tam Zvērinātu advokātu padomes priekšsēdis, Doma baznīcas pārvaldes priekšsēdis, Latvijas tirdzniecības kameras vicepriekšsēdis, Latvijas profesiju kameras loceklis, Rīgas latviešu biedrības runas vīrs, Ungārijas ģenerālkonsuls Latvijā un a/s Latvijas Lloids valdes priekšsēdis. Zēberga kundze Margareta, dzim. Kāde. Zēbergs bija apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni un atzinības krustu. Miris Latvijā II. pasaules kara vācu okupācijas laikā — 1940. gada 30. oktobrī.

EDUARDS, JĀNIS KRIEVIŅŠ dzimis 1889. gada 17. decembrī Zemgalē, Bauskas pagastā zemtura ģimenē. Pirmo izglītību baudījis Pomušas pagasta skolā, Krieviņš 1905. gadā beidz Bauskas pilsētas skolu. Dažus gadus nostrādājis farmācijas nozarē, Krieviņš 1909. gadā noliek provizora palīga eksāmenu pie Maskavas universitātes medicīnas fakultātes. 1915. gada pavasarī kā eksterns izturējis abiturijas eksāmenu pie Jelgavas ģimnāzijas, Krieviņš tā paša gada rudenī sāk studēt tieslietas Maskavas universitātē un tiek uzņemts korporācijā. 1916. gada vasarā viņš iestājas Aleksandra kara skolā Maskavā, bet pēc saslimšanas ar akutu locītavu reimatismu, pārvests uz II. virsnieku kara skolu, kuŗu beidz 1917. gada rudenī. 1919. gadā Krieviņš atgriežas Latvijā un piedalās brīvības cīņās Latgalē Atsevišķā studentu bataljonā. Pēc kara strādājis kā tiesamatu kandidāts kara tiesu pārvaldē, paraleli studējot tieslietas Latvijas universitātē, kuŗu beidz 1926. gadā. Pēc augstskolas beigšanas Krieviņš līdz 1941. gada decembrim strādā dažādās kara tiesas instancēs un no armijas tiek atvaļināts pulkveža dienesta pakāpē. Laikā no 1935.-40. gadam Krieviņš darbojas kā armijas pārstāvis Rīgas Doma baznīcas pārvaldē. II. pasaules karā, vācu okupācijas laikā viņš strādā Rīgas apgabaltiesā un Tiesu palātā kā viceprokurors. 1944. gada augustā Krieviņš emigrē uz Vāciju un strādā bēgļu aprūpes organizācijās kā sekretārs un tulks Ambergas, Guncenhauzenas un Ansbachas noietnēs, piedaloties arī šo noietņu latviešu komiteju darbā. 1949. gada

rudenī izceļo uz Z.A.S. Valstīm un apmetas uz dzīvi Bruklinā, Ņujorkā. 1957. gadā Krieviņš iegūst Z.A.S. Valstu pavalstniecību.

JĀNIS KRĒBSS dzimis 1894. gada 16. janvārī Valkas apriņķa Blomes pagasta zemkopju Jāņa un Līnas Krēbsu ģimenē. Beidzis Aleksandra ģimnāziju Rīgā, Krēbs 1915. gadā iestājas Maskavas universitātes tieslietu fakultātē un pievienojas frāteru saimei, bet I. pasaules kara studijas pārtraucot, beidz Čugujevas kara skolu, vēlāk studijas turpina Latvijas universitātē un kara juridiskos kursus Rīgā. Krēbs piedalījās Latvijas brīvības cīņās Kurzemē, Zemgalē no 1918. gada 18. decembra kā virsleitnants Kalpaka bataljona atsevišķā studentu rotā. J. Krēbsa kundze Anna, dzim. Bergmane, bija Rīgā populāra zobārste. Latvijas neatkarības gados Krēbs ir Rīgas latviešu biedrības runas vīrs, savienības — "Kalpaka bataljons" pilnvarnieks strādā kā kara izmeklēšanas tiesnesis pulkveža-leitnanta dienesta pakāpē. Apbalvots ar Lāčplēša kara ordeni (par 1919. gada 12. novembra cīņām pie Dzeņu mājām Daudzevas novadā) un Triju zvaigžņu ordeni. Bija viens no aktīvākiem Fraternitas Lettica filistriem. Gājis bojā pirmā krievu okupācijas laikā Latvijā 1941. gadā.

JĀNIS ROMANOVŠ — aktīvs korporācijas Rīgas laikmeta pirmo gadu seniors un oldermanis, sāka inženierzinātņu studijas Maskavā 1915. gadā. I. pasaules karā iesaukts aktīvā karadienestā kā leitnants ņēma dalību Latvijas atbrīvošanas cīņās — Kalpaka bataljona atsevišķā studentu rotā. Miris Rīgā 1930. gada 7. aprīlī.

Sarakstā uzņemti 201 simts gadus vecās Maskavas latviešu brālības pirmo 50 gadu dalībnieks. Šis skaitlis nav obsoluts. Pilnīgi precīzu dalībnieku sarakstu šodien sastādīt vairs nav iespējams. Viens gan skaidrs — starp sarakstā uzņemtiem nav neviena, kuŗš savā laikā nebūtu solījis strādāt tēvu zemei un zinātnei, augsti turēt goda vīra principus un būt patiess draugs saviem zvēresta brāļiem Maskavā.

SARAKSTĀ NEIETILPINĀTIE MASKAVIEŠI.

MOTIVI.

JURKOVSKIS — F. Brīvēznieka istabas biedrs Maskavā 1870. gadā. T. Zeiferts (Brīvēznieks, 136. lp. p.) Jurkovski apzīmē par Brīvēznieka skolas biedri no Gorku mērniecības skolas un atzīmē, ka Jurkovskis “kādu laiku Brīvēzniekam palīdz vārdnīcas darbos”. Tā kā krievu-latviešu-vācu vārdnīcas problēmas tika pārrunātas Maskavas latviešu vakaros, iespējams, ka Jurkovskis kādā no sanāksmēm nēmis dalību. Šo iespēju gan samazina tālākā Zeiferta atzīme, ka jau 1870. gada decembrī Brīvēznieks vēstulē Kaibem rakstījis ka “Jurkovskis pavisam nogājis no ceļa.”

PĒTERSONS (PĒRKONS) T. Zeiferta monogrāfijā — Brīvēznieks minēts kā Brīvēznieka biedrs Maskavā, kuŗš rakstījis Austrumā par Bišu valsti u.c. (140. lp. p.), bet avotos nav norādījumu, ka šis Pētersons būtu nēmis dalību Maskavas latviešu vakaros.

ANDREJS SPĀĢIS (14.I.1820. — 29.VII.1871.) — gados vecākais Brīvēznieka domu biedrs Maskavā dzīvo no 1867. līdz 1869. gadam un 1871. gada pavasarī, palīdz Brīvēzniekam krievu-latviešu-vācu vārdnīcas darbā un satiekas ar viņu gandrīz katru dienu. 1969. gada 21. oktobrī Spāģis kopā ar Brīvēznieku, Kr. Baronu un Kr. Valdemaru nosūta Rīgas latviešu biedrībai apsveikuma telegrammu sakarā ar kara pieminēkļa atklāšanu Garlibam Mērkelim Katikalna kapos, bet avotos nav nekādu norādījumu, ka Spāģis būtu nēmis kādu dalību arī Maskavas latviešu vakaros.

PĒTERIS LIEPIŅŠ fil! J. Krodznieka atmiņās minēts kā Maskavas latviešu lasāmo vakaru dibinātājs 20. oktobrī 1870. gadā: “Pirmo reizi ieradās, kā labi atceros 8 — Brīvēznieks, Dāvis Jurjans, Pēteris Liepiņš, Kannings (soms), Krišjānis Kal-

niņš (stud.), Andrejs Schlēsings (Šlēziņš), Krodznieks, astoto neatceros.” (V. Lazdiņš — Korporācijas Fraternitas Lettica Vēsturiskie Posmi 6. lp. p.). Šo noteikto licību tomēr nepastiprina citi avoti.

Arī LERCHS minēts vienīgi fil! J. Krodznieka atmiņās kā Bandreviča, Andersona, Buša, F. Vinklera laika biedrs. Iespējama šī Lercha radniecība ar matemātikas studentu Juri Lerchu, kuŗš korporācijā iestājās 1906. gadā.

Tāpat tikai fil! J. Krodznieka vakaru dibināšanas atmiņās pieminētā KREIŠMAŅA vārds nav atrodams citos avotos.

Ļoti bieži Maskavas vakarnieku atmiņās minēts JĒKABS REMPĒTERS: tā V. Lazdiņš piemin, ka uz III. vispārīgiem dziesmu svētkiem 1888. gadā Rīgā no Maskavas ieradušies 13 Maskavas latviešu studentu vakara dalībnieki “ar veco vakarnieku Rempēteri priekšgalā, kuŗš bija viņiem iestudējis dziesmu svētku dziesmas” (V. Lazdiņš — Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi, 14. lp. p.). Ž. Unams kā vakarnieku min “virskolotāju Rempēteri” (Ž. Unams — Tautiskā doma Maskavas latv. vakaros — Burtnieks Nr. 7. 1932. g. 554. lp. p.). Rempēters minēts arī kādā Kr. Valdemāra Brīvēzniekam 1889. gada 22. februārī rakstītā vēstulē (ibidem 547. lp. p.). Tāpat Rempēters atzīmēts arī bij. fil! O. Berkolda atmiņās (Austruma Vēsture 68. lp. p.). Rempētera vārds tomēr nav atrodams nedz korporācijas no 1880. gada vestā locekļu sarakstā, nedz kādā vēlākā filistru sarakstā jeb kases pārskatā, nav redzams arī nevienā korporācijas locekļu grupu foto attēlā, no kā slēdzams, ka Rempēters gan frāteru saimei Maskavā stāvējis ļoti tuvu, piedalījies dažās viņu sanāksmēs, sevišķi privātās mājās, apmācījis studentus dziedāšanā, bijis viesis gada svētkos un komersos, bet korporācijas loceklis formāli nekad nav bijis. Tā kā Jēkabs Rempēters bija studējis ķīmiju

(1880.-81. g.) Rīgas Politehniskā Institutā (Latviešu Literatūras Darbinieki, Rīgā, 1965. g. 246. lp. p.) un piedalījies Selonijas dibināšanā (Selonijas Albums 1880.-1905. g.), tad domājams, ka viņš, tā pat kā Lettonia's filistri Jēkabs Velme un Augusts Pētersons (pirmā laikā) formāli neiestājās Maskavas vakaros un vēlāk Frat. Moscoviensis tāpēc, ka turēja par neiespējamu vienā un tai pašā laikā sastāvēt divās korporācijās. Jēkabs Rempēters dzimis 28.I.1860. g. Studijas Rīgas Politehniskā Institutā nebeidzis, viņš strādāja kā mājskolotājs Kurzemē (1882.-84.), no 1884. gada Maskavā kā korespondents, mājskolotājs, neredzīgo skolas direktors un, pēc ģimnāzijas skolotāja eksāmena nolikšanas, 1889. gadā, kā vācu valodas pasniedzējs Maskavas Ķeizariskajā praktiskajā tirdzniecības akadēmijā. Tulkojis un sarakstījis vairākas lugas.

J. REINICS, jurists, kurš Maskavas universitātē itkā studējis no 1875. — 1880. gadam, pieminēts tikai Austruma Vēsturē (22. lp. p.). Nav nekādu norādījumu, ka Reinics būtu ņēmis dalību Maskavas latviešu vakaros.

Arī JĀNIS ĶELMERS minēts vienīgi Austruma Vēsturē (22. lp. p.) kā Maskavas universitātes tiesību zinātņu students 1877.-81. g. bez norādījuma, ka viņš būtu ņēmis kādu dalību korporācijā.

JĒKABS VELME (25.XI.1855. — 16.V.1928.), mēnešraksta Austrums izdevējs un redaktors, Tērbatas universitātes absolvents un Lettonia's filistrs, Maskavā ieradās 1881. gada rudenī un nodzīvoja 40 gadus, ņemdams aktīvu dalību Maskavas latviešu sabiedriskā dzīvē, bet nekad nav skaitījies Maskavas latviešu vakaru, resp. Frat. Moscoviensis filistru sarakstos, acīmredzot pārliecībā, ka var piederēt tikai vienas korporācijas saimei.

MATĪSS SILIŅŠ par Maskavas latviešu vakaru dalībnieku apzīmēts vienīgi Ž. Unama rakstā — Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros: "Matīss Siliņš (dz. 1861. g., aktīvs vakarnieks no 1885.-88.) kļuva

par ievērojamu latv. etnogrāfu un kartogrāfu" (Burtnieks Nr. 7., 1932. g. 553. lp. p.).

Tas pats sakāms par JĀNI KRIŠKĀNU, par kuŗu Ž. Unams augstāk minētā rakstā (554. lp. p.) saka — "Jānis Kriškāns (1863.-1916.), vakarnieks no 1885.-88. g., viens no ievērojamākiem latviešu skolotājiem un paidaģoģiskiem rakstniekiem."

Arī EDUARDU MEDNI (dzim. 9.II. 1963. g.) kā Maskavas latviešu studentu sabiedrības locekli pazīst vienīgi Ž. Unams jau citētā rakstā: "pazīstamais paidaģogs un bij. skolu inspektors Eduards Mednis, vakarnieks 1888. un 89. g." (554. lp. p.). Austruma Vēsture atzīmē Medni kā Maskavā strādājošu skolotāju (41. lp. p.). Par Matīsu Siliņu, Jāni Kriškānu un Eduardu Medni trūkst jebkādu dokumentārisku vai citu pierādījumu, kas apstiprinātu Ž. Unama apgalvojumu, ka tie skaitījušies Maskavas latviešu brālības formāli locekļi.

ALEKSANDRS HARITONOVSKIS Austruma Vēstures maskaviešu sarakstā (44. lp. p.) iekļuvis autoram akli sekojot fil! V. Lazdiņa 5 gadus (1934. g.) iepriekš sastādītam korporācijas locekļu sarakstam, kuŗā Haritonovskis ievests tikai tāpēc, ka viņš 1923. gada 26. oktobrī uzņemts kā goda filistrs Fraternalitas Letticā. Patiesībā fil! A. Haritonovskis Maskavā nekad nav studējis, bet universitāti beidzis Pēterburgā, par ko lakoniski atzīmēts arī fil! V. Lazdiņa konspektā (16. lp. p.): "Aleksandrs Haritonovskis (iur., 90.-94. P. fil! no 26. X.23. g.)". Šo piezīmi Austruma vēsturnieks acīmredzot vai nu nav ievērojis, jeb sapratis. Tāda pat kļūda Austruma Vēstures autoram gadījies arī ar fil! JĀNI KALACI, kuŗu viņš ievējis savā sarakstā kā iestājušos Maskavas universitātē un korporācijā 1888. gadā (43. lp. p.). Patiesībā arī fil! J. Kalacs Maskavā nekad nav studējis. Fil! V. Lazdiņa konspektā pie viņa vārda atzīmēts: "Jānis Kalacs (mēd., iur. T. 88.-89., P. 89.-93. Fr. L. fil! no 9.IV. 23. g.-izst.)". Jānis Kalacs dzimis 1868. g. 10. janvārī Valkas apriņķa Tiepeles muižā kā Pētera un Henrietas Kalacu dēls. Studējis medicīnu un tieslietas Tērbatas un Pē-

terburgas universitātēs, ko beidzis 1895. g. Bijis dažādos tiesu amatos Krevijā, Tiesu palatas loceklis Irkutskā, bet Latvijā Daugavpils apgabaltiesas priekšsēdis 1920. g. 1922. g. 7. sept. iecelts par senatoru, kopš 1927. gada Senāta administratīvā departamenta priekšsēdis. 1921.-47. g. — Latvijas sarkanā krusta valdes un prezidija loceklis, Latvijas tiesnešu biedrības padomes vicepriekšsēdis. 9.IV.1923. g. uzņemts par goda filistri Frat. Lettica. Publicējis rakstus Tieslietu Ministrijas Vēstnesī un Juristā. Kundze Marija Kalacs, dzim. Martinova. 1944. gadā Kalacs devās trimdā uz Vāciju, kur bija Latviešu centrālās komitejas augstākās tiesas priekšsēdis. Mira 2. februārī 1947. gadā Detmoldā, Vācijā.

JĒKABS SKOLMEISTARS kā vakarnieks pazīstams tikai Ž. Unamam: “Bez tam atzīmējami vēl šādi aktīvi vakarnieki: kapteinis Jēkabs Skolmeistars (publicējis rakstus par serbu-turku karu)”, (augstāk citētā raksta 554. lp. p.). Nepārlicina arī tā paša raksta citā vietā (547. lp. p.) citētais izraksts no Kr. Valdemāra Brīvzemniekam 22. februārī 1889. g. rakstītās vēstules: “vakar sapulcē Velme nebija. Bija kopā kādi 25 vīri, no vecajiem Barons, Skolmeistars, Rempēteris, Krastkalns” — jo Krastkalns Maskavas universitātē iestājās tikai 1891. gadā, kādēļ 1889. gada sanāksmē, ja vispār varēja piedalīties, tad nekādā gadījumā nevarēja no Valdemāra tikt apzīmēts par “veco” (Krastkalns toreiz bija 20 gadus vecs). Iespējams, ka Skolmeistars sanāksmē pie Valdemāra piedalījies kā pēdējā viesis. Nekādos korporācijas sarakstos viņa vārds nav atrodams.

TAUPMANIS minēts vienīgi Austruma Vēsturē (68. lp. p.) pievestā Ō. Berkolda stāstā, pēc kuŗa Taupmanis itkā piedalījies kādā korporācijas sarīkojumā 1901. galā.

ALEKSANDRS BŪMANIS šīs grāmatas maskavišu sarakstā nav ievests tāpēc, ka Maskavā nekad nav studējis un korporācijā kā Frat. Lettica's goda filistrs uzņemts 1923. gada 26. oktobrī, Rīgā. Fil. V.

Lazdiņa konspektā (Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi 22. lp. p.) pie viņa vārda atzīmēts: “1902. g.—Aleksandrs Būmanis (iur. P. 02., T. 03., 04. Fr. Lett. fil! no 26.X. 23. g.). “Aleksandrs Būmanis dzimis 1881. gada 12. decembrī Jaunpiebalgā: Studējis tiesības Tērbatā un Petrogradā, kuŗas universitāti beidzis 1914 gadā. I. pasaules kara laikā bijis Latviešu bēgļu centralkomitejas juriskonsults, 1920.-37. g. — Rīgas apgabaltiesas priekšsēdis. No 1921. g. Latvijas universitātes civiltiesību docents, vēlāk profesors, no 1933. gada — Dr. iur. Būmanis izstrādājis autora tiesību likumprojektu, sarakstījis civiltiesību terminoloģijas vārdnīcu, piedalījies prezidenta Kārļa Ulmaņa civillikuma izstrādāšanā un rediģēšanā. Būmanis strādājis arī publicistikā, komponējis muziku Blaumaņa lūgām Skroderdienas Silmačos un Trīnes grēki. Miris autokatastrofā Lietuvā 17. augustā 1937. gadā. Aplabāts Rīgas Meža kapos.

BERTA ALBATS, Dzim. BĒĶIS, kuŗa korporācijā uzņemta 4. decembrī 1904. gadā un izstājusies 1906. gada oktobrī, sarakstā nav uzņemta tāpēc, ka viņas uzņemšana notikusi pretēji toreiz spēkā esošiem korporācijas komāniem (statutiem), kuŗus Bertas Bēķis uzņemšanas gadījumā aktīvo konvents Maskavā bija vienpusīgi grozījis, iztulkojot noteikumu 5. paragrafu — “par nebalstiesīgiem biedriem var tikt uzņemti jeb kuŗas Maskavas augstskolas audzēkņi, kā arī brīvklaušitāji un farmaceiti” itkā tas attiektos arī uz sievietēm un tai pašā laikā (1904. gada 4. decembra konventā) šo 5. paragrafu grozījis šādi: “par nebalstiesīgu biedru var tikt uzņemti jeb kuŗas Maskavas augstskolas abēja dzimuma audzēkņi”. Tā kā toreiz spēkā esošos un 1902. gada 13. janvāra filistru un aktīvo konventā Rīgā oficiāli pieņemtos statusus aktīvo konventam vienpusīgi nebija tiesības grozīt, 1905. gada 12. janvāra filistru konvents šo grozījumu noraidīja, līdz ar ko B. Bēķis uzņemšanai zuda legāls pamats un viņa no korporācijas izstājās. Berta Bēķis dzimusi Vietalvas — Odzienes pagastā 1879. g. 12. janvarī. Kopā ar saviem brāļiem — Kārli un Arturu Bēķiem, Frat. Moscoviensis locekļiem viņa ieradās Maskavā un studēja

valodas sieviešu augstākosursos. Korporācijā viņa iepazīnās ar savu nākošo vīru — fil! Hermani Albatu un kopā ar viņu devās uz Franciju, kur studēja Grenoblē franču valodu, iegūstot franču valodas skolotājas tiesības. Bertas Albats, dzim. Bēķis divi dēli — Bruno un Huberts Albati bija Frat. Lettica's locekļi. Berta Albats mirusi savā dzimtā novadā Latvijā 1962. gada 8. aprīlī.

MEIJS — Maskavas kadetu korpusa vācu valodas skolotājs gadu simteņu maiņā vairākkārt viesojies Frat. Moscoviensis konventa dzīvoklī. 1902. gada balles foto attēlā viņš apzīmēts kā viesis bet nekad nav skaitījies korporācijas sarakstos.

JŪLIJS KRŪMIŅŠ fil! V. Lazdiņa sastādītā maskaviešu sarakstā ("Posmi" 25. lp. p.) acīmredzot ievests kļūdas dēļ, iespējams, samainot viņu ar fil! Kārli Eglīti, kurš tiešām korporācijā uzņemts reizā ar Jūliju Šmitu. Jūlija Krūmiņa vārds nav atrodams nevienā citā autora rīcībā esošā avotā.

VALENTINS DĀVIS gan savā laikā studējis Maskavā, bet Frat. Moscoviensis saimei nav pievienojies. Fil! V. Lazdiņš sarakstā pie viņa vārda šāda piezīme ("Posmu" 26. lp. p.): "1912. g. Valentins Dāvis (iur. 12.-16.) fil! no 26.X.23. g. "Valentins Dāvis dzimis 1891. g. 20. maijā Grašu pagasta, lauksaimnieka ģimenē. No-beidzis Rīgas pareizticīgo semināru, Dāvis studē tieslietas Varšavas universitātē, paraleli apmeklējot arī augstākos pedagoģiskos vēstures kursus. I. pasaules kara laikā Varšavas universitāti evakuē uz Maskavu un Dāvis nāk saskarē ar Frat. Moscoviensis locekļiem. Kara laikā Dāvis strādā ziemeļu frontes Viskrievijas zemstu

savienībā. Pēc studiju beigšanas Dāvis strādā kā tiesamatu kandidāts apgabaltiesā Rostovā pie Donas, līdztekus darbodamies kā sekretārs Latviešu bēgļu apgādes komitejā Donas apgabalā. Neatkarīgās Latvijas pirmos gados Dāvis darbojas magistratūrā — ir Rīgas pilsētas izmeklēšanas tiesnesis, Rīgas un Daugavpils apgabaltiesu viceprokurors un prokurors. 1923. gada 26. oktobrī viņu uzņem korporācijā. Sākot ar 1924. gadu, fil! V. Dāvis darbojas kā zvērināts advokāts Rīgā. 1944. gadā Dāvis dodas trimdā uz Vāciju, kur strādā kā UNRRAs un IRO juriskonsults un Sabiedriskās tiesas priekšsēdis Valkas noietnē. Dzīves beigu posmu Dāvis pavada Z.A.S. Valstīs, kur mirst 1968. gada 4. septembrī Čikagā. Apbedīts 7. septembrī Oakridge kapos.

JĀNIS ANKRAVS dzimis 1892. gada 13. jūlijā Sarkanu pagasta Jaunzemos kā lauksaimnieku Jāņa un Edas (dzim. Zeltiņa) Ankravu dēls. Beidzis Rīgas garīgo semināru, Ankravs studē 1912.-1916. g. komercinstitūtā Maskavā, bet neatkarīgās Latvijas laikā tieslietas Latvijas universitātē (1921.-25. g.). Bijis apgabaltiesas loceklis, vicepriekšsēdētājs un senāta prokurors. Frāteru saimei pievienojies 1934. gada februārī. Jurista karjeru Ankravs beidz kā Latvijas Senāta senators kriminālās kasācijas departamentā. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni. Kundze Olga, dzim. Avotiņa, pēc profesijas skolotāja. II. pasaules karā beidzoties, Ankravs paliek dzimtenē un mirst ārkārtīgi grūtos apstākļos 1963. gada novembra pēdējās dienās. Apglabāts 1. decembrī 1963. g. Rīgā. Fil! V. Lazdiņa sarakstā ("Posmu" 26. lp. p.) par viņu atzīmēts: "1912. g. — Jānis Ankravs (M. kom. inst. 12.-16.; Latv. un. 21-25. fil! no II. 34. g."

IZRAKSTS

NO Ž. UNAMA 1960. GADA 13. OKTOBRA

VĒSTULES GRĀMATAS AUTORAM.

“Un nu man Jums jāziņo kas svarīgs. Nezināju, vai biju piemirsis, ka Jūs esat Fratērnitas Lettica loceklis. Bija priekšstats, ka Jūs esat lettonis. Man savā laikā bija labas, ļoti labas personīgas attiecības ar Fr. Lettica filistriem Krastkalnu, V. Lazdiņu, Kreicbergu u.c. Zv. adv. Viktors Lazdiņš bija uzrakstījis Fr. Lettica vēsturi. Īsi pirms lielnieku ienākšanas viņš iedeva to man rediģēšanai un papildināšanai, jo par latviešu tautisko kustību, arī Maskavā man bija visbagātākais privātais arhīvs. Es V. Lazdiņa uzrakstīto Fr. Lett. vēsturi biju tikko spējījis pirmo reizi izlasīt, kad Rīgā ienāca lielnieki. Es biju otrais direktors, ko atlaida no vietas. Nogāju pagrīdē un sāku bēgūt. Manuskripts palika manā Jūrmalas mājā, kur dzīvoja mana māte. Pa to laiku arī V. Lazdiņš aizgāja savu, Jums zināmo ceļu. Tā manuskripts, daļēji piemirsts, manas mātes dzīvoklī palika arī vācu laikā. Es to biju starplaikos izrediģējis un gaidīju normālu apstākļu atjaunošanos, lai nodotu atpakaļ Fr. Letticai, jo autors V.L. vairs nebija aizsniedzams. Turpat arī glabājās 90% no mana arhīva. Bet kad uznāca mana bēgšana (par to tagad ir izdota grāmata “Melnā vara”), man uz Jūrmalu vairs nebija iespējams aizklūt. Tur palika ļoti daudz vērtīga materiāla, arī V.L. manuskripts. Tagad ir zināms sekojošais — mana māja Majoros ir konfiscēta, bet mana māte tur

ir dzīvojusi netraucēti līdz savai nāvei 1946. g. Pēc manas mātes nāves ir konfiscēta visa mana biblioteka un viss arhīvs un viss tas nodots valsts bibliotēkas rīcībā Rīgā. Es domāju, ka tas noticis pēc kāda mana bij. darbinieka ierosinājuma, jo es vairākus gadus biju arī valsts bibliotēkas direktors. Ar to ir gribēts visu manu arhīvu saglabāt. Un tur, gandrīz droši var teikt, atrodas arī V.L. uzrakstītā Fr. Lettica vēsture. Tas nozīmē, ka šis manuskripts nebūs gājis bojā. Tas labvēlīgos apstākļos būs atdabūjams un izlietojams. Tāds pat liktenis ir arī senatora, agr. sūtņa un Saeimas prezidenta Vesmaņa memoriāliem, ko manuskriptā Vesmaņa māsa vācu laikā man iedeva uzglabāšanai un ar viņas piekrišanu es to kā privātu deponējumu novietoju valsts bibliotēkas arhīvē. Esmu pārliecināts, ka tur vēlāk mēs atradīsim arī Fr. Lettica vēsturi. Jūs esat pirmais Fr. Lettica loceklis trimdā, kam es šo vēstures gaitu un likteni atklāju. Varat to pie gadījuma darīt zināmu arī citiem, lai kaut vai pēc nākamiem 90 gadiem zinātu, kur meklēt kādu tīri labi uzrakstītu Fr. Lettica vēsturi. Man tikai nepatīktu, ka šo gadījumu izlietotu kā pārmetumu, kaut vai netiešu pret mani, ka V. Lazd. manuskripts palicis Latvijā. Man pašam tur ir palikušas tūkstošu reizes lielākas literāras un vēsturiskas vērtības.”

NORĀDĪJUMI UZ AVOTIEM.

1. Dr. iur. T. Sanders. Ko nevaram atstāt bez atbildes. Piezīmes pie A. Švābes Latvijas vēsture 1800-1914. Universitātes Nr. 7. 1960.
2. Hermanis Kreicers. Logi. 1967. 25. lp. p.
3. Edgars Ķiploks. Latviešu studentu kustības simts gadi. Referāts Linkolnā. Universitātes Nr. 4. 1957.
4. Mag. iur. A. Strautnieks (lett.). Čikāgas korporāciju kopas literārā vakarā 1966. g. 26. februārī nolasīts referāts.
5. Citēts pēc A. Švābe Latvijas vēsture 1800-1914. Uppsala 1958. 368. lp. p.
6. Ibidem 372. lp. p.
7. Ibidem 370. lp. p.
8. Ibidem 369. lp. p.
9. Aronu Matīss. Krišjānis Valdemars savā dzīvē un darbā. Cit. pēc Ernests Blanks. Latviešu tautas atmoda. 1927. 93. lp. p.
10. Kārlis Dzirkalis. Lettonia's Tērbatas laiki un to nozīme latviešu intelligences tapšanā un attīstībā. Lettonia 90 gados. Ņujorkā 1960.
11. Cit. pēc A. Švābe Latvijas vēsture 1800-1914. 366. lp. p.
12. Ibidem 366. lp. p.
13. Cit. pēc E. Dunsdorfs Deivīņvīru spēks Stockholm 1956. 234. lp. p.
14. A. Švābe. Latvijas vēsture 1800-1914. 376. lp. p.
15. Ibidem 363. lp. p.
16. E. Blanks. Latvju tautas atmoda 181. lp. p.
17. Vītauts Kalniņš. Veca lappuse latviešu studentu korporāciju vēsturē. Universitātes Nr. 10. 1962.
18. Edgars Ķiploks. Tautiskā kustība un korporācijas. Tērbatas latviešu pulciņš un korporācija Fraternitas Academica Dorpatensis. Universitātes Nr. 3. 1956.
19. Vītauts Kalniņš. Veca lappuse latviešu studentu korporāciju vēsturē. Universitātes Nr. 10. 1962.
20. Ž. Unams. Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros. Burtnieks Nr. 6., 1932. 452. lp. p.
21. Arturs Baumanis. Krišjānis Barons. Biografija. Augsburgā, 1946., 23. lp. p.
22. Cit. pēc V. Kalniņa Veca lappuse latviešu studentu korporāciju vēsturē. Universitātes Nr. 10., 1962.
23. A. Baumanis. Kr. Barons. 30. lp. p.
24. Dr. A. Zandbergs. Atmiņas par Krišjāni Valdemaru, viņa īsa biogrāfija, idejas, cīņa pret Baltijas muižniekiem un darbu saraksts. Otrs izdevums. Rīgā, 1928. Autora apgādībā. 47. lp. p.
25. T. Zeiferts. Latviešu rakstniecības vēsture II. 1958. 56./57. lp. p.
26. A. Švābe. Latvijas vēsture 1800.-1914. 389./90. lp. p.
27. Teodors Zeiferts. Brīvēmnieks. Tautas darbinieka mūžs un laikmeta aina. I.R. L.B. Brīvēmnieka rakstu komisijas izdevums. Rīgā 1929. 81/82 lp. p.
28. J. Velme. Atmiņas no manas Maskavas dzīves. Runa, turēta Maskavas latviešu vēsturnieciski-valodnieciskā pulciņā 19. februārī 1914. gadā. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts Nr. 12. decembrī 1922.
29. Citēts pēc Ž. Unams. Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros. Burtnieks Nr. 6. 1932. g. 544. lp. p.
30. Fraternitas Lettica's biletēns Nr. 7, 1955.
31. Citēts pēc A. Kurmis. Austruma Vēsture. 1940. 155. lp. p.
32. E. Blanks. Latviešu tautas atmoda. 110/111. lp. p.
33. Dr. A. Zandbergs. Atmiņas. 146. lp. p.
34. Cit. pēc A. Švābe. Latvijas vēsture 1800-1914. 389. lp. p.
35. A. Baumanis. Kr. Barons. 69. lp. p.
36. T. Zeiferts. Brīvēmnieks. 95. lp. p.
37. Cit. pēc A. Kurmis. Austruma Vēsture. 16/17. lp. p.
38. T. Zeiferts. Brīvēmnieks 65. lp. p.
39. Ibidem 66. lp. p.
40. Zvēr. adv. V. Lazdiņš. Korporācijas Fraternitas Lettica Vēsturiskie Posmi.

- Rīgā, 1934., 7. lp. p.
41. J. Velme. Atmiņas no manas Maskavas dzīves. 1237. lp. p.
 42. Ž. Unams. Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros. 457. lp. p.
 43. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmī. 7/8. lp. p.
 44. A. Baumanis. Kriš. Barons. 69. lp. p.
 45. Citēts pēc Ž. Unams. Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros. Burtnieks Nr. 7. 1932. 543. lp. p.
 46. A. Baumanis. Kriš. Barons. 71./72. lp. p.
 47. A. Švābe. Latvijas vēsture 1800-1914. 392. lp. p.
 48. T. Zeiferts. Brīvzemnieks. 138. lp. p.
 49. Ibidem 138. lp. p.
 50. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmī. 8. lp. p.
 51. J. Velme. Atmiņas no manas Maskavas dzīves. 1234. lp. p.
 52. Ibidem 1235. lp. p.
 53. P. Dreimanis. Krišjāņa Valdemara gars un spars. Rīgā 1928. Ģenerālkomisijā Latvijas Vidusskolu Skolatāju Kooperatīvā Tērbatas ielā 15/17, 24. lp. p.
 54. A. Grīns. Trīs gadsimti un trīs vadoni. Grāmatu apgāds A. Gulbis Rīgā 1937. 31. lp. p.
 55. T. Zeiferts. Brīvzemnieks. 111. lp. p.
 56. T. Zeiferts. Latviešu rakstniecības vēsture II. 366. lp. p.
 57. Cit. pēc. Ž. Unams. Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros 454./456. lp. p.
 58. T. Zeiferts. Brīvzemnieks. 153. lp. p.
 59. T. Zeiferts. Latviešu rakstniecības vēsture II. 296/97. lp. p.
 60. Ibidem 294. lp. p.
 61. Ž. Unams. Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros. 454./456. lp. p.
 62. T. Zeiferts. Brīvzemnieks. 142. lp. p.
 63. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmī. 6. lp. p.
 64. Kārlis Dzirkalis. Lettonia 1870.-1920. Lettonia 90 gados. Ņujorkā 1960. 22. lp. p.
 65. Ibidem.
 66. Agr. Arnolds Kopmanis. Rīgas Politehniskā Instituta buršu valstības izveidošanās. Universitātes Nr. 10. 1962.
 67. Agr. Arnolds Kopmanis. Rīgas Politehniskā Instituta buršu valstības izveidošanās. Universitātes Nr. 11. 1963.
 68. Ibidem.
 69. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmī. 9. lp. p.
 70. Cit. pēc A. Kurmis. Austruma Vēsture. 24. lp. p.
 71. Ibidem 25. lp. p.
 72. J. Velme. Atmiņas no manas Maskavas dzīves. 1237. lp. p.
 73. A. Bandrevičs. Jānis Čakste manā atmiņā. Jānis Čakste. Ilustrēts piemiņas rakstu krājums. Rīgā 1928. 203. lp. p.
 74. Cit. pēc. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 45. lp. p.
 75. Ibidem 23./24. lp. p.
 76. Ibidem 35. lp. p.
 77. Ibidem 31. lp. p.
 78. A. Švābe. Latvijas vēsture 1800.-1914. 375. lp. p.
 79. A. Zandbergs. Atmiņas par Kr. Valde-ru. 21. lp. p.
 80. Ernests Blanks. Latvju Tautas Atmoda. 97. lp. p.
 81. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 35. lp. p.
 82. E. Ķiploks. Tautiskā kustība un korporācijas. Universitātes Nr. 3. 1956.
 83. J. Sanders. 120 gadi pēc Kronvalda Aša dzimšanas. Pārspiedums no Universitātes 1937. g. 15. aprīļa nr. toreiz 100 gadu atcerei. Universitātes Nr. 4. 1957.
 84. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 68. lp. p.
 85. Ibidem 26. lp. p.
 86. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmī. 31. lp. p.
 87. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 35. lp. p.
 88. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmī. 31. lp. p.
 89. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 28. lp. p.
 90. Cit. pēc. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmī. 12. lp. p.
 91. J. Velme. Atmiņas no manas Maskavas dzīves. 1241. lp. p.
 92. Cit. pēc V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmī. 13. lp. p.
 93. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 38. lp. p.
 94. Ibidem 38. lp. p.
 95. Ž. Unams. Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros. 457. lp. p.
 96. Cit. pēc V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmī. 12. lp. p.
 97. Publicists A. Bandevičs. Jānis Čakste

- manā atmiņā. Jānis Čakste. Ilustrēts piemiņas rakstu krājums. Rīgā 1928. 204. lp. p.
98. Cit. pēc A. Kurmis. Austruma vēsture. 40./41. lp. p.
99. Dr. A. Zandbergs. Atmiņas par Kriš. Valdemaru. 148. lp. p.
100. J. Velme. Atmiņas no manas Maskavas dzīves. 1239. lp. p.
101. E. Blanks. Latvju Tautas Atmoda. 76. lp. p.
102. A. Švābe. Latvijas vēsture. 1800-1914. 424. lp. p.
103. T. Zeiferts. Latviešu rakstniecības vēsture III. 27. lp. p.
104. Ž. Unams. Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros. 548./49. lp. p.
105. Ibidem 550. lp. p.
106. Ibidem 551. lp. p.
107. Ibidem 552. lp. p.
108. T. Zeiferts. Latv. rakstn. vēsture. III. 37. lp. p.
109. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 44./45. lp. p.
110. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi. 16. lp. p.
111. T. Zeiferts-Unams. Brīvēzemnieks II. 83. lp. p. Cit. pēc A. Kurmis Austruma Vēsture. 47. lp. p.
112. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 50. lp. p.
113. Ibidem 50. lp. p.
114. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi. 16. lp. p.
115. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 52. lp. p.
116. E. Blanks. Latvju Tautas Atmoda. 219. lp. p.
117. Ibidem 192. lp. p.
118. Ibidem 196. lp. p.
119. T. Zeiferts. Latviešu rakstn. vēsture III. 53. lp. p.
120. E. Blanks. Latvju Tautas Atmoda. 194. lp. p.
121. Ibidem 199. lp. p.
122. Ibidem 202./205. lp. p.
123. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi. 9. lp. p.
124. Ibidem 19. lp. p.
125. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 57. lp. p.
126. Ibidem 67. lp. p.
127. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi. 16./18. lp. p.
128. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 72. lp. p.
129. Dr. A. Zandbergs. Atmiņas par Kr. Valdemaru. 190./191. lp. p.
130. Cit. pēc A. Kurmis. Austruma Vēsture. 55./56. lp. p.
131. E. Blanks. Latvju Tautas Atmoda. 219. lp. p.
132. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 72. lp. p.
133. T. Zeiferts. Latviešu rakstniecības vēsture III.
134. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 60. lp. p.
135. T. Zeiferts. Brīvēzemnieks, Cit. pēc A. Kurmis Austruma Vēsture. 48. lp. p.
136. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 49. lp. p.
137. Ibidem 48. lp. p.
138. A. Švābe. Latvijas Vēsture 1800.-1914. 445. lp. p.
139. Ibidem 476. lp. p.
140. Cit. pēc A. Kurmis. Austruma Vēsture. 62. lp. p.
141. Ibidem 60. lp. p.
142. Ibidem 61. lp. p.
143. G. Adminis. Studentu nemieri pirms 50 gadiem. Universitas Nr. 2. 1955. g.
144. Ibidem.
145. Ibidem.
146. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 63./64. lp. p.
147. Ibidem 67./68. lp. p.
148. Ibidem 102. lp. p.
149. Ibidem 123./124. lp. p.
150. Ibidem 106. lp. p.
151. Ibidem 71. lp. p.
152. Ibidem 71. lp. p.
153. Ibidem 68./69. lp. p.
154. Ibidem 69. lp. p.
155. Ibidem 72. lp. p.
156. Ibidem 72./73. lp. p.
157. Ibidem 73. lp. p.
158. Cit. pēc V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi 22. lp. p.
159. Cit. pēc A. Kurmis. Austruma Vēsture. 72. lp. p.
160. Ibidem 78. lp. p.
161. Ibidem 80. lp. p.
162. Ibidem 82. lp. p.
163. R.P.I. Universitas Nr. 8. 1961.
164. A. Švābe. Latvijas Vēsture 1800.-1914. 705. lp. p.
165. Mag. iur. Teofilis Cirķelis. Lettonia's dzīves un darba ikdiena Latvijas brīvvalsts

- laikā. Lettonia 90 gados. Ņujorkā 1960. g. 27. lp. p.
166. Cit. pēc A. Kurmis. Austruma Vēsture. 89./91. lp. p.
167. Ibidem 89. lp. p.
168. Ibidem 101. lp. p.
169. Ibidem 83./84. lp. p.
170. Ibidem 91. lp. p.
171. Ibidem 86. lp. p.
172. Ibidem 84./85. lp. p.
173. Ibidem 85. lp. p.
174. Ibidem 86. lp. p.
175. Ibidem 87. lp. p.
176. Ibidem 87./88. lp. p.
177. Ibidem 88. lp. p.
178. Ibidem 93. lp. p.
179. Ibidem 93. lp. p.
180. Fraternitas Lettica's bijetēns Nr. 11. un 18.
181. A. Kurmis Austruma Vēsture. 89. lp. p.
182. Ibidem 92. lp. p.
183. E. Blanks. Latvju Tautas Atmoda. 43./44. lp. p.
184. Ibidem 92. lp. p.
185. Dr.iur. Tāļivaldiš Sanders. Ko nevaram atstāt bez atbildes. Universitas Nr. 7. 1960.
186. T. Zeiferts. Latv. rakstn. vēsture III. 357. lp. p.
187. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 95. lp. p.
188. Cit. pēc A. Kurmis Austruma Vēsture. 98. lp. p.
189. Ibidem 96./97. lp. p.
190. Ibidem 97. lp. p.
191. A. švābe. Latvijas Vēsture 1800.-1914. 352. lp. p.
192. Cit. pēc A. Kurmis. Austruma Vēsture. 100./101. lp. p.
193. Ibidem 98./101. lp. p.
194. Ibidem 110. lp. p.
195. Ibidem 110. lp. p.
196. Yevgeny Yevtušenko — A. precocious autobiography. Translated from the Russian by Andrew R. Mac Andrew. Penguin Books 1965. 13. lp. p.
197. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 123. lp. p.
198. Ibidem 99. lp. p.
199. Ibidem 118. lp. p.
200. Ibidem 126. lp. p.
201. Ibidem 127. lp. p.
202. Ibidem 103./104. lp. p.
203. Ibidem 105. lp. p.
204. Ibidem 117. lp. p.
205. Ibidem 119./120. lp. p.
206. Ibidem 107./108. lp. p.
207. Ibidem 96. lp. p.
208. Latviešu Studentu Gada Grāmata I. 1914. Izdevusi Maskavas latviešu studējošo palīdzības biedrība. Ģenerālkomisijā pie O. Zeltiņa Rīgā, Tērbatas ielā 20. 126/128. lp. p.
209. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 106./107. lp. p.
210. Ibidem 108./110. lp. p.
211. Ibidem 112. lp. p.
212. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi 35.-40. lp. p., A. Kurmis Austruma Vēsture 112./117. lp. p.
213. A. Kurmis. Austruma Vēsture 123. lp. p.
214. Ibidem 118. lp. p.
215. Ibidem 96. lp. p.
216. Ibidem 122. lp. p.
217. V. Jursona atmiņas.
218. A. Plensners. 18. novembra vērtos. Laiks Nr. 61. (1897.) 31.VII.1968. g.
219. A. Kurmis Austruma Vēsture. 123. lp. p.
220. Ibidem 124. lp. p.
221. Ibidem 125. lp. p.
222. Ibidem 127. lp. p.
223. Dr. A. Grīnupa atmiņas.
224. Citēts pēc A. švābe — Latvijas Vēsture 1800.-1914. 476. lp. p.
225. A. Kurmis. Austruma Vēsture 123. lp. p.
226. E. Blanks. Latvju Tautas Atmoda. 31. lp. p.
227. E. Andersons. Latvijas Vēsture 1914.-1920. 1967. g. 516. lp. p.
228. A. Plensners. 18. nov. vērtos. Atmiņu virtne. Laiks Nr. 61. 31.VII.1968. g.
229. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 129. lp. p.
230. Dr. A. Grīnups. Atmiņas par maniem studenta gadiem Maskavā. Vita Fratrum Nr. 18.
231. A. Kurmis. Austruma Vēsture. 132. lp. p.
232. Ibidem 129. lp. p.
233. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi. 28. lp. p.
234. Cit. pēc A. Kurmis. Austruma Vēsture 128. lp. p.
235. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi. 28. lp. p.

236. Ibidem 29. lp. p.
 237. Ibidem 28./30. lp. p.
 238. Cit. pēc A. Kurmis. Austruma Vēsture. 128. lp. p.
 239. Ibidem 80. lp. p.
 240. Ibidem 96./97. lp. p.
 241. Ibidem 130. lp. p.
 242. Ibidem 136. lp. p.
 243. Ibidem 131. lp. p.
 244. Ibidem 136. lp. p.
 245. Latviešu Studentu Gada Grāmata I. 1914. g. 126. lp. p.
 246. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lett. Vēst. Posmi. 30. lp. p.
 247. V. Jursons. Atmiņas par frāteriem Maskavā. Vita Fratrum Nr. 20. 1965. g.
 248. V. Lazdiņš. Korp. Frat. Lettica Vēst. Posmi. 30./31. lp. p.
 249. Dr. A. Grīnups. Maskavā. Frat. Lett. biļetēns Nr. 7. 1955. g.
 250. A. Švābe. Latvijas Vēsture 1800.-1914. 705. lp. p.
 251. Dr. A. Grīnups. Maskavā. Frat. Lett. biļetēns Nr. 7. 1955. g.
 252. V. Jursons. Atmiņas par frāteriem Maskavā. Vita Fratrum Nr. 20., 1965.; 10.V. 1961. V. Jursona vēstule autoram.
 253. Ibidem.
 254. V. Dāle. Pa mūsu vāpeņa tapšanas pēdām. Frat. Lett. biļetēns Nr. 10., 1957.
 255. A. Grīnups. Atmiņas par maniem studenta gadiem Maskavā. Vita Fratrum Nr. 18., 1963.
 256. V. Jursons. Atmiņas par frāteriem Maskavā. Vita Fratrum Nr. 20., 1965.
 257. A. Grīnups. Atmiņas par maniem studenta gadiem Maskavā. Vita Fratrum Nr. 18. 1963.
 258. Ibidem.
 259. Ibidem.
 260. Ibidem.
 261. Ibidem.
 262. Ibidem.
 263. Ibidem.
 264. E. Blanks. Latvijas valsts ideja. Daugavas Vanagu Mēnešraksts Nr. 2. (118.), 1968.
 265. A. Plensers. 18. novembra vārtos. Atmiņu virtne. Laiks Nr. 61. (1897.) 31. VII. 1968.
 266. A. Grīnups. Atmiņas par maniem studenta gadiem Maskavā. Vita Fratrum Nr. 18. 1963.
 267. Edg. Krieviņš. No Maskavas uz Berlieni. Universitas 1956.
 268. A. Plensers. 18. novembra vārtos. Atmiņu virtne. Laiks Nr. 61. (1897.) 31. VII. 1968.
 269. A. Kripens. Kalpaka bataljons un Baloža brigade. Sidnējā 1963. 30. lp. p.
 270. A. Plensers. 18. novembra vārtos. Atmiņu virtne. Laiks Nr. 61. (1897.) 31. VII. 1968.
 271. K. Striķis. Daži atmiņu fragmenti. Latviešu Juristu Raksti 5., 1961. 35./36. lp. p.
 272. E. Andersons. Latvijas Vēsture 1914.-1920. 1967. 156. lp. p.

LITERATURA UN AVOTI.

Dr. iur. T. Sanders. Ko nevaram atstāt bez atbildes. Piezīmes pie A. Švābes Latvijas Vēsture 1800. — 1914. Universitas Nr. 7. 1960.

Hermanis Kreicers. Logi. 1967.

Edgars Ķiploks. Latviešu studentu kustības simts gadi. Referāts Linkolnā. Universitas Nr. 4. 1957.

Mag. iur. A. Strautnieka (lett.) Čikagas korporāciju kopas literārā vakarā 1966. g. 26. februārī nolasīts referāts.

A. Švābe. Latvijas Vēsture 1800. — 1914. Uppsala 1958.

Ernests Blanks. Latviešu Tautas Atmoda. Kulturvēsturisks apskats. 1927. A. Raņķa grāmatu tirgotavas apgādā Rīgā, Krišjāņa Barona ielā 27.

Kārlis Dzirkalis. Lettonia's Tērbatas laiki un to nozīme latviešu inteliģences tapšanā un attīstībā. Lettonia 90 gados. Ņujorkā 1960.

E. Dunsdorfs. Deviņvīru spēks. Stock-

holm. 1956.

Vitauts Kalniņš. Veca lappuse latviešu studentu korporāciju vēsturē. Universitātes Nr. 10. 1962.

Edgars Kiplok. Tautiskā kustība un korporācijas. Tērbatas latviešu studentu pulciņš un korporācija Fraternitas Academica Dorpatensis. Universitātes Nr. 3. 1956.

Ž. Unāms. Tautiskā doma Maskavas latviešu vakaros. Burtnieks Nr. 6., 7.1932.

Arturs Baumanis. Krišjānis Barons. Biogrāfija. Augsburgā 1946.

Baltisches Burschentum. Die studentischen Korporationen der Deutschbalten, Esten und Letten einst und jetzt. Unter der Redaktion von Hans von Rimscha. Heidelberg 1968.

Dr. A. Zandbergs. Atmiņas ar Krišjāni Valdemaru, viņa īsa biogrāfija, idejas, cīņa pret Baltijas muižniekiem un darbu rakstus. Otrs izdevums. Rīgā 1928. Autora apgādībā.

T. Zeiferts. Latviešu Rakstniecības Vēsture. II-IV.1958. — 1960.

Arturs Kroders Atmiņas. Kopenhāgenā 1968.

Arnolds Spekke. Atmiņu brīži. Ainas. Epizodes. Silueti. Zelta Ābeles izdevums. 1967.

Teodors Zeiferts. Brīvēmnieks. Tautas darbinieka mūžs un laikmeta aina. I. R. L. B. Brīvēmnieka rakstu komisijas izdevums. Rīgā 1929.

J. Velme. Atmiņas no manas Maskavas dzīves. Runa, turēta Maskavas latviešu vēsturiski-valodniecībā pulciņā 19. februārī 1914. Izglītības Ministrijas Mēnešraksts Nr. 12. decembris 1922.

Fraternitas Lettica's biļetēns Nr. 7. 1055.

A. Kurmis. Austruma Vēsture. Rīgā 1940.

Zvēr. adv.V. Lazdiņš. Korporācijas Fraternitas Lettica Vēsturiskie Posmi. Rīgā, 1934.

P. Dreimanis Krišjāņa Valdemara Gars un Spars. Rīgā 1928. Ģenerālkomisijā Latvijas vidusskolu skolotāju kooperatīvā Tērbatas ielā 15/17.

A. Grīns. Trīs Gadsimti un Trīs Vadoni. Grāmatu apgāds A. Gulbis Rīgā 1937.

Kārlis Dzirkalis. Lettonia 1870. — 1920. Lettonia 90 gados. Ņujorkā 1960.

Agr. Arnolds Kopmānis. Rīgas Politehniskā Instituta buršu valstības izveidošanās. Universitātes Nr. 10-1962. un Nr. 11-1963.

Publicists *A. Bāndrevičs.* Jānis Čakste manā atmiņā. Jānis Čakste. Ilustrēts piemiņas rakstu krājums. Rīgā 1928.

Dr. J. Sanders. 120 gadi pēc Kronvalda Aša dzimšanas. Pārspiedums no Universitātes 1937. g. 15. apr. n., toreiz 100 gadu atcerei. Universitātes Nr. 4. 1957.

Gustavs Ādmiņis. Studentu nemieri pirms 50 gadiem. Universitātes Nr. 2. 1955.

R. P. I. *Universitātes* Nr. 8. 1961.

Mag. iur. Teofilis Cirkelis. Lettonia's dzīves un darba ikdienu Latvijas brīvvalsts laikā. Lettonia 90 gados. Ņujorkā 1960.

Frat. Lettica's biļetēns Nr. 11. un 18.

Yeogeny Yevtušenko. A precocious autobiography. Translated from the Russian by Andrew R. Mac Andrew. Penguin Books 1965.

Latviešu Studentu Gada Grāmata I. 1914. Izdevusi Maskavas latviešu studējošo palīdzības biedrība. Ģenerālkomisijā pie O. Zeltiņa Rīgā, Tērbatas ielā 20.

A. Plensners. 18. novembra vērtos. Atmiņu virtne. Laiks Nr. 61 (1897.) 31.VII.1968.

E. Andersons. Latvijas Vēsture 1914.-1920. 1967.

Dr. A. Grīnups. Atmiņas par maniem studenta gadiem Maskavā. Vita Fratrum Nr. 18. 1963.

V. Jursons. Atmiņas par frāteriem Maskavā. Vita Fratrum Nr. 20. 1965.

Dr. A. Grīnups. Maskavā. Frat. Lettica's biļetēns Nr. 7., 1955. g.

V. Dāle. Pa mūsu vāpēņa tapšanas pēdām. Frat. Lettica's biļetēns Nr. 10., 1957. g.

E. Blanks. Latvijas valsts ideja. Daugavas Vanagu Mēnešraksts Nr. 2. (118.), 1968. g.

Edg. Krieviņš. No Maskavas uz Berlīni. Universitātes 1956. g.

A. Kripens. Kalpaka Bataljons un Baloža Brigade. Sidnejā 1963. g.

K. Strīķis. Daži atmiņu fragmenti. Latviešu Juristu Raksti 5., 1961. g.

Kārlis Dzirkalis. Vēsturiskā krāsu cepurīte. Apcerējums par Jura Alunāna krāsu cepuri un studentu korporāciju krāsu cepuru

izveidošanos. Universitas Nr. 15., 1966. g.

Albīns Sietiņsons. Studējošo latviešu skaits līdz Latvijas valsts nodibināšanai. Universitas Nr. 17., 1966. g.

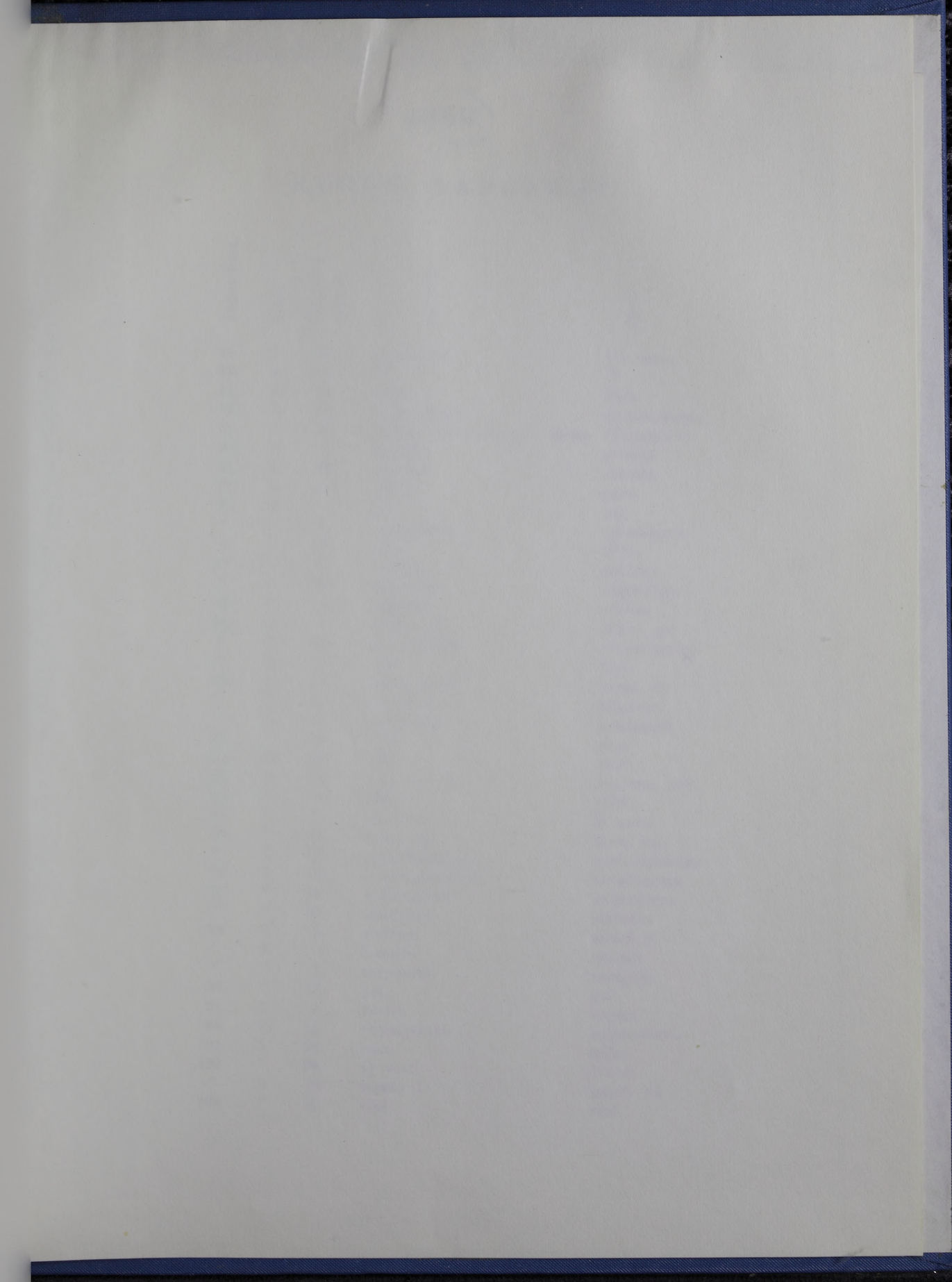
Ivāns Eberšteins. Carskij špion. Novoe Russkoe Slovo Nr. 19516., 15. VIII. 1966. g. Ņujorkā.

Kristaps Straume. Jānis Kreicbergs 75 gadnieks. Īss atskats uz J. Kreicberga sabiedriski kulturālo darbu. Rīgā, 1940. gada maijā. Npublicēts darbs.

Latviešu Konversācijas Vārdnīca, Rīgā, 1927.-40. Latviešu biogrāfiskā vārdnīca — *Es Viņu Pazīstu,* Ž. Unama redakcijā Rīgā, 1939. g. XI., *Latvju Enciklopēdija,* Stokholmā 1950.-55., *Papildinājumi* 1962. g., *Latviešu Literatūras Darbnieki* — biogrāfiska vārdnīca, Rīgā, 1965. g., *Latvijas P. S. R. Mazā Enciklopēdija I,* Rīgā 1967. g., *Fraternitas Lettica's filistru atmiņas,* autora korespondence.

SATURS.

1. Priekšvārds.	5
2. Maskavas latviešu vakari. Fraternitas Moscoviensis.	9
3. Maskavas latviešu vakaru, Fraternitas Moscoviensis locekļu — filistru sa- raksts. Īsas biogrāfiskas ziņas. 143	
4. Izraksts no Ž. Unama 1960. gada 13. oktobra vēstules autoram.	185
5. Norādījumi uz avotiem.	186
6. Literatura un avoti.	190

KĻŪDU LABOJUMS.

Lapas puse.	Sleja.	Rinda no augšas.	Iespiests.	Jābūt.
10.	1.	10.	Kaudzīties	Kaudzītes
10.	1.	50.	Ta	Tā
11.	2.	24.	23.11.	23.II.
12.	1.	12.	studentishen	studentischen
14.	"	10.	izlaists komrats pēc vārda	"Pirmkārt".
22.	2.	31.	priekša	priekšā
24.	1.	44.	neertāk	neērtāk
27.	2.	19.	gaidā	gadā
29.	1.	27.	par	pat
"	"	32.	referēdam,s	referēdams
"	"	39.	1873,	1873.
31.	1.	49.	paziņos	paziņas
"	2.	36.	bagānieku	bagātnieku
32.	"	3.	nedēļās	nedēļas
34.	1.	2.	dalību nē-	dalību nē-
"	"	47.	priekšniecība	priekšniecība
"	2.	14.	dīvē	dēvē
35.	1.	33.	bergs, phil.	bergs, iur.
"	"	49.	studentu	studentu
"	2.	24.	preikšgalā	priekšgalā
39.	"	29.	viņā	viņa
44.	1.	26.	1959.	1859
47.	2.	13.	Jansons, iur.	Jansons, phil.
52.	"	3.	1886.,	1886.,
60.	"	"	ķi, teica	ķi teica
70.	"	46.	šanu, ka	šanu, kas
"	"	51.	apceitināšanas	apcietināšanas
72.	1.	19.	uzvedumeīmiem	uzvedumiem
76.	"	28.	mēģinājumi	mēģinājumi
"	"	35.	staututus	statutus
79.	"	5.	audzēkņi	audzēkņi
"	2.	4.	iesmels	iemesls
"	"	7.	turpamāk	turpmāk
87.	"	12.	pot.	pot.
91.	1.	3.	varētu	varētu
96.	2.	14.	reģistrēšanu	reģistrēšanu
101.	1.	25.	basu	balsu
102.	"	28.	4) vesti	4)vest
"	2.	22.	mazāk 1	mazāk kā 1
108.	"	20.	viņš	viņš

Lapas puse.	Sleja.	Rinda no augšas.	Iespiests.	Jābūt.
113.	1.	2.	veida	veidā
122.	"	"	nsāšanas	nēsāšanas
"	"	12.	lēmuma	lēmumam
124.	"	10.	pretm	pretim
137.	"	36.	neparredzama	nepārredzama
138.	"	25.	asbiedrībā	sabiedrībā
139.	"	52.	izturēšanos	izturēšanos
140.	2.	24.	prekšnieka	priekšnieka
"	"	48.	Zinas	Ziņas
141.	"	39.	Fraternias	Fraternitas
143.	1.	10.	uzskatīti	uzskaitīti
144.	2.	15.	1925.	1825.
145.	1.	40.	mu. kādu	mu, kādu
148.	2.	1.	lasāmā va	lasāmā
149.	1.	10.	ģeogrāfijas	ģeogrāfijas
"	"	33.	priešnieks	priekšnieks
152.	1.	7.	1883,	1883.
"	"	43.	pievienoja s	pievienojas
153.	1.	52.	1884.-84.	1884.-88.
154.	"	39.	rakstnieka I.	rakstnieka I.
158.	"	36.	(15. sējumos	(15 sējumos
161.	2.	12.	Peteris	Pēteris
162.	"	37.	Viliis	Vīlis
167.	1.	1.	Maksavas	Maskavas
174.	2.	5.	adokāts	advokāts
"	"	18.	niecīšamību	nepieciešamību
"	"	52.	1944.	1940.
175.	"	12.	valsta	valsts
176.	"	40.	1821.	1921.
177.	2.	32.	pievienojās	pievienojās
180.	1.	11.	atzinības	Atzinības
181.	"	38.	atminās	atmiņās
183.	"	2.	Krevijā	Krievijā
187.	2.	51.	A. Bandeviēš	A. Bandrevičs
189.	1.	42.	Yevtušenko	Yevtushenko
190.	2.	13.	A. Plensers	A. Plensners
191.	1.	35.	valodniekā	valodnieciskā
"	"	38.	1055.	1955.
"	"	44.	P. Dreimanis	P. Dreimanis.
"	2.	18.	Yevtušenko	Yevtushenko

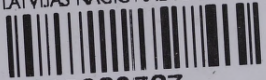
5. lp. p. 32. rindā no augšas izlaists kommatš pēc vārda "pirmkārt".

41. lp. p. zem foto attēla 3. rindā no augš. nodr. J. Reinbergs phil. jābūt it

52. lp.p. zem foto attēla 5 rindā no augš. nodr. Jansons iur. jābūt Jansons

20. - / 1

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0305020727

Lapas puse.	Sleja.	Rinda no augšas.	Iespiests.	Jābūt.
113.	1.	2.	veida	veidā
122.	"	"	nsāšanas	nēsāšanas
"	"	12.	lēmuma	lēmumam
124.	"	10.	pretn	pretim
137.	"	36.	neparredzama	nepārredzama
138.	"	25.	asbiedrībā	sabiedrībā
139.	"	52.	izturēšanos	izturēšanos
140.	2.	24.	prekšnieka	priekšnieka
"	"	48.	Zinas	Ziņas
141.	"	39.	Fraternias	Fraternitas
143.	1.	10.	uzskatīti	uzskaiti
144.	2.	15.	1925.	1825.
145.	1.	40.	mu. kādu	mu, kādu
148.	2.	1.	lasāmā va	lasāmā
149.	1.	10.	ģeogrāfijas	ģeogrāfijas
"	"	33.	priešnieks	priekšnieks
152.	1.	7.	1883,	1883.
"	"	43.	pievienoja s	pievienojas
153.	1.	52.	1884.-84.	1884.-88.
154.	"	39.	rakstnieka I.	rakstnieka I.
158.	"	36.	(15. sējumos	(15 sējumos
161.	2.	12.	Peteris	Pēteris
162.	"	37.	Viliis	Vilis
167.	1.	1.	Maksavas	Maskavas
174.	2.	5.	adokāts	advokāts
"	"	18.	nieciešamību	nepieciešamību
"	"	52.	1944.	1940.
175.	"	12.	valsta	valsts
176.	"	40.	1821.	1921.
177.	2.	32.	pievenojās	pievienojās
180.	1.	11.	atzinības	Atzinības
181.	"	38.	atminās	atmiņās
183.	"	2.	Krevijā	Krievijā
187.	2.	51.	A. Bandevičs	A. Bandrevičs
189.	1.	42.	Yevtušenko	Yevtushenko
190.	2.	13.	A. Plensers	A. Plensners
191.	1.	35.	valodniekā	valodnieciskā
"	"	38.	1055.	1955.
"	"	44.	P. Dreimanis	P. Dreimanis.
"	2.	18.	Yevtušenko	Yevtushenko

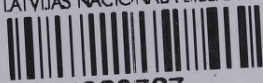
5. lp. p. 32. rindā no augšas izlaists kommats pēc vārda "pirmkārt".

41. lp. p. zem foto attēla 3. rindā no augš. nodr. J. Reinbergs phil. jābūt iur.

52. lp.p. zem foto attēla 5 rindā no augš. nodr. Jansons iur. jābūt Jansons, phil.

20. - 11

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0305020727

